

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av renskötsellagen och till lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att renskötsellagen, lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen, lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar och lagen om verkställighet av böter ändras.

Enligt propositionen ska renbeteslag upprätta och godkänna skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmark. Syftet med planeringen är att för varje område hitta de lämpligaste långt siktande tillvägagångssätten, med hjälp av vilka förutsättningarna för hållbart nyttjande av betesmarkerna kan stödas. Med hjälp av planeringsskyldigheten kan renbeteslagen för sin del påverka de effekter för renbetesmarkernas avkastningsförmåga och naturens biologiska mångfald som klimatförändringen, annan markanvändning och renbete medför.

Det föreslås att de i renskötsellagen föreskrivna principerna som gäller minskning av renantalet preciseras och förtydligas. I lagen ska göras ändringar genom vilka det förhindras att renägare som försummat skyldigheten att minska antalet renar drar fördel av de renar som inte avräknats. Genom de föreslagna ändringarna, som även innehåller bestämmelser om en administrativ påföljdsavgift, underlättas kontrollen över antalet renar och minskas fallen av överskridning av högsta tillåtna antal renar samt de olägenheter som sådana överskridningar medför renbetesmarkernas hållbarhet och renskötarna.

I renskötsellagen föreslås också vissa andra ändringar som syftar till att göra förvaltningen av rensköteln smidigare, minska kostnader i anslutning till den och beakta utvecklingen inom kommunikationsteknik. Dessutom ska ställningen för renskötare i huvudsyssla förstärkas genom att förnya den begränsning av röstetalet som används i beslutsfattandet vid renbeteslagsstämman. Bestämmelserna genom vilka renskötselförseelse kriminaliseras ska förnyas så att de motsvarar kraven på noggrant avgränsad straffrättslig reglering.

I de övriga lagarna föreslås de ändringar av teknisk natur som föranleds av de ovannämnda ändringarna.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 juni 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Beredning.....	5
2 Nuläge och bedömning av nuläget	7
2.1 Planering av skötseln och nyttjandet av renbetesmark	7
2.1.1 Lagstiftning om nyttjande av renbetesmark	7
2.1.2 Renbetesmarkernas status och avkastningsförmåga	10
2.1.3 Samarbetsförfaranden av betydelse för planeringen av nyttjandet av betesmarkerna	15
2.1.4 Offentligheten i informationen om renbetesmarker	18
2.2. Kontroll och minskning av antalet renar	19
2.2.1 Lagstiftningen om kontroll och minskning av antalet renar	19
2.2.2 Praxis för kontroll och minskning av antalet renar	21
2.2.3 Renantalen i praktiken	25
2.3. Sambandet mellan skyldigheterna enligt renskötsellagen och villkoren för renskötselstöd	27
2.4 Bedömning av nuläget	28
2.4.1 Planering av skötseln och nyttjandet av renbetesmark	28
2.4.2 Kontroll och minskning av antalet renar	30
2.4.3 Samband mellan förslagen och stödet till renskötseln.....	32
3 Målsättningar.....	32
4 Föreslagen och deras konsekvenser.....	33
4.1 De viktigaste förslagen	33
4.1.1 Planering av skötsel och nyttjande av renbetesmarker	33
4.1.2 Kontroll och minskning av renantalet.....	35
4.1.3 Ändringar i bestämmelserna om stöd till renhushållning	37
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	37
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser.....	37
4.2.2 Konsekvenser för företagen och renbeteslagen	37
4.2.3 Konsekvenser för myndigheternas och Renbeteslagsföreningens verksamhet	42
4.2.4 Miljökonsekvenser.....	43
4.2.5 Konsekvenser för klimatet	44
4.2.6 Konsekvenser för den samiska kulturen	45
4.2.7 Landsbygdskonsekvenser.	46
4.2.8 Övriga samhällseliga konsekvenser	46
5 Alternativa handlingsvägar.....	47
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	47
5.1.1 Planering av skötsel och nyttjande av renbetesmarker	47
5.1.2 Kontroll och minskning av renantalet.....	48
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	49

5.2.1 Sverige	49
5.2.2 Norge	50
6 Remissvar	52
6.1 Inledning	52
6.2 Förslagen som gäller skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker	52
6.3 Förslagen som gäller kontrollen över antalet renar och övriga förslag i fråga om renskötsellagen	53
6.4 Förslagen till bestämmelser om stöd för renhushållningen	54
6.5 Utlåtandet från rådet för bedömning av lagstiftningen	54
7 Specialmotivering	55
7.1 Renskötsellagen	55
7.2 Lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen	82
7.3 Lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar	83
7.4 Lagen om verkställighet av böter	84
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	84
9 Ikraftträdande	84
10 Verkställighet och uppföljning	85
11 Förhållande till andra propositioner	85
11.1 Samband med andra propositioner	85
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	86
12.1 Egendomsskydd	86
12.2 Näringsfrihet	88
12.3 Föreningsfrihet	89
12.4 Samernas rättigheter som urfolk	91
12.5 Den grundläggande rätten till miljö	95
12.6 Överföring av offentliga förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter	96
12.7 Administrativ påföljdsavgift	99
12.8 Den straffrättsliga legalitetsprincipen	100
12.9 Rätten att få uppgifter	101
12.10 Offentlighetsprincipen	101
12.11 Personuppgifter	102
12.12 Rättsskydd	104
12.13 Bemyndigande att utfärda förordning och föreskrifter	105
LAGFÖRSLAG	107
1. Lag om ändring av renskötsellagen	107
2. Lag om ändring av 14 § i lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen	115
3. Lag om ändring av lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar	116
4. Lag om ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter	117
BILAGA	118
PARALLELLTEXTER	118
1. Lag om ändring av renskötsellagen	118
2. Lag om ändring av 14 § i lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen	132

3. Lag om ändring av lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar	133
4. Lag om ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter	135

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

I forskningsprojekt från slutet av det förra decenniet har man i olika typer av renbeteslag kartlagt renbetesmarkernas status och användbarhet ur renhushållningens perspektiv samt kopplingen till renhushållningens produktivitet och till den ekologiska och ekonomiska hållbarheten. I projektens slutsatser ingår förslag om upprättande av skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarkerna. Förslagen har därefter vidareutvecklats i olika arbetsgrupper som under ledning av jord- och skogsbruksministeriet har behandlat frågor som gällt renhushållningen.

Bestämmelserna i renskötsellagen om minskning och kontroll av antalet renar har visat sig vara i viss mån problematiska eller öppna för tolkning. Under den tid lagen har varit i kraft, dvs. sedan den 1 oktober 1990, har ungefär hälften av de besvär i förvaltningsdomstolarna som gällt renskötsellagen handlat om antalet renar. I de flesta fall har det varit fråga om renbeteslagets beslut att minska antalet renar i en situation där antalet livrenar har överskridit maximantalet renar (s.k. *övertal*).

I avsnitt 7.5 "Finland värnar om sin värdefulla natur" i statsminister Petteri Orpos regeringsprogram "Ett starkt och engagerat Finland" konstateras bland annat att Finlands anpassningsförmåga stöds genom att stärka den biologiska mångfalden och att man strävar efter att hejda förlusten av den biologiska mångfalden genom samarbete. I enlighet med principerna om hållbar utveckling tar naturpolitiken hänsyn till konsekvenserna för den sociala och ekonomiska verksamheten liksom också till skyddsåtgärdernas effektivitet, ändamålsenlighet och acceptans på lokal nivå. I avsnitt 6.6 "Finland lever av landsbygden och skogarna" sägs det att betesdjur bidrar till ökad biologisk mångfald och att regeringen erkänner betydelsen av och de särskilda utmaningarna för den finländska primärproduktionen, såsom renhushållningen.

1.2 Beredning

Jord- och skogsbruksministeriet tillsatte den 12 oktober 2018 en arbetsgrupp för högsta tillåtna renantal med uppdraget att utarbeta ett förslag till jord- och skogsbruksministeriet om högsta tillåtna renantal för åren 2020–2030, både per renbeteslag och per delägare i renbeteslaget. Arbetsgruppen bestod av representanter för jord- och skogsbruksministeriet, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland, Regionförvaltningsverket i Lappland, Renbeteslagsföreningen, Sametinget, MTK-Pohjois-Suomi, Finlands naturskyddsförbund, Naturresursinstitutet och Forststyrelsen samt permanenta sakkunniga från Käsivarren paliskunta och Finlands ambassad i Oslo.

Arbetsgruppen föreslog i sin slutrapport av den 25 november 2019 att det högsta tillåtna antalet renar skulle hållas på samma nivå som under den föregående tioårsperioden, dvs. vid 203 700 livrenar. Enligt arbetsgruppens förslag ska likaså antalet livrenar per renbeteslag bibehållas på samma nivå, men som en kompletterande åtgärd till regleringen av renpopulationen skulle renbeteslagen förpliktas att upprätta skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarkerna för att främja en hållbar användning av dem i harmoni med de högsta tillåtna antalen livrenar. Arbetsgruppen föreslog fem alternativa åtgärder som skulle ingå i planerna, varav renbeteslagen skulle välja minst två. De alternativa åtgärderna var följande: 1) att hålla antalet livrenar per

renbeteslag minst 7 procent under det föreskrivna antalet, 2) tidig slakt mellan den 1 juni och den 15 november, 3) att förbättra lavbetesmarkernas tillstånd, t.ex. genom att utveckla betesrotationen genom vallning eller gärden, 4) att utveckla betesgången på somrarna och 5) att slå samman renbeteslag, i vilket sammanhang också har nämnts sammanslagning av betesgrupper eller andra former av utvecklat samarbete.

Slutrapporten och annan projektdokumentation, såsom rapporter om renbetesmarkernas status och sammanfattningar av de utfrågningar av sakkunniga och renskötare som anordnades inom ramen för arbetsgruppens arbete, finns på projektets webbplats: [Länk till projektmaterialen](#).

Jord- och skogsbruksministeriet tillsatte den 1 november 2021 arbetsgruppen Renhushållningens framtid, som fick i uppdrag att ta fram en verksamhetsmodell för skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarkerna och dessutom ta ställning till andra utvecklingsbehov för renhushållningen i enlighet med regeringsprogrammets mål. Samma parter var företrädare i denna arbetsgrupp som i arbetsgruppen för högsta tillåtna renantal, och därutöver var Lapplands universitet representerat. I sin slutrapport av den 28 februari 2023, lade arbetsgruppen fram ett preciserat förslag om införande av skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmark. [Länk till slutrapporten](#) (på finska). Förslaget till åtgärder i planen ligger i linje med den tidigare arbetsgruppens förslag, men i fråga om åtgärden tidig slakt föreslås som alternativ tidsfrist den tidpunkt när renarna flyttas till särskilda vinterbetesmarker. Bilagan till rapporten innehåller mer detaljerade förslag om de faktorer som ska beaktas i planens ingress och i beskrivningen av genomförandeplanen.

Efter att arbetsgruppen avslutat sitt arbete ordnade Reflek Oy år 2023 på uppdrag av jord- och skogsbruksministeriet informations- och diskussionsmöten för renbeteslagen och centrala intressentgrupper om riktlinjerna enligt arbetsgruppen för renhushållningens framtid och sammanställde en rapport om parternas synpunkter på de alternativa åtgärderna i skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmarken och på utmaningarna vid genomförandet av planerna. (Reflek Oy: Loppuraportti; Paliskuntien porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmat ja Tunturiluonnon suojelusäätiö. Keskustelut paliskuntien ja sidosryhmien kanssa kesällä 2023). Slutrapporten handlade om skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmark samt Stiftelsen för skydd av fjällnaturen. Diskussioner med renbeteslag och intressentgrupper sommaren 2023).

Under 2023 och 2024 har dessutom ett pilotprojekt som genomfördes av Renbeteslagsföreningen och finansierades av jord- och skogsbruksministeriet i renbeteslag på tre olika ställen inom renskötselområdet undersökt hur processen ska sättas igång. Syftet med projektet var att utveckla en lämplig genomförandemodell för skötsel- och nyttjandeplanerna och att utvärdera effekterna av olika genomförandealternativ. Projektet har tagit fram slutrapporten ”Porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmien pilotoinnit (HKS-pilotit) -hanke”.

Förvaltningsdomstolarnas rättspraxis när det gäller renskötsellagen har utretts ingående i ett forskningsprojekt som slutfördes 2021 (JD, VH, forskare Juha Joona: Poronhoitolaki oikeuskäytännössä; Tutkimus poronhoitolain soveltamisesta hallintotuomioistuinten oikeuskäytännössä) [Länk till studien](#) (på finska). Projektet har haft en styrgrupp bestående av representanter för Lapplands närings-, trafik- och miljöcentral, Renbeteslagsföreningen och sametinget. Den publicerade studien visar att vissa av bestämmelserna om minskning av renar är problematiska eller lämnar rum för tolkning. I praktiken har renbeteslagen också utvecklat verksamhetsmodeller för kontrollen av antalet renar, som inte är helt förenliga med de nuvarande bestämmelserna i renskötsellagen. Dessutom har de bestämmelser om tvångsåtgärder

som står till myndigheternas förfogande för att effektivisera efterlevnaden av lagbestämmelser eller renbeteslagens beslut visat sig vara otillräckliga när man ser till myndigheternas praxis och till rättspraxis.

Jord- och skogsbruksministeriet tillsatte den 12 april 2024 ett lagstiftningsprojekt (VN/7326/2024) för att ta itu med problemen med bestämmelserna om minskning och kontroll av minskningen av renar, undersöka och bedöma alternativa sätt för att regleringen ska fungera bättre samt utarbeta förslag till nödvändiga lagändringar. Projektet hade också i uppgift att bereda de lagändringar som behövs för att genomföra de tidigare arbetsgruppernas förslag till skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmark, med beaktande av erfarenheterna från pilotprojektet. Projektet kombinerades med en arbetsgrupp som behandlade de båda delarna av uppdraget i olika sammansättningar. Båda sammansättningarna utarbetade sina enhälliga förslag i form av ett utkast till regeringsproposition.

Projektdokumentet, såsom sammanfattningar av synpunkterna från de parter som arbetsgruppen hörde och Samiska klimatrådets utlåtande, finns på projektets webbplats. [Länk till projektmaterialet](#). Under arbetsgruppens mandatperiod ordnades den 30 januari 2025 ett informations- och samrådsmöte för samiska renägare.

Under den fortsatta beredningen efter remissbehandlingen hölls några diskussionsmöten om vissa ändringsförslag i remissvaren.

Förhandlingar enligt 9 § i sametingslagen (974/1995) fördes i två delar, den 21 januari och den 1 september 2025. Vid de senare förhandlingarna nåddes samförstånd om de frågor som behandlats i samband med den fortsatta beredningen.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Planering av skötseln och nyttjandet av renbetesmark

2.1.1 Lagstiftning om nyttjande av renbetesmark

Enligt 3 § i renskötsellagen (848/1990) får renskötsel, med de inskränkningar som stadgas i lagen, inom renskötselområdet bedrivas oberoende av ägande- eller besittningsrätten till marken. Statlig mark som är belägen i den norra delen av det renskötselområde som definieras i bilagan till lagen utgör ett område som är särskilt avsett för renskötsel, där markanvändningen inte får orsaka betydande olägenhet för renskötseln. Hela det samiska hembygdsområde som avses i 4 § i sametingslagen (974/1995) är i sin helhet beläget i detta område. I samernas hembygdsområde finns det i 2 § i skoltlagen definierade skoltområden.

Renar får enligt lagens 4 § ägas av sådana medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som har varaktig hemort inom renskötselområdet samt av renbeteslag. Dessutom får Renbeteslagsföreningen äga renar i försöks- och forskningssyfte.

En renägare som bor inom renskötselområdet har enligt lagens 9 § rätt att få sina renar sköta inom ett sådant renbeteslags område som helt eller delvis ligger inom hans hemkommun. Personer vilkas renar sköts inom ett renbeteslags område är enligt lagens 6 § delägare i renbeteslaget. En renägare kan vara delägare i endast ett renbeteslag. Regionförvaltningsverket i Lappland fastställer renbeteslagens gränser. I renskötsellagens 13 § föreskrivs det att

renbeteslagets stämma beslutar om renbeteslagets ärenden, om inte beslut i något ärende enligt lagen ska fattas av styrelsen eller renvärden. I beslut av renbeteslagets stämma får en renägare enligt lagens 44 § söka ändring hos förvaltningsdomstolen, om beslutet kränker hans eller hennes rätt eller har tillkommit i fel ordning eller annars strider mot lag. På ändringssökande tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

Ett renbeteslag kan enligt 6 § i renskötellagen kära och svara i mål som gäller renskötsel inom dess verksamhetsområde och i sitt namn förvärva rättigheter samt ingå förbindelser för fullgörande av sina uppgifter enligt renskötellagen. En delägare i ett renbeteslag är inte personligen ansvarig för renbeteslagets förpliktelser. Enligt 12 § i lagen ska delägarna i ett renbeteslag delta i dess verksamhet genom att betala en årsavgift (som också kallas skötselavgift eller huvudavgift), vars belopp står i proportion till det antal inräknade renar som de har. En delägare kan betala årsavgiften genom att antingen själv utföra eller låta utföra de renskötselarbeten som renbeteslaget har bestämt. Renbeteslagets stämma kan dessutom påföra delägarna avgifter för renskötselarbete som renbeteslaget har utfört.

Renskötselåret börjar enligt 12 § i renskötellagen den 1 juni och slutar den 31 maj. Ett renbeteslag ska enligt lagens 30 § varje renskötselår på basis av renskiljningarna uppgöra en förteckning över de renar som ägs av delägare i renbeteslaget (*renlängd*) samt över övriga renar som sköts inom renbeteslagets område. Ett renbeteslag ska enligt 28 § i lagen årligen hålla ett behövligt antal renskiljningar vid vilka de renar som avses bli slaktade (*slaktrenar*) skiljs från livrenarna.

En av renskötellagens viktigaste bestämmelser när det gäller renbetesmarkernas avkastningsförmåga finns i lagens 21 § maximiantal renar. Jord- och skogsbruksministeriet föreskriver för tio år i sänder hur många livrenar ett renbeteslag varje år får hålla inom sitt område och hur många sådana renar en delägare högst får äga. Av särskilda skäl kan de högsta tillåtna antalen ändras även under tioårsperioden. Innan antalet fastställs ska ministeriet höra Renbeteslagsföreningen och lantbruksproducenternas förbund. När jord- och skogsbruksministeriet bestämmer maximiantalet livrenar per renbeteslag ska det enligt lagen fästa uppmärksamhet vid att det sammanlagda antal renar som under vintern betar på renbeteslagets område inte får överstiga den uthålliga avkastningsförmågan hos renbeteslagets vinterbeten.

I jord- och skogsbruksministeriets förordning om märkesdistrikt och högsta tillåtna antal renar (414/2020), som är i kraft från den 1 juni 2020 till den 31 maj 2030, föreskrivs om de gällande antalen livrenar. De största tillåtna antalen livrenar i Finlands 54 renbeteslag varierar mellan 500 och 12 000. Generellt kan det konstateras att renantalet är lägre i renskötseledets södra delar jämfört med de nordligare delarna.

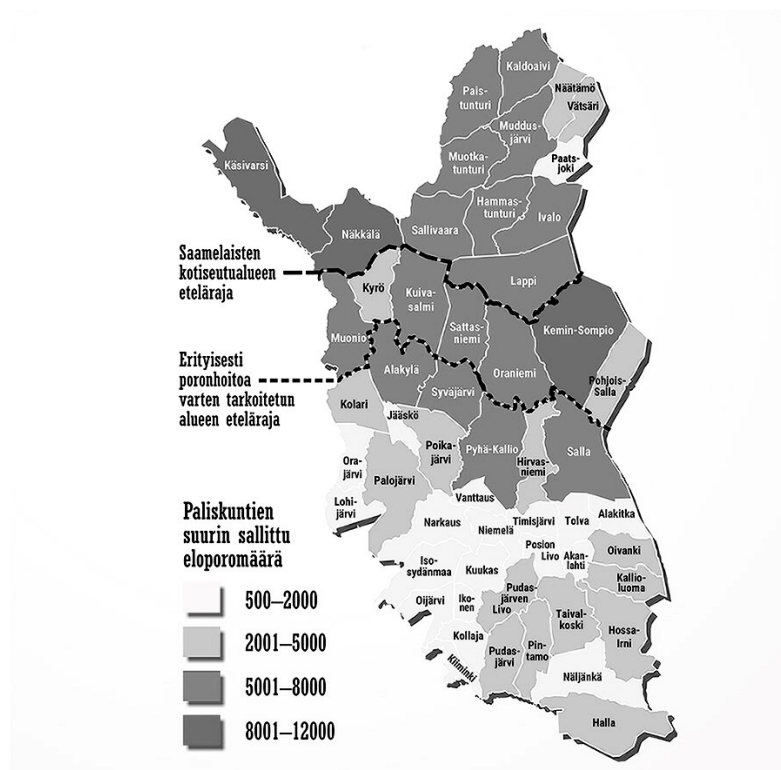

Bild 1 Maximiantalet livrenar i renbeteslagen (Källa: Renbeteslagsföreningen)

Text i bilden: södra gränsen för samernas hembygdsområde, södra gränsen för det område som är särskilt avsett för renskötsel, maximiantal renar per renbeteslag.

Enligt den nämnda förordningen får en delägare ha högst 500 livrenar. Under den föregående tioårsperioden var maximiantalet renar per delägare i de sydligaste renbeteslagen 300, men siffrorna per delägare harmoniserades på förslag av arbetsgruppen för högsta tillåtna renantal. Målet med ändringen är att öka antalet heltidsrenskötare och engagerade renägare i renbeteslagen. Utvecklingen visade sig kunna leda till en koncentration av renboskap, vilket kan bidra till en sammanslagning av små renbeteslag.

Viktiga bestämmelser för att förhindra av renar orsakade olägenheter för jord- och skogsbruk och bosättning finns i 31 § i renskötsellagen, enligt vilken renar ska skötas så att de inte utan markägarens eller, om någon annan än markägaren har besittningsrätten, innehavarens tillstånd kommer in i odlingar eller skadar plantbestånd på skogsföryngringsytor eller i övrigt orsakar jord- och skogsbruket onödigt skada. Utanför samernas hembygdsområde ska renar dessutom skötas så att de inte kommer in i trädgårdar, på fasta bostäders gårdar eller på områden som används för andra särskilda ändamål. Enligt 34 § i lagen ska renbeteslaget ersätta den skada som renar orsakat jord- och skogsbruket eller på områden som avses ovan. Skadestånd betalas emellertid inte för skador som orsakats av att lav och gräs i skogsmarker blivit nedtrampade

eller uppättna eller då blad och barr på andra buskar eller träd än de som växer på busk- och trädplantor på skogsföryngringsytor blivit skadade och inte heller för skada som orsakats staten, en kommun eller en församling.

Enligt 32 § i renskötsellagen är ett renbeteslag skyldigt att uppföra ett gärde eller någon annan anläggning eller konstruktion för att odlingar och utanför samernas hembygdsområde även trädgårdar, fasta bostäders gårdar och områden som används för andra särskilda ändamål, ska skyddas mot renar. Skyldigheten att uppföra gärderna föreligger då sådana behövs för att hindra skador och byggkostnaderna är skäligen jämfört med den sannolika nyttan av uppförandet. Av synnerligen vägande skäl är renbeteslaget även skyldigt att ingärda plantbestånd på skogsföryngringsytor inom ett område som tillhör någon annan än staten eller en kommun eller en församling.

I 3 a § i renskötsellagen föreskrivs det om det skyddsskogsområde som avses i 12 § i skogslagen (1093/1996), där betesgången för renar på skyddsskogsområdet ska ske med iakttagande av särskild försiktighet och så att den inte orsakar en förskjutning av skogsgränsen. Skyddsskogsområdet omfattar Enontekiö och Utsjoki kommuner i sin helhet samt vissa områden i Enare, Kittilä, Kolari, Muonio, Salla, Savukoski och Sodankylä kommuner. Skogsskyddsområdet omfattar cirka 3,3 miljoner hektar totalt, varav merparten ägs av staten.

Enligt 53 § i renskötsellagen ska vid planering av åtgärder som gäller statens marker och väsentligt inverkar på renskötseln statens myndigheter förhandla med företrädare för det berörda renbeteslaget.

2.1.2 Renbetesmarkernas status och avkastningsförmåga

Hur renbete påverkar betesområden

Under 2018–2019 genomfördes det treåriga projektet Kestävä biotalous porolaitumilla (Hållbar bioekonomi på renbetesmarker, KEBIPORO-projektet), med det huvudsakliga syftet att samla in och ta fram information för renskötsel förvaltningen, särskilt för att stödja arbetet i arbetsgruppen för högsta tillåtna renantal. En publikation har sammanställts utifrån de separata delrapporterna om projektet och de rekommendationer som givits på grundval av dessa samt på grundval av Naturresursinstitutets renbetesinventering för att utveckla användningen av betesmarker och renskötelsens hållbarhet. (Kumpula, J. & Siitari, S. (red.) 2020 Kestävä biotalous porolaitumilla -hankkeen osaraportit, johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 29/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. [Länk till KEBIPORO-projektets rapport](#) (på finska). Projektet har bland annat utnyttjat resultaten från renbetesinventeringar (se nedan).

I delprojektet, som genomfördes av Arktiska centret vid Lapplands universitet och Naturresursinstitutet, insamlades forskningsdata om renbetets effekter på vegetationens och betesmarkernas ekologiska status och på markens kollager.

Studierna av den boreala barrskogszonen har särskilt fokuserat på karga skogar med lavdominerad bottenvegetation, eftersom renarna i stor utsträckning tillgodogör sig renlavar och skägglavar vintertid i dessa områden. I sådana skogar nöts renlavar som tillhör släktet Cladonia och ersätts av horn- och bägarlavar, pigglav, påskrislav och mossor. Betesgångens effekter på nyligen avverkade skogar och ungsogar har inte undersökts i nämnvärd grad.

Betesgångens effekter på fjällbjörkdungar och vegetationen på kalvfjäll varierar beroende på område och vegetationstyp. Forskning har visat att betesgång på likartade biotoper kan antingen öka andelen vintergrön buskvegetation i förhållande till bladfällande buskvegetation eller under andra omständigheter leda till att bladfällande buskvegetation undanträngs av vall- och gräsdominerad vegetation. I alla områden minskar dock betesgång förekomsten av lavar. Betesgång förändrar också strukturen hos fjällbjörkdungar, eftersom när renarna äter lägre grenar och unga plantor blir dungen öppnare samtidigt som mängden skyddsämnen i löven kan minska. Dessutom kan renarnas sommarbete försvåra föryngringen av fjällbjörkdungar som gradvis kan förvandlas till kalvfjäll i områden som har förstörts till följd av massförekomst av fjällhöstmätare och mindre frostmätare.

När det gäller renarnas effekt på barrskogsgränsen finns det delvis varierande forskningsresultat. Renar kan göra det lättare för barrträdsfrön att gro och utvecklas till plantor när de minskar förekomsten av lavar och söndrar markytan. Å andra sidan kan renarna skada större plantor när de fejar sina horn och skada små plantor när de trampar ner dem eller gräver efter mat på vintern. Som en följd av björkbete förlorar tallplantorna också det skydd som björkarna skulle ge.

Betesgång har studerats även i andra forskningsprojekt. Till exempel har professor Lauri Oksanen i sina studier dragit slutsatsen att det som en helhet betraktat finns betydligt fler arter som gynnas av eller till och med kräver betesgång än arter som påverkas negativt. Dessutom finns det forskningsresultat som visar att renbete har en positiv effekt bland annat på mångfalden av lundvegetation i norra Finland (Happonen, K. et al. 2020) [Länk till artikeln](#), (på finska)

Betesgångens inverkan på olika naturtyper har bedömts av arbetsgruppen för hotbedömning av naturtyperna i Finland. Enligt slutrapporten finns det 33 fjällnaturtyper som betraktas som hotade eller som ska hållas under uppsikt och vars status som hotade naturtyper mest av allt påverkats av klimatförändringen, medan den näst största effekten varit en följd av renbetet och den tredje största dessas sammantagna effekt. [Länk till rapporten](#) Effekten av betesgång är hög i de torraste fjällbjörksbiotoperna och på vindhedar (totalt 3 naturtyper) och relativt hög i majoriteten av fjällbjörkskogarna, på vindhedarna och fjällbuskagen (14 naturtyper). Om man ser till arealen är betetrycket en betydande hotfaktor, eftersom det påverkar omkring 1,2 miljoner hektar, eller 90 procent av den totala arealen av fjällnaturtyper. På en tredjedel av området är hotfaktorn stor och på nästan två tredjedelar relativt stor.

Å andra sidan har måttligt bete enligt rapporten från arbetsgruppen för hotbedömning också positiva effekter på arternas mångfald, särskilt på vissa naturtyper som bedöms kunna bevaras, såsom gräshedar och små gräsängar i fjällnaturen. Betesgång antas också vara till nytta för exempelvis vissa våtare naturtyper.

Den globala uppvärmningen har visat sig leda till att fjällbjörks- och barrskogsgränserna förskjuts uppåt på fjällområdet och ökar tillväxten av videarter, andra buskar och dvärgbuskar i öppna fjällnaturtyper. När klimatet blir varmare förutspås ökade massförekomster av fjäll- och frostmätare. Uppvärmning har också visat sig öka mossifieringen och försvaga lavtillväxten i vissa naturtyper. Bärare av samisk traditionell kunskap har rapporterat att tillväxten av lavar för närvarande är långsammare och trögare jämfört med till exempel 1970- och 1980-talen, då antalet renar var något större än det nuvarande antalet. Renbete, särskilt sommarbete, bedöms öka de nackdelar som orsakas av klimatförändringen, särskilt i fjällbjörksdungar, eftersom betet förhindrar föryngring av träd och buskar efter förstörelse på grund av mätare.

Å andra sidan uppskattar arbetsgruppen för hotbedömning att klimatförändringen och betesgången också kommer att bidra till att utvecklingen går åt motsatt håll och därmed delvis kompensera de inbördes effekterna. Renarnas sommarbete förhindrar regenerering av fjällbjörk från både skott och frö samt tillväxten av vide, vilket sannolikt kommer att begränsa den överväxt som orsakas av klimatförändringen i många fjällmiljöer, särskilt på fjällhedar. Detta eliminerar dock inte det hot för fjällhedar som högt betestryck kan utgöra i form av slitage. I naturtyper där tjäle förekommer och där tjälning är en viktig process för att upprätthålla naturtypernas strukturella egenskaper, försvagar den globala uppvärmningen tjälningssprocesserna medan bete främjar tjälningen då renarna söndrar snötäcket.

År 2024 publicerade Forststyrelsen slutrapporterna för projektet Ylä-Lapin luonnon kaukokartoitus ([Länk till slutrapporten del 1](#) och [Länk till slutrapporten del 2](#), på finska). Enligt dem har upp till 80 procent av fjällhedarna, den mest omfattande naturtypen i habitatdirektivet som ingick i kartläggningen, försämrats i varierande grad i fråga om representativitet och naturtillstånd. Klimatförändringen, renbete och deras sammantagna effekt för fjällhedar nämns som orsaker till starkt slitage eller långsam regenerering av lavförekomst på fjällhedarna.

Förändringar i renarnas vinterbetesmark med avseende på kvantitet och kvalitet

Rensköterna ger kontinuerligt akt på betesmiljön. Renskötsel baserar sig på renens naturliga årscykel, och rensköternas färdigheter och deras sätt att arbeta i terrängen liksom deras förmåga att känna igen förändringar i naturen, årstiderna, väderförhållandena och klimatet är resultatet av långvarig erfarenhet och utnyttjande av traditionella kunskaper.

Också forskare har länge följt renbetesmarkernas tillstånd. Skogsforskningsinstitutet har sedan slutet av 1970-talet gjort flera inventeringar av renbetesmarkerna i samband med den nationella skogsinventeringen, för att undersöka förhållandet mellan renskötsel och skogsbruk. Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet har systematiskt sedan 1995 gjort betesmarksinventeringar i renskötselområdets 20 nordligaste renbeteslag. Sedan Skogsforskningsinstitutet och Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet delvis gick samman i Naturresursinstitutet (Luke), som grundades 2015, har inventeringsarbetet fortsatt som en del av dess verksamhet. Syftet är att ta fram uppgifter om renbetesmarkernas status och förändringar i dem minst en gång vart tionde år och att analysera orsakerna till statusförändringarna.

Den senaste betesmarksinventeringen genomfördes mellan 2016 och 2018 för hela renskötselområdet. Naturresursinstitutet publicerade 2019 en omfattande forskningsrapport om förändringar i renarnas vinterbetesmarker och orsakerna till dessa (Kumpula, J., Siitari, J., Siitari, S., Kurkilähti, M., Heikkinen, J. och Oinonen, K. 2019. Poronhoitoalueen talvilaitumet vuosien 2016–2018 laiduninventoinnissa: Talvilaidunten tilan muutokset ja muutosten syyt. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 33/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki. [Länk till forskningsrapporten](#), (på finska).

I renbetesinventeringen 2016–2018 kartlades de olika typerna av vinterbetesmarker i renbeteslagen med hjälp av satellitbilder. Täcknings- och störningsområden för olika former av markanvändning och infrastrukturer inom renbeteslagen kartlades också med hjälp av platsinformation och forskningsdata om markanvändningens effekter på renbetet. Statusen och förändringarna i lavbetesmarkerna i 20 renbeteslag i den norra delen av renskötselområdet undersöktes genom att jämföra vegetationsmätningarna i de lavbetesmarker (618 st) som inventerats 2005–2008 och 2016–2018. Betesskogarnas struktur och förändringar i antalet

betesmarker med skägglav undersöktes genom att jämföra betesklassificeringarna för åren 1995–1996 respektive 2016–2018.

Studien visade att på cirka två tredjedelar av renskötselområdet har skogsbruket decimerat och splittrat gamla betesskogar och försämrat skogarnas kvalitet som vinterbetesmarker.

Särskilt i de 33 renbeteslagen i de södra och mellersta delarna av renskötselområdet domineras betesskogarnas struktur av avverkningsområden, plantskog och unga produktionsskogar, vars kvalitet som vinterbete är klart sämre än de gamla betesskogarnas. De arealer som täcks av annan markanvändning och infrastruktur, samt de störningsområden som omger dem och som hindrar renskötseln, täcker och splittrar redan mer än en fjärdedel av den totala betesmarksarealen.

I barrskogsområdet finns de enhetligaste lav- och skägglavsbetesmarkerna av bästa kvalitet i äldre skogar och gamla skogar i omfattande skyddade områden. I andra områden är lavbevuxna områden och bra skägglavsmarker knappa och spridda. I fjällområdena är skägglavsmarkerna fåtaliga, men å andra sidan finns det gott om fjällbjörkdungar och fjällhedar. Men lavförekomsten i dem är liten också inom skyddsområden och ödemarksområden.

I områden som utnyttjas för renbete endast vintertid och där det inte finns något skogsbruk eller annan betydande markanvändning kan det finnas lavar upp till mer än 400 kg/ha, men även i sådana områden har lavbiomassan minskat mellan inventeringarna. De mest slitna lavbevuxna områdena har endast 70–150 kg/ha lavar. De är belägna i renbeteslagen i Fjäll-Lappland och i de skogsbruksintensiva renbeteslagen i Mellersta Lappland, där det inte finns någon tydlig säsongbunden betescykel mellan vinter- och sommarbetesområden, utan lavbevuxna områden betas också under den snöfria perioden.

I de 20 renbeteslag som inventerades i den norra delen av renskötselområdet har lavbiomassan under de senaste tio åren minskat med i genomsnitt 30 procent på provområdena, medan antalet dvärgboskar och mossor har ökat. I fyra renbeteslag i fjällområdena har de lavbevuxna områdenas tillstånd förbättrats något mellan inventeringarna och i två av dem statistiskt signifikant.

På basis av de statistiska analyser som gjorts kan slutsatsen dras att slitaget på lavbevuxna områden tydligast påverkas av den säsongsbetonade tidpunkten för betet av lavar och av rentätheten i området samt av de förändringar som skogsbruket orsakar i skogarnas struktur och hur mycket gammal skog det finns på renbeteslagets område. Under de senaste decennierna har emellertid förändringen i ekonomiskogarnas struktur varit mer gynnsam för renbetet än tidigare. Det är dock sannolikt att det skulle krävas ytterligare förändringar av skogsbruksmetoderna för att uppnå större och mer genomgripande fördelar.

Omfattningen av konkurrerande markanvändning i renbeteslagen och sannolikt även de ekosystemförändringar som orsakas av klimatförändringen förklarar delvis lavbetesmarkernas skick och förändringarna i fråga om växtarter. Ogynnsamma förändringar i betesmiljön har ökat behovet av extrautfodring och farmning vintertid.

År 2021 utarbetade Samiska klimatrådet en på undersökningar och utredningar samt på samisk traditionell kunskap baserad rapport om klimatförändringens effekter på bland annat renbetesmarkerna (Näkkäljärvi, K., Gregow, H., Ahonen, S.-J., Hautala, J., Jaakkola, J.K.,

Juntunen, S., Laurila, T.K. 2025. Ilmastomuutoksen nykyiset ja ennakoitavat vaikutukset saamelaiskulttuurille. Ramádat – Saamelaisen ilmastoneuvoston julkaisuja 1/2025. Saamelainen ilmastoneuvosto (Klimatförändringens nuvarande och förväntade effekter på den samiska kulturen. Ramádat – Saamelaisen ilmastoneuvoston julkaisuja 1/2025. Samiska klimatrådet.) [Länk till rapporten](#) (på finska). Enligt rapporten har växtsäsongen förlängts och förlängs även framöver i det samiska hembygdsområdet. Denna omständighet och förlängningen av den tjäl fria perioden underlättar renarnas tillgång till näring. Samtidigt kan dock buskvegetation och beskogning öka samtidigt som näringsfattiga risväxter som kråkbär kan breda ut sig, vilket försämrar kvaliteten på tillgänglig näring. Dessa både positiva och negativa effekter av klimatförändringen kan variera områdesvis och eliminera de inbördes effekterna. Dessutom blir det allt vanligare med svåra vinterförhållanden för renar. Riskerna ökar i och med torra försomrar och höstar, varma höstar, värmeböljor, extrema väderhändelser, möjlig jord, skiktad och frusen snö, riklig nederbörd och långa vårar.

Sambandet mellan förändringar i renbetesmarkerna och den ekonomiska avkastningsförmågan

I KEBIPORO-projektet ingick ett delmoment som genomfördes av Naturresursinstitutet och Helsingfors universitet, där man med hjälp av en bioekonomisk systemmall tog fram analytiska data om sambandet mellan betesmarkernas status och renskötselns produktivitet. Genom att undersöka alternativa scenarier och jämföra deras effekter utvärderades också olika möjligheter att regenerera lavbetesmarker.

Analysen tyder på att det nuvarande högsta tillåtna antalet livrenar för det genomsnittliga renbeteslaget i fjällområdet ligger nära det ekonomiskt mest lönsamma antalet. Den nuvarande relativt ringa mängden lavbiomassa är inte nödvändigtvis ett ekonomiskt problem för renhushållningen, men slutsatserna beror till exempel på snöförhållandenas inverkan på områden där renarna gräver efter föda vintertid. För närvarande förefaller det som om detta område är större i fjällområdet än i skogsområdena, vilket kan innebära att den nuvarande lavbiomassan ligger nära mallens balans för ekonomisk hållbarhet. Ett mindre grävområde kan för sin del innebära att mycket större lavbetesmarker skulle kunna förbättra den ekonomiska lönsamheten, men att den mest lönsamma lösningen skulle vara att i viss mån förlita sig på extrautfodring. De analyser som gjordes med hjälp av mallen visade att en snabb regenerering av lavbetesmarkerna skulle kräva en mycket hård anpassningsperiod för renskötseln i fjällområdets renbeteslag, då en drastisk minskning av livrenar också skulle leda till att antalet slaktrenar och renskötselns årsinkomster skulle rasa. Å andra sidan prognosticerar mallen att de lavtbevuxna områdena i det så kallade genomsnittliga renbeteslaget i fjällområdet också kan återhämta sig mycket långsamt om det nuvarande antalet livrenar inte överskrids. Utvecklingen av betesrotationen skulle likaså kunna förbättra möjligheterna att regenerera lavbetesmarkerna.

I studien har renbeteslagen i barrskogsområdet delats in i tre kategorier beroende på mängden naturliga lavbevuxna områden och antalet äldre och gamla skogar i området. Enligt mallen skulle det ekonomiskt mest lönsamma antalet renar i områdena med flest lavbevuxna områden (närmast renbeteslagen i området Skogs-Lappland) vara cirka 87 procent av det nuvarande högsta tillåtna antalet renar utan betesrotation och bedömt utifrån den nuvarande skogsstrukturen. Även ett större antal renar än det nuvarande högsta tillåtna skulle kunna vara lönsamt om ett effektivt betesrotationssystem kunde kombineras med en större areal gamla skogar.

I renbeteslag, där det naturligt finns en del lavbevuxna områden och arealen av äldre och gamla skogar är relativt liten, räcker inte de nuvarande vinterbetesmarkerna till för att stödja de nuvarande högsta tillåtna antalen renar utan extrautfodring eller tydliga förändringar i betesskogarnas struktur och en effektiv utveckling av betesrotationen. Utifrån mallens resultat är det nuvarande högsta tillåtna antalet livrenar rentav hälften större än vad som är ekonomiskt lönsamt i den nuvarande betesmiljön.

I renbeteslag av den tredje typen i barrskogsområdet, alltså de där lavbevuxna områden av naturen är mycket sällsynta och där äldre och gamla skogar till följd av intensivt skogsbruk i huvudsak har ersatts av ekonomiskogar av olika ålder, är den nuvarande situationen när det gäller antalet livrenar och lavbiomassa mycket långt ifrån den ekonomiskt optimala situation som framgår av mallen. Baserat på mallen skulle det ekonomiskt mest lönsamma vara att ha endast 33–63 procent av den nuvarande högsta tillåtna livrenpopulationen på vinterbete, varför det är mycket troligt att det i dessa renbeteslagar skulle krävas en effektiv vinterutfodring antingen i terrängen eller på farmer.

De underliggande antagandena i analysmallen inkluderar inte några ränteberäkningar. Om räntan inkluderas skulle de skillnader som framgår av jämförelsen mellan de nuvarande högsta tillåtna antalen renar och de antal som utan extrautfodring skulle vara ekonomiskt lönsamma minska en aning.

Det finns skäl att notera att de ovan nämna siffrorna endast gäller områden där det finns växtlighet som utgör vinternäring för renarna. Renbeteslagen i barrskogsområdet har i allmänhet tillgång till rikligt eller mycket rikligt sommar- och höstbete samt förvinterbete.

2.1.3 Samarbetsförfaranden av betydelse för planeringen av nyttjandet av betesmarkerna

Att trygga renbetesmarkerna och renskötseln vid planering av områdesanvändning

Planeringen av områdesanvändning är av väsentlig betydelse för att förhindra att renbetesmarkerna minskar och splittras. Områdesreserveringar, planbeteckningar och planbestämmelser om renskötsel kan utnyttjas i planläggningen för att säkerställa att betesmarkerna är tillräckliga och enhetliga. Dessutom är det möjligt att anvisa till exempel sträckor för passage eller transport av renar eller strukturer för renskötsel.

Kommunerna ansvarar för generalplanläggningen och detaljplanläggningen på sitt område. Landskapsförbunden utarbetar och godkänner landskapsplaner, som är allmänna och långsiktiga planer för samordning av olika verksamheter i ett område. I landskapsplanen presenteras principerna för områdesanvändning och samhällsstruktur och på en karta visas de områden som är nödvändiga med tanke på landskapets utveckling.

För landskapsplaneringen är landskapet Lappland indelat i fyra områden, Västra Lappland, Fjäll-Lappland, Norra Lappland samt Rovaniemi och Östra Lappland, varutöver det finns etapplandskapsplaner för bland annat gruvprojekt. Landskapsplanerna för renskötselområdet innehåller allmänna bestämmelser för att trygga renskötselns verksamhets- och utvecklingsmöjligheter samt närmare bestämmelser om till exempel beaktande och bevarande av områden som är viktiga för renskötseln. I exempelvis den senaste landskapsplanen 2040 för Norra Lappland (Enare, Sodankylä, Utsjoki) har man anvisat områden som främst är avsedda för skogsbruk och renskötsel och som kan användas även för andra ändamål (M-1) utan att

medföra betydande olägenhet för det huvudsakliga användningsändamålet, områden som är avsedda för naturnäringar och renskötsel och som kan användas även för andra ändamål utan att medföra betydande olägenhet för det huvudsakliga användningsändamålet (Ms-1) samt områden som främst är avsedda för skogsbruk, turism och renskötsel (MU-3). Beteckningen ph anger områden som är viktiga för renskötsel, platser som är särskilt viktiga för renskötsel eller fasta rengården samt gränsgården mellan länder. Planen innehåller också en planbestämmelse för hela landskapsplaneområdet som tryggar renskötseln. Planen förutsätter också att vindkraftverk ska vara centralt placerade i enheter av flera vindkraftverk. Landskapsplaner finns också för Norra Österbotten och Kajanaland, där viktiga platser för renskötseln (renskötselstrukturer) anges, liksom även sådana planbestämmelser för renskötselområdet som ska styra planeringen.

Det är viktigt att företrädare för renskötseln deltar i planläggningsförfarandet för att man ska kunna förutse och undanröja nackdelar och störningar som annan markanvändning orsakar renskötseln. Enligt lagen om områdesanvändning (132/1999) får en plan inte orsaka oskäliga olägenheter för andra rättsinnehavare och planläggningsförfarandet samt informationen ska ordnas så att markägarna på området och andra, såsom de vars boende, arbete eller övriga förhållanden kan påverkas betydligt av planen, har möjlighet att delta i beredningen av planen, bedöma verkningarna av planläggningen och skriftligen eller muntligen uttala sin åsikt om saken.

I landskapsplanerna har förhandlingsskyldigheten enligt 53 § i renskötsellagen, enligt vilken statens myndigheter ska förhandla med renbeteslaget vid planering av åtgärder som gäller statens marker och väsentligt inverkar på renskötseln genom planbestämmelsen, utvidgats till att gälla också andra myndigheter. Fullgörandet av skyldigheten att förhandla kräver att förhandlingarna inleds i ett tillräckligt tidigt skede och med jämbördig information och att utgångspunkten för förhandlingarna är en faktisk möjlighet att påverka. Renbetesmarkerna och renskötselområdena ska beaktas i områdesplaneringen för att säkerställa förutsättningarna för renskötsel. Ett av de viktigaste målen som arbetsgruppen för renskötseln framtid presenterade var att se till att de områden som behövs för renskötseln beaktas bättre i markanvändningen och markplaneringen.

Enligt 9 § i sametingslagen (974/1995) ska myndigheterna förhandla med sametinget om alla vittsyftande och viktiga åtgärder, som på ett direkt och särskilt sätt kan inverka på samernas ställning som ett urfolk. Som exempel nämns samhällsplanering på samernas hembygdsområde. När det gäller skoltområdet på samernas hembygdsområde ska staten och de kommunala myndigheterna enligt 56 § i skoltlagen bereda skoltarnas byastämma och skoltråden tillfälle att avge ett utlåtande i principiellt viktiga ärenden som rör skoltarnas näringar eller levnadsförhållanden.

Enligt lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017) kräver förfarandet för miljökonsekvensbedömning (MKB) för olika infrastrukturprojekt också samråd med dem vars förhållanden eller intressen kan påverkas av ett projekt eller vars verksamhetsområde kan beröras av konsekvenserna av projektet. Renbeteslagen har som experter inom sitt eget område och dess renskötsel och som potentiella skadelidande också en viktig roll i dessa förfaranden. Enligt lagen ska projektens sannolika betydande miljökonsekvenser identifieras, bedömas och beskrivas, varvid också konsekvenserna för renskötseln ska bedömas i MKB-förfarandena.

Samordningsarbete avseende nyttjande och skydd av statlig mark

Statens marker spelar en viktig roll som renbetesmark. Mer än 80 procent av all statlig mark som förvaltas av Forststyrelsen och cirka 70 procent av skogsmarken inom skogsbruket finns i renskötselområdet. Av skogsmarken för skogsbruk i renskötselområdet utgör cirka 58 procent statsägd mark.

Cirka sju procent av arealen inom samernas hembygdsområde är av Forststyrelsen förvaltad skogsområde, tre procent används i begränsad utsträckning inom skogsbruket och nio procent står utanför skogsbruket. Elva procent av arealen är naturnärlingsområde och 69 procent är skydds- och ödemarksområden som förvaltas av Forststyrelsen. Dessa områden är dock inte jämnt fördelade mellan de olika renbeteslagen och mellan betesmarker som kan utnyttjas vid olika årstider.

Enligt 6 § 2 mom. i lagen om Forststyrelsen ska vården, användningen och skyddet av naturresurser i Forststyrelsens besittning inom samernas hembygdsområde samordnas så att förutsättningarna för utövande av samekulturen tryggas, och inom renskötselområdet enligt renskötsellagen så att de förpliktelser som föreskrivs i renskötsellagen uppfylls. Med renbeteslagen ska sådana förhandlingar föras som avses i 53 § i renskötsellagen. I 39 § 2 mom. i lagen om Forststyrelsen föreskrivs det att i en kommun som i sin helhet hör till samernas hembygdsområde ska tillsättas kommunvisa delegationer med uppgift att handlägga ärenden som gäller en hållbar användning och skötsel av statens land- och vattenområden och de naturresurser som hör till dem. Enligt 9 § i sametingslagen omfattas förhandlingsskyldigheten av skötsel, användning och andra frågor som berör statens mark, skyddsområden och ödemarksområden inom samernas hembygdsområde. Inom skoltområdet gäller dessutom den i 56 § i skollagen föreskrivna skyldigheten att höra byastämman och skolrådet.

Forststyrelsens verksamhet på statens mark- och vattenområden baserar sig på naturresursplaner som utarbetats tillsammans med intressenter och som beskriver den långsiktiga användningen av områdena och samordnar behoven för olika typer av nyttjande. Planerna tar också ställning till skogsbruksmetoder som tillämpas i olika områden. Renskötselområdet har för närvarande tre befintliga naturresursplaner, en för det samiska hembygdsområdet, en för Lappland och en tredje för de delar av renskötselområdet som hör till Kajanaland och Norra Österbotten.

Forststyrelsen och Renbeteslagsföreningen har förhandlat fram ett omfattande avtal som fastställer samsarbetsmetoderna för samordningen av Forststyrelsens olika ansvarsområden och renskötseln samt de särskilda åtgärder som behövs för att ta hänsyn till renskötseln i det statliga skogsbruket. Det nuvarande avtalet är från 2021. Enligt avtalet ska all avverkning, jordbearbetning, vägbyggnadsprojekt, stora grustakter, turistleder, markförsäljning och andra större markanvändningsärenden kommuniceras i förväg till renbeteslaget i området, som ska ges möjlighet att påverka planerna. Avtalet innehåller också riktlinjer för torvproduktion och vindkraftsområden, jakt, renutfodring, användning av åtel samt rengärdesavtal. Det finns för närvarande 460 rengärden på statlig mark.

Dessutom har ett tilläggsavtal om det samiska hembygdsområdet ingåtts 2014 mellan sametinget, skoltarnas byastämman, de flesta renbeteslagen i området och Forststyrelsen. Forststyrelsen har också ingått separata avtal om nyttjande av skogbruksområden med renbeteslagen i Hammastunturi, Muddusjärvi, Muotkatunturi och Paatsjoki samt med betesgruppen Nellim i Ivalo renbeteslag. Enligt avtalen har renarnas huvudsakliga betesmarker skyddats från skogsbruksverksamhet i 20 år, medan vissa områden i Nellim är skyddade i 10 år.

Den av Sametinget utsedda Akwé:Kon-arbetsgruppen kompletterar Forststyrelsens planeringssystem för markanvändning och stödjer samarbetsgruppernas verksamhet i planeringsprocesserna.

2.1.4 Offentligheten i informationen om renbetesmarker

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/4/EG om allmänhetens tillgång till miljöinformation och om upphävande av rådets direktiv 90/313/EEG (*miljöinformationsdirektivet*) ska medlemsstaterna säkerställa att offentliga myndigheter åläggs att på begäran tillhandahålla miljöinformation utan att sökanden behöver ange skälen för sin begäran.

Med myndigheter avses i direktivet också fysiska och juridiska personer som har offentliga förvaltningsuppgifter enligt nationell lag, inklusive särskilda uppdrag, verksamheter och tjänster som rör miljön. Med miljöinformation avses i direktivet information om tillståndet för olika delar av miljön, biologisk mångfald och dess delar samt samspelet mellan dessa delar, faktorer som påverkar eller troligtvis påverkar de olika delarna av miljön, åtgärder som påverkar eller troligtvis påverkar de olika delarna av miljön samt information om faktorer och åtgärder eller verksamheter, inklusive förvaltningsåtgärder eller program, som är avsedda att skydda dessa delområden. Med miljöinformation avses dessutom till exempel rapporter om genomförandet av miljölagstiftningen.

Enligt direktivet kan en begäran om information på vissa villkor avslås. Detta kan till exempel vara fallet om begäran är uppenbart orimlig, för allmän eller gäller ännu inte färdiga eller interna handlingar. En begäran om information får också avslås av skäl som bland annat rör sekretess för offentliga myndigheters verksamhet eller sekretess som omfattar kommersiell eller industriell information, utom när det gäller uppgifter om utsläpp i miljön. I direktivet föreskrivs dock en restriktiv tolkning av de skäl som begränsar tillgången till information.

Ett renbeteslag är en offentlighetsrättslig förening. Dess verksamheten är till sin natur indelad i två delar: näringsverksamhet samt offentliga förvaltningsuppgifter i samband med renskötsel förvaltningen. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt årsboksavgörande HFD:2017:171, 1. 5785, konstaterat att vissa av de beslut som fattas av renbeteslagets stämma innebär myndighetsutövning, men att många beslut i fråga om innehåll kan jämföras med beslut som fattas av privaträttsliga sammanslutningar.

Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, *offentlighetslagen*) är inte tillämplig på alla offentlighetsrättsliga föreningars offentliga förvaltningsuppgifter, utan gäller dessa föreningar bara när de utövar offentlig makt. Tillämpningsområdet är därför formulerat på ett sätt som avviker från miljöinformationsdirektivet. Finsk lagstiftning saknar en enhetlig definition av myndighetsutövning, men en etablerad tolkning är att begreppet avser befogenheten att ensidigt besluta om åtgärder som påverkar en enskilds rättsliga ställning. Planer är i princip inte myndighetsutövning, men om utarbetandet av planen grundar sig på lag och planen kan ha en betydande inverkan på beslutsfattande eller enskildas rättsliga ställning, kan det finnas skäl att ompröva frågan. Utarbetandet av de föreslagna skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmarker anses inte utgöra myndighetsutövning. Högsta antalet tillåtna renar har rättsverknningar, men för att minska antalet renar skulle ett separat förvaltningsbeslut fattas.

En plan som tillställts en myndighet exempelvis för utlåtande eller tillsyn faller under offentlighetslagen, eftersom man enligt den lagen med en myndighetshandling avser bland annat handlingar som innehas av myndigheten för behandling av ett visst ärende eller i övrigt inkommit i samband med ett ärende som hör till myndighetens verksamhetsområde eller uppgifter.

Enligt offentlighetslagen är myndighetshandlingar i princip offentliga, såvida det inte är fråga om sekretessbelagda handlingar. Enligt 24 § 1 mom. i offentlighetslagen är sådana myndighetshandlingar sekretessbelagda som innehåller uppgifter om en privat företagshemlighet samt sådana handlingar som innehåller uppgifter om någon annan motsvarande omständighet som har samband med privat näringsverksamhet, om utlämnandet av uppgifter ur en sådan handling skulle medföra ekonomisk skada för näringsidkaren, och det inte är fråga om uppgifter som är betydelsefulla för skyddande av konsumenters hälsa eller en hälsosam miljö eller för bevakande av de rättigheter som innehas av dem som orsakas skada av verksamheten eller uppgifter om näringsidkarens skyldigheter och fullgörande av dessa. Sekretessbelagd information kan t.ex. vara uppgifter om var renar befinner sig. Dessutom innehåller momentets punkt 17 en liknande bestämmelse, till exempel om sammanslutningar med offentliga funktioner, där grunden för sekretess är ett allmänt ekonomiskt intresse.

I den juridiska litteraturen konstateras det att eftersom offentlighetslagen inte ändrades i samband med införlivandet av miljöinformationsdirektivet, ska den lagen tillämpas med beaktande av direktivets inverkan. Miljöinformationsdirektivets inverkan på tolkningen kräver en flexibel och kontextspecifik tolkning av en absolut bestämmelse i offentlighetslagen där man gör en jämförelse mellan det allmänna och det privata intresset. (Mäenpää, Olli: Ympäristötiedon julkisuus ja liikesalaisuuden suoja. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2020, Juhlajulkaisu Pekka Vihervuori 1950-25/8.2020 s. 243)

2.2. Kontroll och minskning av antalet renar

2.2.1 Lagstiftningen om kontroll och minskning av antalet renar

I 22 § i renskötsellagen föreskrivs det att om ett renbeteslags eller en renägars antal livrenar överskrider det maximiantal som avses i 21 §, ska renbeteslaget under det följande renskötselåret fatta beslut om minskning av det antal renar som sköts inom dess område till det tillåtna maximiantalet. I första hand ska ett föreläggande att minska renantalet gälla de renar som inte tillhör delägare i renbeteslaget. I fråga om renar som tillhör delägare i renbeteslaget ska ett föreläggande att minska renantalet i första hand gälla de renar som delägarna har utöver det maximiantal som har fastställts för dem, och därefter minskas antalet i proportion till det antal renar som tillhör delägarna.

Enligt paragrafen kan ett renbeteslag dock av särskilda skäl besluta att en delägars renantal inte behöver minskas. Motsvarande antal minskas i så fall för de övriga renägarna i proportion till deras renantal.

Paragrafen möjliggör också så kallad proaktiv tvångsslakt, alltså när renantalet minskas redan under det pågående renskötselåret, om det framgår att antalet renar under följande renskötselår skulle komma att överskrida det högsta tillåtna antalet. På proaktiv minskning tillämpas de ovan beskrivna minskningsprinciperna som när det högsta tillåtna antalet överskrids, dvs. när minskningen sker på grund av övertal. En skillnad är emellertid att renbeteslagets beslut om

proaktiv minskning kan verkställas också innan det vunnit laga kraft, om inte förvaltningsdomstolen beslutar något annat till följd av besvär.

Enligt 22 § i renskötsellagen kan renvärderna besluta att renbeteslaget ska ombesörja minskningen på renägarens vägnar om en renägare inte minskar sitt renantal enligt renbeteslagets beslut.

I 15 § i renskötsellagen föreskrivs det att en delägare har lika många röster vid ett renbeteslags stämma som hen har inräknande renar, alltså renar äldre än ett år gamla slakt- och livrenar som en renägare har enligt den senast fastställda renlängden. Också renar som inte minskats i enlighet med renbeteslagets beslut ger rösträtt. Ingen får dock rösta med ett röstetal som utgör mer än fem procent av antalet inräknade renar som delägarna i renbeteslaget har.

I 30 § i renskötsellagen finns bestämmelser om renbeteslagets skyldighet att varje renskötselår göra upp en förteckning över de renar som ägs av delägare i renbeteslaget (*reslängd*). I renlängden ska även införas övriga renar som sköts inom renbeteslagets område samt de renar som ägarna har tagit i bruk utanför renskiljningarna. Motsvarande längd ska upprättas över de renar som vid renskiljningar har konstaterats höra till andra renbeteslag.

Också 43 § i renskötsellagen är av betydelse för delägarnas renantal, eftersom den föreskriver att den som förvärvar renar genom köp eller gåva ska få tillstånd till detta av renbeteslagets styrelse när en delägare i renbeteslaget säljer eller skänker renar. Tillstånd kan förvägras om detta krävs för att de som bedriver renskötsel som sitt yrke skall garanteras en tillräcklig utkomst. Avsikten med regleringen är att ge renbeteslagen ett verktyg att vid behov användas för att förhindra uppsplittring av renboskapen. Förvärvstillstånd behövs emellertid inte om köparen eller gåvotagaren är överlåtarens make eller någon som enligt ärvdabalken kunde ärva överlåtaren, eller maken till en sådan person, eller överlåtarens fosterbarn eller dennes make. Renbeteslaget har förköpsrätt till de renar som överlåtelsen gäller och på yrkande av överlåtaren måste renbeteslaget utnyttja denna rätt om tillstånd till förvärv inte beviljas.

I 10 § i renskötsellagen föreskrivs vidare att för att andra renar än kör- eller slaktrenar ska kunna föras in för skötsel till renbeteslags område krävs tillstånd av renbeteslaget. Då det finns särskilda skäl kan ett renbeteslags styrelse dessutom besluta att renar inte får föras in till renbeteslagets område ens med tillstånd.

Enligt 44 § i renskötsellagen får i beslut av renbeteslagets stämma en renägare söka ändring hos förvaltningsdomstolen, om beslutet kränker hans eller hennes rätt eller har tillkommit i fel ordning eller annars strider mot lag. På sökande av ändring i beslut av renbeteslagets stämma tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. I beslut av en renvärd får inte sökas ändring hos förvaltningsdomstolen, utan beslutet kan föras till renbeteslagets styrelse för behandling. Beslut av renbeteslagets styrelse kan föras till renbeteslagets stämma för behandling.

I renskötsellagen finns inga bestämmelser om delgivning av beslut som fattats av renbeteslagets stämma, vilket innebär att på delgivning av beslut i förvaltningsärenden tillämpas de allmänna förvaltningslagarna. Förpliktande beslut, t.ex. om minskning av antal renar, ska i enlighet med bestämmelserna i 9 och 10 kap. i förvaltningslagen (434/2003) delges per post med mottagningsbevis om inte något annat delgivningssätt som föreskrivs i förvaltningslagen, såsom stämningssedelgivning eller offentlig delgivning, används. Enligt 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003) kan beslutet också delges elektroniskt

med samtycke av den som saken gäller. I det fallet kan parten med stark autentisering eller ett annat säkert och verifierbart certifikat hämta dokumentet från myndighetens server. Andra än förpliktande förvaltningsbeslut ska enligt förvaltningslagen delges genom vanlig delgivning, alltså per post genom brev. Parten anses ha fått del av ärendet den sjunde dagen efter det att brevet avsändes. Vanlig delgivning får också med stöd av 19 § i lagen om elektroniska tjänster i myndigheternas verksamhet ske med e-post, om parten samtycker till detta. I dessa fall anses beslutet ha blivit delgivet den tredje dagen efter att meddelandet sändes.

Ett renbeteslags stämma sammankallas enligt 14 § 1 mom. i renskötellagen av renbeteslagets styrelse genom en annons som ska publiceras i en inom renbeteslagets område spridd dagstidning minst sju dagar före stämman.

I renskötellagen finns inga bestämmelser om jäv för renbeteslagets delägare, styrelsemedlemmar eller renvårdar. Av detta följer att det inte finns några krav rörande beslutsfattandet i renbeteslag, som jämföras med beslut som fattas i privaträttsliga sammanslutningar (Jfr HFD:2017:171). Sedan förvaltningslagen trädde i kraft har däremot jävsbestämmelserna i den lagen varit tillämpliga på skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter. Bestämmelserna i lagen om förvaltningsförfarande (598/1982), som tillämpades före förvaltningslagen alltså före 2004, tillämpades den först nämnda lagen på offentlighetsrättsliga sammanslutningar endast om detta särskilt föreskrevs genom förordning.

I 47 § i renskötellagen finns bestämmelser om kriminalisering av renskötselförseelse. Enligt dessa är det bland annat straffbart att uppsåtligt försumma att minska antalet renar på föreskrivet sätt eller att uppsåtligt uppgå ett oriktigt antal renar.

Enligt 52 § i renskötellagen är det Regionförvaltningsverket i Lappland som utövar tillsyn över att renskötellagen samt de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den blir iakttagna och verkställda. Regionförvaltningsverket i Lappland får enligt paragrafen förena en uppmaning med vite eller hot om tvångsutförande i situationer där renbeteslaget uppsåtligt underlåter att följa bestämmelser och föreskrifter om sin verksamhet.

2.2.2 Praxis för kontroll och minskning av antalet renar

Beslutsfattandet i renbeteslag om minskning av antalet renar

Minskning av antalet renar sker främst på hösten eller tidig vinter, då överlevande renar (*livrenar*) vid renskiljning separeras från slaktrenar. Vid minskning enligt 22 § i renskötellagen ska delägarna i renbeteslaget minska antalet renar med ett visst antal, enligt den minskningsprocent som renbeteslaget bestämmer. I rättspraxis har det exempelvis slagits fast att renbeteslagets beslut enligt vilka renar som överskrider det tillåtna antalet livrenar ska slaktas så att antalet renar för varje delägare förblir detsamma som enligt föregående års fastställda renlängd är lagstridiga.

Enligt domstolsavgörandena kan minskningen göras antingen på grundval av det senast fastställda antalet renar enligt den renlängd som avses i 30 § i renskötellagen och som fastställs vid renbeteslagets vårstämma, eller som en så kallad uppdaterad eller differentierad minskning, där antalet renar som ska minskas enligt renbeteslagets beslut beräknas som en procentandel av de renar som vid renskiljningen räknats in i rengärdet. Fördelen med sist nämnda minskningsmetod är att också de renar som under det föregående året inte beaktats i renantalet,

liksom renar som olovligen förts in på området, beaktas vid verkställandet av minskningen. Denna metod tar hänsyn till de renar som gått förlorade efter att renlängden gjordes upp, till exempel på grund av rovdjursskador. Men det finns också sätt att ta hänsyn till dessa faktorer i renbeteslag som baserar sina minskningar på den senast upprättade renlängden. I ett rättsfall fann domstolen att antalet renar enligt den fastställda renlängden var så felaktigt att det inte var möjligt att minska antalet renar i proportion till det antal renar som tillräknats delägarna utan att kränka jämligheten mellan dem (Lapplands länsrätts avgörande nr 295 av den 12 mars 1992).

I rättspraxis har det i princip slagits fast att det lagstadgade kravet på minskning i proportion till det antal renar som delägarna äger inte är uppfyllt om den minskningsskyldighet som ålagts av renbeteslaget varierar beroende på renarnas ålder och kön (t.ex. högsta förvaltningsdomstolens beslut 1988-A l. 2649.) Renägaren har således rätt att själv välja om hen vill slakta exempelvis endast kalvar eller också renkor. Det finns dock olika domstolsavgöranden, särskilt när det gäller avelstjurar eller vissa hankalvars överlevnad (t.ex. Uleåborgs länsrätts avgörande nr 174/II av den 8 mars 1994 och Rovaniemi förvaltningsdomstols avgörande nr 06/0162/1 av den 28 mars 2006 samt Rovaniemi förvaltningsdomstols avgörande 00587/01/5800 av den 19 april 2002, där domstolen kom fram till en motsatt slutledning).

Renskötsellagen innehåller inga bestämmelser om situationer där det minskade antalet renar är mindre än vad renbeteslaget har bestämt. I renbeteslagens vardag är dock frågan om det antal renar som inte har minskats i enlighet med renbeteslagets beslut, alltså så kallade övertaliga renar, relevant, eftersom minskningarna då inte kan genomföras fullt ut inom tidsfristen.

Rättspraxis har i flera avgöranden godtagit att renbeteslaget bestämmer att eftersatta minskningar från tidigare år ska beaktas och att renbeteslaget ska föra en förteckning över övertaliga renar dvs. bokförda försummelser, eftersom det lagstadgade kravet att minska antalet renar i proportion till delägarnas renantal annars inte uppfylls. Å andra sidan har det i rättspraxis slagits fast att i en situation där antalet renar är mindre än det högsta tillåtna antalet renar, har renbeteslaget rätt att nolla tidigare bokförda försummelser (högsta förvaltningsdomstolens avgörande av den 21 januari 1998, l. 0074.

Möjligheten att överföra bokförda försummelser har också behandlats i rättspraxis. Domstolsavgöranden tyder på en tolkning enligt vilken det, åtminstone i klara fall, accepteras att ett åsidosättande av minskningsskyldigheten kan överföras på den nya renägaren vid tidpunkten för överlåtelsen. I annat fall skulle en delägare i ett renbeteslag kunna göra en ogrundad spekulationsvinst.

Enligt förvaltningsdomstolarnas avgöranden jämföras slaktade renar med renar som dödats i trafiken, av rovdjur eller på annat sätt i enlighet med renbeteslagens praxis med så kallade gottgörelsepoäng. Även i sådana fall måste enligt domstolsavgörandena renar i olika ålder beaktas på samma sätt.

I samband med minskning av antalet renar har problem orsakats av slakt utanför renskiljningen och av försäljning av livrenar, det vill säga försäljning av levande renar till ett annat renbeteslag. I dessa situationer finns det en risk för att de renar som påstås ha ingått i minskningen i verkligheten blir kvar inom renbeteslagets område. Enligt rättspraxis kan ett renbeteslag inte kräva att en av renbeteslaget utsedd representant ska närvara vid slakt utanför skiljningen för att säkerställa minskningen av antalet renar. Renbeteslaget har dock rätt att kräva bevis för att minskningen har verkställts.

I praktiken tillämpas sällan 22 § 4 mom. i renskötsellagen, enligt vilket renbeteslaget får minska antalet renar för den renägares räkning som inte har följt renbeteslagets beslut. Även om den minskning som renbeteslaget genomför skulle förhindra eftersatta minskningar och de problem som orsakas av dessa, har företrädarna för renskötseln inom ramen för arbetsgrupper och samråd påpekat att den typen av minskning är mycket svår att genomföra i praktiken och skulle sannolikt orsaka stora konflikter i renbeteslagen och i lokalsamhällena i renskötselområdet. Bland renägare anses det mycket viktigt att varje renägare får välja vilka renar som ska ingå i minskningen. Valet är en del av renskötarens yrkesskicklighet. Enligt renskötsellagen har renvärderna befogenhet att på ägarens vägnar besluta om minskningen, men enligt rättspraxis kan ett beslut också fattas av renbeteslagets stämma.

Vid beredningen i arbetsgrupper har det framkommit att också undantaget i 22 § i renskötsellagen tillämpas mycket sällan, vilket till exempel skulle göra det möjligt att undanta en ung renägare som bedriver renskötsel som yrkesutövare från minskningsskyldigheten för att han eller hon ska kunna förvärva renboskap som säkerställer en tillräcklig försörjning. Detta är naturligt, eftersom undantaget från principen om likabehandling av delägare kräver särskilda skäl och att befria enskilda delägare från minskningsskyldigheten innebär större minskningar för de andra delägarna. Tillstånd till förvärv av renboskap enligt 43 § i renskötsellagen har däremot i vissa fall utnyttjats för att minska antalet renägare i renbeteslag och därmed säkerställa större renboskap för de kvarvarande delägarna.

Permanent praxis med bokförda försummelser och gottgörelsepoäng samt kvotsystem

Enligt förvaltningsdomstolarnas avgörandepraxis kan eftersatta minskningar uppstå endast om renbeteslaget står inför en sådan tvångsslaktsituation som avses i 22 § 1 mom. i renskötsellagen eller en sådan tvångsslaktsituation som avses i 22 § 3 mom. i renskötsellagen och som gäller det löpande renskötselåret.

I avgörandena konstateras det att renbeteslaget kan besluta om minskning av antal renar även om det inte finns ett övertal eller ett hot om detta, men i så fall handlar det om en rekommendation. Ett sådant beslut är inte bindande för delägaren och därför kan inga eftersläpningar, så kallade övertaliga renar, finnas (se t.ex. Rovaniemi förvaltningsdomstols avgörande nr 05/0581/1 av den 13 december 2005). I vissa rättsprocesser har det varit oklart om renbeteslagets beslut är ett obligatoriskt minskningsbeslut enligt 22 § i lagen eller en slaktplan av rekommendationsnatur, eftersom beslut om obligatorisk minskning ofta också benämns slaktplan.

Flera renbeteslag tillämpar permanenta system med så kallade gottgörelsepoäng, enligt vilka dessa poäng kan samlas för framtida bruk och även under andra år än de då renbeteslaget har ett övertal eller för att förhindra övertal genomför obligatoriska minskningar av antalet renar. Enligt renbeteslagens poängpraxis kan poäng tillgodoräknas inte bara för renar som har dött i naturen, utan även för renar som en delägare i renbeteslaget har slaktat utöver sin skyldighet eller utöver slakttalet enligt renbeteslagets riktgivande slaktplan. Förvaltningsdomstolarna har i flera avgöranden slagit fast att de gottgörelsepoäng som delägarna har tjänat in inte kan beaktas när renaantalet minskas genom tvångsåtgärder, om poängen har tjänats in vid en tidpunkt som inte omfattas av skyldigheterna enligt 22 § i renskötsellagen.

Renbeteslagens praxis kan också tillåta försäljning av gottgörelsepoäng. I detta avseende har det i rättspraxis ansetts att i en situation där antalet renar i renbeteslaget har överstigit det högsta

tillåtna antalet renar, har renbeteslaget förfarit lagenligt när det inte godkänt en försäljning, eftersom minskningen av renantalet enligt 22 § annars inte skulle ske i enlighet med lagen, det vill säga i proportion till delägarnas renantal. Under en period som inte omfattas av de skyldigheter som framgår av 22 § har däremot renbeteslagen inte kunnat förbjuda delägarna att handla med poäng.

Enligt en undersökning som Renbeteslagsföreningen efter en begäran om förtydligande från jord- och skogsbruksministeriet gjorde om förvaltningspraxis i fråga om antalen renar (12.8.2009, 172/7/2009) visade det sig att en fjärdedel av renbeteslagen vid den tidpunkten i de årliga slaktplanerna fastställde en lika stor minskningsprocent i fråga om alla renar. En fjärdedel av renbeteslagen tillämpade en modell enligt vilken alla kalvar slaktas varje år, men om en renägare slaktar en rentjur får hen i stället hålla kvar en honkalv. Om maximiantalet renar fortfarande hotar att överskridas skulle renbeteslaget också införa en minskningsprocent för rentjurar. I slaktplanen fastställde cirka 17 procent av renbeteslagen årligen separata minskningsprocenter för renkor och kalvar. Ovanstående modeller kombinerades med en praxis med så kallade gottgörelsepoäng och bokförda försummelser. I resterande cirka 37 procent av renbeteslagen tillämpades ett så kallade kvotsystemet, där det högsta tillåtna antalet livrenar har fördelats på kvoter för varje delägare, eller ett blandat system, där en slaktprocent fastställs för de delägare som har valt att stanna utanför kvotsystemet.

För närvarande uppskattas kvotsystemet användas i knappt en tredjedel av renbeteslagen. I de övriga renbeteslagen tillämpas poängpraxis. Principerna varierar något och har delvis utvecklats i takt med att domstolspraxis har förtydligat de godtagbara sätten att genomföra tvångsminskningar.

Kvotsystemen används framför allt i de södra delarna av renskötselområdet. I dem har kvoterna per delägare bildats på grundval av det antal renar som varje delägare hade vid tidpunkten för införandet av systemet eller till exempel under de tre föregående åren. Reglerna för systemen varierar till exempel när det gäller huruvida renbeteslagen kan överta kvoter eller delar av dem som inte utnyttjats under en längre tid. Syftet med att införa ett kvotsystem är i allmänhet att minska behovet av beslut om tvångsslakt samt tvister och administrativa bördor i samband med poänglistor. Ett viktigt mål är också att göra det möjligt för delägarna att återgå till sitt tidigare renantal, till exempel i situationer där de förlorar ett betydande antal renar på grund av rovdjurs- eller trafikskador. Kvotsystemet kan också användas för att jämna ut inkomstfluktuationer, dvs. för att slakta mer under bra år för renskötsel och mindre under dåliga år. Också systemen med permanenta gottgörelsepoängsförfaranden siktar viss utsträckning på motsvarande fördelar.

Förvaltningsdomstolarna har vid flera tillfällen uttalat sig om kvotsystemen. Enligt deras avgöranden kan ett kvotsystem införas på grundval av avtalsfrihet om det inte föreligger en tvångsslaktssituation i renbeteslaget, men systemet är fortfarande bara en rekommendation. Delägare i renbeteslaget som frivilligt har förbundit sig till systemet och som har hållit sig inom sina kvoter kan därför inte, i händelse av en påtvingad minskning av renantalet, bli föremål för proportionellt mindre minskningar än delägare som har lämnat sig utanför systemet och som har ökat sin renantal.

I praktiken har såväl systemet med bokförda försummelser och gottgörelsepoäng som systemet med kvoter gett upphov till oklarheter och problem i fråga om poängens överförbarhet. I vissa fall har förvaltningsdomstolarna ansett att det är fråga om ett civilrättsligt avtal mellan privatpersoner och att överföring av kvoter inte är förbjudet som sådan. Vad däremot gäller

stöd villkoret avseende det djurspecifika stödet för renskötsel är det utrett att stöd inte kan betalas ut för övertaliga renar, även om renägaren har köpt livrenkvoter av en annan renägare, eftersom renskötsellagen endast känner till köp av renboskap och köp av enskilda renar (landsbygdsnäringsnämnd, beslut nr 507/1/96 av den 17 november 1997).

Administrativa tvångsåtgärder och påföljder vid övertal

I praktiken har det visat sig vara mycket problematiskt att åtgärda övertal genom att förelägga vite eller hot om tvångsutförande. En stor del av de beslut om administrativa tvångsmedel som avses i 52 § i renskötsellagen har upphävts av förvaltningsdomstolarna, vilket har gjort kontrollen av övertal relativt ineffektiv.

En relevant faktor är uppsåtströskeln, som har visat sig vara rätt hög i förvaltningsdomstolarnas tolkningspraxis. Det kan vara fråga om uppsåt från renbeteslagets sida till exempel när det beslutar om en lägre minskningsprocent än vad som skulle krävas för att eliminera övertalet, men dess agerande anses inte nödvändigtvis vara uppsåtligt om genomförandet av den beslutade minskningen förhindras av att renägarna inte följer renbeteslagets beslut.

Av rättspraxis framgår det att även om renbeteslaget enligt 22 § 4 mom. i renskötsellagen har rätt att minska antalet renar för renägarnas räkning, bevisar det faktum att bestämmelsen inte tillämpats inte renbeteslagets uppsåt, eftersom bestämmelsen inte är bindande för renbeteslaget. I ett fall konstaterades det att renbeteslaget på många sätt hade försökt organisera en officiell renskiljning även i de betesgrupper som vägrade att delta, och att de åtgärder som vidtagits av renbeteslaget måste anses vara tillräckliga mot bakgrund av betesgruppernas starka motstånd och andra omständigheter (Rovaniemi förvaltningsdomstol, avgörande nr 07/0665/1 av den 11 december 2007 och Högsta förvaltningsdomstolens avgörande av den 6 mars 2009, l. 546).

Det finns emellertid också ett tidigare avgörande enligt vilket renbeteslaget hade kunnat genomföra sitt beslut trots att renskötseln enligt renbeteslaget sköttes helt självständigt i separata byalag. Renbeteslaget hade hävdade att det var praktiskt taget omöjligt att gå från ett byalag till ett annat för att genomföra minskningar för de renägars räkning som tillhörde dessa. I förevarande mål förlängde domstolen emellertid fristen för att minska antalet renar med sex månader (Rovaniemi förvaltningsdomstols avgörande nr 06/0427/1 av den 19 juli 2006). I ett fall ansågs uppsåtskravet vara uppfyllt när det i ett pågående brottmål yrkades straff på renskötaren och vissa styrelsemedlemmar för att ha lämnat osann information vid upprättandet av renlängder (Rovaniemi förvaltningsdomstols avgörande nr 11/0462/1 av den 21 oktober 2011).

I det sist nämnda fallet upphävde domstolen dock Lapplands regionförvaltningsverk beslut om vite med motiveringen att det aktuella övertalet var litet jämfört med det högsta tillåtna antalet renar. Antalet renar i renbeteslaget hade visat på övertal under sju renskötselår. Det genomsnittliga övertalet var 756 renar under åren före det senaste, men 262 renar under det år då beslutet fattades.

Beslut om vite har också upphävts i domstol av skäl som rör metoden för att bestämma vitesbeloppet och oklarheter kring inriktningen av minskningar av antalet renar. Oklarheter av

det sist nämnda slaget hade uppstått i en situation där beslutet om fastställande av reslängden hade upphävts på grund av besvär från en delägare i renbeteslaget.

2.2.3 Renantalen i praktiken

Det största tillåtna antalet livrenar på renskötselområdet är 203 700 renar. Antalet fastställs i jord- och skogsbruksministeriets förordning om märkesdistrikt och högsta tillåtna antal renar (414/2020). Det faktiska antalet livrenar har länge varit något lägre än detta antal. Under renskötselåret 2023–2024 uppgick antalet till 176 581. Variationen i det totala antalet renar under de senaste decennierna illustreras av följande diagram.

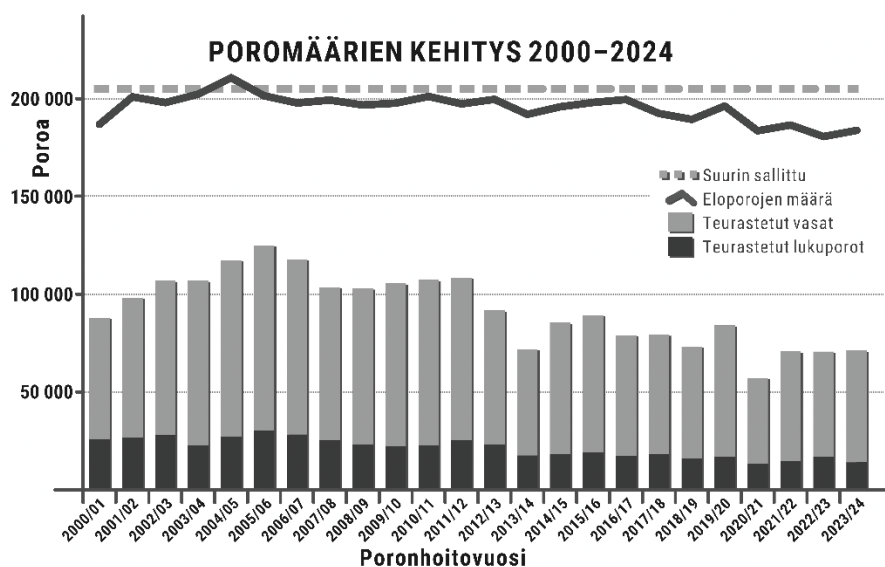

Bild 1: Förhållandet mellan det totala antalet livrenar i renskötselområdet och det högsta tillåtna antalet samt förhållandet mellan antalet slaktade renar och antalet livrenar 2000–2024 (Källa: Renbeteslagsföreningen)

Text i bilden: Hur renantalen utvecklats 2000–2024, maximiantal, antal livrenar, slaktade kalvar, slaktade inräknade renar.

Det dör i genomsnitt 4 000 renar årligen i trafiken. Omkring 6 500 renar dödades av stora rovdjur under 2024. De faktiska rovdjursskadorna är större än så, eftersom alla renar som dödats av rovdjur inte återfinns i terrängen.

Antalet renägare uppgår till cirka 4 300. Antalet har varit tämligen konstant under det senaste decenniet. Cirka 52 procent av renägarna bor i ett område som är särskilt avsett för renskötsel, på vilket cirka 62 procent av renarna i renskötselområdet finns. Andelen renskötare på heltid varierar mellan renbeteslagen. Inom hela renskötselområdet omfattas cirka 81 procent av

livrenarna av djurspecifikt stöd för renskötsel, vilket innebär att ägarna tillhör ett hushåll som äger minst 80 renar. Cirka 77 procent av renägarna äger färre än 80 renar. Det stora antalet små renhjordar förklaras delvis av att i renskötselfamiljer har barn och redan pensionerade personer ofta ett eget renmärke och åtminstone några få renar, vilket stödjer en intergenerationell renskötselkultur. Drygt 30 renägare ägde fler än 400 renar under renskötselåret 2023–2024.

Antalet renar i renbeteslagen i förhållande till det högsta tillåtna antalet renar varierar från år till år. Överskridningar har skett varje år, men de flesta av dem har varit små och sporadiska. Vissa renbeteslag har dock haft större och mera långvariga övertal. På det hela taget har situationen dock förbättrats jämfört med början av millenniet. Detta kan ha berott dels på renbeteslagens intensifierade åtgärder för att förhindra övertal men även på de för renskötseln exceptionellt svaga naturförhållanden som har rått under några år och som har resulterat i ökad dödlighet bland renar.

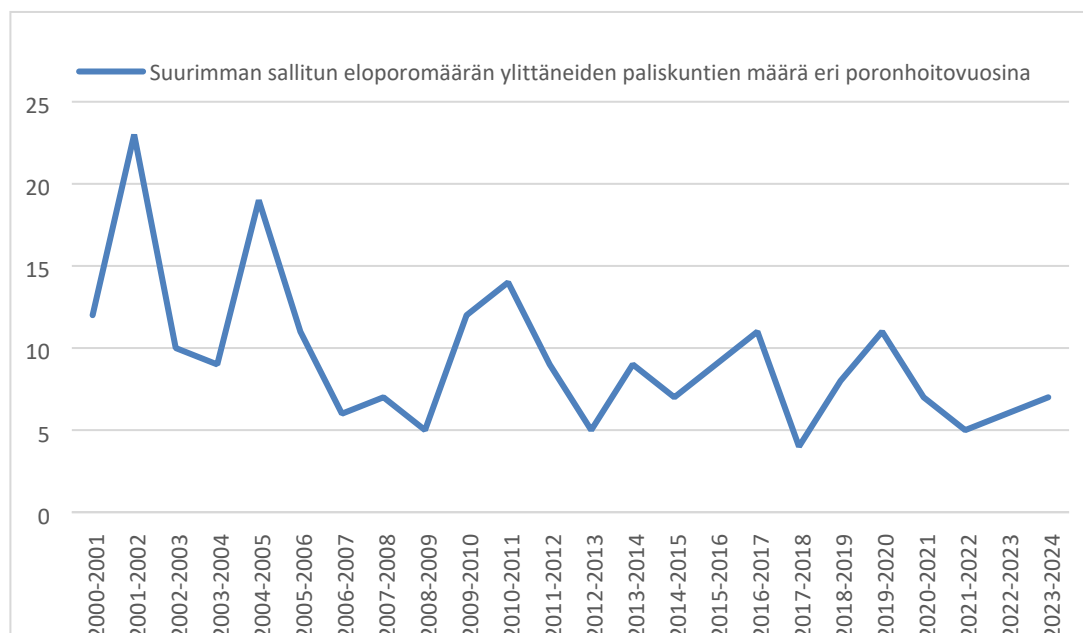

Bild 2: Årliga variationer i antal renbeteslag som överskridit det högsta tillåtna antalet renar åren 2000–2024

Text i bilden: Antalet renbeteslag som överskridit maximiantalet livrenar under renskötselår

2.3. Sambandet mellan skyldigheterna enligt renskötsellagen och villkoren för renskötselstöd

Brister i efterlevnaden av de högsta tillåtna antalet livrenar påverkar det nationella djurspecifika stöd till renskötare som det finns bestämmelser om i 14 § i lagen om nationellt stöd till jordbruk och trädgårdsnäring (1559/2001). Enligt denna paragraf kan stöd beviljas fysiska personer eller ett sådan hushåll som består av fysiska personer och som är en familjeenhet med gemensam ekonomi.

Med stöd av den nämnda lagen har det föreskrivits att hushållets medlemmar för att få stöd ska ha sammanlagt minst 80 renar vid utgången av renskötselåret. Som hushåll betraktas också ett oskiftat dödsbo. Stöd betalas inte för livrenar till den del antalet överstiger det största tillåtna antalet livrenar för renbeteslagen eller deras delägare. Om antalet livrenar i renbeteslaget överstiger det största tillåtna antalet, minskas antalet till stöd berättigande livrenar per hushåll i fråga om det överstigande antalet i samma förhållande som hushållen äger livrenar i renbeteslaget. Stöd betalas inte för livrenar som en delägare borde ha slaktat enligt de slaktplaner som renbeteslaget årligen godkänner. Om det ovan avsedda antalet icke slaktade renar i hushållet är mer än tre procent av det totala antalet livrenar, betalas inget stöd till hushållet.

Fullgörandet av skyldigheterna enligt renskötsellagen är också kopplat till de stöd som betalas enligt lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar (986/2011, på finska den så kallade *Pohuralagen*), och som är avsedda för renbeteslag. Dessa inkluderar investeringsstöd till renbeteslag och stöd för underhåll av renstängsel. Enligt 10 § 4 mom. i lagen kan renbeteslag beviljas stöd endast om de uppfyller sina förpliktelser enligt renskötsellagen. Enligt de bestämmelser som har utfärdats med stöd av lagen förutsätter beviljandet av stöd till renbeteslag, med undantag av renslakterier som renbeteslag äger tillsammans, att renbeteslaget tillämpar god renskötselpraxis och att renbeteslagets antal livrenar inte överskrider det högsta tillåtna antal renar som med stöd av renskötsellagen fastställts för renbeteslaget. Närings-, trafik- och miljöcentralen kan dock besluta att stöd beviljas om renbeteslagets antal livrenar är högst tre procent högre än det ovan avsedda högsta tillåtna antalet livrenar och sökanden anger särskilda skäl till att det fastställda antalet livrenar överskridits.

Enligt lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar omfattar strukturstöd till enskilda renhushållningsidkare investeringsstöd till företagare, startstöd till unga företagare och stöd för bostadsbyggande till näringsidkare. Dessa är inte förenade med de stödvillkor som hör samman med skyldigheterna i renskötsellagen.

2.4 Bedömning av nuläget

2.4.1 Planering av skötseln och nyttjandet av renbetesmark

Renhushållningen är en viktig näringsgren i norra Finland, som utöver sina direkta effekter på inkomster och sysselsättning har omfattande multiplikatoreffekter i den regionala ekonomin. I Lappland utgör renhushållningen en betydande del av den primära livsmedelsproduktionen. Renköttproduktionen är därför en viktig faktor för försörjningsberedskapen i de norra delarna av Finland, och renhushållningen är också av betydelse för gränssäkerheten. Renarna är också viktiga för kulturen och traditionerna och en integrerad del av det samiska urfolkets historia och den samiska kulturella identiteten.

Av beskrivningen ovan framgår det att renbetet har en betydande inverkan på renskötselområdets natur. Beroende på växtligheten kan effekten på vegetationen vara antingen negativ eller positiv. Renbete minskar särskilt lavar, som vanligtvis finns i typiskt torra och karga biotoper. Vissa växter har anpassat sig till hårt bete, men de tål inte konkurrens från större växter. För att lyckas med sådana växter är bete en nödvändighet. Vegetationen formas inte bara av renar utan även av andra växtätare: Studier har till exempel visat att säsongsbetingade massförekomst av smågnagare har stor inverkan på flora och mark.

Renar äter lavar som vinternäring, men när det gäller försvagningen av lavbevuxna områden är problemet särskilt att de trampas ner sommartid, vilket tär på lavarna mer än det vintertida betet.

Vinterbetesmarkernas mängd, tillstånd och användbarhet varierar kraftigt i olika delar av renskötselområdet, och betesmarkernas tillstånd påverkas inte bara av renskötseln utan även av andra markanvändningsfaktorer och i allt högre grad även av klimatförändringen. Men i olika delar av renskötselområdet, i olika renbeteslag och på olika betesmarker varierar effekten och den sammanlagda effekten av dessa faktorer.

Renarnas välbefinnande och renhushållningens produktivitet kan stödjas genom extrautfodring. Extrautfodring hjälper renhushållningen att anpassa sig till förändringar i väderförhållandena under olika år och minskar betetrycket på vinterbetesmarkerna. Detta innebär att trycket på betesmarkerna och den därav följande miljöpåverkan i praktiken inte alltid är direkt kopplat till vinterbetesmarkernas avkastningsförmåga. Å andra sidan orsakar extrautfodringen kostnader för renhushållningen.

Enligt slutsatserna i en forskningsrapport om inventering av betesmarker skulle det kräva övergripande och långsiktiga skötselplaner som är anpassade efter de olika delarna av renskötselområdet för att förbättra betesmarkernas nuläge och nyttjande. De bör kombineras med utveckling av betesrotationssystem och reglering av antalet renar för att lämpa sig för olika typer av betesmarker och betesområden. Också i det så kallade KEBIPORO-projektets rapport (Kestävä biotalous porolaitumilla) föreslås det att man utarbetar planer för nyttjande och skötsel av renbetesmarker. Ett annat förslag i rapporten är att utveckla betesrotationen och nyttjandet av betesmarker på ett sådant sätt att de bästa och mest enhetliga lavbevuxna områdena skulle skonas från sommarbete och nedtrampning. Andra förslag gäller bland annat lämplig områdesspecifik dimensionering av antalet renar, att hålla antalet renar inom det högsta tillåtna antalet renar genom aktuella och effektiva slaktplaner samt sammanslagning av vissa renbeteslag för att uppnå bäst fungerande enhetliga betesområden.

Samiska klimatrådet har framhållit att en möjlig lösning för att förbättra renbetesmarkernas tillstånd och mildra klimatförändringens effekter kunde vara ett nära samarbete mellan forskare och renskötare och en effektivisering av betesrotationen. De lokala renskötarnas och siidaernas sakkunskap bör spela en nyckelroll i beslutsfattandet. Enligt en undersökning som genomförts av Samiska klimatrådet har renskötarna beredskap att delta bland annat i aktiviteter som återställer naturen och mildrar klimatförändringen, men det kräver också resurser och integrering av aktiviteterna i planeringen av förvaltningen och nyttjandet av skyddsområden. Samiska klimatrådet anser dock att renskötselns utmaningar i samband med anpassningen till klimatförändringen är så stora att införandet av skötsel- och nyttjandeplaner inte räcker för att hantera utmaningarna, utan att en reform av stödsystemen för renhushållningen samt förvaltningssystemet för renskötsel skulle behövas.

Utifrån förslagen i betesinventeringen och KEBIPORO-projektet har arbetsgruppen för högsta tillåtna renantal och arbetsgruppen för renhushållningens framtid utarbetat sina förslag till skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmark. Denna fråga behandlas och de åtgärder som föreslås i planerna beskrivs i avsnitt 1.2.1. Renbeteslagsspecifik planering för förvaltning och nyttjande av betesmarker anses ge fördelar som på grund av regionala skillnader inte kan uppnås genom nationellt enhetliga skötselförpliktelser eller nyttjandebegränsningar.

Skötsel- och nyttjandeplaner har också fastställts för vissa andra näringar. I enlighet med fiskelagen (379/2015) utarbetar fiskeriområdena planer för högst tio år för nyttjande och vård av fiskeresurserna i sitt område. Fiskeriområdena är liksom renebeteslagen offentlighetsrättsliga föreningar som inkluderar alla innehavare av fiskerätt. Utöver planeringen av ett hållbart nyttjande och en hållbar förvaltning av fiskeresurserna har fiskeriområdena andra uppgifter, bland annat att organisera fiskeövervakningen och att ge akt på och informera om fiske.

När planeringsskyldigheten för renbetesmarker fastställs är det nödvändigt att förena principen om tillgång till miljöinformation i planerna med renbeteslagens och renägarnas behov av att skydda informationen om sin näringsverksamhet. Planerna innehåller även information som inte kan vara offentlig och som enligt miljöinformationsdirektivet inte behöver vara offentlig. En specialbestämmelse om informationens offentlighet är nödvändig, bland annat på grund av de olika tillämpningsområdena för direktivet och offentlighetslagen och om man inte inför en sådan bestämmelse skulle det kunna leda till en situation där planens offentlighetsstatus blir annorlunda beroende på om den begärs från renbeteslaget eller från den myndighet till vilken den har lämnats in.

2.4.2 Kontroll och minskning av antalet renar

När det gäller efterlevnaden av bestämmelserna om maximiantal och minskning av renar är det problematiskt att administrativa tvångsåtgärder som påförs av en myndighet eller sanktioner som påförs i ett administrativt förfarande inte kan gälla sådana medlemmar i renbeteslaget som inte minskar sina renar i enlighet med renbeteslagets beslut. På grund av enskilda delägars försumlighet får renbeteslaget inte nödvändigtvis ner det högsta tillåtna antalet renar, vilket får negativa effekter för andra delägare t.ex. när möjligheten till stöd för renhushållningen begränsas. Även om det skulle vara möjligt för renbeteslaget att minska antalet renar för renägarens räkning, utnyttjas i praktiken inte denna möjlighet, eftersom den uppfattas som mycket utmanande.

Ett dröjsmål med att följa renbeteslagets beslut kan ha flera orsaker. Besluten kan överklagas, vilket fördröjer verkställigheten, eftersom beslut om att minska antalet renar i en situation med övertal inte kan verkställas förrän de har vunnit laga kraft. På grund av ändringssökande kan det ta lång tid innan så sker, ofta två till tre år. Det framgår av rättspraxis att en delägare som har överklagat ett beslut av renbeteslaget endast i undantagsfall blivit skyldig att betala renbeteslagets rättegångskostnader även om överklagandet ogillas, vilket kan ge delägarna motivation att överklaga utan att ha ett verkligt rättsskyddsbehov bara för att få mera tid för att verkställa minskningen. Renägare följer inte heller alltid rättsligt bindande beslut.

Problemet på grund av dröjsmål är inte bara det antal renar som inte minskats, utan de kalvar dessa renar producerar, vilket ytterligare ökar antalet renar i renbeteslaget. Enligt domstolsavgöranden räknas dessa kalvar inte in i det antal som ägarna har försummat att minska, vilket kan innebära ytterligare minskningskrav för alla delägare. Att antalet renar som tillhör renägare som inte har minskat sitt renantal kan öka utan att öka deras eftersatta minskningar, anses mycket orättvist bland renbeteslagen.

Problemet skulle kunna elimineras eller minskas avsevärt om beslut att minska antalet renar i princip verkställdes omedelbart och om delägare som inte följer besluten kunde åläggas en betalningsskyldighet av påföljdskaraktär, som åtminstone skulle täcka den ekonomiska fördel som renägaren får av den kalvavkastning som den eftersatta minskningen genererar.

För att säkerställa jämlikheten mellan renägarna skulle det också vara nödvändigt att förhindra att försumliga renägare som inte uppfyller sina minskningsskyldigheter kan undgå dem, eftersom de nollställs i en situation där renbeteslaget har förmått få ner sitt renantal under det högsta tillåtna antalet. Det skulle också vara nödvändigt att föreskriva att eftersatta minskningar inte ger delägaren rösträtt vid renbeteslagens stämma. Genom en översyn av regleringen skulle det dessutom vara nödvändigt att se till att renar inte överläts utan att säkerställa att överlåtarens minskningsskyldighet i fråga om renboskapen verkställs.

Nackdelen i dagsläget är att det ofta är svårt att utifrån de årliga slaktplaner som godkänns av renbeteslagen avgöra om det är en anvisning eller en rekommendation eller ett förpliktande beslut enligt 22 § i renskötsellagen. För att undanröja detta problem är det ändamålsenligt att renbeteslaget årligen fattar beslut om antalet renar som ska minskas i form av bindande beslut. Detta ändrar inte i någon större utsträckning nuvarande praxis, eftersom de årliga slaktplanerna i verkligheten har samma slags rättsverkningar som besluten om tvångsslakt.

Ett problem kan anses vara att kraven på delgivning av renbeteslagets förvaltningsbeslut enligt de allmänna förvaltningslagarna är betungande med hänsyn till renbeteslagets karaktär som en nödvändig enhet för den organiserade renskötseln, där delägarna i renbeteslaget tillsammans sköter de nödvändiga förvaltningsärendena i anslutning till renskötseln. Som jämförelse kan nämnas att enligt 32 § i föreningslagen (503/1989) är tidsfristen för klandertalan mot ett beslut av ett föreningsmöte kopplad till tidpunkten för beslutet, och en medlem får inte åberopa att han eller hon inte har underrättats om beslutet efter det att tidsfristen för klander av beslutet har löpt ut (se t.ex. Helsingfors hovrätts dom *HelHR:2023:2* av den 3 mars 2003). För att effektivisera renbeteslagets verksamhet skulle det vara nödvändigt att ha särskilda bestämmelser enligt vilka bindande beslut av renbeteslaget, såsom beslut om tvångsslakt, inte skulle omfattas av bestämmelserna i förvaltningslagen om bevislig delgivning, utan det skulle räcka med vanlig delgivning. Bestämmelserna om sammankallande av renbeteslagets möten bör också göras smidigare, med beaktande av hur kommunikationsformerna har utvecklats och det faktum att publicering av meddelanden i tidningar inte i alla renbeteslag är ett lämpligt sätt att sammankalla möten och medför betydande kostnader för renbeteslagen.

Ett annat problem i nuläget är viljan att förena beslut av rekommendationskaraktär med rättsverkningar som också omfattar situationer vid tvångsslakt. Här kan nämnas renbeteslagens praxis, enligt vilken delägare som slaktar fler än det rekommenderade antalet renar får gottgörelsepoäng som de kan använda vid framtida slakter. Vissa renbeteslag tillåter också handel med sådana poäng. Även om insamling av och handel med sådana poäng enligt rättspraxis inte är förbjudet i sig, uppkommer frågan om huruvida poängsystemet för närvarande också ger en tillräcklig nytta, eftersom arrangemangen inte gör det möjligt att kringgå kravet i renskötsellagen enligt vilket antalet renar ska minskas i proportion till det antal renar delägarna har när renbeteslaget beslutar om tvångsslakt. På samma sätt kan ett renbeteslag som tillämpar ett kvotsystem inte lagligen ålägga renägare som har förbundit sig till kvotsystemet att hålla sitt renantal inom kvotgränserna och besluta om en minskning i förhållande till procentsatsen för de delägare som har valt att stå utanför systemet, om detta skulle medföra större minskningar för de sistnämnda renägarna i en situation där samtliga delägare skulle åläggas samma procentuella minskning.

Nuvarande praxis och befintliga kvotsystem har utvecklats från renbeteslagens behov av att skapa skyddsmekanismer som förhindrar att renägare som har slaktat eller förlorat en exceptionell mängd renar under ett visst år permanent hamnar i ett underläge med ett färre antal

renar till följd av en påtvingad minskning. Till exempel kan exceptionella väderförhållanden tillfälligt ha stor inverkan på renarnas antal och slakt. En viss grad av flexibilitet är lämplig och detta skulle vara möjligt genom att ändra renskötsellagen. Å andra sidan är frågan förenad med viktiga aspekter på näringsfriheten och rättssäkerhetskraven, vilket innebär att ändringarna bara bör genomföras i begränsad utsträckning.

Renbeteslagens kooperativa karaktär leder till problem vid tillämpningen av jävsbestämmelserna i förvaltningslagen i samband med skötseln av och beslutsfattande om renbeteslagens förvaltning, eftersom nästan vilket som helst skäl som äventyrar opartiskheten kan medföra jäv. Renbeteslagets verksamhet baserar sig på att delägarna tillsammans fattar beslut om frågor i anslutning till renskötseln. Med tanke på renskötselns lokala karaktär är det också vanligt att det bland delägarna i ett renbeteslag finns personer som är nära släkt med varandra. Avsaknaden av jävsbestämmelser vid skötseln av andra än förvaltningsfrågor är också problematisk när det gäller delägarnas rättssäkerhet.

Den nuvarande regleringen i renskötsellagen skulle också behöva ses över när det gäller avgränsningen och exaktheten i kriminaliseringsbestämmelsen om renskötselförseelse.

I sin slutrapport ansåg arbetsgruppen för renskötselns framtid att förhandlingarna mellan myndigheterna och renbeteslagen i olika markanvändningsprojekt för närvarande varierar kraftigt i fråga om innehåll och verkan och att möjligheten att ta hänsyn till skötsel- och nyttjandeplaner i markanvändning och planering skulle förbättras om förhandlingspraxis mellan markanvändning och renskötsel fortsatt utvecklas. Arbetsgruppen rekommenderade att man gör en bedömning av om bestämmelserna om förhandlingsskyldighet i 53 § i renskötsellagen behöver uppdateras. I den arbetsgrupp som tillsatts för att utarbeta denna proposition har det emellertid inte varit möjligt att göra en sådan bedömning eller att bereda några ändringar, eftersom det i många avseenden skulle kräva en annan sammansättning av arbetsgruppen.

2.4.3 Samband mellan förslagen och stödet till renskötseln

Den åtgärd som föreslås inom ramen för skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmarker för att hålla antalet renar per renbeteslag på en nivå av minst sju procent under det föreskrivna antalet renar, innebär att ett nytt högsta antal renar per renbeteslag skulle fastställas. Det skulle vara nödvändigt att ta hänsyn till detta i de bestämmelser om renskötselstöd som föreskriver en minskning eller utebliven betalning om antalet renar i renbeteslaget överstiger det högsta tillåtna antalet.

Enligt de nuvarande bestämmelserna i lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar är beviljandet av stöd till ett renbeteslag beroende av att renbeteslaget uppfyller sina skyldigheter enligt renskötsellagen. Denna bestämmelse utgår således från antagandet att även mindre och kortvariga brister kan hindra beviljande av stöd. Den myndighet som beslutar om beviljande av stöd för renskötsel är dock inte tillsynsmyndighet i fråga om renskötsellagen och vet därför i princip inte hur renbeteslagen uppfyller sina många skyldigheter enligt den lagen. Det finns skäl att ändra regleringen för att specificera i vilka situationer en försummelse av skyldigheter enligt renskötsellagen ska anses vara ett hinder beviljande av stöd. Det anses också lämpligt att uppfyllandet av skyldigheterna i samband med utarbetandet av de föreslagna nya skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmarker görs till ett villkor för stöd till renbeteslagen.

3 Målsättningar

Syftet med propositionen är att genom bättre planering av användningen av renbetesmarker bevara och öka avkastningen från dessa och att eliminera eller minska de negativa effekterna på betesmarkerna och deras biologiska mångfald, som orsakas av de sammantagna effekterna av renskötsel, annan markanvändning och klimatförändringen. På så sätt är syftet med propositionen att förbättra renbetesmarkernas ekologiska status och förutsättningarna för ett bärkraftigt nyttjande av dem. Planeringen syftar också till att uppnå fördelar när det gäller att förebygga skador på jordbruk och fast bosättning orsakade av renar.

Syftet med propositionen är också att undanröja de problem som försvagar jämlikheten mellan renägarna och även inverkar negativt på renbetesmarkerna och som uppstår när renägarna inte minskar antalet renar i enlighet med renbeteslagets beslut. Syftet är dessutom att förtydliga reglerna om minskning av antalet renar med hänsyn till de problem som identifierats i samband med rättspraxis. Målet med reformen är att göra det lättare för renbeteslagen att hålla sig till det högsta tillåtna antalet renar och att öka flexibiliteten genom att ge renbeteslagen större prövningsrätt att besluta om minskningar, dock utan att äventyra jämlikheten eller rättssäkerheten för renägarna. Dessutom görs vissa insatser för att effektivisera förvaltningen av renskötseln.

Propositionens mål stödjer den samiska urbefolkningens rätt att upprätthålla och utveckla sin egen kultur, i vilken renskötseln är en central del.

4 Föreslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Planering av skötsel och nyttjande av renbetesmarker

Det föreslås att det till renskötsellagen fogas bestämmelser om att renbeteslagen ska upprätta skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker. Skyldigheten ska komplettera de befintliga mekanismerna för planering och samverkan inom områdesanvändning samt användning och skydd av naturresurser. Skyldigheten avses bidra till att bättre engagera renbeteslagen för åtgärder som är optimala och långsiktiga med tanke på betesmarkernas tillstånd i syfte att hålla dem i god hävd och främja en hållbar användning av betesmarkerna. Dessa åtgärder är också ett sätt att främja renskötselns ekonomiska lönsamhet. Planerna kan fungera som hjälpmedel och vägledande verktyg vid bedömningen av konsekvenserna för renskötseln i de planerings- och samrådsprocesser som gäller samordningen mellan renskötsel och annan markanvändning, såsom olika naturresurs- och infrastrukturprojekt. Enligt förslaget ska planerna inte ha någon bindande verkan för annan markanvändning och inte heller upphäva renbeteslagens skyldighet att ansöka om tillstånd för tillståndspliktiga åtgärder som eventuellt ingår i planen.

Det föreslås att planerna upprättas för en tioårsperiod, men de ska vid behov kunna ändras även mitt i perioden. När planerna utarbetas utanför samernas hembygdsområde ska enligt förslaget företrädare för det privata lokala jord- och skogsbruket beredas möjlighet att bli hörda om åtgärder som planeras för uppförande av stängsel och andra strukturer på privat mark eller för återställande av naturen, liksom om åtgärder som planeras för sådan mark och som innebär permanent extrautfodring av renar.

Innan planerna godkänns ska ett yttrande om planerna inhämtas av Livskraftscentralen i Lappland. Uppgiftsgrupper som enligt lagen om livskraftscentralerna och Sysselsättnings-, utvecklings- och förvaltningscentret (531/2025) hör till livskraftscentralerna är bl.a. renhushållning, främjande av en god status för den biologiska mångfalden och främjande av områdesanvändning och klimatarbete. De föreslagna förfarandena för hörande och yttranden ska inte begränsa renbeteslagets behörighet att besluta om planens innehåll eller rätten till renskötsel, utan tanken är att renbeteslaget innan planen godkänns överväger eventuella modifieringar av utkastet till plan.

I renskötsellagen föreslås för alla planer gemensamma innehållskrav som ska omfatta en beskrivning av det nuvarande tillståndet och de främsta kända naturvärdena för renbeteslagets renbetesmarker samt av de viktigaste faktorerna och riskerna av relevans för betesmarkernas skick och framtida nyttjande och för annan markanvändning som påverkar betesmarkerna. Beskrivningen förutsätter inte t.ex. vetenskaplig kompetens eller behandlingsmetod, utan baseras på den kunskap och know-how om området som har ackumulerats genom bedrivandet av renskötsel. Beskrivningen av det nuvarande tillståndet ska också innefatta en beskrivning av tillvägagångssätt avsedda att förebygga skador som renar orsakar på odlingar och fast bosättning.

I planen ska mål uppställas för hur man avser trygga att betesmarkerna hålls i gott skick och nyttjas hållbart. Dessutom ska åtgärder för att uppnå målen beskrivas. Dessa åtgärder ska vara tillräckligt effektfulla för att vara relevanta med avseende på bättre hållbarhet och avkastning av vinterbetesmarkerna och/eller ett optimerat sommarbete.

Det föreslås att det i lagen tas in en lista med fem lagstadgade åtgärdsalternativ, av vilka renbeteslaget ska inkludera åtminstone två i sin plan. Det första åtgärdsalternativet för planen gäller förbättrande av lavbetesmarkernas tillstånd genom att skilja åt vinter- och sommarbetesmarker från varandra och genom att styra renarnas vandringar mellan betesmarkerna. Det andra åtgärdsalternativet som föreslås är minimerad användning av betesmarker vintertid genom att genomföra den årliga slakten tillräckligt tidigt. Den tredje alternativa åtgärden gäller utvecklande av sommarbetesrotationen genom att styra betesgången om sommaren på ett sätt som gagnar den naturliga miljön.

Det fjärde föreslagna åtgärdsalternativet i lagen är att öka det gemensamma nyttjandet av betesmarker genom sammanslagning av renbeteslag eller frivilliga överenskommelser. Genom att bilda större helheter av betesområden är det lättare att främja betesrotation och att styra betesgången mellan olika områden på ett sätt som är optimalt för den naturliga miljön. Sammanslagning eller samarbete enligt denna åtgärd kan gälla betesgrupper, siidaer och byagrupper eller andra liknande grupperingar där de som hör till gruppen ömsesidigt sköter sina renar som renbeteslagets interna sammanslutningar. Det femte åtgärdsalternativet handlar om att hålla antalet livrenar minst 7 och högst 20 procent mindre än det föreskrivna maximiantalet. Genom att begränsa antalet livrenar kan betetrycket minskas, exempelvis i sådana renbeteslag där en minskning av antalet renar är en lämplig åtgärd. I princip ska det enligt förslaget även fattas ett förpliktande beslut om begränsning av renantalet, eftersom maximiantalet renar bland annat påverkar tillämpningen av bestämmelserna om minskning av renantalet och stöden för renhushållning.

Det föreslås att renbeteslagen ska vara skyldiga att följa upp hur planerna genomförs. Ytterligare föreslås bestämmelser om skyldighet att sända planerna till Livsmedelsverket som i samband

med statens regionförvaltningsreform tar över de uppgifter som hört till Regionförvaltningsverket i Lappland. Som en del av tillsynen enligt renskötsellagen avses Livsmedelsverket utöva tillsyn över att skyldigheten att upprätta planer efterlevs. Om verket finner att en plan inte har upprättats, eller inte uppfyller de föreskrivna kraven, ska den genom administrativ styrning och, om nödvändigt, tvångsmedel se till att försummelsen eller bristen rättas till. Om det senare visar sig omöjligt att genomföra vissa delar av planen, är renbeteslaget skyldigt att ändra sin plan och att vid behov välja en ersättande åtgärd.

Det föreslås sådana bestämmelser om offentligheten i renbeteslagens planer som inte strider mot skyldigheterna enligt direktivet om miljöinformation, men som å andra sidan lämnar konfidentiella uppgifter om renbeteslagens och renägarnas näringsverksamhet utanför rätten till informationsåtkomst.

Vidare föreslås att det i den inledande delen av renskötsellagen införs en bestämmelse som förtydligar lagens syfte, där det fastställs att syftet är att säkerställa förutsättningarna för renskötsel med beaktande av de olika aspekterna av principen om hållbar utveckling. I bestämmelsen nämns ytterligare målet att trygga samernas rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Sametinget, Saamelaispaliskunnat ry/Sámi bálgosat rs, och Samiska klimatrådet har ansett det viktigt att renskötsellagen inkluderar bestämmelser om tryggnad av den samiska kulturen. Förslaget är också relaterat till Samiska klimatrådets syn om att anpassning till och begränsning av klimatförändringar bör lyftas fram som ett centralt mål i renskötsellagstiftningen.

4.1.2 Kontroll och minskning av renantalet

Det föreslås sådana ändringar i renskötsellagen som ska göra det lättare att hålla renbeteslagets renantal inom det högsta tillåtna antalet. Detta antal ska fastställas genom förordning av statsrådet och inte längre genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet. Vid fastställandet av maximiantalet bör även framöver särskild uppmärksamhet ägnas åt en hållbar avkastning av vinterbetesmarkerna, men i bedömningen kan utöver renantalet även det faktiska trycket på vinterbetet beaktas.

Enligt förslaget ska renbeteslaget årligen besluta att minska renantalet. Detta innebär att renbeteslaget bestämmer det antal renar som ska minskas inte bara i situationer där renbeteslagets renantal redan överskrider det tillåtna maximiantalet, utan också för att öka kontrollen av renantalet och förhindra att maximiantalet överskrids.

Principerna för minskning av antalet renar, av vilka den viktigaste är kravet att minska det renantal som tillhör delägarna i renbeteslaget i proportion till deras renantal, ska i princip kvarstå oförändrade. Det ska dock vara tillåtet för renbeteslaget att besluta att minskningen tillämpas på olika sätt på kalvar och renar som är äldre än ett år och att skapa incitament för att säkerställa ett tillräckligt antal avelssarvar, trots att dessa beslut kan avvika något från den proportionella minskningen av renantalet. Lagen gör det möjligt att en del renbeteslag fortsätter tillämpa ett kvotsystem på grundval av frivilliga åtaganden från delägarna.

En tydligare åtskillnad ska göras mellan bestämmelserna om beslut om minskning av renantalet och om genomförande av minskningen. Delägarna i renbeteslaget föreslås bli ansvariga för att minska sitt renantal i enlighet med renbeteslagets beslut. Det ska alltså vara möjligt för renbeteslaget att minska renantalet för de renägars räkning som förhåller sig passivt, men

endast enligt stämmobeslut. Polisen kan på begäran lämna handräckning till dem som deltar i verkställigheten av beslutet.

I lagen införs enligt förslaget bestämmelser som förtydligar nuläget i fråga om det antal renar som inte avräknats. I bestämmelserna föreskrivs om bokföring av sådana renar, minskning av försummelser samt tidsfristen för preskribering av försummelser. Renar som inte avräknats ger ingen rösträtt vid renbeteslagets stämma och försummelser kan inte kringgå genom att sälja eller skänka bort renar.

I lagen föreskrivs att en ren anses ha avräknats om renen under det år då minskningen genomförs har dött av någon annan orsak än slakt, eller bevisligen har överlåtits till någon utanför renbeteslaget. Överlåtelsen till ett annat renbeteslag ska intygas av renvärderna i det mottagande renbeteslaget. Renbeteslaget kan besluta att tillåta insamling av gottgörelsepoäng under året i fråga för att användas också under kommande år. I lagen tas det in bestämmelser om bokföring och preskription av gottgörelsepoäng som samlats in på förhand.

Enligt förslaget ska beslut om minskning av renantalet fortsätta att gälla trots eventuellt ändringssökande, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat. Detta bidrar för sin del till att minska antalet renar som inte avräknats och därmed förknippade problem.

Meningen är att kontrollen över renantalet och likabehandlingen av renbeteslagets delägare också ska främjas genom att föreskriva en administrativ påföljdsavgift som kan påföras renägare som försummar skyldigheten att minska sitt renantal. Avgiften per ren som inte avräknats ska vara ett fast belopp, vilket ökar förutsägbarheten och underlättar tillsynsmyndighetens arbete med att påföra avgiften. Övertaliga renar räknas separat för varje sådant år under vilket minskningsskyldigheten inte iakttagits. I lagen föreskrivs det under vilka förutsättningar försummelseavgiften kan efterskänkas. Renskötseln är beroende av naturförhållandena och sker i terrängen och att renantalet i ringa mängd och kortvarigt överskrider tyder följaktligen normalt inte på likgiltighet för lagens förpliktelser. Bestämmelserna tar också hänsyn till risken för sådana exceptionella störningar som väsentligt kan försvåra försäljningen av slaktrenar under ett visst år.

Delägarna i renbeteslaget föreskrivs enligt förslaget skyldighet att lämna de uppgifter om sitt renantal som behövs för renlängden. Bestämmelserna om renlängden kompletteras med en bestämmelse om att renar som inte har ingått i renskiljningarna införs i renlängden i enlighet med principer som renbeteslaget bestämmer.

I renskötsellagen föreslås också följande ändringar som syftar till att göra förvaltningen av renskötseln smidigare samt att i vissa avseenden förbättra ställningen för renskötare i huvudsyssla och beakta utvecklingen i fråga om kommunikationsmedel:

Det görs lättare att sammankalla ett renbeteslags stämma genom att det blir möjligt att sammankalla stämman också på annat sätt än genom annons i tidningen. Kallelse kan skickas ut per brev eller som elektroniskt meddelande via det kommunikationsmedel som renbeteslagets bestämt. Också delgivningen av renbeteslagets administrativa beslut underlättas genom att kravet på bevis på delgivning av bindande beslut avskaffas. Regeln om att ingen får rösta på ett renbeteslags stämma med ett röstetal som motsvarar över 5 procent av det totala antalet röster i renbeteslaget ändras enligt förslaget så att röstningsbegränsningen träder i kraft först när antalet röster når en gräns på 10 procent. Ingen får dock rösta med mer än 500 röster.

Jämbestämmelserna i föreningslagen ska med vissa undantag vara tillämpliga på renbeteslagens verksamhet, oavsett om det är fråga om näringsverksamhet som renbeteslaget bedriver eller offentliga förvaltningsuppgifter som renbeteslaget sköter.

Det föreslås ytterligare att kriminaliseringsbestämmelserna i renskötsellagen ska revideras så att regleringen uppfyller de krav på exakthet och noggrannhet som ställs på straffrättslig reglering.

Vidare föreslås att det i den inledande delen av renskötsellagen införs en bestämmelse som förtydligar lagens syfte, där det fastställs att syftet är att säkerställa förutsättningarna för renskötsel med beaktande av de olika aspekterna av principen om hållbar utveckling. I bestämmelsen nämns ytterligare målet att trygga samernas rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Sametinget, Saamelaispaliskunnat ry/Sámi bálgosat rs, och Samiska klimatrådet har ansett det viktigt att renskötsellagen inkluderar bestämmelser om tryggnad av den samiska kulturen. Förslaget är också relaterat till Samiska klimatrådets syn om att anpassning till och begränsning av klimatförändringar bör lyftas fram som ett centralt mål i renskötsellagstiftningen.

4.1.3 Ändringar i bestämmelserna om stöd till renhushållning

I lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen och lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnärningar föreslås bestämmelser som gäller stöd per djur inom renhushållningen samt investeringsstöd och stöd för underhåll av stängsel som beviljas renbeteslag, med iakttagande av högsta tillåtna renantal som villkor för att erhålla stöd. Detta regleras för närvarande på förordningsnivå. Bestämmelserna ändras också i enlighet med de ovan nämnda förslagen till ändring av renskötsellagen.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

Propositionen har inga konsekvenser för statsfinanserna. De föreslagna ändringarna i renskötsellagen och i lagarna som gäller stöd för renhushållning förväntas inte öka myndigheternas uppgifter på ett sätt som har konsekvenser för statsbudgeten. Kostnaderna i anknytning till de statliga myndigheternas uppgifter täcks inom ramen för planerna för de offentliga finanserna och de anslag och årsverken som anges i statsbudgetarna.

De föreslagna ändringarna av bestämmelserna om stöd för renhushållningen bedöms inte heller ha några konsekvenser för de stödbelopp som betalas av statliga medel, eftersom ändringarna i huvudsak handlar om tekniska preciseringar till följd av ändringarna i renskötsellagen och om att vissa bestämmelser på förordningsnivå lyfts upp på lagnivå.

4.2.2 Konsekvenser för företagen och renbeteslagen

Renbeteslagen orsakas administrativt arbete för att upprätta skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmark. Arbetet är av engångsnatur vid upprättande av planen, alltså ungefär vart tionde år. Uppskattningsvis rör det sig om mellan 15 och 40 dagsverken per renbeteslag. Den årligen återkommande uppföljningen av planen beräknas kräva 3 dagsverken. Dessutom medför det arbete om det uppstår ett behov av att ändra någon del av planen mitt under perioden.

Vidare orsakas renbeteslagen årligen arbete av uppföljning och rapportering av hur planen har genomförts. Målet är att rapporteringen ska kunna ske på ett sätt som minimerar den administrativa bördan för renbeteslagen. Den föreslagna tidsplanen för rapportering motsvarar tidsplanen för inlämnande av en kopia av renbeteslagets årsredovisning till Renbeteslagsföreningen. Beskrivningen av hur planen har genomförts kan därför bifogas årsredovisningen. Lagen kräver dock inte detta, utan renbeteslaget får själv avgöra om handlingarna slås samman eller hålls åtskilda.

Skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmark syftar till att optimera renbetet så att betesmarkernas ekologiska balans och avkastningsförmåga hålls på en så hög nivå som möjligt. På det sättet bidrar planeringsskyldigheten till att stödja förutsättningarna för att bedriva näringen och dess lönsamhet. Å andra sidan medför de åtgärder som ska ingå i planen kostnader. Nyttan, liksom kostnaderna, varierar efter renbeteslag och de åtgärder som väljs.

Renskötsel är beroende av naturförhållanden och det innebär att verksamheten måste anpassas till de årliga vädervariationerna och förhållandena på betesmarkerna och också till exceptionella väderfenomen som orsakas av klimatförändringen. Det innebär till exempel att det krävs en viss flexibilitet i de avgränsningar av betesmarker som ingår i planen. Upprättandet och genomförandet av planerna står också inför ett antal utmaningar på grund av förändringar i verksamhetsmiljön och oförutsedda faktorer. Ökad turism och intensifierad militär beredskap, exempelvis Natos militärövningar, ökar aktiviteten i terrängen och kan störa renarnas vandring. I fråga om jakt är det framför allt användningen av hundar som orsakar problem för renskötseln. Dessutom kan till exempel renar komma över från Norge för att beta i finska områden nära den norra gränsen och orsaka tillfälliga skadliga förändringar i betesområdena.

Reflek Oy beskriver i en utredning renbeteslagens syn på för dem lämpliga åtgärdsalternativ och på utmaningar de står inför när de upprättar planerna och bedömer vilken verkan planerna har. För utredningen förde företaget diskussioner med 50 renbeteslag. I diskussionerna har vanligtvis åtminstone renvärderna deltagit, men de flesta diskussioner har involverat 2–3 personer från respektive renbeteslags styrelse.

Utredningen visar att merparten av renbeteslagen anser att planer för skötsel och nyttjande av betesmark ger ekonomiska fördelar, trots kostnaderna. Många renbeteslag tror att en minskning av renantalet inledningsvis leder till minskade inkomster, men på sikt förbättrar betesmarkernas bärkraft, vilket kan leda till ökad slaktvikt och ökade inkomster. Tidig slakt ger fördelar i form av högre kalvvikt. Å andra sidan kan en tidigareläggning av slakten i vissa renbeteslag leda till flera små slaktpartier, vilket höjer utgifterna för att organisera slakten och ökar arbetsbördan. Sammanslagningar eller ökat samarbete mellan renbeteslag och betesgrupper kan ge besparingar i och med att resurserna kan användas mer effektivt när man arbetar tillsammans. Den administrativa bördan för renskötseln kan relativt sett bli lägre i en större enhet än till exempel i två mindre.

Att förbättra tillståndet för lavbetesmarker och styra sommarbetet har enligt utredningen och bakgrundsdiskussionerna en positiv inverkan på betesmarkernas tillstånd och ger näringen kontinuitet. Betesmarker i bättre skick påverkar renarnas kondition och kan ge högre slaktvikt. Utredningen tyder dock på att åtgärder för att förbättra lavbetesmarkernas tillstånd och för att styra sommarbetet kan kräva att en stor andel av renarna förses med spårningshalsband för att deras rörelser ska kunna övervakas och vid behov styras mellan olika områden. Införskaffning av halsband medför kostnader, om renbeteslaget inte redan har sådana.

För att organisera betesrotationen kan också stängsellösningar komma i fråga, men stängsel är kostsamma och kan inte byggas överallt. De och underhållet av dem medför också kostnader för renbeteslagen. Några renbeteslag som har använt drönare har fått goda resultat när det gäller att lokalisera, styra och samla in renar. I skogbeväxta områden är det dock svårare att utnyttja drönare. Drönarna kan utrustas med ljud, till exempel hundskall, eller med värmekamera för att effektivisera användningen. Drönare med tillräckligt bra batteri och de nödvändiga tillbehören är dock dyra.

Årligen har det avsatts totalt cirka 2 miljoner euro för bidrag enligt lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar, varav 1,5 miljoner euro för renbeteslagens investeringar. Systemet för strukturstöd för renhushållning och naturnäringar genomförs med nationella medel och de relaterade bidragen beviljas från gårdsbrukets utvecklingsfond (Makera). Enligt kommissionens beslut C(2016) 1752 får det högsta beloppet för nationellt stöd till investeringsstöd och underhåll av traditionella system för renhushållning inte överstiga 2 miljoner euro per år.

I sin rapport presenterade arbetsgruppen för rennäringens framtid en utvärdering av hur effektiv lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar är, hur bra nya stödformer fungerar och en analys av hur de nuvarande stödinstrumenten betjänar livskraften i samernas traditionella produktionssystem. Ett forskningsprojekt om detta pågår för närvarande. Arbetsgruppen ansåg det vara motiverat att söka ett starkare mandat för att upprätthålla traditionella produktionssystem genom ett kommissionsbeslut från ingången av 2026. Det nuvarande mandatet gäller till utgången av 2025.

Reflek Oy kartlade i sin utredning också vilka åtgärder det är mest sannolikt att renbeteslagen väljer i sina planer. Tidig slakt verkade vara den mest populära åtgärden (22 renbeteslag). De flesta renbeteslag strävar redan i nuläget efter att slakta renarna i september–november, eftersom kalvarnas vikt snabbt därefter börjar gå ned. En nästan lika populär åtgärd var att minska renantalet (20 renbeteslag). I många renbeteslag ligger renantalet för närvarande långt under det högsta tillåtna, delvis på grund av de svåra väderleksförhållandena vintern 2019–2020 som orsakade många dödsfall bland renarna. I vissa renbeteslag kan rovdjur ha orsakat en kraftig minskning av antalet renar. För en del renbeteslag verkar det vara ett attraktivt alternativ att på en mer permanent basis hålla renantalet under det högsta tillåtna antalet för att skydda betesmarken och spara på utfodringskostnader och arbetskraft.

Det minst populära av alternativen var sammanslagningar eller ökat samarbete mellan renbeteslag och betesgrupper, men företrädare för åtta renbeteslag ansåg dock detta vara ett lämpligt alternativ för deras renbeteslag. Alla renbeteslag utan undantag samarbetar med angränsande renbeteslag; man har gemensamma betesområden, stängsel och slakterier. I några renbeteslag finns det en vilja att gå samman, men ofta finns det också ett motstånd.

Renbeteslagens inställning till åtgärdsalternativen har också undersökts av Renbeteslagsföreningen i en enkät som besvarats av 25 renbeteslag. Även där fick tidig slakt som åtgärd störst understöd. Åtgärder för att förbättra lavbetesmarkernas tillstånd och för att styra sommarbetet var också populära. Resultaten av utredningen och enkäten stöder antagandet att alla åtgärder, inklusive begränsning av maximiantalet renar, sannolikt kommer att bli föremål för val och att alla renbeteslag bland alternativen kan välja sådana åtgärder som är lämpliga för dem själva och deras område.

De bedömda konsekvenserna av skyldigheten att upprätta skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker tas också upp i slutrapporten för det pilotprojekt som Renbeteslagsföreningen genomförde åren 2023 och 2024. Trots att de tre pilotrenbeteslagen i projektet valdes ut från olika delar av renskötselområdet valde de alla samma åtgärder, tidig slakt och styrning av sommarbetet, när införandet av planerna testades. De övriga åtgärdsalternativen utöver dessa två uteslöts därför från pilotprojektet.

Ett av pilotrenbeteslagen baserade genomförandet av åtgärden för tidig slakt på ett befintligt stängsel för betesrotation, vilket underlättar hanteringen av renar på hösten och hindrar slaktrenar från att röra sig till vinterbetesområdet. I ett annat pilotrenbeteslag drivs renarna vanligtvis in i hägn i november–december, och då är de flesta renarna inte ute och nöter på betesmarkerna vintertid. Som en risk för tidig slakt sågs väderförhållandena under hösten som kan göra det svårt att samla ihop renarna, med fördröjd slakt som följd. Klimatförändringen gör väderförhållandena ombytligare. Också jakthundar och rovdjur kan störa renskötselarbetet på hösten och fördröja hopsamlingen av renar. Andra risker som förknippades med tidig slakt var att handeln med renkött eventuellt drar ut på tiden eller att det sker ändringar i handelspartnernas verksamhet.

I fråga om att utveckla rotationen av sommarbetet nämnde pilotrenbeteslagen som ett möjligt genomförande en rätttidig användning av stängsel för betesrotation och märkning av renar i mindre grupper på sommaren för att sprida betesgången över ett större område. Ett sätt att förebygga skador kunde vara att på sommaren flytta sarvarna till områden utan bosättning eller odlingar. Betesrotationsstängsel kan också hindra renar från att ta sig ut på riksvägen. Under sommaren kan man undvika att röra sig med terrängfordon för att förhindra slitage på terrängen och för att lämna renarna i fred.

I förbättringen av sommarbetets skick var pilotrenbeteslagen också intresserade av olika åtgärder för återställande och revitalisering av betesmarker. Dessa åtgärder lades därför till i projektets rapporteringsmall. I synnerhet Forststyrelsen har en central roll i planeringen och genomförandet av åtgärderna, men det är möjligt för renbeteslagen att försöka påverka initieringen och innehållet i åtgärderna, och de kan också bidra med renskötselrelaterad information och sakkunskap för planeringen och genomförandet av åtgärderna.

I propositionen ingår det ett antal förslag för att förbättra efterlevnaden av beslut om att minska renantalet. De avses ha en positiv inverkan på de renägars ställning som uppfyller sina skyldigheter, eftersom ett mindre antal övertaliga renar minskar det betestryck de orsakar och också renbeteslagets risk för överbeläggning och ytterligare minskningskrav för alla delägare. En bättre efterlevnad av besluten om minskning av renantalet ökar renägarnas inbördes jämställdhet och en jämlik behandling när det blir svårare för delägarna att öka sitt renantal på ett ojust sätt.

Enligt propositionen är genomförandet av minskningarna på ett sätt som är bindande för delägarna inte längre beroende av om ett renbeteslag har eller är nära ett övertal, utan renbeteslaget bestämmer den årliga slaktvolymen också i renbeteslag vars livrensansantal ligger under högsta tillåtna antal. De årliga slaktplanerna enligt nuvarande praxis är alla enligt förslaget därför beslut om minskning av renantalet enligt artikel 22, medan vissa av dem för närvarande är rekommendationer. Fördelen med denna ändring är att renbeteslaget inte varje år behöver bedöma om förutsättningarna för en förebyggande tvångsslakt är uppfyllda. Alternativet gör det också möjligt att minska övertalighet och samla poäng för överslakt enligt

samma principer under alla år i det fallet att renbeteslaget beslutar om ett system med kompensationspoäng.

Jämfört med nuläget är den förändringen rätt begränsad för de delägare som får stöd per djur inom renhushållningen. Detta stöd betalas inte ut för livrenar som delägaren enligt de årliga slaktplaner som renbeteslaget har godkänt har låtit bli att slakta. När stödförvaltningen tillämpar detta stödvillkor beaktas alla övertaliga renar som renbeteslaget har meddelat om till stödmyndigheten, oavsett om det i renbeteslagets slaktplansbeslut hänvisas till förpliktande slakt eller till 22 § i renskötsellagen.

De föreslagna ändringarna i propositionen av bestämmelser som gäller renbeteslagets verksamhet underlättar organisationen av renskötseladministrationen och kan medföra ekonomiska besparingar för renbeteslagen.

Det faktum att administrativa beslut som renbeteslaget fattar, och som inte är förpliktande för andra än för delägarna, inte behöver delges separat och att bindande beslut får delges genom vanlig delgivning minskar renbeteslagets administrativa arbetsbörda jämfört med situationen enligt de nuvarande bestämmelserna. Varje brevårsändelse med mottagningsbevis kostar företagen i princip 14,30 euro, men för Postis avtalskunder är priset lägre och beror på avtalet. En bevislig delgivning av förpliktande beslut, som enligt förslaget nu ska avskaffas, kan följaktligen leda till kostnader på flera hundra euro per delgivning. Många renbeteslag har dock inte tillämpat delgivningsbestämmelserna i praktiken och därför upplever de den faktiska förändringen som belastande och att den medför mera arbete och mera kostnader, särskilt om elektroniska meddelanden inte kan skickas till alla delägare och posttjänsterna ligger långt borta.

Slopande av tidningsannonser för att sammankalla ett renbeteslags stämma sparar några hundra euro per stämma. Renbeteslagen håller minst två stämmor om året.

De föreslagna bestämmelserna om jäv, som lämpar sig avsevärt bättre för renbeteslagens verksamhet än jävbestämmelserna enligt förvaltningslagen, underlättar identifieringen av fall av jäv och minskar risken för att beslut som ett renbeteslag fattar senare upphävs på grund av procedurfel.

De föreslagna ändringarna i bestämmelsen om röstningsbegränsning stärker beslutanderätten för renskötare i huvudsyssla, särskilt i mindre renbeteslag. Det upplevs ofta i renbeteslagen att renskötselarbetet i alltför hög grad hopar sig hos renskötare i huvudsyssla och hos renvärdar. Ju färre personer arbetet koncentreras hos, dess tyngre känns det och dess mindre fritid har renskötarna. Det kan bidra till en ökad känsla av rättvisa hos renskötare i huvudsyssla, om deras rösträtt i renbeteslagets beslutsfattande står bättre i proportion till rösträtten för ägare av mindre renboskap.

En röstningsbegränsning behövs alltså för att förhindra en alltför stor koncentration av rösträtten och för att säkerställa att majoritetsbeslut av ett renbeteslags stämma i ändamålsenlighetsfrågor gynnar alla delägares gemensamma intressen. Å andra sidan är maximiantalet röster enligt gällande lag, på högst 5 procent av ett renbeteslags totala antal röster, mycket lågt, jämfört exempelvis med en andel om 20 procent enligt lagen om bostadsaktiebolag (1599/2009), vilket har ansetts tillräckligt för att skydda minoritetsaktieägarnas ställning. Också den föreslagna andelen på 10 procent är lägre än så och innebär att det för ett beslut fortfarande inte räcker med de sammanlagda rösterna från färre än

fem av de största ägarna till renboskap. Andelen små delägare varierar mellan olika renbeteslag. Där det finns divergerande åsikter i beslutsfattandet går gränslinjerna i regel inte enligt renantalet, utan enligt andra kriterier. Dessutom omfattas ett renbeteslags beslutsfattande av likställighetsprincipen som hör till principerna för god förvaltning och som också skyddar minoritetsdelägare genom att förhindra att renägare som bildar en majoritet fattar beslut som ger dem otillbörlig fördel på de övriga delägarnas bekostnad.

4.2.3 Konsekvenser för myndigheternas och Renbeteslagsföreningens verksamhet

Upprättandet och godkännandet av skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker är enligt förslaget renbeteslagens ansvar. Konsekvenserna i anknytning till dem tas upp ovan i avsnittet om konsekvenser för företagen.

Den föreslagna planeringsskyldigheten medför i någon mån extra arbete för Lapplands livskraftscentral som ska yttra sig om renbeteslagens planutkast. Målet är att yttrandeprocessen ska vara ett lätt förfarande för att ta ställning till om ett planutkast enligt den som yttrar sig uppfyller kraven enligt de föreslagna bestämmelserna i lagen, alltså om planen innehåller sådana korrekt upprättade beskrivningar som lagen kräver och om valet och fastställandet av åtgärder är i enlighet med vad lagen förutsätter. Yttrandena uppskattas medföra cirka 1–2 veckoverken om året, om arbetet fördelas jämnt över åren. I realiteten koncentreras dock arbetet till planeringsfasen (vart tionde år), med extra arbete i enskilda fall om planerna ändras mitt under perioden.

Enligt förslaget utövar Livsmedelsverket tillsyn över att renbeteslagens skyldigheter i fråga om planerna iakttas och detta beräknas medföra en arbetsmängd på cirka 0,5 månadsverken per år.

Det är till nytta för renbeteslagen att Renbeteslagsföreningen stödjer och hjälper dem i upprättandet av skötsel- och nyttjandeplanerna, särskilt första gången. Renbeteslagsföreningen är dock inte i stånd att medverka i dess större grad med nuvarande resurser. Renbeteslagen får dock under alla omständigheter vägledning och stöd i planeringsarbetet av den blankettmall som tagits fram av tillsynsmyndigheten och av det planeringsarbete som redan gjorts i Renbeteslagsföreningens pilotprojekt som finansierades av jord- och skogsbruksministeriet.

Den föreslagna nya administrativa påföljdsavgiften, avgiften för försummelse av slakt, påförs av Livsmedelsverket. Det föreslås att Rättsregistercentralen ska verkställa påföljdsavgiften. Påförandet och verkställigheten av påföljdsavgifter torde ge Livsmedelsverket och Rättsregistercentralen en smärre mängd extra arbete. Eftersom den föreslagna ändringen av renskötsellagen avses träda i kraft den 1 juni 2026 och lagens bestämmelser om påföljdsavgift träder i kraft med ett års fördröjning, alltså först den 1 juni 2027, börjar påföljdsavgifterna löpa tidigast från och med 2028 och märkas i Livsmedelsverkets och Rättsregistercentralens arbetsmängd först med fördröjning.

Den föreslagna påföljdsavgiftens belopp avses vara så pass kännbart att det effektivt bedöms förebygga förseelser som hänför sig till minskning av renantalet. Vidare ska tillfälliga ringa försummelse i princip inte leda till någon påföljd, om inte gärningen har åtföljts av andra omständigheter som tyder på likgiltighet för lagens förpliktelser. I propositionen är bedömningen att det i genomsnitt kommer att påföras cirka fem påföljdsavgifter per år och att varje avgift i snitt uppgår till 5 000 euro. Påföljdsavgifterna redovisas till staten, så intäkterna från avgifterna kompenserar de administrativa kostnaderna för påförande och indrivning.

Avgiftsintäkterna har dock inte någon direkt inverkan på Livsmedelsverkets eller Rättsregistercentralens finanser. Eftersom de bedömningar som framförts om antalet påföljdsavgifter bygger på uppskattningar preciseras resursbehoven för de nämnda myndigheterna först i ett senare skede. Frågor som gäller dimensioneringen av anslag behandlas i de normala ram- och budgetförfarandena.

4.2.4 Miljökonsekvenser

Renen är ett djur som inte bara sliter på fjällmiljön och i boreala skogsekosystem på lavtäckets och annan vegetation, utan som också hjälper naturen i norr och de arter som har anpassat sig till den att klara sig i ett allt varmare klimat, till exempel genom att förhindra förbuskning och att fjällen blir skogbevuxna.

Propositionens skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmarker och de åtgärder som där ingår bidrar till att styra betesgången på ett för naturen ändamålsenligt sätt. Det är särskilt viktigt att undvika sommarbete på lavmarker, men genom att styra renarnas rörelser kan man också stödja livskraften hos många naturtyper som inte är beroende av lavar. Det kan handla om att hålla renarna borta från vissa områden eller omvänt att styra dem till att beta i områden där den typiska vegetationen gynnas av renarna.

Renskötselområdet omfattar 122 936 kvadratkilometer och 36 procent av Finlands areal. På grund av sin omfattning rymmer renskötselområdet ett flertal olika växtzoner och naturtyper. De fördelar planerna ger är därför av väsentlig betydelse även för Finland som helhet.

Planeringsskyldighetens verkan beror på vilka åtgärder renbeteslagen inkluderar i sina planer. Det beror också på i vilken utsträckning de valda åtgärderna är sådana som renbeteslagen genomför i vilket fall som helst för att de är till nytta också för renskötseln.

I avsnittet ovan om konsekvenser för företagen har attraktiviteten hos alternativa åtgärder behandlats ur renbeteslagens perspektiv. Av de alternativ som ansågs mest intressanta påverkar tidigt slakt vinterbetets och särskilt lavmarkernas skick. Utvecklingen av rotationen av sommarbetesmarker påverkar däremot sommarbetesmarkernas skick och naturtyperna.

Det fanns också ett intresse för att förbättra lavbetesmarkernas skick genom att utveckla betesrotationen. Åtgärden kan ha en positiv inverkan på betesmarkernas skick i de renbeteslag där det med hänsyn till renbeteslagets betesmarker är möjligt att separera marker som nyttjas under olika årstider. Genomförandet av åtgärden för att minska renantalet bidrar till att förbättra den ekologiska statusen i synnerhet i typiska vinterbetesområden. Genom att slå samman renbeteslag eller öka samarbetet om betesmarkerna kan fördelar för den biologiska mångfalden uppnås både i sommar- och vinterbetesområden.

Enligt Reflek Oy:s utredning är renbeteslagen också intresserade av att återskapa lavheder genom olika andra åtgärder, till exempel gallring av täta tallbestånd som uppkommit till följd av klimatuppvärmningen och insamling av gallrings- och avverkningsrester från lavbestånd. Möjligheterna att genomföra sådana åtgärder beror dock på vilket område det är fråga om, till exempel vilket av Forststyrelsens ansvarsområden som förvaltar området. Renbeteslagen önskar att sådana åtgärder genom samråd med Forststyrelsen kan inledas och inkluderas i planerna. För att förbättra tillståndet för sommarbetesmarkerna finns det ett intresse hos renbeteslagen att delta bland annat i åtgärder för att återställa myrar.

De föreslagna planerna omfattas inte av lagen om bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program (200/2005).

Ett viktigt sätt att säkerställa ett hållbart nyttjande av renbetesmarkerna i enlighet med renskötsellagen är alltså reglering i lag av det högsta antalet renar per renbeteslag. Detta sätt förblir enligt förslaget i övrigt oförändrat, men bemyndigandet att utfärda förordning överförs från jord- och skogsbruksministeriet till statsrådet. Det högsta tillåtna antalet fastställs en gång vart tionde år, nästa gång vid decennieskiftet. Naturresursinstitutet utvärderar renbetesmarkernas skick genom inventeringar vart tionde år inom ramen för den regelbundna forskningen om renskötsel. Regelbundna inventeringar ger information om betesmarkernas tillstånd, vilket är viktigt för renskötselforskningens kontinuitet och för att säkerställa lämplig skötsel av betesmarkerna.

De föreslagna skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmarker möjliggör sådana platsspecifika lösningar för att främja betesmarkernas skick och biologiska mångfald som bemyndigandet att fastställa renantal inte gör.

De förslag som förbättrar verkställigheten av beslut om minskning av renantalet och som minskar problemen med övertaliga renar har en positiv miljöpåverkan, eftersom färre överskridningar av maximiantalet renar minskar betetrycket från renar, vilket följaktligen bidrar till renbetesmarkernas ekologiska hållbarhet.

Även om de föreslagna ändringarna förväntas ha en positiv inverkan på tillståndet för lavbetesmarker och andra områden som nyttjas för renbete, påverkas renbetesmarkerna negativt av andra faktorer såsom klimatförändring och annan markanvändning. Effekterna av de sistnämnda faktorerna är omöjliga att förutsäga exakt och de varierar också från område till område. I en del områden kan dessa effekter upphäva de positiva effekterna av de föreslagna ändringarna, vilket betyder att ändringarna i dessa områden kan innebära förebyggande av en försämring av betesmarkernas tillstånd snarare än en förbättring. Även i områden där betesmarkernas tillstånd förbättras kan extrema väderfenomen som orsakas av klimatförändringar öka behovet av extrautfodring av renar i framtiden.

4.2.5 Konsekvenser för klimatet

Bete kan tänkas minska markens kollager, eftersom det tar bort en del av den biomassa som växtligheten producerar varje år. Enligt en rapport från KEBIPORO-projektet har de studier som hittills publicerats dock inte visat på några förändringar mellan betade och obetade områden i mängden kol som lagras i marken, oavsett om jämförelsen görs mellan karga eller näringsrika växtplatser. Resultatet påverkas troligen av att kolinlagringen i marken i karga, lavrika områden, där humuslagret är tunt, är låg även i de fall där området varit helt östört under en lång tid. I områden som domineras av ris och gräs torde, å andra sidan, den vegetation som renarna åter ersätts av andra arter, vilket håller kolinlagringen i marken konstant. Sedan dess har en studie visat att det på kort sikt uppstår en koldioxidtopp om renbetet plötsligt upphör i barrskogszonen. Toppen planar dock sannolikt ut på längre sikt (Kantola N. et al. 2023, [länk till studien](#)).

Samiska klimatrådet har i sitt yttrande till den arbetsgrupp som berett propositionen, med hänvisning till flera studier, argumenterat för att ett bibehållet renbete är viktigt för kolbindningen och för att uppnå klimatmålen. Sommarbete kan upprätthålla tundranaturens öppenhet och säkerställa en hög nivå av strålningsreflektion (albedo). Även om lavtäckta

områden reflekterar mer strålning på sommaren, är den förändring som orsakas av bete större på vintern och särskilt på våren, eftersom ris som växer upp över snön minskar albedon. Yttrandet i sin helhet finns tillgängligt på lagstiftningsprojektets webbplats.

Enligt de beräkningar det hänvisas till i yttrandet bör renantalet vara väsentligt högre än idag för att effektivt förhindra förbuskning och fjällbjörkens spridning till kalfjället. De föreslagna ändringarna innebär varken någon ökning eller minskning av det föreskrivna maximiantalet renar, utan maximiantalet regleras även framöver genom förordning vart tionde år. Mot bakgrund av detta förväntas de inte heller effektivisera eller försämra begränsningen av klimatförändringen. Enligt förslaget föreskrivs det dock för renbeteslagen en bredare möjlighet att begränsa det maximala antalet renar som hålls på respektive område, vilket kan ha lokala konsekvenser som i någon mån minskar antalet renar och därmed försämrar mekanismerna för begränsning av klimatförändringarna. Å andra sidan är en ökning av betetrycket från den nuvarande nivån problematisk ur ett klimatanpassningsperspektiv: De för renarnas näringstillgång viktiga lavbetesmarkerna lider på många håll av kraftigt slitage, och enligt såväl forskning som traditionell kunskap försämras lavens förnyelse av klimatförändringens inverkan.

4.2.6 Konsekvenser för den samiska kulturen

Propositionen är av särskild betydelse för samerna, för vilka renskötseln inte bara är en näring utan också en väsentlig miljö och ett medel för att bevara och överföra sin kultur och sitt språk. Den föreslagna nya bestämmelsen om lagens syfte gör renskötselns roll i den samiska kulturen och målet att skydda den mer synlig.

Det högsta tillåtna antalet renar har under de senaste decennierna inom samernas hembygdsområde överskridits något mer i förhållande till deras antal än i andra renbeteslag. I dessa renbeteslag kan hanteringen och minskningen av renantalet ha varit förenade med större utmaningar och meningsskiljaktigheter än i andra renbeteslag, bland annat på grund av ett större antal delägare och för att renskötselarbetet i en del renbeteslag är uppdelat i siidaer och/eller betesgrupper. Det förslag, enligt vilket det är möjligt att beakta skillnader i kalvproduktionen vid beslut om att minska renantalet i större utsträckning än enligt gällande lag, bidrar till att minska konflikterna mellan siidaer och/eller betesgrupper.

I det samiska hembygdsområdet finns det både samiska och icke-samiska renägare, och de kan ha övertaliga renar oavsett etnisk bakgrund. I princip ligger det i allas intresse att de föreslagna sanktionsbestämmelserna effektivare förhindrar att skyldigheten att minska renantalet kringgås på andra renägars bekostnad.

Förslagen om att förtydliga och precisera bestämmelserna om renminskningsskyldigheten bidrar också till att minska antalet konflikter och rättegångar som uppstår på grund av oklarheter i tolkningen av lagstiftningen och därmed till att underlätta bedrivandet av renskötsel som hör till den samiska kulturen. De föreslagna flexibla bestämmelserna som gäller principerna för minskning av antalet renar har utformats för att ta hänsyn till de metoder som används av renbeteslagen inom samernas hembygdsområde, vilket gör att renskötseln så långt som möjligt kan fortsätta oförändrad.

Huvudsyftet med förslagen om skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker är att förbättra ett hållbart nyttjande av renbetesmarkerna på ett sätt som tryggar rennäringen och därmed den samiska kulturens fortbestånd.

Samernas kulturella självstyre och den samiska kulturens särdrag har beaktats i bestämmelserna om upprättandet av planerna och om frivilliga kvotsystem genom där föreslagna områdesavgränsningar som rör samernas hembygdsområde.

Främjandet av samernas rättigheter och beaktandet av särdragen i den samiska renskötseln bör beaktas också vid framtida reformer av renskötsellagen och annan lagstiftning som rör renskötsel.

4.2.7 Landsbygdskonsekvenser.

Renskötsel är en verksamhet som bedrivs på landsbygden. De föreslagna bestämmelserna om renbetesmarker och renantal syftar till att stödja förutsättningarna för renskötsel på längre sikt. På det sättet påverkas möjligheterna att bo, verka och få sin utkomst i de nordligaste och mest glesbefolkade områdena i Finland. Renskötseln producerar näring och bidrar till försörjningstryggheten i områden där jordbruket annars är marginellt. Renskötseln är dessutom en väsentlig del av den kulturella särarten i de nordliga områdena, vilket utnyttjas särskilt inom turismen, den ekonomiskt viktigaste näringen i Lappland.

De föreslagna ändringarna syftar också till att mildra klimatförändringens negativa effekter på renbetesmarkerna och renskötselområdets naturmiljö. Också detta har en positiv inverkan på livet för dem som bor på landsbygden och bland annat på sådan turistnäring som bygger på naturen.

4.2.8 Övriga samhällliga konsekvenser

Renhushållningen har en viktig roll som näring i norra Finland och renskötseln som en del av den samiska och nordfinska kulturen. Andra viktiga näringar i regionen, såsom turismen, drar också nytta av renen. Skyldigheten att planera för skötseln och nyttjandet av renbetesmarkerna och de åtgärder som ingår i planerna för att förbättra betesmarkernas tillstånd och avkastningsförmåga stöder livskraften hos de samhällen som är beroende av renskötseln och tryggar kommande generationers möjligheter att fortsätta med rennäringen. Genom att påverka hur renbetesmarkerna nyttjas kan man också bidra till att hantera de hot som klimatförändringen medför särskilt i den arktiska regionen. Det handlar inte bara om naturen i området, utan om kulturer och levnadssätt som har anpassat sig till och är beroende av den.

Andra former av markanvändning såsom skogsbruk, turism och industrianläggningar, liksom tillhörande infrastruktur och transporter, har en betydande inverkan på renskötseln och vice versa. Typiska former av industriell infrastruktur i renskötselområdet är gruvor, vindkraftverk, vattenkraftverk och uppdämningsbassänger. Propositionen har inte en breddande effekt på de förhandlingsskyldigheter och andra samarbetsprocesser som är förknippade med andra markanvändningsprojekt, men det att områden och rutter som är viktiga för renskötseln tas med i planen, liksom annat planrelaterat material, kan vara till hjälp i förhandlingar och andra processer på ett sätt som kan underlätta samordningen av olika former av markanvändning.

En effektivare planering och styrning av renarnas rörelser förebygger och minskar de skador som renskötseln orsakar på odlingar och fast bosättning, eftersom renarna blir mindre benägna att ta sig in på områden som de enligt renskötsellagen ska hållas borta från. Hösten 2017 gjorde jord- och skogsbruksministeriet en för alla öppen webbenkät som kartlade renskötsel och styrning av den och fick över 3 300 svar. Bland dem som svarade fanns det gott om boende och

andra markägare i renskötselområdet, men också jordbrukare och renägare. Enkäten gav vid handen att markägare och markinnehavare i den södra delen av renskötselområdet upplever renar och de skador de orsakar på grödor och bosättning som ett större problem än tidigare. Denna förändring har sannolikt flera orsaker, av vilka förlust och fragmentering av betesmark har tagits upp tidigare i propositionen. Extra utfodring kan ha gjort renarna tamare än tidigare. Dessa orsaker kan förenat med det ökade hotet från rovdjur ha drivit renar till odlingar eller närmare bebyggelse.

I lokalsamhällena kan det uppstå problem och konflikter också när andra aktiviteter i området stör renarna och renskötseln. Exempelvis kan terrängtrafik, jakt med hund och guldvaskning ha sådana konsekvenser. Även om renen är ett halvtamt djur påverkar mänskliga aktiviteter i betesområden dess fria betesgång och beroende på typ av störning, område och renskötselmetoder kan undvikandeområdena vara omfattande. De föreslagna skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmarker gör det möjligt att få en mer exakt bild av betet och å andra sidan av de olika störningsfaktorerna under olika tider på året. Genom planering och styrning av renar kan de störande faktorerna och deras skadeverkningar samt de konfrontationer som uppstår minska.

Den offentliga bilden av renskötseln påverkas dels av att renbeteslagen och renägarna sköter sina föreskrivna skyldigheter, dels av att de också ansvarar för att betesmarkerna nyttjas på ett hållbart sätt och att problem i samband med det minimeras. En planeringsskyldighet för skötsel och nyttjande av betesmarker bidrar till att synliggöra verksamhetsområdets miljöansvar, vilket i princip innebär att verksamhetsutövarna känner till och kontrollerar miljöpåverkan av sin verksamhet. På det sättet kan reformen öka allmänhetens acceptans för rennäringen.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Planering av skötsel och nyttjande av renbetesmarker

När det gäller skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmarker är alternativet ett så kallat ”nollalternativ”, dvs. ingen planeringsskyldighet. Detta föreslås dock inte, eftersom det anses att planeringen ger sådana fördelar som inte uppnås i dagsläget och som på grund av regionala skillnader inte kan uppnås på annat sätt, till exempel genom nationellt enhetliga skötselförpliktelser eller nyttjandebegränsningar.

Arbetsgruppen för högsta tillåtna renantal föreslog att de skötselplaner för renbetesmarkerna som renbeteslagen upprättar ska godkännas av Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland, vars renskötselrelaterade uppgifter i samband med regionförvaltningsreformen föreslås bli överförda till Livskraftscentralen i Lappland. Enligt fiskelagen godkänner Närings-, trafik- och miljöcentralen de planer för nyttjande och vård av fiskresurserna som upprättas av fiskeriområdena.

Det föreslås dock inte någon skyldighet att hänskjuta renbeteslagens planbeslut till myndigheten för styrkande, eftersom det skulle innebära en större administrativ börda för myndigheterna än det föreslagna yttrandeförfarandet. Dessutom är det fråga om ett renbeteslags plan för den näringsverksamhet som bedrivs på dess område och det anses därför inte lämpligt att ett i förhållande till renbeteslaget utomstående organ beslutar om planens innehåll.

En alternativ lösning till att myndighetsutlåandet om planen begärs av Livskraftscentralen i Lappland är att föreskriva att både livskraftscentralen och det framtida tillstånds- och tillsynsverket ska yttra sig. Enligt förslaget från arbetsgruppen för rennäringens framtid ska uppgiften att lämna yttranden tilldelas Lapplands närings-, trafik- och miljöcentral. Miljöcentralens uppgifter i anknytning till naturskyddet fördelas mellan Tillstånds- och tillsynsverket och Livskraftscentralen så att den förstnämnda svarar för största delen av de beslut som enligt naturvårdslagen kräver rättslig prövning, och för det allmänna naturskyddsintressets talan, medan livskraftscentralerna tar över de stödjande myndighetsuppgifterna för främjande och skötsel av den biologiska mångfalden samt uppgifterna för främjande av skyddet och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden och landskapsskyddet inom sitt verksamhetsområde.

Enligt de bestämmelser som nu föreslås ska det i yttrandet tas ställning till om planutkastet uppfyller de krav som ställs på planen i renskötsellagen. I propositionen anses det att den som lämnar yttrandet behöver ha sakkunskap om rennäringen och därför kan uppgiften att lämna yttranden inte föreskrivas enbart för Tillstånds- och tillsynsverket. Två myndigheter med delvis överlappande roll som remissorgan skulle medföra en extra administrativ börda, vilket inte kan anses motiverat, med beaktande av att också livskraftscentralen inom ramen för sina lagstadgade uppgifter har sakkunskap i frågor som gäller biologisk mångfald.

Den tillsyn av det allmänna intresset som ska överföras till Tillstånds- och tillsynsverket tar sig uttryck i form av yttranden om tillståndsansökningar enligt miljölagstiftningen samt rätten att överklaga ett lagenligt beslut om att bevilja tillstånd eller godkänna en plan på den grunden att beslutet strider mot naturvårdslagen (9/2023). Den föreslagna lagstiftningen begränsar inte denna rätt.

5.1.2 Kontroll och minskning av renantalet

Ett alternativ för en bättre kontroll över renantalet vore att renbeteslagen i princip sköter minskningen i enlighet med förslaget, i stort sett sätt som nu, alltså i proportion till delägarnas renantal, men med den skillnaden att de, om de så önskar, kan besluta om delägarspecifika livrenskvoter på ett sätt som är förpliktande för alla delägare.

Detta alternativ föreslås dock inte, eftersom renskötsellagen utgår från den centrala principen om fri renskötselrätt och att delägarnas renantal åtminstone i viss utsträckning får variera. Förpliktande kvotsystem som tillåter renägarna att alltid återgå till sitt tidigare renantal innebär en förändring av dessa principer. Till följd av sådana system skulle delägarnas renantal i praktiken inte just alls kunna förändras i förhållande till varandra och delägarna inte kunna öka sitt renantal permanent. Detta är av betydelse särskilt för yngre personer som när sådan renbeteslagspraxis råder inte har något annat sätt att öka sitt renantal än genom att försöka köpa kvoter eller poäng. Sametinget och Saamelaispaliskunnat ry/Sámi bálgosat rs har också påpekat att kvotsystem inte lämpar sig för den samiska kulturen.

Vid regleringen av ett kvotsystem kan det också med beaktande av rättsskyddsaspekter vara nödvändigt att på lagnivå fastställa hur kvoter bildas och enligt vilka principer byte av kvoter och exempelvis inlösen till renbeteslaget av kvoter som under en längre tid varit vakanta och fördelning till övriga delägare kan ske. Detta medför ett antal svårigheter, bland annat ur jämlikhetssynpunkt.

Propositionen hindrar dock inte att kvotsystem även framöver på frivillig basis tillämpas utanför samernas hembygdsområde för renägare som förbinder sig att följa dem.

Ett annat alternativ, utöver ett obligatoriskt kvotsystem, för det föreslagna beslutsfattandet om minskning av renantalet är att ett renbeteslag fortsätter besluta om tvångsminskningar endast när det högsta tillåtna antalet renar har överskridits eller under det följande året riskerar att överskridas. I det fallet är det dock nödvändigt att föreskriva att ett renbeteslag de år då det inte beslutar om tvångsminskningar ska ge delägarna en årlig rekommendation om slaktvolymen. En förpliktelse att utfärda en rekommendation är nödvändig, eftersom det annars inte är möjligt att föreskriva om minskning av övertalighet under ett år då en delägare inte är minskningsskyldig, eftersom övertaligheten, och minskningen av den, då inte kan fastställas genom att jämföra delägarrens slaktvolym med den ålagda minskningsskyldigheten. En rekommendation underlättar också kontrollen över renantalet på sikt.

Detta alternativ föreslås inte eftersom det gör renbeteslagets förvaltning mer komplicerad jämfört med den föreslagna modellen. Under vissa år kan det vara svårt för ett renbeteslag att veta om förutsättningarna för ett förpliktande beslut uppfylls eller om renbeteslaget ska utfärda en slaktvolymrekommendation. Bokföringen av renar som inte avräknats och kompensationspoäng blir också komplicerad, om ackumulationen av övertalighet och kompensation, och det sätt på vilket övertaligheten minskas, varierar från år till år. Dessutom kan det vara svårt för delägarna i ett renbeteslag att uppfatta skillnaden mellan förpliktande beslut och rekommendationsbeslut.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Sverige

I Sverige regleras renskötseln i rennäringslagen (1971:437). Enligt 15 § i rennäringslagen bestämmer länsstyrelsen, alltså de statliga myndigheterna, det högsta antal renar som i Sverige får hållas på bete inom respektive administrativa renskötselenhets, samebys, betesområde. Länsstyrelsen kan också förordna om inskränkning i betesrätten, om det behövs för att bevara renbetet eller annars främja renskötseln. Länsstyrelsen får vid vite förelägga byn att följa beslut om antalet renar.

En sameby är en ekonomisk och administrativ sammanslutning som bedriver renskötsel och som verkar inom ett begränsat geografiskt område. Samebyar får inte ägna sig åt annan ekonomisk verksamhet än renskötsel. Enligt svensk rätt får en sameby bestämma hur många renar en medlem högst får inneha, om det behövs med hänsyn till vad länsstyrelsen har bestämt om det högsta antalet renar eller för att främja renskötseln. I lagen finns det inte några närmare bestämmelser om principerna för det medlemsspecifika maximiantalet renar, men enligt lagen får besluten inte ges sådant innehåll att en renskötande medlems fortsatta verksamhet omöjliggörs eller väsentligt försvåras. Om en sameby har bestämt hur många renar en medlem högst får inneha, får ett föreläggande att minska antalet renar, vilket faller inom länsstyrelsens behörighet, även riktas mot en medlem som inte följer samebyns beslut. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

I Sverige har samebyns behörighet att besluta om bindande renkvoter för varje medlem inte varit problemfri i alla avseenden. I ett uppmärksammat fall ligger bakgrunden till de långvariga problemen i att vissa medlemmar i samebyn menar att kvoteringen i grunden är orättvis och

anser att alla medlemmar ska ha sinsemellan samma kvot. På grund av konflikten har det under lång tid funnits ett stort övertal renar i samebyn. År 2022 beslutade länsstyrelsen vid vite om 5 miljoner kronor att antalet renar ska minskas med mer än tvåtusen, för att få ner antalet till samebyns högsta tillåtna antal (5 000 renar). Förra året fattades ett beslut om att ytterligare minska antalet renar med mer än tusen. Tidigare hade länsstyrelsen fått en allvarlig tillrättavisning från justitieombudsmannen för sin passivitet när det gällde att ta itu med övertaligheten i den aktuella samebyn. Vite hade utdömts till medlemmar som underlåtit att göra minskningar, men bland annat på grund av brister i delgivningen av beslut hade tillämpningen av tvångsåtgärder varit verkningslös. Samebyn har inte själv några effektiva medel för att komma tillrätta med övertaligheten, eftersom den t.ex. inte kan genomföra minskningar för renägarnas räkning.

Enligt 97 § i rennäringslagen får ett beslut som fattats av samebyns högsta beslutande organ, bystämman, eller av samebyns styrelse överklagas till svenska Sametinget. Tidsfristen för överklagande av bystämmans beslut är två månader från dagen för beslutet, vilket är i linje med den finska föreningslagen såtillvida att delgivning av beslutet inte är en förutsättning för att tiden för överklagande ska börja löpa. I den svenska lagen finns en bestämmelse, enligt vilken beslut av en överinstans som innebär att bystämmans beslut ändras eller upphävs även gäller för en medlem som inte överklagat beslutet. I fråga om överklagande av samebystyrelsens beslut börjar överklagandetiden löpa först när medlemmen har fått del av beslutet. Beslut av samebyns s.k. syssloman överklagas till länsstyrelsen.

Enligt den svenska lagen ska rennäringen bedrivas med bevarande av naturbetesmarkernas långsiktiga produktionsförmåga så att dessa ger en uthålligt god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls (65 a § i rennäringslagen). Svenska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela de föreskrifter som i övrigt behövs om den hänsyn som ska tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. Föreskrifterna får dock inte vara så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Länsstyrelsen får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att de nämnda föreskrifterna ska efterlevas.

I Norrbottens län bedrivs med länsstyrelsens tillstånd en särskild koncessionsrenskötsel som omfattas av bestämmelser som avviker från dem som beskrivits ovan. De tas inte upp här.

För att reformera den svenska rennäringslagstiftningen tillsätts en parlamentarisk kommitté, Renmarkskommittén (N 2021:02) med uppdrag att bereda ett förslag till ny lag. Uppdraget var bland annat att bedöma om det bör införas en medlingsmekanism för att lösa tvister mellan samebyar, markägare och andra nyttjanderättshavare till mark i förhållande till renskötselrätten. Kommittén skulle slutredovisa sitt uppdrag senast den 20 maj 2025. Kommitténs arbete avslutades dock i december 2024 efter det att kommittén hade publicerat en halvtidsrapport och de förslag som den hade planerat hade mött kraftig kritik. Arbetet med att revidera lagen fortsätter genom en ny utredning.

5.2.2 Norge

I Norge regleras renskötseln av lov om reindrift (15.6.2007, nr. 40). Förvaltningsenheten för renskötsel är siidan. Lagen skiljer mellan sommarsiidan och vintersiidan och siidan är indelad i mindre enheter (siidaandelar) som i princip består av familjemedlemmar. Renskötsel kan också

bedrivs utanför det egentliga renskötselområdet med tillåtelse av kungen, om personen i fråga disponerar över de betesområden som ska användas.

Renantalet och renbetet bestäms av bruksregler, som utarbetas av den statliga distriktsorganisationen och godkänns av landshövdingen (statsforvalter). Bruksreglerna syftar till att säkerställa ett ekologiskt hållbart nyttjande av områdena och ska bland annat bygga på det traditionella utövandet av renskötsel i områdena och främja ett rationellt nyttjande av betesmarkerna. För renskötseln utarbetas också distriktsplaner.

I princip fastställs det högsta antalet renar endast för sommarsiidan. Det kan också fastställas ett högsta antal renar för vintersiidor, om det finns en lagstadgad grund för det. Departementen kan utfärda närmare bestämmelser om kriterierna för fastställande av det högsta renantalet. Renägare kan föra betesreglerna till prövning i domstol (jordskifteretten) inom sex månader efter att de antagits.

Enligt 60 § i den norska lagen ska siidan upprätta en plan för minskning av renantalet om det högsta tillåtna renantalet överskrids. Om siidan inte lyckas besluta om eller verkställa en plan ska antalet renar minskas i proportion till antalet renar i varje siidaandel. Om det finns särskilda skäl får landshövdingen besluta om ett högsta antal renar per andel. Om ett sådant beslut har fattats, ska det antal renar som överstiger det tillåtna antalet renar per andel minskas. Två eller flera siidaandelar kan dock sinsemellan komma överens om ändringar av det högsta antalet renar, förutsatt att deras totala renantal inte ökar.

Reindriftstyret, ett organ för renskötsel som inrättats som en nämnd, övervakar verkställigheten av renminskningen och fastställer tidsfristerna för det. Nämnden i fråga utses av den norska regeringens Landbruks- och matdepartement och består av representanter för både staten och Sametinget. Nämnden ska i enlighet med bestämmelserna i kapitel 11 i den norska renskötsellagen bestämma att olaglig verksamhet ska upphöra när allmänintresset så kräver. Som sanktion kan den förelägga ett vite. Nämnden kan delegera sina befogenheter till Landbruksdirektoratet. Även andra tvångsmedel står till nämndens och landshövdingens förfogande, såsom hot om tvångsutförande. Siidaandelen kan också åläggas en avgift för överträdelse av bruksreglerna.

Sedan de gällande bestämmelserna om renantal i renskötsellagen trädde i kraft, dvs. sedan 2007, har särskilt Finnmark fylke i de nordliga delarna av Norge stått inför en drastisk minskning av renantalet, vilket har orsakat många problem och konflikter. Vissa problem kvarstår än i dag.

År 2024 konstaterade Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna i sitt avgörande gällande antalet renar i en siida i Finnmark fylke att det skett en kränkning av de mänskliga rättigheterna (Ante Sara mot Norge 3588/2019). De norska myndigheterna hade inlett ett förfarande i saken redan 2013, när en siidaandel hade ålagts att minska sitt renantal från 94 till 75 inom ett år. Siidan hade försökt utarbeta en minskningsplan, men eftersom inte alla medlemmar, däribland den renägare som hade bildat siidaandelen, ställde sig bakom förslaget, beordrades minskningen i enlighet med lagen att genomföras som en procentuell minskning. Under några år, medan bestämmelserna förnyades, hade den berörda personens renantal redan ökat till cirka 350. Renägaren överklagade beslutet till domstol och hävdade att 75 renar inte var tillräckligt för att driva en lönsam näringsverksamhet. I fråga om minskningarna hade bland annat Sametinget lämnat förslag om att undanta boskap med färre än 200 renar från bestämmelserna.

I en dom från 2017 (HR-2017-2428-A, nr. 2017/981) slog Högsta domstolen i Norge fast att minskningen av antalet renar inte kränker den berörda personens rättigheter enligt lag och konventioner om mänskliga rättigheter. I domen hävdades att minskningen låg i det övergripande intresset för den minoritet som den klagande tillhörde och att om mindre renboskap skonas från minskningarna behöver ägarna till större boskap göra beaktansvärt stora minskningar som potentiellt kränker deras mänskliga rättigheter. Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna fäste emellertid särskild vikt vid att minskningen av renantalet endast drabbade ett litet antal personer mycket hårt och att minskningen hade en särskilt negativ inverkan på unga människor som just hade etablerat sig inom rennäringen. Kommissionen konstaterade att minskningen av renantalet har ett godtagbart mål när det gäller att säkerställa en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt hållbar renskötsel. Kommissionen ansåg dock att syftet med minskningen kunde ha uppnåtts på ett annat, mindre skadligt sätt, exempelvis på det sätt som bland annat Sametinget hade föreslagit, dvs. genom att undanta boskap på färre än 200 renar från minskningen.

6 Remissvar

6.1 Inledning

Propositionen har skickats på remiss till följande instanser: justitieministeriet, miljöministeriet, finansministeriet, Livsmedelsverket, Regionförvaltningsverket i Lappland, Lapplands närings-, trafik- och miljöcentral, Naturresursinstitutet, Forststyrelsen, Rättsregistercentralen, Polisstyrelsen, Renbeteslagsföreningen, Sámediggi–Sametinget, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK, MTK-Lappland, MTK-Norra Finland, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC, Skolternas byastämma, Saamelaispaliskunnat ry/Sámi bálgosat rs, renbeteslagen, Suoma boazosámit rs/Suomen porosaamelaiset ry, Vuovde-, guolásteaddji- ja duottarsámit rs/Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry, Finlands naturskyddsförbund, WWF Finland, Klimatpanelen, Samiska klimatrådet, Finlands Naturpanel, Finlands Kommunförbund rf, Lapplands förbund, Kajanalands förbund, Norra Österbottens förbund, Lapplands universitet och Lapplands yrkeshögskola.

Remisstiden var 9 april–30 maj 2025. Det kom in 50 remissvar. [Länk till projektmaterialet](#)

6.2 Förslagen som gäller skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker

Naturresursinstitutet, Regionförvaltningsverket i Lappland, Forststyrelsen, WWF Finland, Finlands Naturpanel, Finlands naturskyddsförbund, Kajanalands förbund, Suomen uusiutuva ry/Finlands förnybara rf och en del andra instanser framförde i sina yttranden ståndpunkter om att upprättandet av skötsel- och nyttjandeplaner innebär en ändring i rätt riktning med tanke på renskötsel som är förenlig med hållbar utveckling. Finlands Naturpanel och Finlands naturskyddsförbund ansåg dock att de föreslagna ändringarna inte var tillräckliga för att skydda naturens, särskilt fjällnaturens, mångfald.

Skolternas byastämma konstaterade att propositionen ökar den administrativa bördan för renbeteslagen och Samiska klimatrådet ansåg att propositionen inte tar itu med de utmaningar som renskötseln står inför, inte beaktar andra markanvändningssektors ansvar för att förbättra renbetesmarkernas tillstånd eller ger beredskap för anpassning till klimatförändringen.

Beträffande de åtgärder som ska ingå i planen har Skolternas byastämma och ett renbeteslag framfört att den 15 november är för tidigt för slakt, eftersom tidig slakt vissa år inte är möjlig på grund av väderleksförhållandena. BirdLife Finland anser att de föreslagna alternativa åtgärderna till merparten är alltför allmänt hållna.

Flera organisationer som företräder markägare och innehavare av mark eller skogsägare föreslog en mer omfattande skyldighet att höra ägare och innehavare av mark när planer upprättas. Saamelaispaliskunnat ry/Sámi bálgosat rs motsatte sig däremot den föreslagna begränsade skyldigheten att höra lokala företrädare för jord- och skogsbruk. BirdLife Finland ansåg att godkännandet av skötsel- och nyttjandeplanerna ska regleras som en uppgift för livskraftscentralerna och inte för renbeteslagen.

Renbeteslagsföreningen ansåg att det i fråga om ett renbeteslags plan bör räcka med att uppgiften om att planen har upprättats är offentlig. MTK och vissa andra organisationer som företräder ägare eller innehavare av mark ansåg däremot att förslaget ger renbeteslagen alltför stor prövningsrätt när det gäller planernas offentlighet. I en del yttranden fördes det fram att renbeteslagen och Renbeteslagsföreningen behöver tilläggsresurser för att upprätta planerna.

Under arbetsgruppens arbete har motstridiga synpunkter samordnats i bestämmelserna om upprättandet av och offentligheten för planerna samt skyldigheten i fråga om tillgång till miljöinformation beaktats. Utifrån remissvaren och samråd med Sametinget har det i den fortsatta beredningen dock beslutats att begränsa hörandets omfattning inom samernas hembygdsområde. Utifrån WWF Finlands yttrande har det till lagutkastet dessutom fogats en bestämmelse om att tillsynsmyndigheten utöver planen ska ges en motivering till eventuella avvikelser från livskraftscentralens yttrande.

6.3 Förslagen som gäller kontrollen över antalet renar och övriga förslag i fråga om renskötsellagen

I många yttranden förs det fram synpunkter om att de ändringar som gäller kontrollen över renantalet och de övriga förslagen till ändringar i renskötsellagen är nödvändiga och tar sikte på de återkommande frågor där den nuvarande renskötsellagen innehåller föråldrade och bristfälliga bestämmelser eller bestämmelser som saknas helt. De nya bestämmelserna och preciseringarna anses bringa klarhet i renbeteslagens, delägarnas och tillsynsmyndighetens uppgifter och skyldigheter. Miljö- och naturorganisationerna betonar vikten av effektiva bestämmelser om minskning av renantalet för att förhindra överbetning.

I yttrandena från Renbeteslagsföreningen, Saamelaispaliskunnat ry/Sámi bálgosat rs och enskilda renbeteslag ingår det ett antal detaljerade förslag till ändringar eller preciseringar av de föreslagna bestämmelserna om kontrollen över antalet renar och andra ändringar av renskötsellagen. I den remitterade versionen föreslogs att ett renbeteslag varje år ska vara skyldigt att antingen fatta ett förpliktande beslut om minskning, om förutsättningarna uppfylls, eller att utfärda en slaktvolymsrekommendation. Efter remissbehandlingen har det dock utifrån remissvaren och samråd och andra kontakter med aktörer som företräder rennäringen och samerna beslutats att ändra förslaget så att ett renbeteslag genom ett förpliktande beslut ska besluta om det lägsta antalet renar som ska slaktas eller på annat sätt minskas varje år. Utifrån remissvaren har också bestämmelserna om principerna för att minska renantalet kompletterats så att renbeteslag kan välja att tillämpa minskningen i olika proportion för kalvar och renar som

är äldre än ett år. Ytterligare har reglerna preciserats för att det klart ska framgå att kvotsystem även framöver kan tillämpas på frivillig basis utanför det samiska hembygdsområdet.

MTK, MTK Norra Finland, Naturresursinstitutet, WWF Finland och BirdLife Finland var särskilt positiva till avgiften för försummelse av slakt. Justitieministeriet yttrade att ett fast belopp för försummelseavgiften är en bra lösning med tanke på regleringens exakthet och förutsägbarheten i tillämpningen av den. Vissa renbeteslag samt Saamelaispaliskunnat ry/Sámi bálgosat rs och Skolternas byastämma ansåg avgiften vara oskäligt hög. Ett renbeteslag ansåg för sin del att avgiften bör vara högre än vad som föreslagits för att det ska motsvara inköspriset för ren. MTK yttrade att en högre avgift kan ha större effekt.

I yttrandena föreslås vissa från varandra avvikande ändringar av ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna. Det har bland annat framförts önskemål om att ikraftträdandet av bestämmelserna om påföljdsavgift ska senareläggas med två år i stället för ett år och att antal renar som inte avräknats fullt ut ska överföras till bokföringen enligt de nya bestämmelserna eller att möjligheten till överföring helt ska uteslutas. I ett antal yttranden efterlystes också övergångsbestämmelser för gottgörelsepoäng. I den fortsatta beredningen har övergångsbestämmelserna till vissa delar ändrats.

I bestämmelserna om sammankallande av ett renbeteslags stämma har det utifrån yttrandena från en del renbeteslag lagts till ett alternativt sätt att sammankalla till stämma och bestämmelserna om deltagande i stämman med hjälp av tekniskt hjälpmedel har preciserats. Ordalydelsen i förslaget till bestämmelser om delgivning av beslut har ändrats på grund av justitieministeriets yttrande.

Den föreslagna bestämmelsen om lagens syfte har ansetts vara en förbättring, i synnerhet enligt en del miljö- och naturorganisationer. Enligt justitieministeriets uppfattning är bestämmelsen i linje med reformen av sametingslagen. Sametinget yttrade att propositionen avser lagstiftning som direkt berör kärnområdet i samernas kulturella självbestämmande och att propositionen är av särskild betydelse för samerna, eftersom samernas renskötsel inte bara är en näring utan också en väsentlig miljö och ett medel för att upprätthålla och överföra kulturen.

Utifrån remissvaren har det gjorts ett stort antal kompletteringar och andra ändringar i propositionens motiveringstext.

6.4 Förslagen till bestämmelser om stöd för renhushållningen

Den föreslagna stödlagstiftningen tillstyrks i huvudsak. Saamelaispaliskunnat ry/Sámi bálgosat rs ansåg för sin del dock att de stödvillkor som är kopplade till överskridande av maximiantalet renar och delvis också till skyldigheten att planera nyttjandet av renbetesmarkerna är för stränga. Samiska klimatrådet har invänt mot att de förluster som är förknippade med stödet per djur inom renhushållningen gäller per hushåll.

6.5 Utlåtandet från rådet för bedömning av lagstiftningen

Utkastet till regeringsproposition har bedömts av rådet för bedömning av lagstiftningen. Rådet gav sitt utlåtande om utkastet till proposition den 15 september 2025. I utlåtandet konstateras det att utkastet ger en god uppfattning om propositionens mål och centrala förslag. I utlåtandet lyfts dock fram punkter i fråga om vilka konsekvenserna av den föreslagna regleringen bör

beskrivas närmare. Kan propositionens mål att undanröja eller minska sådana konsekvenser som är skadliga för den biologiska mångfalden uppnås i tillräcklig utsträckning genom de föreslagna åtgärderna även om antalet renar inte minskar nämnvärt jämfört med nuläget, eftersom antalet renar inverkar på den belastning som naturen utsätts för? Har de föreslagna åtgärderna någon väsentlig inverkan på förbättringen av naturens tillstånd, såsom lavens skick? I propositionen bör det dessutom preciseras om ändringarna i renbeteslagens röstningsregler påverkar principerna för minskning av renar mellan olika delägare.

Vid den fortsatta beredningen av propositionen har motiveringen till propositionen kompletterats i enlighet med utlåtandet. Till propositionen har fogats uppgifter om miljökonsekvenserna och tidtabellen för regleringen av det största tillåtna antalet renar samt bl.a. om konsekvenserna av ändringen av röstningsreglerna.

7 Specialmotivering

7.1 Renskötsellagen

1 a §. Lagens syfte. Även om renskötsellagen är mycket starkt förknippad med rätten att använda naturresurser, innehåller den gällande renskötsellagen inte den typ av bestämmelser om lagens syfte som skulle hänföra sig till hållbar utveckling, medan sådana bestämmelser ingår i till exempel skogslagen (1093/1996), lagen om fiske (379/2015), gruvlagen (621/2011), lagen om områdesanvändning, vattenlagen (587/2011), naturvårdslagen (9/2023) och miljöskyddslagen (527/2014). I renskötsellagen finns inte heller bestämmelser med hänvisningar till samernas rättigheter som urfolk, även om lagen har en väsentlig koppling till strävanden att trygga en näring som är viktig i den samiska kulturen. Sådana bestämmelser om lagens syfte som hänför sig till den samiska kulturen finns i till exempel gruvlagen och klimatlagen (423/2022).

I den föreslagna paragrafen finns en ny bestämmelse om lagens syfte. Enligt lagförslaget ska lagens syfte vara att säkerställa de grundläggande förutsättningarna för en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar renskötsel. Dessutom föreslås det att det ska nämnas att syftet är att trygga samernas rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

I renskötsellagen preciseras rättigheterna och skyldigheterna i anslutning till den markanvändning som renskötseln förutsätter på ett sätt som beaktar de enskilda och allmänna intressen som hänför sig till denna verksamhet samt föreskrivs om övriga förutsättningar för organiserad renskötsel. Som enskilda intressen skyddas förutom verksamhetsmöjligheterna för dem som bedriver renskötsel även markägarnas och markinnehavarnas ställning. De skyddade allmänna intressena hänför sig att man vill förhindra överdriven användning av naturtillgångar samt trygga kontinuiteten för samisk kultur och renskötsel i övrigt. Till detta ansluter sig bland annat lagens bestämmelser om att betesmarkernas hållbara avkastningsförmåga ska tryggas genom reglering av antalet renar, samt t.ex. begränsningar av markanvändningen på ett område som är särskilt avsett för renskötsel. Den föreslagna bestämmelsen om lagens syfte och de olika i bestämmelsen nämnda delområdena för hållbar utveckling innebär i koncentrerad form en hänvisning till dessa synpunkter, som lagen har en avgörande koppling till.

Hållbar utveckling definierades första gången i år 1987 i Brundtland-rapporten "Vår gemensamma framtid" från Världskommissionen för miljö och utveckling, där den definierades som "utveckling som uppfyller dagens behov utan att äventyra framtida generationers förmåga att uppfylla sina egna behov". Hållbar utveckling har formellt fastställts som ett av EU:s

långsiktiga mål i artikel 3.3 i fördraget om Europeiska unionen. Vid ett toppmöte som ordnades i anslutning till FN:s 70:e generalförsamling år 2015 kom deltagarna överens om internationella mål för hållbar utveckling och målen definieras närmare i handlingsprogrammet för hållbar utveckling (Agenda 2030).

Ekologisk hållbarhet innebär att på lång sikt anpassa människans ekonomiska och materiella aktivitet till naturens bärkraft samt att bevara den biologiska mångfalden och ekosystemens funktion. Ekonomisk hållbarhet hänvisar till att man vill främja ekonomisk välfärd på ett balanserat sätt som inte på lång sikt grundar sig på utarmning av resurser.

I social hållbarhet är kärnan samhällelig rättvisa och acceptabilitet samt garanti för att förutsättningarna för välfärd kan överföras från en generation till en annan. Mekanismer som värnar om den sociala hållbarheten bidrar till att lindra de svårigheter som kan uppstå i ett snabbt föränderligt samhälle. Vikten av att tygla klimatförändringen och att anpassa sig till den är numera av betydelse med tanke på alla delområden av hållbar utveckling.

Samernas rättigheter som urfolk enligt 17 § 3 mom. i grundlagen och enligt människorättsförpliktelserna behandlas nedan i avsnitt 12.3. Till dessa rättigheter hänvisas i den föreslagna paragrafen om lagens syfte.

Bestämmelsen innebär inte några nya rättigheter eller skyldigheter i förhållande till de rättigheter som behandlas i avsnitt 12.3 eller de materiella bestämmelserna i renskötsellagen, men ger den samiska kulturens ställning och målsättningen att trygga den större synlighet än tidigare i renskötsellagens kontext.

Såsom i avsnitt 12.3 konstateras, skyddar renskötsellagens bestämmelser renskötseln i huvudsak på samma sätt på samernas hembygdsområde som någon annanstans, men till vissa delar är skyddet av renskötseln starkare med anledning av den samiska kulturens särställning: I lagen finns till exempel ett förbud mot att använda staten tillhörig mark på samernas hembygdsområde och annat område som är särskilt avsett för renskötsel på ett sätt som medför betydande olägenhet för renskötseln. På samernas hembygdsområde har markägare och markinnehavare dessutom större skyldighet att tåla eventuella skador förorsakade av renar än på det övriga renskötselområdet.

Den föreslagna bestämmelsen om renskötsellagens syfte är formulerad på ett sätt som erkänner att förutsättningarna att bedriva renskötsel inte garanteras enbart genom bestämmelser om rättighet att bedriva renskötsel eller genom andra bestämmelser i renskötsellagen, utan att bestämmelser av central betydelse för trygga dessa förutsättningarna även är bestämmelserna i sametingslagen och andra lagar om förhandlings-, kommunikations-, konsekvensbedömnings- och samordningsskyldigheter och om förbud mot att försämra de samiska näringarna och den samiska kulturen. Viktiga med tanke på förutsättningarna för en ekonomiskt och socialt hållbar renskötsel är även de eventuella stöd som inom ramen för Europeiska unionens regelverk kan betalas till dem som bedriver renhushållning samt bidrag som staten beviljar för olika projekt och funktioner.

Sametingslagen har år 2025 ändrats på ett sätt som främjar tillgodoseendet av samernas självbestämmanderätt samt förbättrar verksamhetsförutsättningarna för samernas språkliga och kulturella autonomi samt för sametinget. Till lagen har fogats bland annat en ny bestämmelse

om förfarandet vid samarbete och förhandlingar. Bestämmelsen ska säkerställa att principen om fritt och informerat förhandssamtycke följs vid samarbete och förhandlingar.

Till lagen har också fogats bestämmelser om att myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter är skyldiga att ta hänsyn till samernas rättigheter vid planeringen av åtgärder som särskilt påverkar samernas språk eller kultur eller deras ställning som urfolk. I detta ingår bland annat skyldigheten att med tillgängliga medel främja samernas rätt och förutsättningar att uppehålla och utveckla sina traditionella näringar och minska åtgärdernas negativa effekter för dessa näringar. Den föreslagna bestämmelsen är samstämmig med målsättningarna för den nyss nämnda reformen.

10 §. Införande av renar till ett renbeteslags område. Enligt paragrafen har ett renbeteslag möjlighet att förbjuda att nya renar, framför allt avelsrenar, förs in på dess område. Om det inte är förbjudet att föra in renar på området, får andra än kör-, drag- eller slaktrenar föras in för skötsel endast med tillstånd. Att renar som är avsedda för slakt skiljs från livrenar vid renskiljning innebär dock redan att renar som är avsedda för slakt inte överlever, och därför kan slaktrenar i praktiken föras in endast antingen direkt för slakt eller under en kort väntetid i ett inmatningsstängsel som är avsett för renar som väntar på slakt. När levande renar flyttas till ett annat renbeteslags betesmark utan tillstånd är det alltså fråga om verksamhet som strider mot renskötsellagen.

Det föreslås att ett nytt 3 mom. fogas till paragrafen. Avsikten med momentet är att förebygga problem som kan uppstå när livrenar överförs från ett renbeteslag till ett annat. Om sådana överföringar inte kontrolleras, kan det uppstå situationer där renar som påstås ha blivit överförda till ett annat renbeteslag avförs ur det förstnämnda renbeteslagets renlängd och när minskning genomförs godkänns dessa renar som renar som har minskat renantalet, trots att de har blivit kvar på renbeteslagets område. För att felaktigheter som dessa ska undvikas, ska renvärden i det mottagande renbeteslaget, det vill säga det renbeteslag som har beviljat tillståndet att föra in renarna, förse renvärden i det avsändande renbeteslaget med ett intyg om att renarna med renbeteslagets tillstånd har förts in på dess område och har införts som införsel av livrenar för renbeteslagets renlängd.

Av intyget ska framgå vem som har överlåtit renarna och antalet renar som förts in med tillstånd.

Enligt renskötselförordningen är renvärden skyldig att göra upp ett förslag till renlängd, som lämnas till renbeteslagets stämma för fastställelse. Renlängden ska inte behöva vara fastställd när intyget skrivs. På detta sätt kan man undvika problem i situationer där det avsändande renbeteslaget håller sin vårstämma, som godkänner renlängden, innan det mottagande renbeteslaget håller sin.

Om märkning av överlåtna renar föreskrivs särskilt i 25 § i renskötsellagen, och dessutom i 4 kap. i renskötsellagen samt i 14 § i lagen om identifiering och registrering av djur (1069/2021).

14 §. Sammankallande av ett renbeteslags stämma. Det föreslås att 1 mom. ska ändras för att göra renbeteslagens verksamhet smidigare och beakta den utveckling som skett i förmedlingen av information. Enligt det gällande momentet ska kallelser till renbeteslagets stämma publiceras i en inom renbeteslagets område spridd dagstidning minst sju dagar före stämman. En sådan annonsering är inte nödvändigtvis det effektivaste sättet att nå delägarna i renbeteslaget. Man

prenumererar betydligt mindre på tidningar nu än när lagen stiftades och invånarna på ett bestämt område kan prenumerera på olika tidningar.

Enligt förslaget ska kallelserna få sändas till delägarna som elektroniska meddelanden eller per brev, om renbeteslaget bestämmer sig för att använda detta sätt att sammankalla stämman i stället för att annonsera i en tidning. Elektronisk kommunikation ska enligt förslaget ske med användning av det kommunikationsmedel som renbeteslagets har bestämt. Elektronisk kommunikation ska få användas utan uttryckligt samtycke av de enskilda delägarna. Skulle dock några av delägarna inte ha möjlighet att ta emot elektroniska meddelanden, ska kallelsen sändas till dem per brev.

Om kallelsen sker enbart elektroniskt, ska den avsändas senast 10 dagar före stämman. Om även kallelse per brev används, ska kallelserna sändas minst 14 dagar före stämman. I förslaget till kallelsetid har beaktats det gällande momentets bestämmelse om en sju dagars kallelsetid, bestämmelsen i 19 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet, där det föreskrivs att en vanlig elektronisk delgivning anses ha skett den tredje dagen efter att meddelandet sändes samt bestämmelsen i 59 § i förvaltningslagen, enligt vilken mottagaren anses ha fått del av ärendet den sjunde dagen efter att brevet avsändes.

Enligt det föreslagna momentet ska på kallelsen till stämman dessutom tillämpas 24 § 2 mom. i föreningslagen (503/1989). I momentet föreskrivs att om medlemmarna har rätt att delta i stämman genom datakommunikation och med ett tekniskt hjälpmedel, ska detta nämnas i möteskallelsen. I kallelsen till stämman ska dessutom nämnas villkoren för ett sådant deltagande, det tekniska genomförandet av deltagandet, eventuella anknytande begränsningar i medlemmarnas talerätt samt vilket förfarande som ska iaktas. Det föreslås också att i paragrafen ska preciseras att beslutet om möjlighet att delta på distans i stämman ska få fattas av renbeteslagets stämma eller av renbeteslagets styrelse.

15 §. Röstning vid renbeteslagets stämma. Det föreslås att till 1 mom. ska fogas en bestämmelse om att så kallade övertaliga renar, det vill säga det antal renar som avses i 22 a § 2 mom. och som delägaren är skyldig att minska sitt antal renar med, inte ska ge någon rösträtt vid renbeteslagets stämma. Syftet med bestämmelsen är att tillsammans med andra föreslagna ändringar hindra att en delägare har möjlighet att dra nytta av övertaliga renar. När en delägars röstetal beräknas, ska det antal renar som beaktas minskas med delägarrens antal övertaliga renar innan paragrafens bestämmelse om begränsning av rösträtten tillämpas.

Momentets bestämmelse om att ingen får rösta med ett röstetal som utgör mer än fem procent av renbeteslagets delägars antal inräknade renar föreslås ändras så att begränsningen ska gälla endast röstetal som överstiger 10 procent av nämnda antal. Ändringen anses behövlig som ett sätt att stärka möjligheterna för dem som har renskötseln som yrke att påverka renbeteslagets angelägenheter. I de renbeteslag som inte är så stora kan begränsningen av röstetalet annars leda till att de delägare som har renskötseln som yrke har en oproportionellt liten rösträtt i jämförelse med delägare som har avsevärt färre renar och som kanske bara sporadiskt deltar i renskötselarbetet.

Begränsningen av röstetalet anses fortfarande behövas, för utan den kan det i synnerhet i små renbeteslag hända att vissa delägare får ett oskäligt stort inflytande med hänsyn till att renbeteslaget är en sammanslutning där de renägare som finns inom ett visst område gemensamt fattar renskötselbesluten.

Enligt lagförslaget ska även det maximala tillåtna antal renar per delägare var bestämmande för röstetalet, vilket innebär att så länge det nuvarande maximala antalet gäller ska ingen kunna utöva rösträtt med mer än 500 röster vid stämman.

Bestämmelsen om begränsningen av röstetalet föreslås flyttas till slutet av momentet, så att det följer efter bestämmelsen om användning av ombud. Ändringen behövs för att klarlägga att formuleringen ”vid stämman får ingen rösta” gäller också när det är ett ombud som röstar. Om flera delägare anlitar samma ombud, adderas alltså dessa delägars röstetal före tillämpningen av bestämmelsen om maximalt röstetal. Enligt till exempel 6 kap. 13 § i lagen om bostadsaktiebolag gäller den begränsning som föreskrivs där endast en enskild aktieägars röstetal, vilket innebär att ett ombud kan rösta med summan av sina fullmaktsgivares maximala röstetal.

16 a §. Delgivning av renbeteslagets stämmobeslut. Paragrafen är ny. I paragrafen föreslås bestämmelser om delgivning av beslut av renbeteslagets stämma. Till den del som det är frågan om delgivning av förvaltningsbeslut avviker de föreslagna bestämmelserna till vissa delar från bestämmelserna i de allmänna lagarna om förvaltningen. I nuläget finns inga bestämmelser om delgivning av andra beslut än förvaltningsbeslut.

I 1 mom. föreslås att i ett ärende som inte är ett förvaltningsärende ska en delägare i ett renbeteslag anses ha fått del av stämmans beslut vid tidpunkten för stämman.

Sådana beslut jämföras med beslut som avses i föreningslagen i den meningen att delgivning av dem till medlemmarna inte heller är en förutsättning för att besvärstiden ska börja löpa. Förslaget motsvarar också till denna del de tidigare domstolsavgörandena. Renbeteslaget är en sammanslutning som bildas av dem som bedriver renkötsel och som inte har egentlig personal, utan renägarna fattar beslut tillsammans. Dessutom har styrelsemedlemmarna och renvärderna vissa ansvar och befogenheter i dessa förtroendeuppdrag. De föreslagna bestämmelserna betonar renägens egen skyldighet att känna till renbeteslagets verksamhet och ge sitt eget bidrag till den. Utgångspunkten för renkötsellagen är till exempel att renägarna deltar i de renkötselarbeten som renbeteslagets styrelse bestämmer. Renägare som inte deltar i dessa arbeten blir tvungna att betala en större årsavgift än andra.

I vissa domstolsavgöranden har tiden för sökande av ändring ansetts börja löpa från justeringen av protokollet, men denna tidpunkt anses alltför inexakt definierad och kan leda till oklara tolkningssituationer.

Enligt det föreslagna 2 mom. gäller principen i 1 mom. av ovan anförda skäl också andra än förpliktande beslut som ett renbeteslags stämma har fattat i ett förvaltningsärende. Paragrafen innehåller till denna del ett undantag från de bestämmelser i förvaltningslagen enligt vilka ett sådant beslut ska delges som vanlig delgivning och tiden för sökande av ändring räknas från delfäendet av det skriftliga beslutet.

Enligt det föreslagna 3 mom. anses en delägare ha fått del av ett förvaltningsbeslut som är förpliktande för delägaren vid tidpunkten för renbeteslagets stämma, om delägaren eller dennes lagliga företrädare eller det ombud som han eller hon anlitar har deltagit i stämman. Förpliktande beslut är sådana beslut där en delägare åläggs en funktionell förpliktelse. I praktiken är det närmast fråga om en skyldighet att minska antalet renar eller en betalningsskyldighet.

Förpliktande förvaltningsbeslut som fattats av renbeteslagsstämman ska delges andra delägare än de som själva eller genom en företrädare eller ett ombud varit närvarande vid stämman. Beträffande delgivningen ska som huvudregel tillämpas delgivningsbestämmelserna i de allmänna lagarna om förvaltningen. Med avvikelse från vad som föreskrivs i dem föreslås dock att ett förpliktande beslut ska få delges genom vanlig delgivning, det vill säga genom ett vanligt brev eller ett vanligt elektroniskt meddelande, med det kommunikationsmedel som renbeteslaget har bestämt att ska användas. En avvikelse från de allmänna lagarna är också att det föreslås att renbeteslaget ska få sköta delgivningen genom ett elektroniskt meddelande utan att behöva ett uttryckligt samtycke av delägaren. Elektroniska meddelanden ska ändå inte få sändas till en delägare som har meddelat renbeteslaget att elektronisk kommunikation inte får användas i hans eller hennes fall.

Även andra i förvaltningslagen föreskrivna delgivningssätt ska vid behov kunna användas. De föreslagna bestämmelserna underlättar renbeteslagens verksamhet jämfört med nuläget, eftersom det enligt förslaget inte kommer att vara nödvändigt att delge förpliktande förvaltningsbeslut per post mot mottagningsbevis eller, i det fall att delägaren har tillåtit elektronisk kommunikation, elektroniskt på ett sätt som möjliggör stark autentisering.

Det anses finnas vägande skäl för de föreslagna lättnaderna i det förfarande för delgivning av förvaltningsbeslut om vilket föreskrivs i de allmänna lagarna. Renbeteslaget har som sammanslutning av rennäringsidkare inte någon egentlig personal, utan renägarna utför tillsammans de sysslor som hör till renskötseln och fattar besluten tillsammans. Delägarna i ett renbeteslag är således inte bara passiva föremål för förvaltningsbeslut, utan även själva behöriga beslutsfattare. De föreslagna lättnaderna minskar den administrativa belastningen för de renägare som fungerar som förtroendevalda i renbeteslaget och är inte orimliga med hänsyn till att även de övriga delägarna har en roll som förutsätter att de deltar i renbeteslagets verksamhet och är informerade om dess viktigaste angelägenheter.

19 a §. Jäv. Paragrafen är ny. Enligt paragrafen ska jävsbestämmelserna i 26 § 1 och 3 mom. och 37 § i föreningslagen tillämpas för beslutsfattande vid renbeteslagets stämma samt för verksamhet av renbeteslagets styrelse eller en renvärd.

Detta innebär att jävsbestämmelserna i renbeteslagen kommer att skilja sig från jävsbestämmelserna i förvaltningslagen till den del som beslutsfattandet eller den övriga verksamheten gäller förvaltningsärenden. Enligt förvaltningslagen uppstår jäv till exempel i situationer där en person eller personens närstående är part eller styrelsemedlem i en sammanslutning som är part. Jäv uppstår också om tilltron till personens opartiskhet av något annat skäl äventyras.

Jävsbestämmelserna i föreningslagen är mindre strikt avgränsade än bestämmelserna i förvaltningslagen och anses bättre än förvaltningslagens bestämmelser lämpa sig för renbeteslagens verksamhet, med hänsyn till de gemensamma dragen hos renbeteslagen och föreningarna, som regleras av bestämmelserna i föreningslagen. Även i förarbetena till renskötsellagen konstateras det att bestämmelserna om renbeteslag har skrivits så att renbeteslaget till sin organisatoriska struktur i största möjliga mån liknar övriga samfund RP 244/1989 rd. s. 7).

Bestämmelsen i 26 § 1 mom. i föreningslagen gäller jäv vid föreningsmöte. Enligt bestämmelsen har en medlem inte rätt att rösta eller framställa förslag till beslut vid föreningsmötet när beslut fattas om avtal mellan medlemmen och föreningen eller om andra frågor i vilka medlemmens enskilda intressen strider mot föreningens. Enligt paragrafens 3 mom. gäller detta även ett ombud.

Bestämmelserna i 26 § i föreningslagen anses inte frånta en jävig medlem rätten att vara närvarande vid föreningens möte och yttra sig där (RP 64/1988 rd s. 45). Enligt förvaltningslagen får den som är jävig däremot inte delta i behandlingen av ett ärende eller vara närvarande vid behandlingen (27 §). Även till denna del skiljer sig jäv enligt föreningslagen betydligt från jäv enligt förvaltningslagen.

I 37 § i föreningslagen föreskrivs beträffande förvaltningen i en förening att en styrelsemedlem eller funktionär i en förening inte får delta i behandlingen eller avgörandet av frågan om avtal mellan honom och föreningen eller något annat ärende där hans enskilda intressen kan stå i strid med föreningens.

I den föreslagna paragrafen hänvisas inte till bestämmelsen i 26 § 2 mom. i föreningslagen, där det föreskrivs att en styrelsemedlem eller någon annan som har anförtratts en uppgift som hör till föreningens förvaltning inte får rösta när beslut fattas om val eller avsättning av revisorer eller verksamhetsgranskare, fastställande av bokslut eller beviljande av ansvarsfrihet, om frågan gäller den förvaltning som han eller hon svarar för. Bestämmelsen skulle förorsaka praktiska problem i synnerhet i mindre renbeteslag, där en betydande del av de renägare som är företrädare vid renbeteslagets stämma samtidigt kan vara styrelsemedlemmar i renbeteslaget.

Det anses finnas vägande skäl för det föreslagna undantaget från den allmänna lagen, eftersom tillämpning av förvaltningslagens bestämmelser om jäv i många fall leder till situationer med utbredd jäv och till svåra tolkningssituationer, när delägarna till exempel genom släktskap är förbundna med varandra på det sätt som avses i förvaltningslagens bestämmelser om jäv. I vissa fall kan den omständigheten att flera delägare avhåller sig från att delta i beslutsfattandet leda till en oändamålsenlig och snedvriden begränsning av beslutanderätten.

Om det trots de föreslagna bestämmelserna skulle uppstå en sådan situation i till exempel ett mycket litet renbeteslag att enligt bestämmelserna alla ska anses jäviga, blir den princip tillämplig som framförts i rättsdoktrinen och tillämpats i till exempel kommunalförvaltningen, nämligen att när alla är jäviga är ingen jävig, för i annat fall kan beslutsfattandet lamslås.

Enligt paragrafen ska de jävsbestämmelser i föreningslagen som det hänvisas till tillämpas även till den del som det i renbeteslagets verksamhet inte är frågan om utövning av offentlig makt eller någon annan offentlig förvaltningsuppgift, utan om beslutsfattande av privaträttslig karaktär.

Bestämmelser där det hänvisas till föreningslagen finns även i till exempel 23 § 4 mom. i lagen om fiske gällande fiskeriområden, samt i 18 § i viltförvaltningslagen (158/2011) gällande jaktvårdsföreningar. Enligt viltförvaltningslagens förarbeten (RP 237/2010 rd, s. 37) är avsikten med paragrafen dock inte att hindra att bestämmelserna i förvaltningslagen tillämpas vid handläggning av förvaltningsärenden.

21 §. Maximiantal renar. Med anledning av kraven i grundlagen föreslås en ändring av paragrafens rubrik "Fastställande av renantalet" samt av bestämmelsen i 1 mom. om bemyndigande att bestämma det högsta tillåtna antalet renar som ett renbeteslag och dess delägare får ha.

Enligt den gällande lydelsen av momentet bestämmer jord- och skogsbruksministeriet det högsta tillåtna antalet renar. Efter att grundlagen trädde i kraft är utgångspunkten den att statsrådet och ministerier får utöva bestämmanderätt genom att utfärda förordningar. Med hänsyn till 80 § i grundlagen har det högsta tillåtna antalet renar därför fastställts i en förordning av jord- och skogsbruksministeriet. Ministerierna kan numera bemyndigas att utfärda förordningar i frågor av smärre samhällelig eller politisk betydelse, i frågor av klart teknisk natur och frågor som gäller verkställighet. Därför föreslås en bestämmelse om att det ska vara statsrådet som ska få utfärda förordningar där det högsta tillåtna antalet renar fastställs.

Ingen ändring föreslås av bestämmelsen om att det tillåtna antalet renar alltid ska fastställas för tio år i sänder eller av bestämmelsen om att antalet av särskilda skäl kan ändras även under tioårsperioden. Bestämmelsen i samma moment om att Renbeteslagsföreningen och lantbruksproducenternas förbund ska höras innan antalet renar fastställs är överflödigt och ska därför utgå, eftersom lagberedningsprinciperna och -anvisningarna självklart utgår från att de viktigaste intressegrupperna ska höras när förordningar bereds. Den i sametingslagen föreskrivna förhandlingsplikten gäller även när maximiantalet renar fastställs.

Enligt paragrafens 2 mom. ska maximiantalet livrenar per renbeteslag fastställas så att det antal renar som under vintern betar på renbeteslagets vinterbetesmarker inte överskrider gränserna för en hållbar avkastning av vinterbetesmarkerna. Ordalydelsen motsvarar i hög grad den gällande, men gör det möjligt att bättre beakta det faktiska läget på de betesmarker som de olika renbeteslagen använder som vinterbetesmarker. Belastningen på vinterbetesmarkerna och miljökonsekvenser av denna belastning är i praktiken inte alltid beroende av antalet renar, eftersom de renar som en stor del av vintern utfordras i inhägnader belastar vinterbetesmarkerna kraftigare än de som hela vintern betar på betesmarkerna. Å andra sidan är rätten att beta fritt med hänsyn till vinterbetesmarkernas hållbarhet det viktigaste begränsande kriteriet för det maximala antalet renar och måste därför nödvändigt beaktas när de tillåtna renantalen fastställs. Med vinterbetesmarker avses områden där renbeteslagets renar betar om vintrarna. Det är områden där det förekommer näringsväxter som utgör vinternäring för renarna.

Paragrafens 3 mom. motsvarar i huvudsak gällande 3 mom. Enligt momentet får ett renbeteslag för högst ett år i sänder besluta att antalet livrenar på renbeteslagets område ska vara lägre än det som avses i 1 mom., om ändamålsenligt bedrivande av renskötsel förutsätter ett sådant beslut. Det föreslås dock att renbeteslagets behörighet ska begränsas genom en bestämmelse om att det minskade maximala antalet renar ska få vara högst 20 procent lägre än det föreskrivna maximiantalet. Bestämmelsen har tillämpats mycket sällan, men anses fortfarande behövlig. Enligt motiveringen till bestämmelsen (RP 244/1989 s. 12) kan det inom ett renbeteslag uppkomma situationer i vilka det är nödvändigt att relativt snabbt sänka antalet livrenar interimistiskt. Sådana situationer kan uppkomma till exempel vid plötsliga växlingar i naturförhållandena eller när antalet renar till följd av en förändring i antalet renägare plötsligt minskar och renbeteslaget behöver en kort tid på sig för att reagera på förändringen och ställa om sin verksamhet. Bestämmelsen om omedelbar verkställighet av beslutet föreslås slopas, likaså hänvisningen till bestämmelserna i 22 § om principerna för minskningen av antalet renar, då det i lagförslaget föreslås att dessa bestämmelser ska ingå i paragrafens 4 mom.

Enligt paragrafens 4 mom. ska beslut som avses i 3 mom. iakttas trots eventuellt ändringssökande, såvida inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat på grund av anförda besvär. Om beslutet förutsätter att antalet renar minskas, ska antalet minskas på det sätt som föreskrivs i 22 §.

I 5 mom. föreslås en ny bestämmelse om att renbeteslaget ska delge Livsmedelsverket beslut som renbeteslaget har fattat med stöd av 3 mom. Enligt lagförslaget ska de uppgifter som enligt renskötsellagen nu handhas av regionförvaltningsverket i Lappland överföras till Livsmedelsverket när statens regionsförvaltningsreform genomförs. Delgivningsskyldigheten anses behövas för att den myndighet som utövar tillsyn över skyldigheterna i renskötsellagen ska veta vilket maximiantalet livrenar som gäller för varje renbeteslag. Beslutet ska också tillställas Lapplands Livskraftscentral för behandlingen av stöden till renhushållningen samt Renbeteslagsföreningen för statistikföringen av renhushållningen.

22 §. *Beslut om minskning av antalet renar.* I propositionen föreslås att paragrafens rubrik ”Minskning av antalet renar” ska ändras så att det framgår att det i paragrafen är frågan om renbeteslagets behörighet att fatta förpliktande beslut om minskning av antalet renar, medan det i nya 22 a § föreskrivs hur en sådan minskning ska verkställas.

Enligt 1 mom. ska renbeteslaget årligen besluta om minskning av antalet renar som sköts inom dess område under det följande renskötselåret. Det antal livrenar som ska minskas ska fastställas så att renbeteslagets eller renägarens antal livrenar inte överskrider det maximiantal som avses i 21 § 1 eller 3 mom. eller 40 b § 3 mom.

Paragrafen innebär att användningsområdet för förpliktande beslut utvidgas jämfört med nuläget, även om renbeteslagen i praktiken årligen styr sina delägars slaktmängder antingen genom förpliktande beslut eller genom slaktplaner som har karaktären av rekommendation.

Ändringen bidrar också till att förbättra renägarnas rättsskydd bl.a. genom att förpliktande slaktbeslut är förenade med renbeteslagets delägars besvär rätt. För närvarande reglerar största delen av renbeteslagen delägarnas renantal genom att årligen utarbeta en slaktplan där de delägarspecifika minskningarna fastställs. Även om slaktplanerna i ljuset av domstolarnas avgörandepraxis ofta har karaktären av rekommendation, är iakttagandet av dem i praktiken kopplat till de olika praxis om försummelser och gottgörelsepoäng som iakttas i renbeteslagen samt bl.a. till stödet per djur för renhushållning. Det har också ofta visat sig vara problematiskt att tolka när ett beslut som utnämns till slaktplan har karaktären av rekommendation och när det är fråga om ett förpliktande beslut som till sin karaktär är ett proaktivt beslut om tvångsslakt. Förvaltningslagen förutsätter att det av förvaltningsbeslutet tydligt framgår bl.a. vad de personer som beslutet gäller är berättigade eller förpliktade till, och det strider mot dessa bestämmelser att ett förpliktande beslut utses till en plan.

Enligt renskötsellagen ansvarar renbeteslaget för skötseln av renar inom renbeteslagets område. Renbeteslaget har centraliserat sådan information och kompetens som är väsentlig för att förutse konsekvenserna av naturförhållandena och kalvavkastningen för året i fråga samt för att bedöma vad renbeteslagets slaktantal borde vara för att renbeteslagets renantal ska utvecklas så optimalt som möjligt med beaktande av det maximala antalet renar. När det belopp som ska minskas fastställs ska också det totala beloppet av försummelser och gottgörelsepoäng som delägarna har och dess inverkan på genomförandet av minskningen beaktas. Om renbeteslagets renantal till exempel på grund av att renar dör på grund av naturförhållandena är betydligt lägre än det

största tillåtna antalet renar, kan antalet renar som ska dras av under året i fråga vara mycket litet, till och med noll.

Det föreslås att hänvisningarna till 21 § i momentet preciseras samt ordföljden i meningen ändras så att det tydligt framgår att hänvisningen till följande renskötselår inte gäller beslutet om minskning, utan avser tiden inom vilken antalet renar ska minskas.

De föreslagna minskningsprinciperna motsvarar de gällande bestämmelserna till den del som det är frågan om vilka renar som minskningen i första hand ska rikta sig till, det vill säga renar som ägs av andra än delägare i renbeteslaget. Även bestämmelsen om de renar som minskningen i andra hand ska riktas sig till, det vill säga de som en delägare har utöver sitt fastställda maximiantal, föreslås hållas oförändrad. Dessutom föreslås en ny bestämmelse om att i den händelse att renbeteslaget märker att renar har förts in på dess område i strid med lagen, det vill säga utan ett sådant tillstånd som avses i 10 § eller i strid med ett sådant förbud som avses i nämnda paragraf, ska renbeteslaget besluta att renantalet i renbeteslaget ska minskas även med alla de olagligt införda renarna.

Bestämmelserna om hur delägarnas renantal ska minskas sedan de minskningar som ska göras i första och i andra hand har genomförts föreslås ingå i 2 mom. Enligt momentet ska den centrala principen om att minskningen ska genomföras i proportion till antalet renar bibehållas i princip oförändrad.

Ingen ändring föreslås heller av den gällande bestämmelsen i momentet om att renbeteslaget av särskilda skäl kan besluta att någon delägars renantal inte ska minskas. Likaså föreslås att den bestämmelse som har samband med den föregående ska bibehållas, nämligen bestämmelsen om att renbeteslaget i så fall ska besluta att ett antal renar som motsvarar det antal som inte minskats för denna delägare ska minskas för de övriga renägarna i proportion till deras antal renar.

I 2 mom. föreslås en ny bestämmelse om att när det antal renar som tillhör delägarna ska minskas, kan renbeteslaget göra undantag från regeln om att minskningen ska ske i proportion till renantalet. Undantag kan göras till den del som det finns behov att minska antalet kalvar i en annan proportion än antalet renar som är äldre än ett år eller undantaget är nödvändigt för att trygga ett tillräckligt antal avelssarvar.

Bestämmelsen gör det möjligt att genomföra minskningen av renantalet inom renbeteslaget utan oskäligt omfattande konsekvenser för de delägare vilkas avkastning i renkalvar är mindre än de andra delägarnas, till exempel därför att dessa delägare sköter sina renar på naturbeten och ger dem mindre tilläggsfoder eller att deras renboskap i högre grad blir byte för rovdjuren på ett bestämt område. Eftersom det dessutom är lönsammare för en delägare att äga renar av hon- än av hankön, då vajor ger avkastning i form av kalvar, behöver renbeteslagen på något sätt kunna sporra delägarna att låta vissa renar av hankön överleva. I propositionen anses det ändamålsenligt att renbeteslagen själva får besluta om hur utnyttjar den föreslagna möjligheten till flexibilitet. Ett möjligt tillvägagångssätt kan vara till exempel att besluta att huvudsakligen kalvar slaktas eller att en delägare som låter en sarv eller kalvar av hankön leva får hålla kvar proportionellt flera vajor eller kalvar i livet än andra renägare. Trots detta ska renbeteslaget se till att minskningen i sin helhet är tillräcklig för att övertaligheten ska åtgärdas eller en sådan ska förhindras att uppstå. Dessutom ska enligt förvaltningslagen rättsprinciperna för förvaltningen beaktas, såsom kraven på objektivitet och proportionalitet.

I momentet föreslås det också preciseras att minskningsförpliktelsen för delägare som frivilligt har förbundit sig till ett kvotsystem kan fördelas mellan dem även enligt andra grunder än så att samma procent tillämpas för dem alla. Det blir då frågan om tillämpning av reglerna för kvotsystemet och i praktiken om att delägarna minskar sitt renantal så att det håller sig inom gränserna för den för vederbörande bestämda kvoten. Ett renbeteslag som har delägare som inte har anslutit sig till kvotsystemet ska se till att en minskning inte drabbar dessa delägare proportionellt hårdare än vad den drabbar de delägare som har anslutit sig till kvotsystemet, det vill säga att se till att minskningen för de icke-kvotanslutna delägarna bestäms så att den högst motsvarar den andel som dessa delägare äger av det totala antalet renar i renbeteslaget. I momentet preciseras också att kvotsystem som baserar sig på frivillighet kan tillämpas utanför samernas hembygdsområde.

Det föreslås att bestämmelsen i 3 mom. om tvångsslakt som genomförs redan under det löpande renskötselåret ska ändras. Tillämpningen av momentet, i vilket det nu förutsätts att det ska vara uppenbart att antalet renar under det följande renskötselåret kommer att överskrida det tillåtna maximiantalet, föreslås nu kopplas till att en sådan överskridning är sannolik såvida renbeteslaget inte vidtar åtgärder.

Ändringarna breddar möjligheterna att använda sig av tvångsslakt som genomförs redan under det löpande renskötselåret, vilket effektivare än tidigare förhindrar situationer där antalet renar överskrider det tillåtna.

Beslut som genomförs under det löpande renskötselåret fattas i praktiken på hösten före slaktperiodens början, medan beslut som avses i 1 mom. i princip fattas på våren, dvs. i slutet av renskötselåret, då de gäller det följande renskötselåret som börjar 1.6. och verkställs i praktiken vid höstens slakt.

I 4 mom. föreslås att renbeteslagets beslut om minskning av renantalet ska iakttas trots eventuellt ändringssökande, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat på grund av anförda besvär. I gällande 3 mom. finns en bestämmelse om att beslut om tvångsslakt som genomförs under det löpande renskötselåret får verkställas trots ändringssökande, men en motsvarande bestämmelse saknas i paragrafens 1 mom.

I 5 mom. föreslås en bestämmelse som är helt ny, men som motsvarar domstolarnas rättspraxis. Enligt momentet ska som beräkningsgrund för minskningarna användas antingen antalet renar enligt den senast fastställda renlängden eller antalet renar under det löpande året. Momentet förtydligar alltså att renbeteslaget kan besluta om det vill grunda sin minskning på det antal renar som införts i renlängden eller utgå från den aktuella situationen, så att minskningen i princip beräknas på basis av det antal renar som är med i renskiljningen året när minskningen genomförs. Förutom detta antal renar beaktas i det löpande årets renantal även de renar som man känner till att finns, men som inte har kommit med i minskningen. Den valda minskningsgrunden gäller renbeteslaget i dess helhet. En enskild renägare ska således inte kunna bestämma vilken grund som ska tillämpas för honom eller henne, beroende på vilken som är gynnsammare för vederbörande. Vilket av de två sätten som än tillämpas, ska i delägarens renantal på samma sätt som nu inräknas antalet renar som delägaren har försummat att minska, oberoende av det som i lagförslaget 22 a § föreskrivs om minskningen av sådana övertaliga renar.

22 a §. *Genomförande av minskning av antalet renar.* Paragrafen är ny. Den är avsedd att synliggöra och förtydliga vad som gäller för övertaliga renar samt delägarnas ansvar för att renantalet minskas.

Enligt 1 mom. ansvarar delägarna i ett renbeteslag för att antalet renar minskas i enlighet med det beslut av renbeteslaget som avses i 22 §.

Enligt 2 mom. ska en ren anses ha avräknats om den har slaktats eller bevisligen har överlåtits till en plats utanför renbeteslaget under det renskötselår då minskningen genomförs eller om den under denna tid har dött av någon annan orsak än slakt. Bestämmelsen är ny, men motsvarar renbeteslagens praxis och domstolarnas avgöranden. En ren som flyttats till en plats utanför renbeteslaget ska dock anses ha avräknats endast om den är en livren som i enlighet med förslaget till 10 § 3 mom. bevisligen har överlåtits till ett annat renbeteslag och där har införts i renlängden.

Enligt 3 mom. ska som renar som inte avräknats, det vill säga som så kallade övertaliga renar, betraktas det antal renar med vilket en delägare trots sin minskningsskyldighet inte har minskat sitt renantal. Sådana ska även betraktas det antal renar som en delägare som har åtagit sig att följa renbeteslagets kvotsystemets regler har över det antal som anges i renbeteslagets minskningsbeslut, dvs. i praktiken över sin kvot. Enligt momentet ska delägarens minskningsskyldighet kvarstå under de fem följande renskötselår som följer på det renskötselår då minskningen genomförs. Renbeteslaget ska delägarspecifikt föra bok över det antal renar som inte avräknats.

Om en delägare minskar sitt antal renar, ”nollas” eftersatta minskningar i kronologisk ordning i bokföringen, så att minskningen alltid hänförs till den äldsta eftersatta minskningen. Minskningar som en delägare genomför ska i första hand anses hänföra sig till delägarens eftersatta minskningar och först därefter till årets minskningsskyldighet. En delägare har således helt och hållet åtgärdat sin försummelse om delägaren har slaktat så många fler renar än vad han eller hon annars är skyldig att slakta att det motsvarar de eftersatta minskningarna, annars uppstår det nya eftersatta minskningar för delägaren.

Enligt 4 mom. ska renbeteslaget vara skyldigt att efter utgången av varje renskötselår meddela Livsmedelsverket de eftersatta minskningarna av renantalet, specificerade enligt delägare. I meddelandet behöver ändå inte uppges eftersatta minskningar som inte överstiger tre procent av delägarens totala antal livrenar. Om de eftersatta minskningarna inte för någon delägare överstiger denna gräns, behövs inget meddelande. Enligt den bestämmelse om rätt till insyn som föreslås i lagförslaget ska tillsynsmyndigheten oberoende av om myndigheten har fått ett meddelande av renbeteslaget eller inte ha rätt att begära att renbeteslaget lämnar de uppgifter om eftersatta minskningar som behövs för tillsynen.

I 5 mom. föreslås en ny bestämmelse som gör flexibilitet möjlig. I bestämmelsen föreskrivs att om en delägare har minskat sitt antal renar utan att ha haft skyldighet till det, det vill säga utöver det som hade varit tillräckligt för att täcka både eventuella eftersatta minskningar från tidigare år och årets minskningsskyldighet, ska renbeteslaget få bestämma att vid kommande minskningar ska ett antal renar få godtas som en minskning som skett i förväg. Bestämmelsen handlar om att ett system med gottgörelsepoäng som i stor utsträckning har tillämpats i renbeteslagen härefter kommer att grunda sig på bestämmelser i lag. För att tidigare samlade gottgörelsepoäng ska få användas i en ny minskningssituation förutsätts det ändå att poängen

har samlats under de fem föregående renskötselåren. Som renar som minskat renantalet ska få betraktas de som avses i 2 mom., det vill säga renar som slaktats, dött annars än genom slaktning eller bevisligen har överlåtits till en plats utanför renbeteslagen.

Genom att utöva den föreslagna befogenheten ska renbeteslaget ha möjlighet att skapa en praxis med vars hjälp delägarna har möjlighet att hålla sitt antal renar stabilare och som således ger delägarna en större trygghet än de gällande bestämmelserna, med tanke på till exempel svårigheter till följd av exceptionella naturförhållanden eller skador förorsakade av rovdjur. Eftersom gottgörelsepoängen ska få utnyttjas bara en viss tid, leder bestämmelsen inte till någon permanentare cementering av det inbördes förhållandet mellan delägarnas antal renar, utan till exempel unga renägare kommer att ha möjlighet att öka sitt reninnehav. Renbeteslagen ska enligt förslaget få besluta hur länge gottgörelsepoängen är i kraft, dock högst fem år.

Enligt momentet ska renbeteslaget för varje delägare föra bok över antalet renar som minskats på förhand i enlighet med renbeteslagets beslut. Även om gottgörelsepoängen i praktiken kompenserar eftersatta minskningar, ska noteringar som gäller dem och noteringar om gottgörelse dock hållas så åtskilda att det framgår vilka år de hänför sig till.

Den bestämmelse som nu finns i 22 § 4 mom. föreslås flyttas till 6 mom. Enligt bestämmelsen får renbeteslaget verkställa minskning av antalet renar för de renägars räkning som inte själva verkställer den minskning som förelagts dem. Enligt lagförslaget ska beslutet fattas av renbeteslagets stämma i stället för som nu av renvärden. Detta är ändamålsenligt med hänsyn till sakens betydelse för renägarna. I rättspraxis har man ansett att beslutet även enligt gällande lag har kunnat fattas av renbeteslagets stämma. (Rovaniemi förvaltningsdomstol 19.10.2007 nr 07/0533/1).

Det föreslås att i bestämmelsen ska nämnas att när ett renbeteslag genomför minskningar av renantalet, ska detta ske vid renskiljningarna. På detta sätt får renägarna möjlighet att vara på plats och bevaka sina intressen och samtidigt blir det klart att renbeteslagets representant får välja ut de renar som minskningen ska rikta sig till endast i det fall att renägaren själv är passiv.

Enligt 12 § 3 mom. i renskötsellagen kan renbeteslagets stämma påföra renägarna avgifter för renskötselarbeten som renbeteslaget har utfört för delägarnas räkning. Bestämmelsen gör det möjligt för ett renbeteslag som måste genomföra minskningar för renägars räkning att ta ut en avgift som motsvarar de kostnader som renbeteslaget har haft för att verkställa minskningen.

I momentet föreslås dessutom en ny bestämmelse om att i den händelse att utförandet av uppdraget förhindras eller om det av någon annan orsak är nödvändigt, kan polisen på begäran ge handräckning till dem som medverkar i verkställandet av beslutet. Bestämmelsen behövs, för det är möjligt att en delägars motstånd mot att renbeteslaget genomför minskningen är sådant att polisens närvaro behövs. I 9 kap. 1 § i polislagen (872/2011) bestäms om handräckning, men bestämmelserna gäller endast handräckning till myndigheter eller enskilda.

På handräckning tillämpas 9 kap. 1 § 3–6 mom. i polislagen (872/2011). I bestämmelserna föreskrivs att den som begär handräckning svarar för den avgift som tas ut för handräckningen, att avgiftens storlek bestäms utifrån de kostnader som handräckningen orsakar och att omprövning får begäras av ett beslut om avgifter för handräckning.

I 7 mom. föreslås en bestämmelse om att Livsmedelsverket ska få meddela närmare föreskrifter om de blanketter som ska användas för bokföring av det antal renar som inte har minskats trots skyldighet att göra det. Vid en inspektion som Livsmedelsverkets interna revisorer genomförde av det djurspecifika stödet till renhushållningen (4102/00.03.01.01/2021) konstaterades de att renbeteslagens längder över eftersatta minskningar skiljer sig från varandra i fråga om till exempel kolumnerna och hur anteckningarna görs. Revisorerna rekommenderade att det tas fram enhetliga blanketter för bokföring av eftersatta minskningar.

30 §. Renlängd. Det föreslås att paragrafens 1 mom. ska ändras så att till det fogas en bestämmelse om att förutom de av delägare ägda renar som har varit med i renskiljningen, renar som sköts på andra renbeteslags områden och renar som ägarna har tagit i bruk utanför renskiljningarna ska i renlängden även tas in sådana renar som av andra skäl inte har ingått i renskiljningarna. Renbeteslaget ska bestämma principerna för hur sådana renar ska räknas.

Bestämmelsen är motiverad för att den gör lagstiftningen klarare samt med hänsyn till ett avgörande av högsta förvaltningsdomstolens år 2022, HFD:2022:119. I avgörandet ansåg högsta förvaltningsdomstolen att även om det inte finns några bestämmelser i renskötsellagen eller renskötselförordningen om räkning av renar utanför renskiljningarna, kan ett renbeteslag besluta att i renlängden anteckna sådana renar som inte har varit med i renskiljningen och som hade räknats ute i markerna. Som skäl till avgörandet anförde domstolen att upprättandet av renlängden och den räkning av renarna som skulle göras i detta syfte är en av renbeteslagets viktigaste uppgifter och att det är nödvändigt att årligen räkna renarna och fastställa renlängden, bland annat för att man ska kunna säkerställa att renantalet inte överskrider det högsta tillåtna antalet, om vilket föreskrivs i 21 § i renskötsellagen. Eftersom även stöden betalas och beskattningen verkställs med den officiella räkningen av renarna som grund, ska renlängden så exakt som möjligt motsvara den faktiska situationen.

I sitt avgörande konstaterade högsta förvaltningsdomstolen att vid räkningen av renarna blir förvaltningslagens allmänna principer för förvaltningen tillämpliga. I avgörandet framhöll högsta förvaltningsdomstolen att vid renskiljningar har alla delägare möjlighet att följa med och delta i räkningen av renarna och att med hänsyn till detta borde man när renar räknas utanför renskiljningen särskilt försäkra sig om att renbeteslagets delägars rättsskydd och en jämlik behandling av dem tillgodoses. Detta kan renbeteslaget bäst försäkra sig om genom att i förväg godkänna principer för förfarandet.

Paragrafens 2 mom. motsvarar bestämmelsen i gällande lag. Enligt den ska motsvarande längd upprättas över de renar som vid renskiljningar har konstaterats höra till andra renbeteslag.

Paragrafens 3 mom. är nytt. I det föreskrivs att delägarna i renbeteslaget är skyldiga att till renbeteslaget lämna de uppgifter om sitt renantal som behövs för renlängden. Enligt gällande 47 § i renskötsellagen är det straffbart för en renägare att underlåta att på föreskrivet sätt uppge det antal renar som ska införas i renlängden eller att uppge ett oriktigt antal. I nuläget är denna bestämmelse problematisk, eftersom det i lagen inte finns någon uttrycklig bestämmelse om renägarrens skyldighet att lämna uppgifterna.

Även bestämmelserna i 4 mom. är nya. Ett beslut om fastställande av renlängden ska gälla trots eventuellt ändringssökande, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat på grund av anförda besvär. Det är viktigt att det i början av varje renskötselår finns en av renbeteslagets vårstämman fastställd renlängd, som kan ligga till grund för besluten om renantalerna även under

den tid när ändring fortfarande kan sökas i beslutet. Om anförda besvär till och med under flera års skulle hindra renbeteslaget att följa ett beslut genom vilket renlängden har fastställts, vore detta ägnat att betydligt försvåra renbeteslagets egen verksamhet, till exempel när det gäller att genomföra förpliktelserna att minska renantalet samt skulle även försvåra beviljandet av stöd till renhushållningen.

Av rättspraxis framgår att det i renbeteslagen har förekommit oklarhet om huruvida en renlängd kan fastställas på nytt efter att den har konstaterats vara felaktig. Högsta förvaltningsdomstolen har konstaterat att efter att renlängden har vunnit laga kraft är det inte längre möjligt för renbeteslaget att fastställa den på nytt, utan på renbeteslaget tillämpas bestämmelserna i 8 kap. i förvaltningslagen om rättelse av sakfel (Högsta förvaltningsdomstolens avgörande 8.9.2015, dnr 152/1/14 och 239/1/14 liggare nr 2372). Enligt dessa bestämmelser kan ett oriktigt beslut undanröjas och saken avgöras på nytt om beslutet grundar sig på en klart oriktig eller bristfällig utredning. Ett sådant beslut kan dock rättas till en parts nackdel endast om parten samtycker till rättelsen eller felet är uppenbart och har orsakats av partens eget förfarande. Ett beslut kan rättas till följd av sakfel även i en situation där det har tillkommit sådan ny utredning i saken som väsentligt kan påverka beslutet, men då kan beslutet rättas endast till partens fördel.

Gällande 2 mom., som innehåller ett bemyndigande att utfärda närmare bestämmelser om renlängden genom förordning, blir ett nytt 5 mom. I momentet preciseras i enlighet med grundlagens krav att förordningen utfärdas av statsrådet.

6 c kap. Skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker. I lagförslaget föreslås att de nya bestämmelserna om skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker ska ingå i ett nytt kapitel som fogas till renskötsellagen.

40 a §. *Upprättande av en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark.* I 1 mom. föreslås bestämmelser om renbeteslagets skyldighet att upprätta en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark. Planen ska göras för tio år åt gången. Planen kan trots detta ändras under sin giltighetstid. Om de rättigheter och skyldigheter som hänför sig här till bestäms längre fram.

Enligt momentet är den viktigaste målsättningen för planeringen att bestämma åtgärder för att ordna nyttjandet av betesmarkerna på ett sådant sätt att hållbarheten och den biologiska mångfalden hos betesmiljöerna tryggas på lång sikt. Med hållbarhet hänvisas såväl till ekologisk som ekonomisk hållbarhet. När det gäller renbetesmarker följs dessa målsättningar åt.

Enligt momentet stöder man genom planeringen såväl nuvarande som kommande generationers möjligheter att bedriva renskötsel. Vid nyttjandet av betesmarker bör man försöka finna de bästa tillvägagångssätten, så att de inte nyttjas på ett sätt som överstiger betesmarkernas förnyelseförmåga och så att renhushållningens kontinuitet tryggas trots de utmaningar som till exempel klimatförändringen medför. Vid planeringen av stora infrastrukturprojekt bidrar en dialog mellan renbeteslagen och dem som förbereder projekten till att skötsel- och nyttjandeplanen kan fungera som informationskälla och ett verktyg som betjänar bägge parter.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om möjlighet för företrädare för det lokala jord- och skogsbruket att bli hörda sig vid beredningen av skötsel- och nyttjandeplanen, såvida planen för områden som inte ägs av staten, kommuner, församlingar eller delägarna i renbeteslaget innebär åtgärder som hänför sig till byggande, såsom uppförande av gården eller andra konstruktioner,

eller hänför sig till återställande av natur. Åtgärder som dessa kräver alltid samtycke av dem som har ägande- eller besittningsrätt till marken.

Ovan nämnda företrädare ska höras också i situationer där permanent tilläggsutfodring är en av de åtgärder som renbeteslaget planerar. Sådan utfodring är inte till exempel sådan tilläggsutfodring som används som lockbete vid flyttning av renar eller i arbetsuppgifter inom renskötseln eller annan tillfällig utfodring av motsvarande slag.

Företrädnarna kan höras så att renbeteslaget begär ett yttrande av dem, men i den mån som renbeteslaget anser det ändamålsenligt kan även andra sätt att kommunicera användas.

Lokala föreningar som företräder jord- och skogsbruksproducenterna anses i mycket vid utsträckning företräda jordbruket på renskötselområdet. Även skogsvårdsföreningar som främjar skogsbruket inom sitt område och företräder de skogsägare som är medlemmar i föreningen och bevakar deras intressen ska omfattas av renbeteslagets skyldighet att höra företrädare. Dessutom ska renbeteslaget från fall till fall bedöma behovet att höra även andra än de som nämns i momentet. Att renbeteslagen har hört företrädnarna i samband med planeringen begränsar inte renbeteslagets skyldighet att begära tillstånd för åtgärdena av dem som äger marken eller har besittningsrätten till den, om åtgärdena är sådana att tillstånd förutsätts.

Enligt förslaget ska hörandet av företrädare för det lokala jord- och skogsbruket inte gälla samernas hembygdsområde. Denna avgränsning, som innebär större självständighet för renbeteslaget i fråga om planeringsprocessen, återspeglar samernas kulturella autonomi som tryggas i grundlagen. Avgränsningen motiveras också av markägarförhållandena i området (statens andel ca 90 procent). Samarbetet ger dock i många fall mervärde för verksamheten och uppmuntras därför också på detta område.

Enligt 3 mom. ska renbeteslaget innan det godkänner skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark begära yttrande av Livskraftscentralen i Lappland. Myndigheten ska yttra sig om huruvida utkastet till plan uppfyller de krav som renskötsellagen ställer på sådana planer. I yttrandet ska Livskraftscentralen således ta ställning till huruvida det i planen ingår en sådan beskrivning av nuläget och målsättningarna som bestämmelserna i lagen förutsätter och huruvida den del av planen där åtgärdena beskrivs uppfyller minimivillkoren i lagen. Om beskrivningarna enligt Livskraftscentralens åsikt saknas eller till någon del är klart bristfälliga, ska myndigheten påpeka detta. Myndigheten kan också föreslå förbättringar i dem.

När det gäller åtgärdena i planen ska Livskraftscentralen i sitt yttrande ta ställning till huruvida tillräckligt många åtgärder har valts, om åtgärdena har definierats tillräckligt tydligt med tanke på uppföljningen och om planen är sakenlig med hänsyn till det allmänna krav beträffande åtgärdenas verkan som föreslås ingå i lagen. Däremot ska yttrandet inte beröra ändamålsenlighetsfrågor i anslutning till de valda åtgärdena eller sättet att genomföra dem. Yttrandet ska inte vara bindande, utan renbeteslaget ska själv få bestämma hur det beaktar de synpunkter som framförs i utlåtandet. Även den myndighet som utövar tillsyn över renskötseln ska i tillsynen över hur väl renbeteslagen fullgör sina planeringsförpliktelser fritt kunna pröva vilken vikt myndigheten vill ge åt synpunkterna i yttrandet.

Den godkända planen ska inom två månader efter att den har fastställts sändas till tillsynsmyndigheten, dvs. Livsmedelsverket. Samtidigt ska yttrandet från Lapplands Livskraftscentral lämnas till tillsynsmyndigheten. I det fall att det i yttrandet skulle ha ansetts

att kraven i lagen förutsätter ändringar i planen, men sådana inte har gjorts, ska renbeteslaget också för tillsynsmyndigheten motivera sina avvikelser från yttrandet.

Enligt 6 § i arkivlagen är Livsmedelsverket ansvarigt för att arkivera alla de handlingar som inkommit till Livsmedelsverket. Enligt 8 § 3 mom. i arkivlagen (831/1994) bestämmer Riksarkivet vilka handlingar som ska förvaras varaktigt (arkiveras). Genom sedvanlig bestämning av handlingars bevaringsvärde enligt arkivlagen och genom Riksarkivets gallringsbeslut väljs, i syfte att undvika dubbel arkivering, för arkivering handlingarna hos den myndighet eller annan utövare av offentlig makt som i första hand är ansvarig för handlingarna. En revidering av arkivlagen är under beredning. Den nya lagen om arkivering ska förtydliga arkiveringsprinciperna och arkiveringsterminologin, men inte ändra rättsläget beträffande nämnda omständigheter. Yttranden begärs som bäst om utkastet till lagen. Eftersom renbeteslagen inte ska ha arkiveringsansvaret för skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmark, ska Livsmedelsverket ensamt ha ansvar för arkiveringen av planerna.

Enligt 4 mom. ska beslutet att godkänna planen vara i kraft trots eventuellt ändringssökande, om inte fullföljdsdomstolen bestämmer något annat. Enligt 44 § 3 mom. får en renägare söka ändring i beslut av renbeteslagets stämma hos förvaltningsdomstolen, om beslutet kränker hans eller hennes rätt eller har tillkommit i fel ordning eller annars strider mot lag. På ändringssökande tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Bestämmelsen anger och begränsar andra näringsidkares och markägares möjligheter att överklaga beslut som gäller planen. Enligt 6 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden får besvär anföras över beslut genom vilket en förvaltningsdomstol har avgjort eller avvisat ett ärende. Ett beslut som endast gäller beredning eller verkställighet av ett ärende får inte överklagas genom besvär. Om en domstol skulle anses att ett beslut som gäller en plan är överklagbart, skulle besvärsrätten inskränkas av bestämmelsen om att ändring genom besvär får anföras endast av den som beslutet riktar sig till eller vars rätt, skyldighet eller fördel påverkas direkt av beslutet.

40 b §. Innehållet i en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark. Enligt 1 mom. ska en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark innehålla ett avsnitt där man beskriver betesmarkernas nuvarande tillstånd och faktorer som påverkar nyttjandet av dem, ett avsnitt där man anger målen för betesmarkerna och ett avsnitt där man anger åtgärderna för att uppnå målen. I avsnittet där betesmarkernas nuvarande tillstånd och hotbilderna beskrivs ska renbeteslaget ta upp bland annat de främsta naturvärdena som renbeteslaget är medvetet om och som det är möjligt att påverka genom praxis och val i renskötseln. I samma avsnitt ska renbeteslaget också ta upp till exempel sådana med annan markanvändning förknippade faktorer och hot som påverkar renbeteslagets renbetesmarker. Att dessa nämns i planen kan vara till hjälp inte bara för renbeteslagets planering och utveckling av sina egna metoder för renskötseln utan också för att man då vid planeringen av markanvändningen lättare kan bedöma och minska de olägenheter som projekten kan medföra för renskötseln.

Avsnittet som behandlar nuläget ska dessutom innehålla en beskrivning av tillvägagångssätt som syftar till att förebygga skador som renar orsakar på odlingar och permanent bebyggelse. Enligt 31 § i renskötsellagen är renbeteslaget skyldigt att sköta sina renar så att de inte kommer in på de områden som nämns i paragrafen och inte förorsakar sådana skador som nämns i paragrafen. Renbeteslaget har dessutom skyldighet uppföra gården, inom de gränser som föreskrivs i lagens 32 §. Därför finns det inte orsak att i planens målsättningar och åtgärdsalternativ uppehålla sig vid hur skador på odlingar och fast bosättning ska förebyggas.

Däremot anses det ändamålsenligt att i början av planen beskriva tillvägagångssätten i syfte att förhindra skador.

I den del av planen som gäller målsättningen ska uppställas målsättningar för hur det ska tryggas att betesmarkerna hålls i gott skick och nyttjas hållbart. Målsättningarna kan handla till exempel om att bibehålla nuläget på betesmarker som anses vara i gott skick, om att stöda återhämtningen av vissa nedslitna betesmarker eller till exempel om att skydda vissa hotade livsmiljöer på betesmarkerna.

Avsnittet som gäller åtgärder ska innehålla en beskrivning av åtgärderna genom vilka målsättningarna ska nås. Åtgärderna kan variera från renbeteslag till annat, men enligt lagen ska åtgärderna vara effektfulla, det vill säga ha faktiskt betydelse för uppnåendet av målen.

I 2 mom. föreskrivs närmare om åtgärdsalternativen. Som åtgärder ska i planen väljas åtminstone två av de fem åtgärderna i förteckningen i 2 mom. Om renbeteslaget beslutar minska maximiantalet renar per renbeteslag med minst 7 procent, måste ett förpliktande beslut enligt 3 mom. fattas om saken.

Det första åtgärdsalternativet enligt 1 mom. är att förbättra tillståndet för lavbetesmarker. Avsikten är att hindra förslitning av lavbetesmarker genom att skilja åt sommar- och vinterbetesmarker. Renarnas vandring mellan betesmarkerna ska styras med hjälp av vallning, gärden eller på andra möjliga sätt, som ska behandlas i planen. Skillnaderna mellan de olika områdena har betydelse för i vilken mån det är möjligt att främja rotation mellan sommar- och vinterbetesmarker.

Det andra åtgärdsalternativet enligt 2 mom. är tidig slakt. För att minska nyttjandet av betesmarkerna på vintern, borde årligen minst två tredjedelar av renskötselårets slaktrenar slaktas senast i mitten av november. Om särskilda vinterbetesmarker nyttjas, ska det dock räcka att slaktrenarna avskiljs innan livrenarna flyttas till vinterbetesmarkerna.

Det tredje åtgärdsalternativet är enligt 3 mom. att utveckla rotationen av sommarbetet. Den kan vara frågan om att styra sommarbetet på ett sätt som stöder ett hållbart nyttjande av betesmarkerna genom ökning av betesgångens nytta och minskning av dess olägenheter för den naturliga miljön. Att på vissa områden undvika tilläggsutfodring på vintern är ett exempel på en åtgärd som vid sidan av andra åtgärder kan användas i styrningen.

Det ska vara möjligt att delvis eller till och med helt genomföra denna åtgärd genom åtgärder som syftar till att återställa naturen. Återställningsåtgärderna måste gälla ett så pass stort område eller betydelsefullt objekt att man genom åtgärden kan åstadkomma sådana verkningar för naturen som åtminstone på lokal nivå är betydande. I den föreslagna bestämmelsen föreskrivs inte närmare vilka objekt som återställningen kan eller inte kan gälla. Ett återställningsprojekt kan således gälla till exempel kärr eller skogsnatur, bara det stöder målsättningarna för en åtgärd som gäller sommarbetesmarker, det vill säga förbättrar situationen på dessa betesmarker.

Enligt definition i art. 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869 avses med restaurering processen att understödja återhämtningen hos ett ekosystem i syfte att förbättra dess struktur och funktioner, med målet att bevara eller öka den biologiska mångfalden och ekosystemsresiliensen genom att förbättra tillståndet till gott för en livsmiljötyp. I förordningens

definition av restaurering, som enligt förordningen åligger medlemsstaten, ingår krav på referensvärden och indikatorer samt andra förpliktelser.

För att kunna genomföra återställningsåtgärderna måste renbeteslaget avtala om saken med den som har ägande- eller besittningsrätt till marken. Planen kan inte medföra några återställningsförpliktelser för tredje man. Ofta har dock renhållningen gemensamma intressen med markägarna och markinnehavarna. Detta innebär att det i många fall är möjligt att nå samförstånd om hur återställningsåtgärderna ska genomföras. För att man i planen ska kunna anteckna att en åtgärd delvis eller helt kommer att genomföras genom återställningsåtgärder, bör renbeteslaget ha ett skriftligt avtal med dem som har ägande- eller besittningsrätt till marken. Den tid under vilken åtgärden ska genomföras kan inte heller vara oskäligt lång, så att projektet säkert eller med stor sannolikhet kan genomföras under planeringsperioden. För att nå avtal kan renbeteslaget komma med förslag till markägarna om återställningsåtgärder och om hur de ska finansieras.

När det gäller markområden som Forststyrelsen besitter blir det i allmänhet inte frågan om egentliga avtal om återställningsåtgärderna. I praktiken kommer renbeteslagen med förslag till Forststyrelsen om återställningsåtgärder, och till den del som förslagen kan genomföras inom ramen för tillgängliga resurser och Forststyrelsens egna målsättningar för vården av naturen står renbeteslagens representanter till tjänst med sin sakkunskap om renhushållningen när sådan kunskap behövs för genomförandet av projekten. Tillvägagångssätten kan vara olika inom Forststyrelsens olika ansvarsområden, varför samarbetsmöjligheterna behöver utredas från fall till fall. Åtgärder som avser återställning av naturen på områden som Forststyrelsen besitter ska få antecknas som åtgärder i planen endast om renbeteslaget har tagit initiativ till dem eller annars varit aktivt beträffande dem och de med tillräcklig säkerhet kommer att inledas.

Enligt 4 mom. skulle det fjärde alternativet vara att öka det gemensamma nyttjandet av betesmarker genom sammanslagning av eller frivilligt samarbete mellan renbeteslag i syfte att främja den biologiska mångfalden hos betesmarkerna och betesrotation. Genom åtgärden ska det vara möjligt att bilda renbeteslag med mångsidigare och bättre fungerande betesmarker, men också att få renskötselarbetet utfört på ett effektivare sätt och spara kostnader. För att ett renbeteslag ska kunna fullgöra sina planeringsförpliktelser genom detta åtgärdsalternativ krävs det att renbeteslaget redan har förhandlat med det andra renbeteslaget om hur åtgärden ska genomföras, att det finns en gemensam vilja att genomföra den och att man utan onödigt dröjsmål börjar genomföra den.

Sammanslagningen eller samarbetet som åtgärd kan även gälla betesgrupper, siidaer eller sådana motsvarande renskötargrupper inom renbeteslaget som sköter sina renar tillsammans. I en del renbeteslag sköts renarna i praktiken så att renägarna frivilligt eller genom samernas system med siidaer för renskötseln bildar grupperingar, (såsom bygrupper, renbetesgrupper eller siidaer), där de som hör till gruppen tillsammans sköter de arbeten som renskötseln kräver. I 41 § i renskötsellagen finns bestämmelser om en renägars rätt att överta skötseln av sina renar och om att renbeteslaget bestämmer ett betesområde för detta.

Enligt 5 mom. kan en åtgärd också vara att minska maximiantalet renar per renbeteslag för att förbättra vinterbetesmarkernas skick.

Enligt 3 mom. kan en begränsning av livrenarnas totala antal antecknas som en del av planens åtgärder endast om renbeteslaget med stöd av momentet har fattat ett beslut om att minska

maximiantalet livrenar i renbeteslaget med minst 7 och högst 20 procent. I propositionen anses att inom dessa ramar skulle minskningen av renantalet hållas skälig med hänsyn till renägarnas näringsfrihet. Renbeteslaget ska få fatta ett sådant beslut för högst tio år åt gången. I ett beslut genom vilket renbeteslaget begränsar det maximala antalet renar ska tillämpas vad i 21 § 4 mom. i renskötsellagen föreskrivs om att renbeteslagets beslut ska iakttas trots eventuellt ändringssökande samt vad som föreskrivs i 21 § 5 mom. i samma lag om renbeteslagets skyldighet att delge tillsynsmyndigheten sitt beslut.

Ett förpliktande beslut om det maximala antalet renar ska dock inte behöva fattas i ett sådant renbeteslag där antalet renar när planen görs upp är 20 procent lägre än det maximala antalet renar i renbeteslaget, så länge som antalet håller sig under denna gräns. Det är möjligt att renbeteslagets renantal har sjunkit betydligt, till följd av till exempel skador förorsakade av rovdjur, eller därför att exceptionella naturförhållanden har förorsakat att renar har dött. Undantagsbestämmelsen ger renbeteslaget tilläggstid att reda ut huruvida renantalet har minskat permanent eller huruvida det är delägarnas målsättning att öka antalet renar närmare det högsta tillåtna antalet.

Enligt 4 mom. meddelar Livsmedelsverket närmare föreskrifter om utformningen av skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmark och om de blanketter som ska användas vid upprättandet av planen. En enhetlig blankett för planen anses underlätta arbetet för renbeteslagen och för de myndigheter som yttrar sig om utkastet till planer.

40 c §. Uppföljning och rapportering av planen samt ändringar i planen. Enligt 1 mom. ska renbeteslaget årligen fastställa en beskrivning av hur planen har genomförts. Beskrivningen ska sändas till Renbeteslagsföreningen senast den 15 november varje år. Bestämmelsen om att beskrivningen ska sändas senast nämnda dag gör det möjligt för renbeteslaget att behandla beskrivningen vid sin höststämma, som ska hållas i september eller oktober. Renskötselåret börjar 1.6 och avslutas 31.5, varför man i beskrivningen kommer att kunna beakta uppgifterna från det avslutade renskötselåret.

Arbetsgruppen för rennäringens framtid har i sin slutrapport föreslagit att rapporteringen av hur skötsel- och nyttjandeplanen har genomförts ska fogas som bilaga till renbeteslagens årsberättelser, något som är möjligt enligt de föreslagna bestämmelserna.

Enligt 2 mom. ska Renbeteslagens förening sända renbeteslagens beskrivningar till Livsmedelsverket före utgången av november.

Paragrafens 3 mom. gäller ändringar i planen. Enligt momentet kan renbeteslagen få se över planen förutsatt att den även efter ändringarna uppfyller de föreskrivna kraven. I momentet föreslås dessutom bestämmelser om situationer i vilka renbeteslagen ska ha skyldighet att ändra sin plan. Så ska renbeteslaget göra om det visar sig omöjligt att genomföra en sådan i planen intagen åtgärd som motsvarar åtgärdsalternativen. Skyldigheten att ändra planen innebär att renbeteslaget ska ersätta en åtgärd som inte realiserats med en annan.

Ett behov att byta ut en åtgärd mot en annan kan uppstå till exempel om en åtgärd avseende sommarbetesmarkerna har planerats utföras så att den är beroende av återställningåtgärder, men det sedermera framgår att återställningsåtgärderna av orsaker som inte beror på renbeteslaget inte framskrider i skälig tid. Att genomföra en tidig slakt kan misslyckas under en varm och snöfattig vinter, om renbeteslaget inte kan använda sina sedvanliga renskiljningsplatser eller

utan oskäligen problem genomföra skiljningarna på andra platser. Det kan också uppstå situationer där en ändamålsenlig vandring av renar mellan olika betesmarker under kritiska tider förhindras av orsaker som beror på andra som också använder marken. Då är det ändamålsenligast att renbeteslaget i första hand försöker finna en lösning som gör att åtgärden kan genomföras på ett för situationen passande sätt, till exempel genom att förhandla med enskilda ägare och innehavare av marken. Att byta ut åtgärden mot en annan ska vara det sista alternativet och väljas om inga andra metoder ger resultat inom en tid som kan anses skäligen.

Ett beslut om minskat maximiantal renar ska iakttas så länge som beslutet är i kraft och renbeteslaget som bryter mot beslutet eller renbeteslagets delägare kan bli föremål för lagenliga tvångsmedel eller påföljder. Om beslutet upphör att gälla mitt under planens giltighetstid, ska renbeteslaget välja en annan åtgärd att ersätta den med. Det ändamålsenligaste är ändå att åtgärderna planeras så att de är långsiktiga och tidtabellen utformas så att minskningen av det maximala antalet renar gäller hela den tid som skötsel- och nyttjandeplanen är i kraft.

Om renbeteslaget av de föreskrivna åtgärdsalternativen har valt flera än det obligatoriska antalet som föreskrivs i lagen, eller i sin plan har tagit in även andra åtgärder än de som anges som alternativ, men dessa extra åtgärder inte genomförs, behöver planen inte ändras. I planen ska de åtgärder som räknas upp i 40 b § dock inte klassificeras som egentliga eller extra åtgärder.

På ändringar i planen ska tillämpas bestämmelserna i 40 a § 2–4 mom. om förfarandet när planen görs upp.

Bestämmelsen i 4 mom. gäller offentligheten av uppgifterna i renbeteslagens skötsel- och nyttjandeplaner. Enligt bestämmelsen ska på den plan som renbeteslaget fastställt och den beskrivning som avses i 1 mom. tillämpas vad som i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet föreskrivs om myndighetshandlingar och när det gäller planerna ska renbeteslagen jämföras med myndigheter vid tillämpningen av offentlighetslagen.

Bestämmelsen innebär implementering av miljöinformationsdirektivets krav på öppenhet som utgångspunkt när man bedömer offentligheten av uppgifter som ingår i en plan. En specialbestämmelse är nödvändig, eftersom offentlighetslagen blir tillämplig på ett renbeteslags handlingar endast när handlingarna hänför sig till utövning av offentlig makt och det beträffande den föreslagna planen inte anses vara frågan om en uppgift som innebär utövning av offentlig makt.

Enligt offentlighetslagen är uppgifter som avses i lagens 24 §, såsom affärshemligheter, inte offentliga. Med affärshemlighet avses enligt lagen om företagshemligheter (595/2018) information som varken som helhet eller i den form dess beståndsdelar ordnats och satts samman är allmänt känd hos eller lättillgänglig för den som normalt handskas med information av det aktuella slaget. Dessutom förutsätts att informationen på grund av den nämnda egenskapen har ekonomiskt värde i näringsverksamhet, och att den legitima innehavaren har vidtagit rimliga åtgärder för att skydda informationen.

Bestämmelsen om skydd för sådana uppgifter i planen som gäller renbeteslagens och renägarnas näringsverksamhet utan att vara affärshemligheter föreslås få en lydelse som något skiljer sig från 24 § i offentlighetslagen. Uppgifter som gäller renbeteslagets eller renägarnas

näringsverksamhet ska vara sekretessbelagda om det finns grundad anledning att anta att renägaren eller renbeteslaget kan förorsakas ekonomisk skada om uppgifterna lämnas ut.

Av Reflek Oy:s utredning samt slutrapporten från pilotförsöket som genomfördes för skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmark framgår det att renbeteslagen anser att till exempel det material i planerna som omfattar kartor och platsinformation inte är offentligt, utan material som innehåller affärshemligheter och andra sådana uppgifter om renbeteslagets näringsverksamhet att en öppen tillgång till dessa uppgifter kan medföra olägenheter för renbeteslagen och deras renägare. Renbeteslagen har varit bekymrade till exempel för att öppen tillgång till mycket detaljerade kartor och annan platsinformation, såsom renarnas lokaliseringssuppgifter, kan leda till att renarna inte får beta i fred och till att deras välmående kan riskeras. Renbeteslagen ser också ett hot i att uppgifterna kan användas fel, till exempel så att tomma områden på kartan tolkas vara onödiga ur renskötselns synvinkel, trots att de kan ha betydelse som beten som man så att säga vill spara. Det har också uttryckts oro för att det vid försäljning av slaktrenar kan vara till skada för renbeteslaget ifall köparna har exakta uppgifter om när renbeteslaget senast måste verkställa försäljningen.

Enligt de föreslagna bestämmelserna ska uppgifter om renbeteslagets och renägarernas näringsverksamhet skyddas inte endast under förutsättning att det är säkert att näringsverksamheten annars förorsakas ekonomisk skada, utan redan en grundad misstanke om att skada kan förorsakas ska vara tillräcklig för att vissa uppgifter ska hemlighållas.

Skaderekvisitklausulen innebär att möjligheten att lämna ut vissa uppgifter blir beroende av vem som är mottagare eller begär att få uppgifterna utlämnade. När en skötsel- och nyttjandeplan som innehåller sådana uppgifter utlämnas att användas till exempel vid förhandlingar som avses i 53 § i renskötsellagen eller i andra samarbetsprocesser som gäller renbetesmarkerna, ska det vara möjligt att med stöd av offentlighetslagen på planen göra en anteckning om sekretess, där det hänvisas till det nu föreslagna momentet eller någon annan sekretessbestämmelse som innehåller en skaderekvisitklausul. Enligt offentlighetslagen omfattar sekretess- och tystnadsplikten även uppgifternas mottagare. Om tillsynsmyndigheten, som fått planen av renbeteslaget, får en begäran om utlämning av planen eller uppgifter i den, får tillsynsmyndigheten enligt 15 § i offentlighetslagen överföra begäran till renbeteslaget för avgörande.

I praktiken är det ändamålsenligast att renbeteslaget redan när den sätter upp planen diskuterar vilka uppgifter som ska vara offentliga och vilka som ska vara konfidentiella. Den blankett som myndigheten kommer att fastställa för planen kan också vara vägledande för renbeteslaget när det vill skilja det konfidentiella materialet från det övriga, vilket kan göra det lättare att tillmötesgå en begäran om utlämnande av uppgifter.

43 §. Överlåtelse av renboskap inom renbeteslag. Rubriken för paragrafen föreslås bli ändrad så att den motsvarar paragrafens tillämpningsområde. Paragrafens ordalydelse är sådan att det av den inte framgår om den blir tillämplig på överlåtelse av renboskap både när renarna stannar inom samma renbeteslag eller när de förs bort därifrån. För närvarande tillämpas paragrafens bestämmelser om tillstånd till förvärv och om förköpsrätt bara vid överlåtelse av renar inom renbeteslagets område. Även i 1 mom. föreslås en precisering av saken.

Till 1 mom. föreslås fogas en bestämmelse om att en renägare vars antal övertaliga renar överstiger tre procent av det totala antalet livrenar inte ska få sälja sina renar eller ge dem i gåva

förrän renägaren har fullgjort sin skyldighet enligt 22 a § 1 mom. att minska sitt renantal. Den eftersatta minskningen ska dock inte hindra renägaren att överlåta hela sin renboskap, om minskningsskyldigheten avtalas övergå på mottagaren av renarna.

Avsikten med den föreslagna bestämmelsen är att förebygga oklarheter och problem som kan uppstå om en renägare överlåter hela sin renboskap eller en del av den till någon annan trots att renboskapen är föremål för minskningsskyldighet. Om minskningsskyldigheten inte tillsammans med renarna övergår på mottagaren, får överlåtaren genom överlåtelsen obehörig vinst på de andra delägarnas bekostnad. I ett rättsfall ansåg förvaltningsdomstolen att trots att praxisen att överföra slaktningsförpliktelser från en person till en annan inte grundar sig direkt på lagen, har renbeteslagets stämma fått besluta om en sådan sak (Rovaniemi förvaltningsdomstols avgörande 4.6.2012, nr 12/0218/1 och högsta förvaltningsdomstolens avgörande 14.2.2014, liggare nr 476)

47 §. Renskötselförseelse. Det föreslås att bestämmelsen i paragrafen, som kriminaliserar ett visst beteende med hot om böter, ska ändras till att bättre motsvara det krav på noggrann avgränsning och exakthet som gäller för straffrättsliga rättsregler.

I 1 mom. preciseras att det förfarande som beskrivs i de olika punkterna i momentet ska vara straffbart om det har varit uppsåtligt eller vårdslöst.

Enligt 1 punkten ska det vara straffbart att i strid med 30 § 3 mom. försumma att uppge det antal renar som ska införas i renlängden eller att uppge ett oriktigt antal. Förslaget innebär att tröskeln för att en person ska kunna tillräknas gärningen som renskötselförseelse sänks, eftersom det i den gällande 2 punkten föreskrivs att försummelse av anmälningsskyldighet och oriktig anmälan är straffbar bara om gärningen är uppsåtlig. Renlängden har en central betydelse som det dokument som bestämmer renägarnas rättigheter och skyldigheter, varför det anses finnas ett vägande samhälleligt skäl till ändringen. Såsom ovan har konstaterats, föreslås det att till 30 § ska fogas bestämmelser om renägens anmälningsskyldighet.

Enligt 2 punkten ska det vara straffbart att i strid med ett förbud som avses i 10 § 1 mom. eller utan sådant tillstånd som krävs enligt 2 mom. i samma paragraf föra in renar till renbeteslagets område.

Enligt den gällande 1 punkten är det straffbart att utan tillstånd föra eller försöka föra renar från ett renbeteslag till ett annat eller bort från Finland eller från en annan stat till Finland. Genom ändringen avgränsas och preciseras den straffbara gärningen genom hänvisning till de bestämmelser i renskötsellagen som begränsar rätten att flytta renar till en plats utanför renbeteslagets område. Saken regleras endast i lagens 10 §, enligt vilken det är förbjudet eller kräver tillstånd att föra in renar till renbeteslagets område.

Bestämmelsen i 4 punkten om att skrämma renar blir ett nytt 3 mom., men förblir annars oförändrat, eftersom det i sin nuvarande lydelse anses tillräckligt exakt.

De föreslagna 2 och 3 punkterna innebär en höjd tröskel för att den försumlige ska kunna tillräknas gärningen som brott, eftersom gärningarna tidigare har varit straffbara också utan uppsåt eller vårdslöshet.

Den gällande 3 punkten i momentet, som gäller underlåtelse att minska antalet renar slopas. I propositionen föreslås att delägare som försummar att minska sitt renantal påförs en påföljdsavgift.

I den gällande 5 punkten finns en öppet formulerad bestämmelse om straff för den som på något annat sätt bryter mot renskötsellagen eller stadganden och bestämmelser som har utfärdats med stöd av den. I propositionen föreslås att bestämmelsen i punkten ska upphävas, eftersom man numera förhåller sig avvisande till så kallade blancobestämmelser om straff. Den straffrättsliga legalitetsprincipen anses förutsätta att en straffbar gärning beskrivs tillräckligt exakt i straffbestämmelsen. Om en straffbestämmelse kopplar villkoren för straffbarhet till materiella bestämmelser i lagen, ska hänvisningskedjorna vara exakta och de materiella bestämmelserna ska vara skrivna med den precision som förutsätts av en straffbestämmelse.

Enligt förslaget till nytt 2 mom. kan myndigheten avstå från att anmäla en förseelse till förundersökningsmyndigheten om gärningen eller försummelsen är ringa och det inte är fråga om upprepade överträdelser av bestämmelserna.

Paragrafen gäller endast förseelser av enskilda personer, inte renbeteslagets förseelser.

I strafflagen (39/1889) finns bestämmelser om möjligheten att ställa en juridisk person till straffrättsligt ansvar för vissa gärningar för vilka föreskrivs straff i strafflagen, men möjligheten att tillämpa dessa bestämmelser på renbeteslag begränsas av att bestämmelserna inte tillämpas på brott som begåtts vid utövning av offentlig makt.

Lagstridiga gärningar som begåtts av renbeteslagets förtroendevalda kan vara straffbara till exempel som tjänstebrott enligt 40 kap. i strafflagen (såsom brott mot tjänsteplikt eller brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet), eftersom enligt 12 § i samma 40 kap. bestämmelserna om tjänstebrott ska tillämpas också på personer som sköter offentliga förtroendeuppdrag och på personer som utövar offentlig makt. Följaktligen är till exempel sådan diskriminering som avses i 11 kap. 11 § i strafflagen straffbar oberoende av om diskrimineringen sker i näringsverksamhet eller vid tjänsteutövning eller utförandet av något annat offentligt uppdrag.

52 §. Tillsyn. Paragrafens 1 mom. föreslås inte ändras, utom att i stället för regionförvaltningsverket i Lappland ska tillsynsmyndigheten vara Livsmedelsverket, till vilket tillsynen av renskötsellagen överförs från ingången av 2026.

I 2 mom. föreslås en ny bestämmelse om att ett renbeteslag eller en delägare i ett renbeteslag som bryter mot renskötsellagen eller mot bestämmelser som utfärdats med stöd av den av Livsmedelsverket kan föreläggas att fullgöra sin skyldighet inom en tid som är tillräcklig med beaktande av sakens natur.

Enligt 3 mom. får Livsmedelsverket förena sitt föreläggande med vite eller med hot om att den försummade åtgärden utförs på renbeteslagets bekostnad. Bestämmelsen föreslås skrivas om så att den motsvarar det sätt på vilket bestämmelserna om tvångsmedel numera mycket allmänt är skrivna. I bestämmelsen föreslås inte längre nämnas uppsåt som förutsättning för föreläggande av vite eller hot om att den försummade åtgärden utförs på renbeteslagets bekostnad, utan i bestämmelsen ska endast hänvisas till viteslagen. I viteslagen föreskrivs bland annat att vite får riktas endast mot en part som har rättslig och faktisk möjlighet att uppfylla huvudförpliktelsen. Vitesbeloppet ska bestämmas med beaktande av huvudförpliktelsens art och omfattning, den

förpliktades betalningsförmåga och övriga omständigheter som inverkar på saken. Den myndighet som har förelagt ett vite får döma ut det, om en part utan giltig orsak har underlåtit att uppfylla huvudförpliktelsen. För att ett vite skall kunna dömas ut krävs det att beslutet om vitesföreläggande har vunnit laga kraft, om inte beslutet enligt vad som stadgas eller bestäms skall iakttas trots att ändring har sökts. Ett vite får dömas ut till nedsatt belopp om huvudförpliktelsen till väsentlig del har uppfyllts, om den förpliktades betalningsförmåga har försvagats avsevärt eller om det finns någon annan grundad anledning att nedsätta vitet.

Enligt lagförslaget ska vite och hot om att den försummade åtgärden utförs på den försumliges bekostnad såsom hittills få föreläggas endast renbeteslaget, inte en enskild delägare. Detta är motiverat med hänsyn till att skyldigheterna i renskötsellagen huvudsakligen gäller renbeteslag. Enligt 7 § i renskötsellagen är det renbeteslagets skyldighet se till att de renar som tillhör delägarna i renbeteslaget sköts inom renbeteslagets område och att de arbeten som hör till den renskötsel som bedrivs av delägarna blir utförda samt hindra att renar som tillhör delägarna orsakar skada och går in på ett annat renbeteslags område. Skyldigheter för renbeteslagen föreskrivs också i flera andra paragrafer i renskötsellagen.

Enligt propositionen ska dock ansvaret för att verkställa minskningen av renantalet tydligt föreskrivas vara renägarens ansvar. Renbeteslaget ska således inte anses ha gjort sig skyldigt till förseelse eller kunna föreläggas vite i en situation där renbeteslaget på det sätt som lagen förutsätter fattat beslut om minskning av renantalet, men de enskilda renägarna inte minskat sitt renantal och således förorsakat en överskridning av det maximala antalet livrenar i renbeteslaget. Om underlåtelsen att minska renantalet leder till att antalet kalvar ökar, kan det ändå senare finnas behov av större minskningar än normalt, vilket man i propositionen försöker minimera genom administrativa påföljdsavgifter som kan påföras renägare som bryter mot renbeteslagets beslut.

En försummelse av skyldigheter som direkt riktar sig till renägare kan leda till en påföljdsavgift, men försummelsen är också kriminaliserad enligt bestämmelserna om renskötselförseelse, varför tillämpningsområdet för paragrafens bestämmelser om vite och hot om att den åtgärd som försummats ska utföras på den försumliges bekostnad inte föreslås breddas till att gälla andra än renbeteslagen.

52 a §. Påföljdsavgift. Paragrafen är ny. Enligt 1 mom. kan tillsynsmyndigheten, dvs. Livsmedelsverket, påföra en delägare i ett renbeteslag en påföljdsavgift, om renägaren försummar sin skyldighet enligt 22 a § 1 mom. att minska sitt antal renar.

En administrativ påföljdsavgift är i sakligt hänseende en ekonomisk påföljd av straffkaraktär, som Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och riksdagens grundlagsutskott har ansett att kan jämföras med straffrättsliga påföljder. Utgångspunkten vid påförandet av en påföljdsavgift är att avgiften ska ha en tillräcklig special- och allmänpreventiv verkan. Kraven på proportionalitet och ändamålsenlighet i förvaltningsverksamhet ska uppfyllas vid påförandet av avgiften.

Administrativa sanktioner har ansetts lämpliga särskilt i situationer där det är frågan om förseelser eller försummelse som endast är relativt litet klandervärda eller det är frågan om andra sådana förseelser och försummelse enligt lagstiftningen för en viss sektor att det är enkelt att visa att de i lagen föreskrivna skyldigheterna inte har fullgjorts. Situationerna kännetecknas typiskt av att det inte finns andra parter i förfarandet och att påföljden kan påföras utan några

särskilda utredningsbefogenheter. Det är inte motiverat att förena ett hot om sanktioner med mycket ringa överträdelser eller försummelser av lagstiftningen. I dessa fall kan en anmärkning eller andra administrativa styrmedel i allmänhet anses som tillräckliga metoder att genomföra tillsynen.

För att myndigheten ska ha så liten prövningsrätt som möjligt vid påförandet av påföljdsavgifterna och för att besvären över avgiftens storlek ska bli så få som möjligt, föreslås det inte att avgiften ska bestämmas inom en marginal som anges i lagen, utan att den ska vara en fast avgift som uppbärs per enhet. En med den föreslagna avgiften jämförbar avgift är till exempel den påföljdsavgift för transportör om vilken bestäms i 179 § i utlänningslagen (301/2004). Avgiften, som har fastställts per person som transporterats, påförs transportörer som bryter mot sin skyldighet att försäkra sig om att tredje lands medborgare som de transporterar till Finland har ett sådant resedokument som krävs för inresa samt ett sådant visum eller uppehållstillstånd som krävs.

Genom att avgiften bestäms per enhet kan renägarna också förutse avgiftsbeloppets storlek. Detta anses förstärka påföljdens förebyggande effekt. I momentet föreslås att avgiften ska vara 450 euro för varje ren som är kvar trots minskningsskyldigheten. Förslaget grundar sig på att avgiften ska vara tillräcklig för att täcka den ekonomiska nytta som en renägare kan få för en övertalig ren. Nyttan består primärt av försäljningsinkomsten från köttet från kalvar födda av övertaliga renar. En renägare som försummar att följa renbeteslagets beslut kan dock genom den avkastning som kalvarna ger renägaren utöka sitt renantal mer än vad som annars vore möjligt och kan därigenom få upprepade nyttan under flera års tid. När renar som inte avräknats föder kalvar, är kalvarna inte sådana i lagen avsedda renar som omfattas av minskningsskyldighet, varför de inte kan bli föremål för någon särskild minskningsskyldighet, och påföljdsavgift kan inte påföras separat för dem. I lagförslaget beaktas också den förebyggande avskräckande effekt som en avgift av sanktionskaraktär bör ha.

Med hänsyn till ovan nämnda omständigheter anses det föreslagna avgiftsbeloppet till sin storlek vara proportionellt och skäligt. När det gäller att bestämma värdet på olika typer av renar, kan det konstateras att när staten enligt Livsmedelsverkets föreskrift (15/2020), som utfärdats med stöd av 13 § 3 mom. i viltskadelagen (105/2009), betalar ersättning för skador som stora rovdjur har förorsakat på renar, är ersättningen för en slaktkalv 220 euro och för en avelskalv cirka 440 euro. Trafikförsäkringscentralen har också fastställt mycket motsvarande riktvärden för de ersättningar som enligt den obligatoriska trafikförsäkringen betalas för renar som dött i trafikolyckor. Dessa värden används också när VR-Group med stöd av sin lagstadgade skyldighet betalar ersättning för renar som blivit överkörda av tåget.

I momentet föreskrivs att den avgift som tas ut för varje ren för vilken minskningsskyldigheten har försummats ska räknas separat för varje sådant renskötselår under vilket minskningen är eftersatt. Bestämmelsen är behövlig för den händelse att samma försummelse pågår oavbruten under flera års tid. Försummelsen upphör när delägaren inte längre har renar som inte avräknats, vilket betyder att betalning av påföljdsavgifter inte ska ge rätt att hålla kvar renar för vilka minskningen har försummats.

Den eftersatta minskningen kan variera i storlek från år till annat. Om en delägare till exempel under två renskötselår i följd har försummat att minska sitt renantal så att antal renar som inte avräknats det första året är 10 renar och det andra året har ökat till 15 renar, räknas påföljdsavgiften ut så att den i momentet föreskrivna avgiften per ren multipliceras med 25.

Motsvarande addition utförs också i det fall att antalet övertaliga renar sjunker: Om försummelsen det första året omfattar 10 renar och det andra året 5 renar, tas avgiften ut för 15 renar.

Med hänsyn till att straffrättsliga rättsregler måste utfärdas på lagnivå, är det inte möjligt att till påföljdsavgiften koppla någon sådan mekanism som skulle göra det möjligt att se över avgiftens storlek genom förordning. Tryck i riktning mot en ändring av avgiften ska ändå följas upp och vid behov ska bestämmelsen i lagen ändras.

Enligt 2 mom. ska det vara möjligt att efterskänka en påföljdsavgift eller påföra den till ett lägre belopp än det som följer av 1 mom. om gärningen kan anses vara ringa och inte tyder på likgiltighet för förpliktelse i lag. Eftersom renskötseln är beroende av naturförhållandena och sker ute i terrängen, är det inte alltid möjligt att föregripa små överskridningar av renantalet, även om renägaren skulle försöka följa renbeteslagets beslut. Renar kan till exempel ha kommit att vandra över till ett angränsande renbeteslag, som först efter slaktsäsongens slut har meddelat att renarna finns där. Långvariga eller ofta återkommande försummelser är däremot i allmänhet ett tecken på likgiltighet hos dem som gör sig skyldiga till sådana, även om försummelsen är ringa. Som en ringa försummelse kan betraktas till exempel en överskridning som motsvarar tre procent av renägarens sammanlagda antal livrenar. Försummelser som understiger denna gräns ska renbeteslaget inte heller vara skyldigt att underrätta tillsynsmyndigheten om. Det föreslås ändå att myndighetens prövningsrätt inte ska vara alltför strikt avgränsad, så att bestämmelsen kan ha en sådan avskräckande effekt som krävs av en bestämmelse av sanktionskaraktär.

Den andra grunden på vilken det enligt lagförslaget ska vara möjligt att efterskänka avgiften eller påföra den till ett lägre belopp hänför sig till särskilda omständigheter som kan ha varit rådande i renbeteslaget och som har samband med gärningen, så att det med hänsyn till dessa omständigheter vore oskäligt att påföra den avgift som föreslås i paragrafen. Det kan vara frågan om till exempel att det något år har inträffat en exceptionell marknadsstörning eller om någon annan motsvarande situation som i väsentlig grad försvårar möjligheterna att sälja slaktrenarna. Påföljdsavgiften ska påföras med beaktande av de i förvaltningslagen inskrivna rättsprinciperna för förvaltningen, till vilka hör bland annat kravet att en myndighets kompetensutövning ska vara ändamålsbunden, proportionell, förutsebar och objektiv.

Påföljdsavgiften ska betalas till staten. Renar som inte avräknats nöter på renbeteslagets gemensamma betesmarker och kan hindra renbeteslaget från att få stöd som det kunde beviljas samt kan även minska renägarnas djurspecifika stöd till renhushållningen. Dessa omständigheter skulle tala för att avgiften borde betalas till renbeteslaget. Något sådant föreslås dock inte, eftersom skatter och påföljder av straffrättslig natur betalas till staten. Den påföljdsavgift som tas ut med stöd av lagen om advokater (496/1958) betalas visserligen till advokatföreningen, som i likhet med renbeteslaget är en offentlighetsrättslig förening, men det är frågan om en disciplinär påföljd, som den tillsynsnämnd som verkar i anslutning till advokatförbundet kan påföra och som inte är direkt verkställbar.

I 3 mom. beaktas förbudet mot dubbel straffbarhet, som innebär att flera påföljder av straffkaraktär inte får påföras en fysisk person för samma gärning eller försummelse. Risken för dubbla påföljder minskas också av att en försummelse att minska antalet renar inte längre kommer att omfattas av den kriminaliseringsbestämmelse som har betecknat försummelsen som renskötselförseelse. Däremot kommer förbudet mot dubbel straffbarhet inte att ha någon inverkan i situationer där ett stöd till renhushållningen sänks, inte beviljas eller återkrävs på den

grunden att stödtagaren inte uppfyller stöd villkoren i fråga om antalet renar. I till exempel högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2015:57 konstaterades det att inte ens ett återkrav av lantbruksstöd till fullt belopp jämte ränta var en straffrättslig påföljd och att de bötesstraff som stödtagarna dömts till för djurskyddsförseelser således inte hindrade återkrav av lantbruksstödet på den grunden att återkravet skulle ha brutit mot förbudet mot dubbel straffbarhet.

Enligt 4 mom. ska påföljdsavgift inte få påföras om mer än två år har förflutit från den sista dagen av det renskötselår under vilket försummelsen upphörde, det vill säga antalet renar som renägaren hade försummat att minska sjönk till noll.

Enligt momentet finns bestämmelser om verkställighet av påföljdsavgiften i lagen om verkställighet av böter (672/2002). Därför föreslås det att den lagen ändras så att till bestämmelsen i 1 § 1 om lagens tillämpningsområde fogas påföljdsavgiften enligt den föreslagna paragrafen. Påföljdsavgiften ska vara verkställbar när beslutet om den har vunnit laga kraft. Rättsregistercentralen svarar för verkställigheten av påföljdsavgiften. Med inledande av verkställighet avses verkställighet som påbörjas genom en betalningsuppsmaning från Rättsregistercentralen. Utgångspunkten är att den som ålagts en penningpåföljd alltid ska ges tillfälle att betala påföljden frivilligt innan Rättsregistercentralen verkställer indrivning genom utsökning. Ränta föreslås inte tas ut på påföljdsavgiften. Avgiften ska förfalla fem år efter dagen när ett beslut som vunnit laga kraft meddelades eller om den betalningsskyldiga fysiska personen avlider.

Enligt förvaltningslagen ska en part höras innan ett ärende som gäller påföljdsavgift avgörs. Med hänsyn till god förvaltning och de krav som rättssäkerheten ställer är det av väsentlig betydelse att ett beslut om påföljdsavgift får överklagas genom besvär, vilket är ett krav som uppfylls genom bestämmelserna i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. En påföljdsavgift som myndigheten har påfört ska vara verkställbar endast om beslutet har vunnit laga kraft, och förvaltningsdomstolens avgörande i ett ärende som gäller sökande av ändring ska vara verkställbart i enlighet med vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

52 b §. Livsmedelsverkets rätt att få uppgifter. 1 mom. gäller Livsmedelsverkets rätt att av renbeteslaget och dess delägare trots sekretessbestämmelser få de upplysningar som är nödvändiga för att de uppgifter om vilka föreskrivs i renskötsellagen ska kunna utföras. Bestämmelsen är en mycket vanlig bestämmelse i lagar som gäller myndighetstillsyn, men trots detta saknas en sådan i renskötsellagen. Bestämmelsen är behövlig för att säkerställa att myndigheten kan sköta sina åligganden. I praktiken har det knappt alls förekommit problem med att få uppgifter.

Övergångsbestämmelse. Enligt ikraftträdelsebestämmelsen ska jord- och skogsbruksministeriets förordning om märkesdistrikt och högsta tillåtna antal renar (414/2020) förbli i kraft. Bestämmelsen behövs med hänsyn till att det bestämmelsen i 21 § bemyndigar statsrådet, inte jord- och skogsbruksministeriet att utfärda förordningar. Den gällande förordningen, som är i kraft till den 31 maj 2030, ska förbli i kraft till nämnda datum eller tills den före nämnda tidpunkt upphävs genom en ny förordning av statsrådet.

Enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen ska bestämmelserna i 22 a § tillämpas också på renar som före lagens ikraftträdande har antecknats i renbeteslagets delägarspecifika bokföring, om det har förflutit högst tre år från det att anteckningen gjordes och anteckningen har gjorts

under ett sådant renskötselår då delägarna i renbeteslaget har varit skyldiga att minska antalet renar. En förutsättning för att de tidigare uppkomna försummelserna eller, i enlighet med renbeteslagets beslut, också gottgörelsepoängen, ska beaktas är alltså att de delägarspecifika försummelserna eller poängen har uppkommit i samband med verkställigheten av renbeteslagets beslut om tvångsslakt. I en del renbeteslag kan eftersatta minskningar ha uppstått och åtgärdats genom slakt eller gottgörelsepoäng även i sådana situationer där renbeteslaget inte har fattat något beslut om tvångsslakt, utan endast har gjort upp en slaktningsplan som har haft karaktären av rekommendation. Med stöd av övergångsbestämmelsen är det inte möjligt att till den längd över eftersatta minskningar som föreslås i lagförslaget överföra andra eftersatta minskningar än sådana som beror på att en bindande förpliktelse inte har uppfyllts.

Tillämpningen av övergångsbestämmelsen gäller anteckningar som är högst tre år gamla. Bestämmelsen om tidsfristen förtydligar tillämpningen av övergångsbestämmelsen. Skulder och andra skyldigheter preskriberas inom utsatt tid. Den allmänna preskriptionstiden är enligt lagen om preskription av skulder (728/2003) tre år.

I lagen föreslås dessutom en övergångsbestämmelse enligt vilken renbeteslagen ska fastställa den första skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark under renskötselåret inom ett år från lagens ikraftträdande.

7.2 Lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen

14 §. Stöd för renhushållning. I 1 mom. föreslås precisering av de grundläggande bestämmelserna om djurspecifikt stöd för renhushållning.

Bestämmelserna om att en renägare som bedriver renhushållning i Finland inom det nordliga stödområdet kan beviljas stöd på basis av antalet djur föreslås preciseras med en hänvisning till de livrenar som avses i i 5 § 2 punkten i renskötsellagen. Till momentet föreslås fogas en bestämmelse om att som hushåll ska betraktas även ett oskiftat dödsbo. En motsvarande hänvisning och ett motsvarande jämförande av hushåll med dödsbon ingår även i de gällande bestämmelserna på förordningsnivå.

Dessutom föreslås det att momentets bestämmelser ska kompletteras med bestämmelser motsvarande dem som nu gäller på förordningsnivå om hur det ska inverka på stödet att det maximala antalet renar har överskridits eller att en delägare i renbeteslaget har försummat att minska sitt renantal och alltså har övertaliga renar. En förändring jämfört med nuläget är också förslaget om att som en sådan överskridning av antalet renar som påverkar stödet även ska betraktas en överskridning av det maximala antalet renar som grundar sig på renbeteslagets beslut enligt 21 § 3 mom. och 40 b § 3 mom. Det stöd villkor som nu enligt en bestämmelse i förordningen gäller för renar som renägaren försummat att slakta föreslås genom en hänvisning kopplas till att avse i renskötsellagen avsedda renar som inte avräknats.

7.3 Lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar

10 §. Stödtagare. Enligt lagförslagets ska paragrafens 4 mom. upphävas. I momentet föreskrivs nu att renbeteslag kan beviljas stöd endast om de uppfyller sina förpliktelser enligt renskötsellagen. Bestämmelsen har en ordalydelse som är mycket vid. Enligt bestämmelsens ordalydelse kan i princip vilken som helst liten och även kortvarig överträdelse av en bestämmelse i renskötsellagen medföra en total förlust av rätten till stöd. I de bestämmelser som

reglerar saken på förordningsnivå är renbeteslagens stödvillkor emellertid inte lika strikt formulerade. I lagförslaget föreslås att till lagen ska fogas en ny 10 a § om de verkningar som en underlåtelse att fullgöra skyldigheter enligt renskötsellagen ska ha för stöden till renbeteslag.

10 a §. Iakttagande av skyldigheter enligt renskötsellagen. Paragrafen är ny. Enligt 1 mom. ska ett renbeteslag kunna beviljas stöd endast om antalet livrenar i renbeteslaget inte överskrider det maximiantal som bestämts med stöd av renskötsellagen. Bestämmelsen motsvarar de gällande bestämmelserna på förordningsnivå.

I 2 mom. föreskrivs att om renbeteslaget med stöd av 21 § 3 mom. eller 40 b § 3 mom. i renskötsellagen har beslutat om ett lägre maximiantal livrenar, kan stöd beviljas endast under förutsättning att antalet renar inte överskrider det maximiantal som renbeteslaget har bestämt. Bestämmelsen är ny och beror på de ändringar som föreslås i renskötsellagen.

Enligt 3 mom. ska stödmyndigheten, dvs. Livskraftscentralen i Lappland, ändå ska få besluta att stöd beviljas, om antalet livrenar i renbeteslaget är högst tre procent högre än det högsta antalet renar per renbeteslag som är tillåtet enligt lagen eller renbeteslagets beslut och stödsökanden anför särskilda skäl för överskridningen. Renantalen är beroende av renbeteslagens beslut, som bör göras så att man försöker förutse hur många kalvar det kommer att födas, med hänsyn bland annat till den årliga variationen i naturförhållandena. Verkställigheten av renbeteslagets beslut är dessutom beroende av renägarnas åtgärder. Följaktligen är det svårt att i förväg helt förutse hur renantalet kommer att förändras och det kan vara svårt att helt undvika små avvikelser från det tillåtna antalet. Särskilda skäl kan föreligga främst när överskridningen är exceptionell och tillfällig och renbeteslaget kan visa att det samvetsgrant har försökt fullgöra sina lagstadgade skyldigheter.

I 4 mom. finns bestämmelser om vilka verkningar försummelser av de skyldigheter som hänför sig till skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark ska ha för stöden till renbeteslaget. Stöd ska inte kunna beviljas om renbeteslaget försummar sina skyldigheter att upprätta planen eller se över den. Försummelsen kan innebära antingen att en plan som uppfyller villkoren i lagen inte alls har upprättats eller att förfarandet med kommunikation och begäran om yttranden inte har iakttagits. Däremot är det inte frågan om försummelse av planeringsskyldigheterna om renbeteslaget försenas eller misslyckas med att genomföra de åtgärder som det har valt, såvida renbeteslaget inte försummar sin skyldighet att ändra planen när de föreskrivna kriterierna för detta uppfylls. Tillsynsmyndigheten ska självant kunna underrätta stödmyndigheten om en försummelse som tillsynsmyndigheten har upptäckt, så att stödmyndigheten inte årligen behöver begära uppgifter om eventuella förseelser.

I momentet finns dessutom en bestämmelse som i många avseenden motsvarar gällande 10 § 4 mom., men som exaktare och mer avgränsat än den gällande bestämmelsen reglerar hur stöden till renbeteslagen påverkas av försummelser av andra skyldigheter än de som hänför sig till överstort antal renar eller skyldigheten enligt renskötsellagen att upprätta en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark. I lagförslaget föreslås att beviljandet av stöd till renbeteslaget ska förhindras om den behöriga myndigheten har kännedom om en försummelse som är allvarlig och som har inträffat under ansökningsåret eller året före det. Som en allvarlig försummelse ska betraktas till exempel att ingen renlängd har upprättats trots att tillsynsmyndigheten inte med stöd av 28 § i renskötsellagen har befriat renbeteslaget från att det året ordna renskiljning, eller någon annan gärning som visar likgiltighet för renbeteslagets skyldigheter.

Enligt 5 mom. hindrar ett enskilt renbeteslags förseelse eller underlåtelse dock inte att investeringsstöd kan beviljas för ett slakteri som flera renbeteslag kommer att äga tillsammans. Bestämmelsen motsvarar i stor utsträckning de nuvarande bestämmelserna på förordningsnivå.

7.4 Lagen om verkställighet av böter

1 §. Lagens tillämpningsområde. I lagen om verkställighet av böter finns allmänna bestämmelser om hur bland annat administrativa påföljdsavgifter kan verkställas och drivas in samt om bötesregistret. Rättsregistercentralen är den myndighet som har behörighet att sköta verkställigheten av de fordringar som avses i lagen. Lagen tillämpas på verkställigheten av de påföljdsavgifter som uppräknas i paragrafen om lagens tillämpningsområde. Det föreslås att 2 mom. ändras så att i bestämmelsen också nämns påföljdsavgiften enligt renskötsellagen.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I 21 § 1 mom. i förslaget till ändring av renskötsellagen finns ett bemyndigande att utfärda förordning, enligt vilket det genom förordning av statsrådet för tio år i sänder föreskrivs hur många livrenar renbeteslaget varje år får hålla inom sitt område och hur många sådana renar en delägare högst får äga. Av särskilda skäl kan förordningen ändras även under tioårsperioden. Enligt gällande lag bestäms maximiantalet renar av jord- och skogsbruksministeriet.

I förslaget till 30 § 5 mom. finns ett bemyndigande som liknar det gällande om att närmare bestämmelser om renlängden utfärdas genom förordning.

I förslaget till 40 b § 4 mom. ingår en bestämmelse som bemyndigar Livsmedelsverket att meddela föreskrifter. Föreskrifterna kan gälla utformningen av skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmark och de blanketter som ska användas vid upprättandet av planerna. Dessutom kan Livsmedelsverket med stöd av förslaget till 22 a § 7 mom. meddela närmare föreskrifter om de blanketter som ska användas vid bokföring av eftersatta minskningar.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagarna träder i kraft den 1 juni 2026.

I ikraftträdelsebestämmelsen i förslaget till lag om ändring av renskötsellagen föreslås dessutom att bestämmelsen i 52 a § om den föreslagna administrativa påföljdsavgiften ska tillämpas först ett år efter att lagen har trätt i kraft. Bestämmelsen ger renbeteslagens delägare möjlighet att innan bestämmelserna om påföljdsavgift börjar tillämpas åtgärda de eftersatta minskningar som enligt övergångsbestämmelsen kunde överföras till den föreslagna bokföringen över eftersatta minskningar.

I förslaget till lag om ändring av renskötsellagen föreslås också en övergångsbestämmelse enligt vilken renbeteslaget ska fastställa den första skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark inom ett år från lagens ikraftträdande. Det är meningen att planerna ska godkännas vid renbeteslagets vårmöte som hålls i slutet av det renskötselår som börjar 1.6.2026 och slutar 31.5.2027.

I lagarna om ändring av lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen och lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar föreslås dessutom en

övergångsbestämmelse om att ansökningar som har blivit anhängiga före de föreslagna ändringslagarnas ikraftträdande ska tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Genom bestämmelserna vill man förvissa sig om att verkställigheten av stöden kan slutföras enligt den lagstiftning som gällde när stöden söktes.

10 Verktällighet och uppföljning

I pilotförsöket gällande skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmark framgick det att när planerna tas i bruk samt vid uppföljningen och rapporteringen kommer det att behövas information, utbildning och rådgivning. Sådan kommer de myndigheter som svarar för renskötseln att ordna och Renbeteslagens förening kommer att inom ramen för sina resurser att delta som stöd för renbeteslagen.

I pilotförsöket ansågs det också ändamålsenligt att ta fram olika indikatorer för uppföljningen av planerna. Under arbetet i arbetsgruppen har man också tagit upp behovet att finna indikatorer för den samiska kulturens livskraft. Behovet av sådana indikatorer kommer att bedömas när lagstiftningen verkställs. Samtidigt kommer man också att bedöma möjligheten att få statlig engångsfinansiering för rådgivning i initialskedet.

Avsikten är att uppföljningen av hur den föreslagna regleringen fungerar ska ske genom att myndigheter och intressentgrupper samarbetar när lagen verkställs samt genom myndighetstillsynen i anslutning till lagen. På längre sikt kommer även domstolsavgöranden att ge information om hur väl lagen fungerar. Vid behov kommer man också att genomföra enkäter eller göra andra utredningar om hur väl den föreslagna lagstiftningen fungerar.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Samband med andra propositioner

Till riksdagen har avlåtits en proposition med förslag till lagstiftning om en reform av statens regionförvaltning (RP 13/2025 rd).

Det föreslås att 1 § i lagen om verkställighet av böter ändras i följande regeringspropositioner: RP 90/2024 rd, RP 16/2025 rd, RP 46/2025 rd, RP 57/2025 rd, RP 74/2025 rd, RP 77/2025 rd och RP 128/2025 rd. Propositionerna ska vid behov samordnas i riksdagen.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Egendomsskydd

Rätten att sköta renar, som innebär att renar får föras till bete oberoende av ägande- och besittningsrätten till marken, har betydelse i relation till skyddet för egendom enligt 15 § 1 mom. i grundlagen. Detta skydd innebär i princip rätt att besitta, använda och dra nytta av sin egendom som man önskar samt rätt att förfoga över den. I sin utlåtandepraxis har grundlagsutskottet konstaterat att egendom inte i grundlagen skyddas mot alla användningsbegränsningar, och att det går att begränsa ägarens rättigheter genom lag, om den uppfyller de allmänna krav som ställs på lagar som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna. (bl.a. GrUU 32/2010 rd, s. 4/I). Ersättningen för att egendomens användning inskränks har betydelse vid bedömningen av inskränkningarnas godtagbarhet (GrUU 38/1998 rd och GrUU 6/2010 rd).

Med egendom avses i regeringens proposition om reformen av de grundläggande rättigheterna samt i grundlagsutskottets tolkningspraxis, till vilken det hänvisas i propositionen, intressen som har förmögenhetsvärde. Av dessa hör äganderätten till den mest omfattande. Förutom den egentliga äganderätten hör också till exempel begränsade sakrättigheter, fordringsrättigheter och immaterialrättigheter med förmögenhetsvärde till egendomsskyddet. (RP 309/1993 rd, s. 66, GrUU 14/1982 rd, GrUU 18/1983 rd, GrUU 2/1986 rd).

Den rätt till renskötsel oberoende av ägande- och besittningsrätten till marken som råder enligt den gällande renskötsellagen ingick redan i den första lagen om renskötsel från år 1932. Den kommitté som beredde lagen sammanställde en översikt om rätten att låta renar beta fritt. Enligt översikten hade de som grundat renskötselnäringen, lapparna, en såväl på urgammal sedvänja grundad som i kungliga brev fastställd rätt att utan att bli störda av någon annan använda de lapska områdena för bland annat renskötselns ändamål. Enligt betänkandet hade lapparnas tidigare rätt att använda marken i princip bibehållits oförändrad på områden där förfinskning inte hade skett. På de områden i den historiska Lappmarken där lapparna så småningom hade smält in i den finska befolkningen, hade rätten att använda marken för renskötsel övergått från de lapska renskötarna till deras finska efterföljare. Om den renskötsel som bedrevs utanför den historiska Lappmarken konstaterade kommittén att de invånare som hade ”skilt sig från lapparna” hade fortsatt med renskötseln och att de nybyggare i Lappmarken som nämndes i ett kungligt plakat om Lappmarkens bebyggelse hade ansetts i flera, om inte alla avseenden ha både samma rättigheter och skyldigheter som lapparna. Kommittébetänkande 1929:8 s. 50–51.

Det historiska landskapet Lappland motsvarar i stor utsträckning det område som enligt renskötsellagen är avsett särskilt för renskötsel. Till detta område hör enligt den allmänna uppfattningen förutom det nuvarande samiska hembygdsområdet (Enontekis, Enare och Utsjoki kommuners områden samt den norra delen av Sodankylä kommun) även Kittilä, Muonio, Pelkosenniemi och Savukoski kommuners områden samt en del av Sodankylä kommun. I den äldsta historien har till området kunnat hänföras också bland annat Salla och Kuusamo kommuners områden.

Den gällande renskötsellagen har kommit till med grundlagsutskottets medverkan. I regeringens proposition behandlades rätten att bedriva renskötsel mycket kortfattat och det konstaterades bara att renägarna redan av gammalt har haft denna rätt och att avsikten är att de ska ha den också i framtiden. Grundlagsutskottet definierade inte i det sammanhanget närmare renskötselns statsförfattningsrättsliga ställning. Med hänvisning till sitt tidigare utlåtande GrUU 9/1982 rd konstaterade grundlagsutskottet att rätten att idka renskötsel inte uttryckligen har ansetts åtnjuta det i regeringsformen avsedda egendomsskyddet. Grundlagsutskottet hänvisade till att samedelegationen som bäst utredde samernas rättigheter och till att beredningen av en samelag var under arbete och konstaterade att frågan om samernas rättigheter, även rätten till renskötsel, framför allt frågan om dess statsförfattningsrättsliga betydelse, alltjämt var oklar (GrUU 3/1990 rd s. 1-2).

Ett par år senare konstaterade grundlagsutskottet att utskottet inte såg några statsförfattningsrättsliga hinder för att ändra renskötsellagen så att rätten att äga renar utvidgades även till andra än finska medborgare som är varaktigt bosatta på renskötselområdet och medborgare i länder inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. I samma utlåtande konstaterade utskottet också att det inte heller fanns statsförfattningsrättsliga hinder för samedelegationens förslag att inskränka rätten att äga renar på samernas hembygdsområde

till att gälla endast samer, såvida det var frågan om ett arrangemang i övergångsskedet. (GrUU 8/1993 rd)

Senare har grundlagsutskottet tangerat renskötselrättens ställning i ett ärende som gällde fiskerättigheterna på samernas hembygdsområde. Enligt grundlagsutskottets utlåtande har den lokala befolkningen i anslutning till traditionella näringar en på en gammal praxis baserad rätt till fiske, jakt, renskötsel och uttag av husbehovsvirke (GrUU 29/2004 rd, s. 2/ II). Utskottet har konstaterat att lokalbefolkningen av tradition har kunnat bedriva renskötsel, jakt och fiske samt ta ut virke för husbehov på samma grunder som samerna (GrUU 29/2004 rd, s. 2/I).

Den så kallade fria rätten att föra renar till bete innebär rätt att bedriva renskötsel enligt renskötsellagen och omfattar särskilt rätten att låta renar få gå lösa och skaffa sig näring i terrängen. För att minimera och kompensera olägenheterna för ägande- och besittningsrätten och bland annat för jordbruket, har det i lagen föreskrivits om områden som renar ska förhindras tillträde till genom vallning eller vid behov genom gärden samt har det föreskrivits om skyldighet för renbeteslagen att ersätta skador som orsakats på dessa områden, huvudsakligen oberoende av vållande och enligt principen om full ersättning. På samernas hembygdsområde är skyddet för ägare och innehavare av mark mer begränsat än på det övriga renskötselområdet.

Enligt den svenska rennäringslagen tillkommer rätten att använda mark och vatten för renskötsel den samiska befolkningen och grundas på urminnes hävd.

I denna proposition betraktas renskötselrätten fortfarande som en rätt med långa historiska anor och även som en etablerad och lagfäst nyttjanderätt till mark, men statsförfattningsrättsligt saknas fortfarande en etablerad definition av denna rätt i Finland. På det samiska hembygdsområdet kan rätten på många sätt jämföras med lokalbefolkningens rätt till fiske, som åtnjuter ett i grundlagen tryggt egendomsskydd. Såsom ovan har konstaterats, begränsar sig renskötselrätten inte enbart till samernas hembygdsområde, utan enligt bestämmelser som är ett uttryck för hävdvunnen sedvänja gäller den på hela renskötselområdet.

Bestämmelserna i renskötsellagen, som förebygger och kompenserar bland annat olägenheter som rätten till renskötsel medför för ägande- och besittningsrätten, anses på ett ändamålsenligt sätt jämkas samman egendomsskyddet, näringsfriheten och rättigheter som är förknippade med samernas ställning som urfolk. Den föreslagna reformen ändrar inte innehållet i renskötselrätten, äganderätten till renar eller skyldigheten att hindra eller ersätta skador. Med hänsyn till dessa omständigheter anses propositionen inte medföra problem med hänsyn till 15 § 1 mom. i grundlagen.

Avtalsfriheten har inte uttryckligen garanterats i grundlagen, men enligt förarbetena till grundlagsreformen får den i vissa fall skydd genom bestämmelsen om skydd för egendom, då det enligt grundlagsutskottets tidigare praxis i regel är förbjudet att genom en vanlig lag ingripa retroaktivt i förmögenhetsrättsliga avtalsförhållanden mellan privatpersoner. Denna rättsprincip får dock inte tolkas så snävt att den inte skulle tillåta att man genom retroaktiva bestämmelser i vanlig lag klargör och kompletterar gällande rättsförhållanden, om man inte därmed tillför den materiella rätten något väsentligt nytt (RP 309/1993 rd, s. 66/II - 67/I, GrUU 13/1986 rd., GrUU 4/1987 rd s., GrUU 8/1991 rd). Grundlagsutskottet har också understrukt att rättshandlingar som strider mot lag eller god sed eller är oskäligen inte åtnjuter skydd i grundlagen (RP 309/1993 rd, s. 67/I, GrUU 3/1982 rd, GrUU 13/1986 rd).

Denna tolkningspraxis har betydelse med hänsyn till att flera renbeteslag tillämpar en permanent praxis med gottgörelsepoäng, så att till exempel renar som dödas av rovdjur ger poäng även för andra år än sådana under vilka renbeteslaget genomför tvångsminskningar med anledning av att antalet livrenar överskrider det högsta tillåtna antalet eller i syfte att förhindra en sådan överskridning. Dessutom tillämpar flera renbeteslag ett kvotsystem, enligt vilket renägarna har rätt att ha ett antal renar enligt en för var och en bestämd individuell kvot, oberoende av hur renägarnas faktiska renantal varierar från år till år. Såsom ovan har konstaterats, har förvaltningsdomstolarna i flera avgöranden konstaterat att gottgörelsepoäng och kvoter grundar sig inte på lag och att gottgörelsepoäng inte kan beaktas när antalet renar minskas på ett förpliktande sätt, om poäng har uppkommit vid en tidpunkt som inte omfattas av skyldigheterna enligt 22 § i renskötsellagen. Dessutom har det ansetts att renbeteslagets verksamhet har varit lagenlig när den inte har godkänt köp av gottgörelsepoäng i en situation där renbeteslagets renantal har överskridit det största tillåtna antalet renar, för om man gjorde så skulle krav i 22 § att renantalet ska minskas i proportion till delägarnas antal renar inte bli uppfyllt. Den praxis som renbeteslagen på nyss nämnt sätt tillämpar och som avtalsfriheten i och för sig kan ge rum för åtnjuter således inte ett sådant skydd för egendom som skulle sträcka sig till att gälla när renantalet tvångsminskas.

12.2 Näringsfrihet

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt.

Grundlagsutskottet har ansett att kvantitativa och geografiska begränsningarna för näringsverksamhet i vissa avseenden kan betraktas som problematiska begränsningar av näringsfriheten. När det har gällt regleringen av tillstånd för apoteksverksamhet har utskottet dock accepterat kvantitativa begränsningar, detta med hänvisning till de särdrag som berör tillgången till läkemedel samt de offentliga förvaltningsuppgifter som anvisats apoteken, och som ökar det allmännas behörighet att utfärda bestämmelser jämfört med regleringen av en ren affärsverksamhet (GrUU 31/2018 rd och GrUU 69/2014 rd). I sitt utlåtande om fiskekvotssystemet (GrUU 44/2016 rd s. 3) har grundlagsutskottet accepterat kvantitativa begränsningar med motiveringen att det är frågan om begränsningar som är karakteristiska för fiskerinäringen och att avsikten med dem är att trygga fisket på lång sikt och säkra villkoren för det kommersiella fisket.

Kärnan i näringsfriheten för dem som bedriver renskötsel är rätten att bedriva renskötsel oberoende av ägande- och besittningsförhållandena till marken. Denna rätt har behandlats ovan i kapitel 12.1. Rätten begränsas av den behörighet som jord- och skogsbruksministeriet enligt gällande lag har och statsrådet enligt 21 § 1 och 2 mom. i förslaget till ändring av renskötsellagen föreslås ha att bestämma det största antalet livrenar för renbeteslaget och renbeteslagets delägare på ett sätt som tar hänsyn till att betesmarkerna ska ha en hållbar avkastningsförmåga. Enligt 40 a § i samma lagförslag ska dessutom renbeteslaget ha rätt att besluta minska det maximala antalet livrenar i syfte att förbättra situationen på vinterbetena. Kvantitetsbegränsningarna i rätten att sköta renar har således ett motsvarande godtagbart syfte som ovan nämnda fiskekvoter, nämligen att på lång sikt trygga hållbarheten hos de naturresurser som behövs för att rennäringen ska kunna bedrivas. Ett beslut av renbeteslaget att med stöd av 21 § 3 mom. för högst ett års tid få minska det högsta tillåtna antalet renar förutsätter en grundad anledning, som ska hänföra sig till tryggheten av renhushållningens verksamhetsförutsättningar.

I lagförslaget ingår också bestämmelser om hur renantalet ska kontrolleras och minskas. Regleringen föreslås preciseras, göras noggrannare och till vissa delar kompletterats för att avhjälpa de problem som är förknippade med tillämpningen av bestämmelserna och för att beakta renbeteslagens nuvarande praxis. Renbeteslaget ska årligen fatta ett förpliktande beslut om att minska antalet renar som sköts inom dess område. Det antal livrenar som ska minskas ska fastställas så att renbeteslagets eller renägarens antal livrenar inte överstiger det maximiantal som avses i 21 § 1 eller 3 mom. eller 40 b § 3 mom.

Grundlagsutskottet har ansett att bestämmelser som begränsar näringsfriheten måste uppfylla de allmänna kraven på lagar som begränsar någon grundläggande fri- eller rättighet (se t.ex. GrUU 69/2014 rd och GrUU 58/2014 rd). I lag föreskrivna inskränkningar i näringsfriheten ska vara exakta och noga avgränsade, och dessutom ska begränsningens omfattning och förutsättningar framgå av lagen. Bestämmelserna om tillståndsvillkor och tillståndets giltighet ska garantera en tillräcklig förutsebarhet i myndigheternas verksamhet. Betydelsefullt i detta avseende är bland annat i vilken omfattning myndigheternas befogenheter bygger på bunden prövning och i vilken omfattning de bygger på ändamålsenlighetsprövning (se t.ex. GrUU 46/2016 rd, GrUU 13/2014 rd).

De föreslagna rättsreglerna om fastställande och minskning av antalet renar uppfyller kraven att rättsregler ska vara noggrant avgränsade, exakta och utfärdas genom lag. Renbeteslagets behörighet att besluta om begränsning av renantalet innefattar ändamålsenlighetsprövning, och även till minskningen av antalet renar, vilket ska ske i enlighet med kriterierna i lagen, ska enligt renbeteslagets beslut kunna kopplas vissa element genom vilka den naturliga årliga variationen inom renskötseln beaktas. Renbeteslagets behörighet ska dock inte göra verksamheten betydligt mindre förutsebar eller sträcka sig längre än vad som är skäligt med hänsyn till renbeteslagets syfte och verksamhet.

12.3 Föreningsfrihet

Enligt 13 § 2 mom. i grundlagen har var och en föreningsfrihet. Enligt bestämmelsen innefattar föreningsfriheten rätten att höra till eller inte höra till föreningar.

Bestämmelsen har betydelse med hänsyn till renbeteslagets ställning som ett offentlighetsligt samfund, i vilket renägarna på området är delägare. Enligt renskötsellagen bildar renbeteslagen Renbeteslagens förening, som har uppgifter inom bland annat sådan statistikföring, rådgivning, sakkunnigverksamhet och forskning som hänför sig till renskötseln samt fungerar som föreningslänk mellan renbeteslagen.

Renskötsellagens bestämmelser om renbeteslag har stiftats med grundlagsutskottets medverkan, men före grundlagsreformen och den gällande grundlagen. Grundlagsutskottet har med hänsyn till sitt tidigare utlåtande GrUU 6/1988 rd, där utskottet hade konstaterat att en finsk medborgare inte får tvingas att ansluta sig till en förening, ansett att i det föreliggande fallet var det emellertid frågan om en offentlighetslig förening som var förknippad med utövande av näring och som man måste vara medlem i. Grundlagsutskottet ansåg att eftersom renskötselnäringens speciella karaktär kräver något slag av organiserat samarbete, varigenom man försöker främja gemensamma ekonomiska intressen, kunde det föreslagna tvångsmedlemskapet utan hinder av regeringsformens 10 § genomföras genom en vanlig lag. (GrUU 3/1990 rd, s. 3)

Enligt regeringens proposition om grundrättighetsreformen hindrar bestämmelsen om föreningsfrihet inte att man i fortsättningen på samma sätt som förr i lagstiftningsväg bildar offentligrättsliga föreningar med en offentlig uppgift. Även om medlemskap i en sådan förening kan fortfarande föreskrivas i lag, men bestämmelsen om föreningsfrihet i grundlagen kan även då anses tala för en återhållsam inställning till tvångsmedlemskap (se RP 309/1993 rd, s. 64). Grundlagsutskottet har i sin tolkning av grundlagens bestämmelser om föreningsfrihet utgått från att den allmänna principen för medlemskap i en förening är den att medlemskapet inte kan vara automatiskt, en direkt följd av bestämmelserna i lagen. Avvikelse från denna princip kan göras endast om det finns några särskilda, ur föreningsfrihetens synpunkt godtagbara skäl för det, såsom ett grundat behov för att föreningen genom lag bildas för en offentlig uppgift (GrUU 1/1998 rd s. 2 II).

Grundlagsutskottet har ansett ett förslag om tvångsmedlemskap i en studentkår vara godtagbart från grundlagssynpunkt, i synnerhet som studentkåren av hävd måste betraktas som en del av ett universitet med självstyrelse och dessutom spelar en framträdande roll i universitetets förvaltning. Trots detta uppställde utskottet som villkor för lagförslaget behandling i vanlig lagstiftningsordning att studentkårens offentliga uppgifter skulle nämnas i lagförslaget. (GrUU 3/1997 s. 3/II, se även GrUU 39/2004 rd s. 2 och GrUU 74/2002 rd s. 3-4). I samband med reformen av universitetslagen förklarade grundlagsutskottet att 43 § 2 mom. i universitetslagen listar de särskilda uppgifter som studentkåren har i relation till universitetets förvaltning och de parter som fattar beslut om studiesociala förmåner och som svarar för primärvården för studerande och att uppgifter som de här utgör en tillräcklig grund för obligatoriskt medlemskap i studentkåren (GrUU 11/2009 rd s. 6/I).

I sitt utlåtande med anledning av förslaget till lag om fiske ansåg grundlagsutskottet att det inte har varit ett konstitutionellt problem att medlemskapet i ett fiskeriområde är obligatoriskt (GrUU 58/2014 s. 5–6). Fiskeriområdena är offentligrättsliga föreningar som har som syfte att utveckla fiskerihushållningen inom det egna området och främja samverkan mellan medlemmarna för ett hållbart nyttjande och hållbar vård av fiskresurserna. Medlemmar i ett fiskeriområde är innehavarna av fiskerätt inom området samt de landsomfattande organisationerna inom fiskeribranschen. I utlåtandet hänvisas till att enligt förarbetena till grundrättighetsreformen gäller föreningsfriheten i första hand så kallade ideella föreningar. I utlåtandet konstateras att syftet med bestämmelsen inte är att hindra att offentligrättsliga föreningar grundas för att sköta offentliga uppdrag och att fiskeriområdenas uppgifter är lagfästa och klart offentligrättsliga.

På motsvarande grunder har grundlagsutskottet ansett att det inte är något problem att en medlem inte fritt kan bestämma sig för att utträda ur en vattenrättslig sammanslutning, även om det inte direkt är frågan om ”offentliga uppgifter”: (jfr GrUU 61/2010 rd, s. 4–5).

Systemet med renbeteslag blev vanligt i Finland på 1890-talet, till en början på frivillig basis. Systemet anses ha sin början i sammanslutningar eller förbund som nära grannar bildade för att samla sina renar. Systemet blev officiellt år 1898, när Kejserliga Senaten för Finland utfärdade ett brev om att en renägare måste höra till något av de sjuttio renbeteslagen. Renbeteslaget och gränserna för renbeteslagen blev lagfästa genom den första lagen om renskötsel år 1932.

Renbeteslagen och medlemskapet i dem behövs för organiserad renskötsel och uppdelning av betesmarkerna. Enligt renskötsellagen ska renbeteslaget se till att de renar som tillhör delägarna i renbeteslaget sköts inom renbeteslagets område och att de arbeten som hör till den renskötsel

som bedrivs av delägarna blir utförda. Renbeteslaget har hand om skyldigheter och uppgifter som förteckning av renar, förhindrande av att renarna skadar odlingar och fast bosättning och om skadestånd i anslutning till sådana skador samt till exempel om byggande av sådana gårdar för bete, skydd eller arbetsuppgifter som den enskilda renägaren inte kan åläggas att bygga. Renbeteslagen är offentligrättsliga sammanslutningar och en betydande del av deras uppgifter är offentligrättsliga.

På ovan nämnda grunder anses tvångsmedlemskap i renbeteslag vara statsförfattningsrättsligt möjligt med hänsyn till 13 § i grundlagen. Renbeteslagens förhållande till de rättigheter som enligt grundlagen tillkommer samerna behandlas nedan.

12.4 Samernas rättigheter som urfolk

Samerna har såsom urfolk enligt 17 § 3 mom. i grundlagen rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Genom denna bestämmelse tryggas bland annat möjligheterna att bedriva de traditionella näringar som hör till den samiska kulturen, såsom renskötsel, fisk och jakt (se t.ex. RP 309/1993 rd, s. 69/II, GrUU 32/2010 rd. s. 9-10, GrUU 17/2010 rd s. 3, GrUU 29/2004 rd s. 2/I). Till den samiska kulturen hör även de traditionella näringarnas moderna uttrycksformer (GrUU 38/2004 rd s. 4/II och GrUU 1/2016 s. 4).

I artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (*MP-konventionen*) föreskrivs det att i de stater där det finns personer som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, ska de som tillhör sådana minoriteter inte förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv. Kultur är ett brett begrepp i MP-konventionen. Till den kultur som avses i nämnda artikel i konventionen hör särskilt urfolkens traditionella verksamhet i dess olika former, såsom renskötseln (FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna, Kitok mot Sverige 27.7.1988). Ett *förbud* att utöva rättigheterna behöver inte vara en enskild åtgärd, utan det kan också var frågan om en smärre utveckling, där man till exempel tillåter sådan markanvändning som konkurrerar med urfolkets traditionella sätt att använda marken och som undergräver urfolkets faktiska möjligheter att använda naturtillgångarna på sitt boningsområde i utövningen av de näringar som ligger till grund för urfolkets kultur. (FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna, Ominyak mot Kanada, klagomål nr 167/1984)

Enligt FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna medför artikel 27 i MP-konventionen bland annat en skyldighet att planera och genomföra ekonomiska åtgärder, så att samernas näringar, såsom renskötseln, förblir ekonomiskt lönsamma (Länsman m.fl. mot Finland, klagomål nr 511/1992, se även GrUU 32/2010 rd, s. 10/I).

Vikten av att garantera tillräckliga renbetesmarker hade en framträdande roll i ett avgörande av FN:s kommitté för barnets rättigheter år 2024 (ärendet 172/2002) samt i avgörandena 251/2022 och 289/2022 som FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter meddelade samma tid. Finland ansågs ha kränkt konventionen om barnets rättigheter (bland annat artikel 30 om att ett barn som tillhör en minoritetsgrupp eller ett urfolk har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur) samt den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (bland annat artikel 15 om rätten att ta del i kulturlivet och artikel 1 om folkens självbestämmanderätt och rätt att använda sina naturrikedomar och -tillgångar), när ingen konsekvensbedömning gjorts och inget fritt informerat samtycke hade begärts i samband med

en förbehållsanmälan för malmletningstillstånd eller beviljandet av ett sådant tillstånd på ett område som av tradition var samiskt område.

Finland har tills vidare inte ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO:s) konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk, som har som syfte att garantera urfolken rätt att åtnjuta sina grundläggande mänskliga rättigheter samt grundläggande fri- och rättigheter och vidmakthålla sina seder och sina institutioner, till den del som dessa inte står i strid med grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter samt förbättra urfolkens rättigheter så att de befinner sig på samma nivå som den övriga befolkningens. Grundlagsutskottet har dock avgett ett betänkande med anledning av den proposition av regeringen (RP 264/2014 rd) i vilken det föreslogs att konventionen skulle antas som förpliktande för Finland. Grundlagsutskottet har i sitt betänkande nämnt renskötseln som samernas traditionella näring, och att rätten att utöva den enligt konventionen bör tryggas på statens marker i samernas hembygdsområde (GrUB 13/2014 rd, s. 7/I). I detta sammanhang har grundlagsutskottet även ansett att konventionen inte förutsätter att personer som hör till ett ursprungsfolk eller juridiska personer som bildats av sådana personer som hör till ett ursprungsfolk ges några sär rättigheter eller ensamrätter som utesluter andra. (GrUB 13/2014 rd, s. 6/ II)

Grundlagsutskottet har vidare konstaterat att eftersom det är frivilligt att ansöka om att bli upptagen i vallängden för val till sametinget, och man också kan begära att bli avförd från vallängden, är vallängden inte en uttömmande förteckning över vem som är same, utan det finns också samer som inte är upptagna i den. Således kan vallängden för sametinget enligt utskottet inte utgöra en exklusiv förteckning över de personer som skyddas av konventionens bestämmelser om ursprungsfolk. Utskottet har ansett att bestämmelserna om skydd för ursprungsfolk tillämpas inte bara på samer som representeras av sametinget i Finland, utan också på andra grupper som uppfyller kännetecknen på ursprungsfolk eller stamfolk (GrUB 13/2014 rd, s. 8).

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om fisket i Tana älv ansett utgångspunkten vara att bestämmelser om rätt att utöva en näring som är ett väsentligt och oskiljaktigt inslag i den traditionella samiska livsstilen och bestämmelser om begränsningar av näringen inte bör konstrueras så att de endast är bundna till bosättningsort, utan samer som bor någon annanstans bör också beaktas. (GrUU 5/2017 rd, s. 7)

Förslaget innebär ingen ändring i rätten att låta renar beta oberoende av ägande- och besittningsrätten till marken och inte heller någon ändring i förbudet i 2 § 2 mom. i renskötsellagen mot att använda ett område på statens marker som är särskilt avsett för renskötsel på ett sätt som medför betydande olägenhet för renskötseln. Dessa bestämmelser anses stämma överens med de rättigheter som samerna tryggas enligt 17 § 3 mom. i grundlagen och med överenskommelser om mänskliga rättigheter som är förpliktande för Finland. Att rätten att sköta renar enligt renskötsellagen inte är begränsad enbart till samernas hembygdsområde eller samer som antecknats i vallängden till sametinget är motiverat med hänsyn till den historiska bakgrunden till rätten att sköta renar, som behandlas i kapitel 12.1 samt ovan nämnda ställningstaganden av grundlagsutskottet, som handlar om att trygga ställningen för de samer som är bosatta i andra delar av renskötselområdet samt den omständigheten att det inte nödvändigtvis är entydigt vilka som omfattas av bestämmelserna om skydd för urfolk.

I propositionen föreslås bestämmelser om begränsning av antalet renar och förpliktelser att minska deras antal. Enligt 21 § i förslaget till ändring av renskötsellagen kan statsrådet genom

förordning föreskriva hur många renar renbeteslaget dess delägare högst får hålla. Enligt 21 § 3 mom. och 40 b § 3 mom. i lagförslaget ska renbeteslaget få besluta minska det maximala antalet renar inom renbeteslaget med högst 20 procent av det föreskrivna högsta tillåtna antalet. Enligt 22 § i renskötsellagen ska renbeteslaget besluta om minskning av antalet renar för att de föreskrivna maximiantalen inte ska överskridas. De föreslagna bestämmelserna motsvarar huvudsakligen de gällande, men målsättningen är att ge renbeteslagen något större möjligheter att bestämma hur minskningen ska genomföras. Detta gör det möjligt att i förvaltningen av renskötseln bättre ta hänsyn till skillnaderna och behoven i olika delar av renskötselområdet.

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter behandlade frågan om minskning av antalet renar år 2014 i sitt avgörande i ärendet 2102/2011, Paadar m.fl. mot Finland. Enligt klagandena diskriminerade renbeteslagets beslut dem, eftersom i beslutet inte hade tagits hänsyn till att betesgruppens renantal hade sjunkit genom att kalvar gått förlorade och genom rovdjursskador och eftersom ett verkställande av slaktningskravet skulle innebära att klagandenas betesgrupp skulle bli tvungen att helt och hållet sluta med renskötseln. Kommittén ansåg ändå att det hade förblivit oklart bland annat hur klagandena förelagda minskningar hade genomförts tidigare och i jämförelse med de övriga medlemmarna i renbeteslaget samt hur klagandena konkret hade kommit i ett sådant läge att alla deras renar måste slaktas. Kommittén ansåg att de fakta som anförts för kommittén inte var tillräckliga som grund för slutsatsen att renbeteslagets förfarande i syfte att minska renantalet skulle ha berövat klagandena deras rättigheter enligt MP-konventionen. Kommittén konstaterade ingen kränkning i ärendet.

Minskning av antalet renar gällde även det avgörande av FN:s kommitté för mänskliga rättigheter som behandlats ovan i kapitel 5.2 och som gällde Norge (Ante Sara mot Norge 3588/2019), enligt vilket målsättningen att garantera en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt hållbar renhushållning är en godtagbar målsättning som kan motivera en minskning av renantalet. Däremot konstaterades i samma ärende en kränkning av de mänskliga rättigheterna på den grunden att beslutet att minska renantalet drabbade endast några personer mycket hårt, särskilt de unga, och att syftet med minskningen i detta fall hade kunnat genomföras på ett annat, mindre skadligt sätt.

År 2022 ansåg FN:s kommitté för mänskliga rättigheter i avgörandet Billy m.fl. mot Australien (3624/2019) att en av klimatförändringen förorsakad försämring av levnadsmiljön innebar en kränkning av ett urfolks rättigheter. I det fall som det var frågan om i avgörandet hade fiskbeståndet blivit lidande och dessutom hade höjningen av havsvattenytan och saltvattnet förstört bland annat odlingar. Enligt avgörandet hade Australien en aktiv skyldighet att handla, vilket innebar att Australien borde ha tagit i bruk anpassningsåtgärder för att skydda klagandena när de kollektivt hade försökt bevara sitt traditionella sätt att leva och överföra sin kultur till sina barn och kommande generationer.

Målsättningen för renskötsellagens bestämmelser om begränsning och minskning av antalet renar är att slå vakt om en hållbar renhushållning och naturmiljö. Bestämmelserna om skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker har samma målsättning. Regleringen tryggar således samernas rätt att som urfolk sköta renar samt den grundläggande miljö rättighet som garanteras i grundlagen.

De bestämmelser som föreslås i 22 a § i renskötsellagen om att delägarna i ett renbeteslag ska ha ansvar för att minska sitt renantal och i 52 a § om att en administrativ påföljdsavgift kan påföras en renägare som försummar denna skyldighet är ägnade att minska behovet av minskningar som

renbeteslaget måste utföra på en renägares vägnar. Situationer där renbeteslaget har genomfört minskningar har upplevts svåra, särskilt på samernas hembygdsområde. De föreslagna bestämmelserna om minskning av antalet renar samt om de tvångsmedel som kan tas i bruk om skyldigheten att minska renantalet försummas är således ett sätt att trygga jämställdheten mellan renägarna och renbetesmarkernas tillstånd på ett sätt som betonar renägarnas självbestämmanderätt i stället för renbeteslagets befogenheter.

På ovan nämnda grunder är regleringen oproblematisk i förhållande till 17 § 3 mom. i grundlagen.

I samband med att renskötsellagen stiftades konstaterade grundlagsutskottet att i en del av renbeteslagen sköts renarna av tradition så att man delar upp sig i byalag. Enligt utskottet ska till alla delar enhetliga arrangemang därför inte nödvändigtvis eftersträvas i en modell där det är renbeteslaget som leder renskötseln (GrUU 3/1990 rd s. 3). Vissa renbeteslag har i praktiken även i dag en ganska begränsad roll, eftersom arbetsuppgifterna inom renskötseln utförs i betesgrupper, ”sidor” eller byalag, det vill säga sammanslutningar som grundar sig på frivilliga avtal mellan renägare och familjer. Sammanslutningarna har kunnat verka inom ramen för renbeteslaget, även om detta till vissa delar har fört med sig interna utmaningar. Ändå anses det inte möjligt att den förvaltningsstruktur med renbeteslag som en organiserad renskötsel kräver skulle kunna ersättas med dessa till sin sammansättning tämligen flexibla grupper.

Med stöd av 121 § 4 mom. i grundlagen har samerna inom sitt hembygdsområde språklig och kulturell autonomi enligt vad som bestäms i lag. När denna bestämmelse fogades till den tidigare gällande Regeringsformen, konstaterades det i motiveringen till propositionen att bestämmelsen skulle bilda grunden för samernas kulturella autonomi och att om detta skulle föreskrivas närmare i lagen om sametinget (RP 248/1994 s. 16). I det avsnitt i propositionen där propositionens verkningar bedömdes ansågs bestämmelsen inte ha direkta verkningar för den övriga förvaltningen. Grundlagsutskottet konstaterade i sitt betänkande att bestämmelsen till sin karaktär är ett slags förklaring såtillvida att den till alla delar medger att samerna såsom ett urfolk ska tillförsäkras kulturell autonomi genom lag och att den aktuella reformen inte avser några ändringar inom bland annat renskötseln (GrUB 17/1994 rd s. 1/II). Grundlagsutskottet har senare om förslaget att ILO:s konvention nr 169 ska antas av Finland konstaterat att Finlands lagstiftning motsvarar bestämmelserna i konventionen och att en ratificering av konventionen inte medför något behov att ändra lagstiftningen. (GrUB 13/2014 rd, s. 6/II)

Mot denna bakgrund anses det att propositionens bestämmelser om renbeteslag och deras uppgifter inte står i strid med 121 § 4 mom. i grundlagen.

Enligt artikel 19 i FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter (urfolksdeklarationen, A/RES/61/295) ska staterna i god tro förhandla och samarbeta med urfolken via deras representationsorgan för att få deras fria och informerade förhandssamtycke innan staterna godkänner och verkställer lagstiftningsåtgärder eller administrativa åtgärder som kan påverka urfolken. För att ett förhandssamtycke ska vara informerat, ska till urfolkets representanter lämnas all information som är relevant i saken. Sametingslagens bestämmelser om förhandlingsplikt har ersatts med bestämmelser om förhandlingsplikt och samarbetsskyldighet. Vid beredningen av propositionen har iakttagits ovan nämnda principer om förhandlingar och samarbete.

12.5 Den grundläggande rätten till miljön

Enligt 20 § 1 mom. i grundlagen bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet. Enligt 2 mom. i samma paragraf ska det allmänna verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön.

Grundlagens 20 § motsvarar 14 a § i den tidigare regeringsformen, och enligt motiveringen till den avser paragrafen att betona att det till skyddet för naturen och den övriga miljön ansluter sig också sådana värden, som inte kan återföras som individers fri- och rättigheter. Till denna del kan allas förpliktelser gentemot naturen anses antingen ha sin utgångspunkt i naturens egenvärde eller vara ett uttryck för en rättighet som odelad tillkommer alla människor. Som dylika subjekt för en mänsklig rättighet kan man också betrakta kommande generationer. Bestämmelsen är enligt motiveringen avsedd att förverkligas genom stöd och förmedling av annan lagstiftning. Bestämmelsen omfattar både åtgärder för att förhindra miljöförstöring och miljöföroreningar och aktiva åtgärder som är gynnsamma för miljön. (RP309/1993 rd, s. 70–71)

Den rättsliga innebörden av denna grundläggande rättighet i fråga om miljön har stärkts sedan grundlagen stiftades (GrUU 69/2018 rd). I den juridiska litteraturen och i grundlagsutskottets utlåtanden (bland annat GrUU 21/1996 rd och GrUU 38/1998 rd) har den tolkningen omfattats att det är fråga om en i normativt hänseende förpliktande bestämmelse om en grundläggande rättighet och att de miljövärden som uttrycks i bestämmelsen om grundläggande miljö rättigheter ska beaktas i all lagstiftning och rättsskipning som har betydelse med tanke på miljön.

Grundlagsutskottet har även konstaterat att individens delaktighet i miljövärden kan förverkligas både som aktiv verksamhet och som passivt avhållande från miljöförstöring (GrUU 32/2010 rd, s. 8/II, RP 309/1993 rd, s. 70). Den skyldighet att garantera rättigheten som det allmänna har enligt 20 § 2 mom. i grundlagen är avsedd att först och främst inverka på lagstiftarens och andra normgivares verksamhet (RP 309/1993 rd, s. 70/II).

Grundlagsutskottet har vid bedömningen av bestämmelser om användning av egendom särskilt uppmärksammat att den inbördes relationen mellan bestämmelsen om egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen och bestämmelsen om ansvar för miljön bygger på en avvägning (se till exempel GrUU 10/2014 rd, s. 4/I). Grundlagsutskottet har konstaterat att båda bestämmelserna utgör delar av samma regeluppsättning för de grundläggande fri- och rättigheterna och kan därmed inverka på tolkningen av varandra i ett sammanhang där målet bland annat är att lagstiftningsvägen främja en hållbar balans mellan människa och natur (se till exempel GrUU 36/2013 rd, s. 2/I, GrUU 32/2010 rd, s. 9/I, GrUU 20/2010 rd, s. 2/II och GrUU 6/2010 rd, s. 2).

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 69/2018 rd konstaterat att man i bestämmelserna om konkursbon inte i tillräcklig grad hade beaktat behovet av att uppnå balans mellan egendomsskyddet (15 § i grundlagen) och de grundläggande miljö rättigheterna (20 § i grundlagen), då tröskeln för ansvaret för verksamhetens miljökonsekvenser kom att ligga på en nivå som var problematisk med tanke på 20 § i grundlagen. Grundlagsutskottet påpekade att skyldigheterna enligt miljölagstiftningen också syftar till att skydda de skadelidandes egendom.

De föreslagna bestämmelserna om begränsning och minskning av antalet renar samt 40 a § i förslaget till ändring av renskötsellagen, som gäller renbeteslagens skyldighet att upprätta skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarkerna, har som mål att på renbetesmarkerna främja naturens mångfald samt hållbar avkastnings- och förnyelseförmåga. På detta sätt tryggar bestämmelserna den grundläggande rätten till miljön enligt 20 § i grundlagen.

12.6 Överföring av offentliga förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter

Propositionen är av betydelse med avseende på 124 § i grundlagen. Enligt paragrafen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock ges endast myndigheter.

En person som sköter en offentlig förvaltningsuppgift bör handla under straffrättsligt tjänstemannaansvar (GrUU 48/2001 rd). Kraven på god förvaltning förutsätter att de allmänna förvaltningslagarna tillämpas även när offentlig makt utövas av någon annan än en myndighet. Enligt grundlagsutskottet är det inte längre nödvändigt att på grund av 124 § i grundlagen ta in en hänvisning till allmänna förvaltningslagar i bestämmelser genom vilka offentlig makt delegeras (GrUU 43/2010 s. 4/II).

Med offentliga förvaltningsuppgifter hänvisas i paragrafen till en relativt vidsträckt grupp av förvaltningsuppgifter som omfattar exempelvis uppgifter som gäller verkställigheten av lagar samt beslutsfattande om enskilda personers och sammanslutningars rättigheter, skyldigheter och förmåner. Utöver delegering av uppgifter som redan åligger myndigheterna täcker 124 § i grundlagen även situationer där nya förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter.

Renbeteslaget är till sin karaktär en offentlighetsrättslig förening. I förarbetena till renskötsellagen konstateras att renbeteslaget är ett offentlighetsrättsligt samfund, dock inte en förening i den mening som avses i föreningslagen och inte heller ett bolag eller ett andelslag och att renbeteslaget till sin organisatoriska struktur i största möjliga mån liknar övriga samfund (RP 244/1989 rd, detaljmotiveringen till 6 §).

Alla de uppgifter som ett renbeteslag sköter är inte offentliga förvaltningsuppgifter. Högsta förvaltningsdomstolen har konstaterat att renbeteslagets stämma med stöd av renskötsellagen fattar olika typer av beslut, av vilka en del innebär utövning av offentlig makt, men att många av besluten till sitt innehåll kan jämföras med beslut som fattas i civilrättsliga samfund (HFD:2017:171, liggare nr 5785)

Betydande utövning av offentlig makt definieras i propositionen till grundlagsreformen som en på självständig prövning grundad rätt att använda maktmedel eller att på annat sätt ingripa i individens grundläggande rättigheter (RP 1/1998 rd, s 180/I). Grundlagsutskottet har ansett att påförande av administrativa påföljder innebär betydande utövning av offentlig makt. (se t.ex. GrUU 14/2013 rd s. 2, GrUU 57/2010 rd och GrUU 18/2007 rd)

Utskottet har konstaterat att det krav på ändamålsenlighet som enligt 124 § i grundlagen gäller när uppgifter överförs är ett juridiskt villkor och att det från fall till fall måste bedömas om kravet uppfylls. Då måste man bland annat beakta vilken typ av förvaltningsuppgift det handlar om (GrUU 48/2010 rd, s. 4).

I samma utlåtande har grundlagsutskottet konstaterat att de så kallade sedvanliga jaktlicenser som behövs för jakt och vissa andra viltvårdsåtgärder inte innefattar betydande utövning av offentlig makt, utan uppgifterna är snarare att betrakta som ”relativt sedvanlig organisation av jakt och viltvård.” I det fall som det vara frågan om föreslogs att befogenheter skulle anförtros Finlands viltcentral, som till sin juridiska karaktär är en från statsförvaltningen separat och självständig offentligrättslig inrättning. (GrUU 48/2010, s. 4–5)

I den juridiska litteraturen har man i fråga om delegering av en offentlig förvaltningsuppgift lagt vikt vid bland annat hur kraftigt och hur slutligt eller temporärt de åtgärder som vidtas med stöd av befogenheterna påverkar individens rättsliga ställning. En annan omständighet som har ansetts betydelsefull vid bedömningen av intensiteten i utövningen av den offentliga makten är maktutövarens ställning som antingen självständig eller av myndigheten beroende aktör. Gränserna torde få dras på ett flexiblere sätt när befogenheterna utövas särskilt med tanke på behovet att skydda andra personers grundläggande fri- och rättigheter. (Keravuori-Rusanen, Marietta: Yksityinen julkisen vallan käyttöjämä. Valtiosääntöoikeudellinen tutkimus julkisen hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle (en statsförfattningsrättslig undersökning om möjligheten att låta någon annan än en myndighet handha en offentlig förvaltningsuppgift). Helsingfors 2008 s. 448 och 462).

När det gäller ingrepp i egendom, har grundlagsutskottet i sitt utlåtande GrUU 31/1998 rd karakteriserat en räddningsledares befogenheter att evakuera egendom, hindra åtgärder som kan skada egendom och bestämma att egendom ska ställas till förfogande som ”vidsträckt”. I den juridiska litteraturen de har befogenheter som ger rätt till besittningstagning eller framtägn av egendom eller ämnen ansetts ha mindre beröring med de grundläggande fri- och rättigheterna när befogenheterna har karaktären av säkringsåtgärder (Se det ovan nämnda verket av Keravuori-Rusanen: s. 446).

Grundlagsutskottet har i några fall ansett att det sammanhang i vilket reglerna blir tillämpliga kan tala för slutsatsen att lagstiftningen mot bakgrund av 124 § i grundlagen kan analyseras på ett sätt som i viss mån avviker från det vedertagna (bl.a. GrUU 17/2012 rd, s. 4–5). Ett undantag har kunnat motiveras med till exempel en stark och särpräglad tradition med gemensamma rättsregler eller självreglering eller med att verksamheten till sin art har varit utpräglad teknisk (GrUU 16/2002). Grundlagsutskottet har i sin praxis även tillåtit att vissa förvaltningsuppgifter som har till exempel en begränsad yrkeskår som föremål får utföras med undantag från de rättsskyddsarrangemang som annars ska iaktas. (t.ex, GrUU 53/2001 rd, s. 4/ II)

Enligt 21 § 3 mom. och 40 b § 3 mom. i förslaget till ändring av renskötsellagen kan renbeteslaget för högst ett år åt gången besluta att det maximala antalet livrenar som får hållas på renbeteslagets område ska vara lägre än vad det enligt lagen maximalt skulle få vara, om en ändamålsenlig renskötsel förutsätter det eller det är behövt för att hålla vinterbetesmarkerna i skick. Bestämmelsen i lagförslagens 21 § motsvarar annars den gällande bestämmelsen, men renbeteslagets prövningsrätt föreslås begränsas så att renbeteslaget får sänka det maximala antalet renar med högst 20 procent av det föreskrivna maximiantalet. Bestämmelsen i 40 b § är ny.

Enligt 22 § i renskötsellagen ska renbeteslaget årligen besluta om minskning av antalet renar. Beloppet ska fastställas så att det maximiantalet per renbeteslag inte överskrider. De principer enligt vilka beloppet fördelas mellan delägarna förblir i huvudsak oförändrade. Det föreslås ändå att undantag ska få göras från principen att renbeteslagen ska förelägga delägarna att

minska sitt renantal i förhållande till sitt antal renar. Undantag ska vara möjliga för att trygga ett tillräckligt antal avelssarvar och göra det möjligt att minska antalet kalvar och renar som är äldre än ett år i olika proportioner. Trots att om nämnda undantag inte finns bestämmelser i gällande lag, har en del av renbeteslagen redan en längre tid i praktiken fattat beslut om sådana.

Enligt förslaget till nya 22 a § i renskötsellagen ska renbeteslaget ha en förteckning över hur många renar som delägarna har underlåtit att minska sitt renantal med. Det är frågan om en ny bestämmelse i lagen, men i praktiken har domstolarna godkänt renbeteslagens bokföring av försummelserna, eftersom minskningen annars inte skulle ske mellan delägarna så som lagen förutsätter, det vill säga i proportion till antalet renar.

Enligt 22 a § ska renbeteslaget dessutom ha möjlighet att vid sina renskiljningar verkställa minskningar för de renägares räkning som inte själva minskar sitt antal renar. Möjligheten att verkställa minskningsbeslut finns redan i den gällande lagen, men enligt lagförslaget ska renbeteslagets stämma och inte renvärden besluta om saken. Dessutom föreslås som precisering att beslutet ska verkställas vid de renskiljningar som renbeteslaget ordnar.

Enligt 30 § i renskötsellagen ska renbeteslaget varje renskötselår på basis av renskiljningarna uppgöra en renlängd. Det föreslås att bestämmelsen ska preciseras med bestämmelser om hur renar som inte varit med vid renskiljningarna ska föras in i längden. I bakgrunden till preciseringarna finns ett domstolsavgörande om saken.

Renbeteslagets ovan nämnda uppgifter anses vara sådana uppgifter i anslutning till ordnandet av renskötseln som inte kan skötas utan ingående kännedom om hur renbeteslaget på området fungerar samt stora kunskaper om renskötselpraxis, varför det inte är ändamålsenligt att anvisa en myndighet dessa uppgifter. Det är även frågan om befogenheter som riktar sig till en begränsad grupp av näringsidkare. I propositionen har renbeteslagets befogenheter att begränsa antalet renar formulerats på ett sätt som betydligt begränsar renbeteslagets prövningsrätt. Betydelsefullt är också att i renbeteslaget är det renägarna själva som beslutar om begränsningen av antalet renar, vilket är ägnat att förebygga beslut som förefaller problematiska med tanke på utövningen av näringen. När det gäller minskning av antalet renar är renbeteslagets prövningsrätt primärt ganska liten, såvida det i stor utsträckning är frågan om sådan verkställighet av teknisk karaktär, som styrs av kriterierna i lagen. Den begränsade flexibilitet som principerna för minskningen av renarna tillåter är i bestämmelsen uttryckt på ett tillräckligt avgränsat sätt.

Det anses motiverat att den befogenhet att för en renägares räkning minska antalet renar som föreslås ingå i 22 a § 6 mom. i renskötsellagen, och som ingår i 22 § 4 mom. i den gällande lagen, bibehålls hos renbeteslaget, eftersom minskningen av antalet renar i praktiken sker vid renskiljningar, där det inte är möjligt att handla utan att vara insatt i situationen och veta hur man sköter renar. De statliga myndigheterna har således inte förutsättningar att utföra uppgifterna på ett framgångsrikt sätt, utan deras roll kan på sin höjd vara att på begäran lämna handräckning. Betydelsefullt är också att den omständigheten att renbeteslaget minskar en renägares renantal för hans räkning inte hindrar ägaren att få en på marknadsvärdet baserad full ersättning för renar som säljs till slakt.

De allmänna förvaltningslagarna lämpar sig i enlighet med bestämmelserna om deras tillämpningsområde för den verksamhet som renbeteslagen bedriver och som till sin karaktär är offentlig förvaltningsverksamhet, även utan uttryckliga hänvisningsbestämmelser. På

medlemmarna i renbeteslagets organ och renbeteslagets funktionärer tillämpas också strafflagens bestämmelser om straffrättsligt tjänsteansvar i samband med utövning av offentlig makt. Även medlemmarna i ett fiskeriområdes organ och funktionärerna i ett fiskeriområde, som på samma sätt som renbeteslaget är en offentligrättslig förening som består av sina medlemmar, omfattas enligt 29 § i lagen om fiske av straffrättsligt tjänsteansvar när de utövar offentlig makt. Bestämmelser om skadeståndsansvar finns i skadeståndslagen (412/1974).

12.7 Administrativ påföljdsavgift

I 52 a § i renskötsellagen föreskrivs att en renägare som försummar sin skyldighet att minska renantalet kan påföras en administrativ påföljdsavgift. Grundlagsutskottets vedertagna tolkning (GrUU 9/2012 rd, s. 2) är att en sådan avgift med avseende på 81 § i grundlagen varken är en skatt eller en avgift, utan en administrativ påföljd av sanktionskaraktär för en lagstridig gärning. Utskottet har i sak jämställt ekonomiska påföljder av straffkaraktär med straffrättsliga påföljder (GrUU 28/2014 rd s. 2/II, GrUU 57/2010 rd, GrUU 4/2001 rd, GrUU 32/2005 rd).

Enligt grundlagsutskottet är det frågan om betydande utövning av offentlig makt när administrativa påföljder påförs (se till exempel GrUU 12/2019 rd s. 8 och GrUU 10/2016 rd s. 7). Av denna orsak kan befogenheten att påföra en påföljdsavgift med hänsyn till 124 § i grundlagen inte anförtros någon annan än en myndighet, såsom t.ex. inte renbeteslaget.

Eftersom påförandet av en administrativ påföljdsavgift innebär utövning av offentlig makt, ska om de allmänna grunderna för en sådan avgift föreskrivas i lag enligt 2 § 3 mom. i grundlagen (GrUU 10/2016). I bestämmelsen i lagen ska det exakt och tydligt föreskrivas om grunderna för betalningsskyldigheten och avgiftens belopp samt om den betalningsskyldiges rättsskydd och grunderna för verkställigheten av lagen (GrUU 32/2005 rd, GrUU 55/2005 rd). Dessutom har grundlagsutskottet ansett att även om den i grundlagens 8 § inskrivna straffrättsliga legalitetsprincipens krav på exakthet inte direkt gäller bestämmelser om administrativa påföljder, kan det allmänna kravet på exakthet ändå inte åsidosättas vid en reglering av denna art.

Genom den påföljdsavgift som föreslås i paragrafen försöker man förebygga att renbeteslagen och deras delägare överskrider sitt maximala antal renar. Det är ett sätt att försöka förhindra att miljön och andra delägare i renbeteslaget drabbas av olägenheter till följd av ett alltför kraftigt slitage på betesmarkerna. Dessutom försöker man förhindra att en överskridning av det tillåtna renantalet medför stödförluster för renbeteslag och deras delägare och så garantera renägarna jämlikhet och möjligheter att utöva renskötsel. Av nämnda orsaker har målsättningen anknytning till strävan att främja den rätt till miljön, jämlikhet och näringsfrihet som garanteras i grundlagen. Bestämmelserna om påföljdsavgift dikteras således av ett vägande samhällsbehov och det finns en med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna godtagbar grund för dem.

Det kommer att vara lätt att påvisa när en minskningsförsummelse är sådan att bestämmelsen om påföljdsavgift kan tillämpas och utredningsmetoder kommer inte att behöva användas. Enligt förslaget till 22 a § i renskötsellagen ska det höras till renbeteslagets offentligrättsliga uppgift att föra bok över antalet renar som en delägare försummat att minska sitt renantal med. Innan avgift påförs ska den försumlige uppmanas att åtgärda saken, så att påföljden kan undvikas. Detta kan renägaren göra genom att minska sitt antal renar.

Den föreslagna paragrafen innehåller tillräckligt exakta bestämmelser om grunderna för betalningsskyldigheten och för påföljdsavgiftens storlek samt även om den betalningsskyldiges rättsskydd, verkställigheten av påföljdsavgiften och preskriptionen av verkställigheten. Avgift för försummelse av slakt får inte påföras, om mer än två år har förflutit från den sista dagen av det renskötselår då försummelsen upphörde. I propositionen anses att denna tid inte i lagen kan föreskrivas vara kortare, eftersom renskötselårets arbeten inom renskötseln och dess beslutsprocesser har en sådan rytm att det kan ta tid att reda ut om villkoren för att påföra avgiften är uppfyllda, såsom hur stora försummelserna är eller om de har åtgärdats, och dessutom tar det också tid att höra renägaren. Påföljdsavgifterna ska verkställas enligt lagen om verkställighet av böter. Den behöriga myndighetens beslut om en administrativ påföljdsavgift är verkställbart när avgiftsbeslutet har vunnit laga kraft.

Grundlagsutskottet har vid behandlingen av administrativa påföljder av straffkaraktär påmint om den så kallade *ne bis in idem* -regeln som ingår i artikel 4 i tilläggsprotokoll 7 till Europakonventionen. Enligt regeln får ingen lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han redan har blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat (GrUU 9/2012 rd). Bestämmelser om påföljder ska då tolkas i överensstämmelse med skyddet mot självinkriminering, med beaktande av bland annat Europadomstolens rättspraxis. Skyddet mot självinkriminering är ett av kriterierna för rättvis rättegång på det sätt som avses i 21 § i grundlagen (se GrUU 39/2014 rd, s. 4/I och RP 309/1993 rd, s. 78/II). Förbudet mot dubbel straffbarhet beaktas i förslaget till 52 a § 4 mom. i renskötsellagen. Dessutom ska en minskningsförsummelse inte längre vara kriminaliserad enligt 47 § i renskötsellagen.

12.8 Den straffrättsliga legalitetsprincipen

Enligt 8 § i grundlagen får ingen betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes. Den straffrättsliga legalitetsprincipen, som garanteras genom bestämmelsen, innebär också ett krav på att lagens innehåll ska vara exakt. Principen förutsätter att brottsrekvisitet för varje brott är så exakt att det går att förutse om en viss åtgärd eller försummelse är straffbar (t.ex. GrUU 20/2018 rd).

Grundlagsutskottet har i sin utlåtandepraxis ansett att av orsaker som hänför sig till legalitetsprincipen bör man förhålla sig negativt till blancobestämmelser om straff (till exempel GrUU 10/2016 rd, s. 8 och GrUU 31/2002 rd, s. 3). Också i en situation där det i bestämmelsen räknas upp vilka gärningssätt som kan bli straffbara, har bestämmelserna enligt grundlagsutskottets praxis behövt preciseras med hjälp av exaktare hänvisningsbestämmelser och rekvisitelement (GrUU 53/2018 s. 3 och GrUU 14/2018 rd, s. 21–22).

Allmänna krav för tillämpning av strafflagstiftning är enligt grundlagsutskottets tolkningspraxis även att det ska finnas ett tungt vägande samhälleligt behov och en med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna godtagbar grund för att gärningen ska vara straffbar, att kärnområdet i de grundläggande fri- och rättigheterna inte får kränkas samt att proportionalitet, rättsskydd och mänskliga rättigheter ska tillgodoses (GrUB 25/1994 och GrUU 23/1997 rd).

Lagutskottet har betonat att i strafflagstiftningen ska beaktas gällande bestämmelser och alternativa metoder (LaUU 9/2004, LaUB 8/2004 rd, LaUB 15/2005 rd LaUB 2/2006 rd). I samband med totalrevideringen av strafflagen har man också i enlighet med de allmänna kriminaliseringsprinciperna ansett att straffrätten bör användas endast för att skydda sådana

intressen som kan anses viktiga. En kriminalisering är dessutom alltid det sista medlet (ultima ratio) i jämförelse med övriga samhälleliga medel.

I propositionen föreslås att den med böter sanktionerade bestämmelsen om renskötsselförseelse ska ändras. I förslaget till ändring av bestämmelsen har beskrivningen av när en gärning ska bestraffas som renskötsselförseelse preciserats genom exaktare angivelse av de faktorer som ska utgöra rekvisit för brottet samt genom att till beskrivningarna fogats noggrant avgränsade hänvisningar till andra bestämmelser. Dessutom ingår i förslaget till ändring av paragrafen inte den bestämmelse med karaktär av blancobestämmelse om straff som enligt gällande lag avser den som på något annat sätt bryter mot renskötsellagen eller stadganden och bestämmelser som har utfärdats med stöd av den.

Enligt propositionen ska gärningarna vara straffbara endast om de har varit uppsåtliga eller begåtts av vårdslöshet. När det gäller försummelse att anmäla antalet renar innebär förslaget en sänkning av tröskeln för att en gärning ska tillräknas någon som renskötsselförseelse, eftersom gärningen enligt gällande lag är straffbar endast om den är uppsåtlig. För ändringen anses finnas ett vägande skäl, som har anknytning till renlängdens betydelse. Till övriga delar kommer tröskeln för att tillräknas gärningen som brott att stiga, eftersom gärningarna tidigare har varit straffbara även utan uppsåt eller vårdslöshet.

De föreslagna kriminaliseringsbestämmelserna anses stämma överens med proportionalitetsprincipen och även annars uppfylla de krav som ställs på straffrättsliga bestämmelser.

12.9 Rätten att få uppgifter

Bestämmelserna om myndigheternas rätt att få och lämna ut uppgifter utan att hindras av sekretessbestämmelser har av grundlagsutskottet bedömts i förhållande till skyddet för privatlivet och personuppgifter enligt 10 § 1 mom. i grundlagen. Utskottet har ansett det ha betydelse bl.a. vilka uppgifter rätten att få uppgifter omfattar, vem som berörs av de uppgifter som rätten omfattar samt hur rätten att få uppgifterna är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få och lämna ut information har kunnat gälla uppgifter som är ”behövliga” för ett visst syfte, om man genom en förteckning i lagen har försökt ge en uttömmande karakteristik av innehållet i uppgifterna. Om uppgifternas innehåll däremot inte på detta sätt har angetts i en förteckning, har villkoret varit att i bestämmelserna i lagen ska ingå ett krav om att ”uppgifterna är nödvändiga” för ett visst syfte (GrUU 21/2018 rd, s. 4, GrUU 17/2016 rd, s. 5).

I den bestämmelse som föreslås ingå i 52 § 1 mom. i renskötsellagen och som gäller Livsmedelsverkets rätt att trots sekretessbestämmelserna få uppgifter av renbeteslagen och deras delägare kopplas rätten att få uppgifter till kravet att uppgifterna ska vara nödvändiga för att de uppgifter om vilka bestäms i renskötsellagen ska kunna utföras.

12.10 Offentlighetsprincipen

Enligt 12 § 2 mom. i grundlagen är handlingar och upptagningar som innehas av myndigheterna offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag. Var och en har rätt att ta del av offentliga handlingar och upptagningar.

I propositionen föreslås att i 40 c § 4 mom. i renskötsellagen ska föreskrivas om offentligheten av uppgifterna i skötsel- och nyttjandeplanerna för renbetesmark. Bestämmelsen innebär en mer omfattande offentlighet än vad som följer av de allmänna lagarna, eftersom planen inte anses vara en handling som omfattas av bestämmelserna i offentlighetslagen, varför den offentlighet som förutsätts i direktivet om tillgång till miljöinformation således inte kan garanteras utan specialbestämmelser om saken.

I bestämmelsen föreslås ett skaderekvisit, enligt vilket uppgifterna om renbeteslagets eller renägarnas näringsverksamhet ska vara sekretessbelagda om utlämnandet av dem av grundad anledning skulle kunna medföra ekonomisk skada för renägarna eller renbeteslaget. Bestämmelsen motsvarar i hög grad bestämmelsen i 24 § 1 mom. 20 punkten i offentlighetslagen.

Enligt förslaget ska bestämmelserna i offentlighetslagen tillämpas på en begäran om utlämning av uppgifter ur ett renbeteslags skötsel- och nyttjandeplan, bland annat de bestämmelser som gör det möjligt för en myndighet som fått planen att överföra begäran till den som upprättat planen, i detta fall renbeteslaget. I de högsta laglighetsövervakarnas avgörandepaxis och i rättslitteraturen har utgångspunkten för att en begäran ska få överföras ansetts vara att det ska finnas en grundad anledning för överföringen (t.ex. riksdagens biträdande justitieombudsmans avgörande 2.12.2014 Dnr 5014/2/14). I praktiken har överföring kunnat anses motiverad till exempel i situationer där myndigheten blivit tvungen att ta ställning till huruvida utlämnandet av den begärda handlingen skulle ha sådana konsekvenser som det har hänvisats till i skaderekvisitklausulerna i sekretessbestämmelserna. De bästa förutsättningarna att bedöma konsekvenserna har oftast den myndighet till vilken det hör eller har hört att behandla saken.

Eftersom tröskeln för hemlighållande är en aning lägre i den föreslagna skaderekvisitklausulen än i motsvarande klausul i offentlighetslagen, begränsar den föreslagna bestämmelsen och möjligheten att överföra en begäran om utlämnande av uppgifter till någon annan för behandling åtminstone i teorin offentlighetsprincipen en aning, till den del som det är frågan om en begäran som riktas till en myndighet. Saken anses dock ha ringa betydelse, när hänsyn tas till att förslagets huvudsakliga verkan är att den vidgar offentligheten till att gälla även renbeteslag. Ifall myndigheten inte skulle ha möjlighet att överföra begäran, skulle den sannolikt ändå begära en bedömning av renbeteslaget om synpunkter som hänför sig till skaderekvisitklausulen.

På ovan anförda grunder är förslaget inte problematiskt med hänsyn till 12 § 2 mom. i grundlagen.

12.11 Personuppgifter

I 22 a § 3 mom. i förslaget om ändring av renskötsellagen föreskrivs att renbeteslaget ska föra bok över varje enskild renägars renar som inte avräknats och i 5 mom. i samma paragraf om att ett renbeteslag som beslutat tillämpa ett system med gottgörelsepoäng ska föra bok över de renar som avräknats i förväg. Bestämmelserna har anknytning till bestämmelsen om skydd för privatlivet i 10 § 1 mom. i grundlagen. I momentet föreskrivs att närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag.

Enligt grundlagsutskottets tolkningspraxis är det som regel tillräckligt med tanke på 10 § 1 mom. i grundlagen att bestämmelserna uppfyller kraven i Europaparlamentets och rådets förordning om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och

om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (*den allmänna dataskyddsförordningen*). Enligt utskottet ska skyddet för personuppgifter i framtiden i första hand garanteras med stöd av den nämnda förordningen och den nationella allmänna lagstiftningen om dataskydd. Man bör alltså förhålla sig restriktivt till att införa nationell speciallagstiftning och ska begränsa sådan lagstiftning till att endast avse nödvändiga bestämmelser inom ramen för det nationella handlingsutrymme som den allmänna dataskyddsförordningen medger (se GrUU 14/2018 rd, s. 4–5).

Enligt de principer som anges i den allmänna dataskyddsförordningen ska personuppgifter samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och legitima ändamål. Personuppgifterna som samlas in ska vara adekvata, relevanta och begränsade till vad som är nödvändigt för det ändamål för vilket de behandlas.

Den föreslagna bokföringen av personuppgifterna behövs för att man på ett tillförlitligt sätt och utan att riskera delägarnas rättsskydd ska kunna följa upp att antalet renar minskas så som det föreskrivs i lagen. Bokföring av renar som inte avräknats behövs också när beslut fattas om beviljande av djurspecifikt stöd till renhushållningen. Den behandling av personuppgifter som är nödvändig vid bokföringen hör samman med en rättslig förpliktelse som åvilar den som är registeransvarig (artikel 6.1 underpunkt c i den allmänna dataskyddsförordningen), varför det finns en grund för behandlingen enligt den allmänna dataskyddsförordningen. I artikel 6.2 och 6.3 i förordningen föreskrivs det om det nationella handlingsutrymmet i anknytning till de nämnda grunderna för behandling av personuppgifter, det vill säga om möjligheten att utfärda närmare nationella bestämmelser om den rättsliga grunden för behandlingen av personuppgifter. Nationellt kan det föreskrivas bland annat om vilken typ av uppgifter som ska behandlas, om de registrerade, om kravet på ändamålsbundenhet och om lagringstider. Medlemsstaternas lagstiftning ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det mål som eftersträvas.

De föreslagna bestämmelserna om registerföring och om innehållet i uppgifterna i registren anses hålla sig inom det nationella handlingsutrymme som den allmänna dataförordningen tillåter och vara proportionella mot de behov som hänför sig till åliggandena i renskötsellagen.

I artikel 9 i den allmänna dataskyddsförordningen finns det bestämmelser om behandlingen av uppgifter som gäller särskilda kategorier av personuppgifter. Behandling av sådana här uppgifter, såsom uppgifter om ras, etniskt ursprung och hälsa, är förbjuden, om inte behandlingen grundar sig på någon av de grunder för behandling som anges i punkt 2 i artikeln. Den föreslagna registerföringen gäller inte uppgifter som hör till särskilda kategorier av personuppgifter.

Enligt förslaget till 22 a § 4 mom. i renskötsellagen ska Livsmedelsverket efter utgången av varje renskötselår av renbeteslagen få uppgift om hur många renar som borde ha minskats varje enskild delägare har för det året, till den del som antalet sådana överstiger tre procent av renägarens totala antal livrenar. Myndigheten behöver få bokförda uppgifter om renar som inte avräknats för att kunna utöva myndighetstillsyn över minskningen av antalet renar och för att kunna påföra de påföljder som hör samman med tillsynen, varför rätten att få uppgifterna är förenlig med bokföringens användningsändamål, som även det berör syftet att hålla antalet renar inom det tillåtna maximiantalet.

I propositionen föreslås inte bestämmelser om hur länge bokföringsuppgifterna ska bevaras, men en gräns för hur länge de behövs begränsas av förslaget till 22 a §, där det föreslås att en försummad minskningsskyldighet ska kvarstå i fem år och att gottgörelsepoängen också ska vara i kraft i fem år. För att tillgodose det inbyggda dataskydd och dataskydd som standard som beskrivs i artikel 25 i den allmänna dataskyddsförordningen hör det till den personuppgiftsansvariges uppgifter att bland annat ange bevaringstider för de personuppgifter som behandlas. Den personuppgiftsansvarige ska således fastställa lagringstiderna med beaktande av nödvändighetskravet vid behandlingen av personuppgifter.

12.12 Rättsskydd

Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller ens rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Enligt förarbetena till grundlagen (RP 309/1993 rd s. 78) hindrar grundlagen dock inte att man genom lag stadgar om smärre undantag, under förutsättning att undantagen inte ändrar rättighetens ställning som huvudregel eller i enskilda fall riskerar individens rättighet till rättvis rättegång (bl.a. GrUU 5/2006 rd, s. 7/II, GrUU 48/2006 rd, s. 4–5). Även när grundläggande fri- och rättigheter begränsas ska det ses till att rättsskyddet är ordnat på ett tillräckligt sätt.

Enligt renskötsellagen får en delägare i renbeteslaget söka ändring i renbeteslagets beslut genom att anföra besvär hos förvaltningsdomstolen, om beslutet kränker delägarrens rätt eller har tillkommit i fel ordning eller annars strider mot lag. På ändringssökandet tillämpas vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Denna bestämmelse och de allmänna bestämmelserna om förvaltningsrättskipning i nyss nämnda lag uppfyller grundlagens krav på rättvis rättegång beträffande de beslut som renbeteslagen kan komma att fatta.

Befogenheten att minska en renägars renantal på renägarrens vägnar utövas i mycket få renbeteslag. Enligt gällande lag tillkommer befogenheten renvärden, men i propositionen föreslås att renbeteslagets stämma ska ha denna befogenhet. Rättspraxis har varit vacklande i frågan huruvida det i beslutet endast är frågan om verkställighet av ett sådant tvångsminskingsbeslut som avses i renskötsellagens 22 § 1 eller 3 mom., och alltså inte om ett avgörande i ett förvaltningsärende, eller om det är frågan om ett från tvångsminskingsbeslutet separat beslut. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande HFD 2.4.2008 liggare nr 679 ansett att besvär kunde anföras över beslutet, eftersom i beslutet även bestämdes på vilket sätt renantalet skulle minskas.

I lagförslaget föreslås att renbeteslaget ska kunna verkställa minskningar endast vid renskiljningar, vilket innebär ett förtydligande jämfört med nuläget och även förtydligar att det är delägarrens som i första hand väljer ut de renar som ska minska delägarrens reninnehav och att renbeteslagets representant får ta hand om verkställigheten endast om delägaren är passiv. Det praktiska genomförandet ska inte vara något som kan överklagas, men verkställigheten ska styras av bland annat förvaltningslagens principer om god förvaltning och bestämmelserna om förvaltningsklagan i 8 kap. i förvaltningslagen.

I propositionen föreslås att renbeteslagets beslut om att begränsa maximiantalet renar, beslut om minskning av renantalet samt beslut om fastställande av renlängden ska iakttas oberoende av eventuellt ändringssökande. Detta ansetts motiverat för att uppskov med verkställigheten av

besluten kan ha negativa återverkningar för andra renägars rättsliga ställning och hur andras grundläggande friheter och rättigheter blir tillgodosedda. Så kan t.ex. fördröjd minskning av antalet renar genom att renmängden växer komma att öka de övriga delägarnas minskningsskyldighet och minska deras stöd för renhushållning. Ökning av renmängden utöver det tillåtna står också i strid med de allmänna intressen som är förknippade med den grundläggande rätten till miljön. Domstolen ska dock ha möjlighet att bestämma att verkställigheten av beslutet ska avbrytas. Betydelse för hur rättsskyddet ordnas har också bestämmelserna i 3 kap. i skadeståndslagen, där det föreskrivs bland annat om att ett samfund som utövar offentlig makt är skyldigt att ersätta skada som har uppstått genom fel eller försummelse vid utövning av offentlig makt, när de krav blivit åsidosatta som med hänsyn till verksamhetens art och ändamål skäligen kan ställas på fullgörandet av åtgärden eller uppgiften.

12.13 Bemyndigande att utfärda förordning och föreskrifter

Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen kan republikens president, statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Utgångspunkten är den att statsrådets allmänna sammanträde utfärdar förordningar om vittbärande och principiellt viktiga ärenden samt om andra ärenden vilkas betydelse kräver det. Principen framgår av 67 § i grundlagen, där det föreskrivs om beslutsfattandet i statsrådet. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandepraxis också lyft fram att en utgångspunkt i fråga om 80 § 1 mom. i grundlagen är att ministerier kan bemyndigas att utfärda förordningar närmast i frågor av teknisk natur och frågor som har ringa samhällelig eller politisk betydelse (GrUU 33/2004 rd).

Enligt propositionen ska behörigheten att bestämma det maximala tillåtna antalet renar för renbeteslag och deras delägare, en behörighet som enligt 21 § i renskötsellagen tillhör jord- och skogsbruksministeriet, med anledning av sakens betydelse överföras på statsrådet. Utformningen av bemyndigandet anses uppfylla grundlagsutskottets krav i sin utlåtandepraxis om att bestämmelserna om sådant bemyndigande ska vara exakta och noggrant avgränsade (GrUU 19/2002 rd och GrUU 40/2002 rd).

Enligt 80 § 2 mom. i grundlagen kan även andra myndigheter genom lag bemyndigas att utfärda rättsnormer i bestämda frågor, om det med hänsyn till föremålet för regleringen finns särskilda skäl och regleringens sakliga betydelse inte kräver att den sker genom lag eller förordning. Ett sådant bemyndigande ska ha ett noga avgränsat tillämpningsområde. Enligt förarbetena till grundlagen (RP 1/1998 rd, s. 134/I) finns det ett särskilt skäl att lagstifta om behörighet för en myndighet att utfärda föreskrifter närmast när det är fråga om en sådan teknisk reglering av smärre detaljer som inte inbegriper prövningsrätt i någon större utsträckning.

Enligt 40 b § 4 mom. i renskötsellagen ska Livsmedelsverket meddela närmare föreskrifter om utformningen av skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmark och om de blanketter som ska användas vid upprättandet av planen. Dessutom ska Livsmedelsverket med stöd av 22 a § 7 mom. i renskötsellagen få meddela närmare föreskrifter om blanketter som ska användas vid bokföringen av renar som inte avräknats. Den föreslagna behörigheten gäller rätt att bestämma om detaljer av teknisk karaktär. De sakfrågor som bemyndigandet omfattar är dessutom tydligt avgränsade. Det kan anses att den föreslagna regleringen motiveras av särskilda skäl som hänför sig till föremålet för regleringen och att deras sakliga betydelse inte förutsätter att om blanketterna bestäms i lag eller förordning.

Med stöd av vad som anförts ovan anses det att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. På grund av att grundlagsutskottet inte tidigare har bedömt renbeteslagets offentliga förvaltningsuppgifter med hänsyn till 124 § i grundlagen, anser regeringen emellertid att det är önskvärt att det begärs ett utlåtande av grundlagsutskottet om propositionen.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av renskötsellagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i renskötsellagen (848/1990) 14 § 1 mom., 15, 21, 22 och 30 §, rubriken för 43 § och 43 § 1 mom. samt 47 och 52 §, av dem 14 § 1 mom. och 52 § sådana de lyder i lag 688/2025 och 21 och 22 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 285/2013, och
fogas till 10 § ett nytt 3 mom. och till lagen nya 1 a, 16 a, 19 a och 22 a §, ett nytt 6 c kap. och nya 52 a och 52 b § som följer:

1 a §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att säkerställa de grundläggande förutsättningarna för en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar renskötsel och att trygga samernas rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

10 §

Införande av renar till ett renbeteslags område

När renarna har förts in till ett renbeteslags område och antecknats som införda livrenar i förslaget till renbeteslagets renlängd, ska renvärderna lämna renvärderna i det avsändande renbeteslaget ett intyg som innehåller uppgift om vem som överlåtitt renarna och om antalet renar som förts in med tillstånd.

14 §

Sammanställande av ett renbeteslags stämma

Ett renbeteslags stämma sammankallas av renbeteslagets styrelse. Dessutom ska renbeteslagets styrelse sammankalla stämman, om de delägare i renbeteslaget som äger minst tio procent av de inräknade renar som tillhör renbeteslagets delägare, yrkar på detta för avgörande av ett visst ärende. Om stämman inte har sammankallats inom en månad från det att yrkandet bevisligen framställdes, får Livsmedelsverket berättiga den som har framställt yrkandet att sammankalla stämman. Stämman sammankallas genom en annons som ska publiceras i en inom renbeteslagets område spridd dagstidning minst sju dagar före stämman. Någon annons behöver dock inte publiceras om renbeteslaget beslutar att kallelserna till stämman ska sändas till delägarna som elektroniskt meddelande via det kommunikationsmedel som renbeteslagets bestämt eller per brev minst 14 dagar före stämman. Om kallelsen kan sändas till alla delägare som elektroniskt meddelande, ska den sändas minst 10 dagar före

stämman. Om renbeteslagets stämma eller styrelse har beslutat att det ska vara möjligt att delta i stämman också genom datakommunikation och med ett tekniskt hjälpmedel, tillämpas 24 § 2 mom. i föreningslagen (503/1989) på kallelsen till stämman.

15 §

Röstning vid renbeteslagets stämma

Vid ett renbeteslags stämma har en delägare lika många röster som delägaren har inräknade renar. I 22 a § 2 mom. avsedda renar som delägaren låtit bli att avräkna ger dock ingen rösträtt. En delägare får använda sin rösträtt även genom ombud. Vid stämman får ingen rösta med ett röstetal som utgör mer än 10 procent av det antal inräknade renar som delägarna i renbeteslaget har eller som överskrider det maximiantal livrenar per delägare som föreskrivs med stöd av 21 § 1 mom.

Som stämmans beslut anses den mening som har understötts av majoriteten av de avgivna rösterna. Faller rösterna lika avgör ordförandens röst, vid val dock lotten.

16 a §

Delgivning av renbeteslagets stämmobeslut

En delägare i ett renbeteslag anses ha fått del av renbeteslaget stämmobeslut i andra beslut än beslut som renbeteslagets stämma har fattat i förvaltningsärenden vid den tidpunkt stämman hölls.

Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller med avvikelse från förvaltningslagen (434/2003) också andra än för delägaren förpliktande beslut som renbeteslagets stämma har fattat i ett förvaltningsärende.

Av ett förpliktande stämmobeslut som renbeteslagets stämma har fattat i ett förvaltningsärende anses en delägare i ett renbeteslag, som själv eller vars lagliga företrädare eller ombud har deltagit i stämman, med avvikelse från förvaltningslagens bestämmelser, ha fått del vid den tidpunkt som nämns i 1 mom. Andra delägare ska delges beslutet separat. På delgivning tillämpas bestämmelserna om delgivning av förvaltningsbeslut i förvaltningslagen (434/2002) och i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003). Delgivningen kan dock utföras som vanlig delgivning. Dessutom kan delgivningen utföras som vanlig elektronisk delgivning via det kommunikationsmedel som renbeteslagets bestämt om inte delägaren har meddelat renbeteslaget att delägaren vägrar ta emot elektronisk delgivning.

19 a §

Jäv

Oberoende av vad som föreskrivs i förvaltningslagen tillämpas på jäv för delägare i ett renbeteslag, styrelsemedlemmar och ombud vid omröstning vid renbeteslaget stämma vad som i 26 § 1 och 3 mom. i föreningslagen föreskrivs om jäv för medlemmar och ombud. Oberoende av vad som föreskrivs i förvaltningslagen tillämpas på jäv för styrelsemedlemmar och renvärdar dessutom vad som i 37 § i föreningslagen föreskrivs om jäv för styrelsemedlemmar och funktionärer.

3 kap.

Renantal

21 §

Maximiantal renar

Genom förordning av statsrådet utfärdas för tio år i sänder bestämmelser om hur många livrenar ett renbeteslag varje år får hålla inom sitt område och hur många sådana renar en delägare i ett renbeteslag högst får äga. Av särskilda skäl kan maximiantalet renar under tioårsperioden ändras genom förordning av statsrådet.

När det föreskrivs om det i 1 mom. avsedda maximiantalet livrenar i ett renbeteslag ska hänsyn tas till att det antal renar som betar på renbeteslagets vinterbetesmarker inte överstiger vinterbetesmarkernas varaktiga avkastningsförmåga.

Om ett ändamålsenligt bedrivande av renskötsel förutsätter det, får ett renbeteslag för högst ett år i sänder besluta att maximiantalet livrenar som hålls inom dess område ska vara högst 20 procent mindre än det maximiantal som föreskrivs med stöd av 1 mom.

Renbeteslagets beslut ska iaktas trots eventuellt ändringssökande, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat på grund av anförda besvär. Om beslutet förutsätter att renantalet minskas, ska antalet minskas på det sätt som föreskrivs i 22 §.

Renbeteslaget ska delge Livsmedelsverket, Livskraftscentralen i Lappland och Renbeteslagsföreningen sitt beslut.

22 §

Beslut om minskning av antalet renar

Ett renbeteslag ska årligen besluta att det antal renar som sköts inom dess område ska minskas under det följande renskötselåret. Det antal som ska minskas ska beslutas så att renbeteslagets eller renägarens antal livrenar inte överskrider det maximiantal som avses i 21 § 1 eller 3 mom. eller 40 b § 3 mom. I första hand ska antalet av de renar som inte tillhör delägare i renbeteslaget minskas. Av de renar som tillhör delägare i renbeteslaget minskas först antalet av de renar som delägarna har utöver det maximiantal som har fastställts för dem eller som de har i strid med det förbud som avses i 10 § eller utan ett i den paragrafen avsett tillstånd.

Efter de minskningar som avses i 1 mom. minskas antalet av de renar som tillhör delägarna i renbeteslaget i proportion till deras antal. Av särskilda skäl kan ett renbeteslag dock besluta att en delägars renantal inte behöver minskas, varvid motsvarande antal minskas för de övriga renägarna i proportion till deras renantal. Ett renbeteslag kan även besluta att göra undantag från minskning i proportion till renantalet till den del minskningen behöver fördelas i olika proportion på kalvar och renar som är äldre än ett år eller det är nödvändigt för att trygga ett tillräckligt antal avelssarvar. Om renbeteslaget har beslutat om ett system som ska tillämpas utanför samernas hembygdsområde enligt 4 § i sametingslagen (974/1995) och det i enlighet med systemets regler har fastställts delägarspecifika maximiantal renar för de delägare som frivilligt åtagit sig att följa systemets regler, får undantag från minskning i proportion till renantalet även göras mellan dessa delägare.

Om det är sannolikt att renantalet utan åtgärder från renbeteslagets sida kommer att överskrida det tillåtna maximiantalet under det följande renskötselåret, kan renbeteslaget besluta att antalet

renar ska minskas redan under det löpande renskötselåret. På minskningen tillämpas 1 och 2 mom.

Renbeteslagets beslut enligt 1 och 3 mom. ska iakttas trots ändringssökande, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Som grund för de minskningar som avses i denna paragraf används antingen antalet renar enligt den senast fastställda renlängden eller antalet renar under det löpande året.

22 a §

Genomförande av minskning av antalet renar

En delägare i ett renbeteslag ska minska sitt renantal i enlighet med ett renbeteslags beslut enligt 22 §.

En ren anses ha avräknats om renen har slaktats eller på ett i 10 § 3 mom. avsett sätt bevisligen har överlåtits till någon utanför renskötselområdet under det renskötselår då minskningen genomförs eller om renen under denna tid har dött på något annat sätt än genom slakt.

Om renantalet inte har minskats i enlighet med renbeteslagets beslut under det renskötselår under vilket minskningen genomförs, kvarstår delägarens skyldighet att minska antalet renar under de fem följande renskötselåren. Renbeteslaget ska för varje delägare föra bok över de renar som inte avräknats. När en delägare minskar sitt renantal anses minskningarna i första hand hänföra sig till försummelser som antecknats i bokföringen med början från den äldsta försummelsen och därefter till minskningsskyldigheten för året i fråga.

Renbeteslaget ska efter utgången av varje renskötselår till Livsmedelsverket rapportera det årliga delägarspecifika antalet renar som inte minskats till den del detta antal överstiger tre procent av det totala antal livrenar som delägarna i fråga har.

Renbeteslaget kan besluta att en ren som en delägare avräknat på det sätt som avses i 2 mom. och vid den tidpunkt som avses i det momentet, utan att delägaren har haft skyldighet därtill, kan betraktas som avräknad vid de minskningar som genomförs under högst fem följande renskötselår. Renbeteslaget ska för varje delägare föra bok över de renar som avräknats i förväg i enlighet med renbeteslagets beslut.

Renbeteslaget kan i sitt i 22 § avsedda beslut bestämma att det vid de renskiljningar som det ordnar verkställer minskningen för de renägare som inte själva minskar sitt renantal. Polisen kan på begäran ge handräckning till dem som deltar i verkställandet av beslutet, om utförandet av uppdraget förhindras eller om det av någon annan orsak är nödvändigt. Bestämmelser om handräckning finns i 9 kap. 1 § 3–6 mom. i polislagen (872/2011).

Livsmedelsverket får meddela närmare föreskrifter om de blanketter som ska användas när bokföring av de renar som inte avräknats upprättas.

30 §

Renlängd

Ett renbeteslag ska varje renskötselår på basis av renskiljningarna upprätta en förteckning över de renar som ägs av delägare i renbeteslaget (*renlängd*). I renlängden ska även införas övriga renar som sköts inom renbeteslagets område samt de renar som ägarna har tagit i bruk utanför renskiljningarna. I renlängden ska dessutom i enlighet med de principer som renbeteslagsstämman bestämmer införas de renar som annars inte har ingått i renskiljningarna.

Motsvarande längd ska upprättas över de renar som vid renskiljningar har konstaterats höra till andra renbeteslag.

En delägare i ett renbeteslag är skyldig att till renbeteslaget lämna de uppgifter om sitt renantal som behövs för upprättandet av renlängden.

Ett beslut om fastställande av renlängden gäller trots ändringssökande, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Närmare bestämmelser om renlängden utfärdas genom förordning av statsrådet.

6 c kap.

Skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker

40 a §

Upprättande av en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark

Ett renbeteslag ska en gång vart tionde år upprätta och godkänna en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark i vilken åtgärder för att ordna nyttjandet av betesmarkerna bestäms på ett sätt som tryggar hållbarheten och den biologiska mångfalden hos betesmiljöerna på lång sikt och som på så sätt stöder nuvarande och kommande generationers möjligheter att bedriva renskötsel.

Om planen innehåller åtgärder som hänför sig till byggande, återställande av natur eller permanent extrautfodring av renar i sådana områden som ligger utanför samernas hembygdsområde och som ägs av andra än staten, kommuner, församlingar eller delägare i renbeteslaget, ska renbeteslaget i beredningen av skötsel- och nyttjandeplanen höra företrädare för det lokala jord- och skogsbruket.

Innan renbeteslaget godkänner skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark ska det be Livskraftscentralen i Lappland yttra sig om huruvida planen uppfyller de krav som ställs på planen i denna lag. Den godkända planen samt yttrandet och en motivering till eventuella avvikelser från det som presenteras i planen ska sändas till Livsmedelsverket inom två månader från godkännandet.

Ett beslut om godkännande av planen gäller trots eventuellt ändringssökande, om inte fullföljdsdomstolen bestämmer något annat.

40 b §

Innehållet i en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark

En skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark ska innehålla en beskrivning av det nuvarande tillståndet för renbeteslagets renbetesmarker, av de viktigaste kända naturvärdena och av de centrala omständigheter och riskfaktorer som hänför sig till betesmarkernas skick och framtida nyttjande och till annan markanvändning som påverkar betesmarkerna. Planen ska dessutom innehålla en beskrivning av tillvägagångssätt avsedda att förebygga skador som renar orsakar på odlingar och permanent bebyggelse. I planen ska mål för att trygga betesmarkerna skick och deras hållbara nyttjande uppställas samt effektfulla åtgärder för att uppnå målen beskrivas.

Åtminstone två av följande åtgärder ska väljas som åtgärder i skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark:

1) att förbättra tillståndet för lavbetesmarker genom att anvisa vinterbetesmarker som inte ska nyttjas under snöfria tider och genom att styra renarnas vandring mellan betesmarker genom vallning, stängsel eller på andra möjliga sätt,

2) att minimera nyttjandet av betesmarker vintertid genom att minst två tredjedelar av varje renskötselårs slaktrenar slaktas senast den 15 november eller, om särskilda vinterbetesmarker används, genom att slaktrenarna skiljs och slaktas innan renarna flyttas till vinterbetesmarkerna,

3) att utveckla rotationen av sommarbetet genom att under snöfria tider styra betesgången på ett sätt som främjar den biologiska mångfalden och motverkar skadlig igenväxt; dessutom eller alternativt att delta i sådana åtgärder för återställande av naturen på betesmarkerna som har betydande inverkan på den lokala naturen,

4) att öka det gemensamma nyttjandet av betesmarker genom sammanslagning av eller samarbete mellan renbeteslag eller betesgrupper, siidaer eller motsvarande renskötagrupper i renbeteslaget som sköter sina renar tillsammans, i syfte att främja den biologiska mångfalden hos betesmarkerna och betesrotation,

5) att sänka maximiantalet renar per renbeteslag för att förbättra vinterbetesmarkernas skick så att renantalet är minst 7 och högst 20 procent mindre än det maximiantal som avses i 21 § 1 mom.

Val och genomförande av en sådan åtgärd som avses i 2 mom. 5 punkten förutsätter att renbeteslaget har fattat ett gällande beslut om det maximiantal livrenar som ska hållas inom dess område. Så länge renbeteslagets renantal underskrider det maximiantal som avses i 21 § 1 mom. med mer än 20 procent behövs dock inget separat beslut. Beslutet kan fattas för högst tio år åt gången. I fråga om renbeteslagets beslut tillämpas 21 § 4 och 5 mom.

Livsmedelsverket meddelar närmare föreskrifter om det sätt på vilket skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark ska presenteras och om de blanketter som ska användas vid upprättandet av planen.

40 c §

Uppföljning och rapportering av planen samt ändringar i planen

Ett renbeteslag ska årligen fastställa en beskrivning av hur planen har genomförts. Beskrivningen ska sändas till Renbeteslagsföreningen senast den 15 november varje år.

Renbeteslagsföreningen ska sända renbeteslagens beskrivningar till Livsmedelsverket före utgången av november.

Ett renbeteslag får vid behov och på basis av sin uppföljning besluta om ändringar i planen, om planen fortfarande uppfyller kraven i 40 b §. Om det visar sig omöjligt att genomföra en i 40 b § 2 mom. avsedd åtgärd i planen, ska renbeteslaget ändra planen i syfte att ersätta åtgärden med en annan åtgärd, om inte kravet som gäller minimiantalet åtgärder uppfylls oberoende av detta. På ändringar av planen tillämpas dessutom vad som i 40 a § 2–4 mom. föreskrivs om planen.

På en plan som renbeteslaget fastställt och en beskrivning som avses i 1 mom. tillämpas vad som i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet föreskrivs om myndighetshandlingar. Till den del det är fråga om rätten att ta del av planen tillämpas på renbeteslaget vad som i den lagen föreskrivs om myndigheter. Utöver vad som i den lagen föreskrivs om grunderna för sekretess, är uppgifter om renbeteslagets eller renägarnas näringsverksamhet i planen och beskrivningen sekretessbelagda, om utlämnandet av uppgifterna av grundad anledning kan orsaka renägaren eller renbeteslaget ekonomisk skada.

43 §

Överlåtelse av renboskap inom renbeteslag

Den som förvärvar renar genom köp eller gåva och som är delägare i samma renbeteslag eller har för avsikt att vara det, ska utan dröjsmål underrätta renvärderna om detta. En renägare, vars antal renar som inte har minskats överstiger tre procent av renägarens totala antal livrenar, får inte sälja sina renar eller ge dem i gåva till den nämnda förvärvaren eller gåvotagaren förrän ägaren har fullgjort sin skyldighet enligt 22 a § 1 mom. att minska renantalet, såvida inte överlåtelsen gäller hela renboskapen och det avtalas att minskningsskyldigheten övergår på förvärvaren.

47 §

Renskötselförseelse

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1) i strid med 30 § 3 mom. underlåter att uppge det antal renar som ska införas i renlängden eller uppger ett oriktigt antal,

2) i strid med förbudet enligt 10 § 1 mom. eller utan det tillstånd som krävs enligt 2 mom. i den paragrafen för in renar till renbeteslagets område, eller

3) i strid med 42 § skrämmar renar
ska, om inte strängare straff föreskrivs för gärningen någon annanstans i lag, för *renskötselförseelse* dömas till böter.

Myndigheten kan avstå från att anmäla en förseelse till förundersökningsmyndigheten, om gärningen eller försummelsen är ringa och det inte är fråga om upprepade överträdelser av bestämmelserna.

52 §

Tillsyn

Livsmedelsverket utövar tillsyn över att denna lag samt de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den blir iakttagna och verkställda.

Om ett renbeteslag eller en delägare i ett renbeteslag bryter mot denna lag eller mot bestämmelser som utfärdats med stöd av den kan Livsmedelsverket förelägga renbeteslaget eller delägaren att fullgöra sin skyldighet inom en tid som är tillräcklig med beaktande av sakens natur.

Livsmedelssäkerhetsverket kan förena ett i 2 mom. avsett föreläggande som riktar sig mot renbeteslaget med vite eller med hot om att den försummade åtgärden utförs på renbeteslagets bekostnad.

Bestämmelser om vite och hot om tvångsutförande finns i viteslagen (1113/1990).

52 a §

Påföljdsavgift

Påföljdsavgift kan av Livsmedelsverket påföras en delägare i ett renbeteslag som försummar skyldigheten enligt 22 a § 1 mom. att minska sitt renantal. Avgiften är 450 euro för varje ren som inte avräknats. De renar som inte avräknats räknas separat för varje sådant renskötselår under vilket antalet renar inte har minskats.

Påföljdsavgiften kan efterskänkas eller påföras till ett lägre belopp än det belopp som bestäms enligt 1 mom., om gärningen kan anses vara ringa och inte tyder på likgiltighet för förpliktelserna i lag eller om det med hänsyn till särskilda omständigheter som gäller gärningen är skäligt att efterskänka avgiften eller påföra den till ett lägre belopp än minimibeloppet.

Påföljdsavgift får inte påföras en person som misstänks för samma gärning i en förundersökning eller åtalsprövning eller i ett brottmål som är anhängigt vid domstol eller en person som genom en lagakraftvunnen dom har dömts för samma gärning. Om avgift har påförts, får inte för samma gärning påföras en ytterligare påföljdsavgift eller dömas till straff i domstol.

Påföljdsavgift får inte påföras, om mer än två år har förflutit från den sista dagen under det renskötselår då försummelsen upphörde. Bestämmelser om verkställigheten av påföljdsavgift som påförts med stöd av denna lag finns i lagen om verkställighet av böter (672/2002).

52 b §

Livsmedelsverkets rätt att få uppgifter

Livsmedelsverket har trots sekretessbestämmelserna rätt att av renbeteslag och deras delägare få de uppgifter som är nödvändiga för utförande av de uppgifter som föreskrivs i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 52 a § tillämpas dock först ett år efter ikraftträdandet av denna lag.

Jord- och skogsbruksministeriets förordning om märkesdistrikt och högsta tillåtna antal renar (414/2020) förblir i kraft vid ikraftträdandet av denna lag.

Bestämmelserna i 22 a § i denna lag tillämpas också på renar som före ikraftträdandet av denna lag har antecknats i renbeteslagets delägarspecifika bokföring, om det har förflutit högst tre år från det att anteckningen gjordes och anteckningen har gjorts under ett sådant renskötselår då delägarna i renbeteslaget har varit skyldiga att minska antalet renar.

Renbeteslaget ska fastställa den första skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark inom ett år från ikraftträdandet av denna lag.

2.

Lag

om ändring av 14 § i lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen (1559/2001) 14 § 1 mom. som följer:

14 §

Stöd för renhushållning

Renägare som idkar renhushållning i Finland inom området för nordligt stöd kan beviljas stöd på basis av antalet i 5 § 2 punkten i renskötsellagen (848/1990) avsedda livrenar. Stöd kan beviljas fysiska personer eller ett sådant hushåll som består av fysiska personer och som är en familjehelhet med gemensam ekonomi. Som hushåll betraktas också ett oskiftat dödsbo. Stöd betalas inte till den del antalet livrenar överskrider de för renbeteslaget eller dess delägare bestämda högsta tillåtna antal renar som avses i 21 § 1 eller 3 mom. eller 40 b § 3 mom. i renskötsellagen. Stöd betalas inte för de renar som en delägare borde ha slaktat enligt ett i 22 § 1 eller 3 mom. i den lagen avsett beslut. Om antalet av de ovan avsedda icke-slaktade renarna i hushållet överskrider tre procent av antalet livrenar i hushållet, betalas inget stöd alls till hushållet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ansökningar som har blivit anhängiga före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

3.

Lag

om ändring av lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar (986/2011) 10 §
4 mom., sådant det lyder i lag 1676/2015, och
fogas till lagen en ny 10 a § som följer:

10 a §

Iakttagande av skyldigheter enligt renskötsellagen

Ett renbeteslag kan beviljas stöd endast om antalet livrenar i renbeteslaget inte överskrider det högsta tillåtna antal som föreskrivits med stöd av renskötsellagen.

Om renbeteslaget med stöd av 21 § 3 mom. eller 40 b § 3 mom. i renskötsellagen har beslutat att det högsta tillåtna antalet livrenar per renbeteslag är lägre än det antal livrenar som avses i 1 mom., kan stöd beviljas endast om maximiantalet livrenar enligt renbeteslagets beslut inte överskrids.

Livskraftscentralen i Lappland kan dock besluta att stöd beviljas, om antalet livrenar i renbeteslaget är högst tre procent större än det högsta tillåtna antalet renar per renbeteslag och det finns särskilda skäl för överskridningen.

Förutsättningen för att ett renbeteslag ska få stöd är att renbeteslaget har fullgjort sina skyldigheter enligt renskötsellagen att upprätta en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark och att ändra planen. Beviljande av stöd till ett renbeteslag hindras om den behöriga myndigheten har kännedom om att renbeteslaget under året då ansökan om stöd görs eller året före det allvarligt har försummat sina övriga skyldigheter enligt renskötsellagen.

Vad som föreskrivs i 1–4 mom. hindrar inte att investeringsstöd beviljas för ett slakteri som flera renbeteslag äger tillsammans.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ansökningar som har blivit anhängiga före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

4.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av böter (672/2002) 1 § 2 mom. 60 punkten, sådan den lyder i lag 860/2025, och
fogas till 1 § 2 mom., sådant det lyder i lagarna 416/2025 och 860/2025, en ny 61 punkt som följer:

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av följande administrativa påföljder av straffkaraktär:

60) avgift för trafikförseelse enligt 122 § i lagen om transport av farliga ämnen inom Försvarsmakten och Gränsbevakningsväsendet,
61) påföljdsavgift enligt 52 a § i renskötsellagen (848/1990).

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 30 oktober 2025

Statsminister

Petteri Orpo

Jord- och skogsbruksminister Sari Essayah

1.

Lag

om ändring av renskötsellagen

I enlighet med riksdagens beslut:
ändras i renskötsellagen (848/1990) 14 § 1 mom., 15, 21, 22 och 30 §, rubriken för 43 § och 43 § 1 mom. samt 47 och 52 §, av dem 14 § 1 mom. och 52 § sådana de lyder i lag 688/2025 och 21 och 22 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 285/2013, och
fogas till 10 § ett nytt 3 mom. och till lagen nya 1 a, 16 a, 19 a och 22 a §, ett nytt 6 c kap. och nya 52 a och 52 b § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 a §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att säkerställa de grundläggande förutsättningarna för en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar renskötsel och att trygga samernas rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

10 §

Införande av renar till ett renbeteslags område

När renarna har förts in till ett renbeteslags område och antecknats som införda livrenar i förslaget till renbeteslagets renlängd, ska renvärderna lämna renvärderna i det avsändande renbeteslaget ett intyg som innehåller uppgift om vem som överlätit renarna och om antalet renar som förts in med tillstånd.

14 §

14 §

Samman kallande av ett renbeteslags stämma

Samman kallande av ett renbeteslags stämma

Ett renbeteslags stämma samman kallas av renbeteslagets styrelse genom en annons som

Ett renbeteslags stämma samman kallas av renbeteslagets styrelse. Dessutom ska

Gällande lydelse

ska publiceras i en inom renbeteslagets område spridd dagstidning minst sju dagar före stämman. Dessutom ska styrelsen sammankalla stämman, då delägare i renbeteslaget som äger minst tio procent av de inräknade renar som tillhör renbeteslagets delägare yrkar på detta för avgörande av ett visst ärende. Om stämman inte har sammankallats inom en månad från det yrkandet bevisligen framställdes, får Livsmedelsverket berättiga den som har framställt yrkandet att sammankalla stämman.

Föreslagen lydelse

renbeteslagets styrelse sammankalla stämman, om de delägare i renbeteslaget som äger minst tio procent av de inräknade renar som tillhör renbeteslagets delägare, yrkar på detta för avgörande av ett visst ärende. Om stämman inte har sammankallats inom en månad från det att yrkandet bevisligen framställdes, får Livsmedelsverket berättiga den som har framställt yrkandet att sammankalla stämman. Stämman sammankallas genom en annons som ska publiceras i en inom renbeteslagets område spridd dagstidning minst sju dagar före stämman. Någon annons behöver dock inte publiceras om renbeteslaget beslutar att kallelserna till stämman ska sändas till delägarna som elektroniskt meddelande via det kommunikationsmedel som renbeteslagets bestämt eller per brev minst 14 dagar före stämman. Om kallelsen kan sändas till alla delägare som elektroniskt meddelande, ska den sändas minst 10 dagar före stämman. Om renbeteslagets stämma eller styrelse har beslutat att det ska vara möjligt att delta i stämman också genom datakommunikation och med ett tekniskt hjälpmedel, tillämpas 24 § 2 mom. i föreningslagen (503/1989) på kallelsen till stämman.

15 §

Röstning vid renbeteslagets stämma

Vid ett renbeteslags stämma har en delägare lika många röster som han har inräknande renar. Ingen får dock rösta med ett röstetal som utgör mer än fem procent av antalet inräknade renar som delägarna i renbeteslaget har. En delägare får använda sin rösträtt även genom ombud.

Som stämmans beslut anses den mening som har understötts av majoriteten av de

15 §

Röstning vid renbeteslagets stämma

Vid ett renbeteslags stämma har en delägare lika många röster som delägaren har inräknande renar. I 22 a § 2 mom. avsedda renar som delägaren låtit bli att avräkna ger dock ingen rösträtt. En delägare får använda sin rösträtt även genom ombud. Vid stämman får ingen rösta med ett röstetal som utgör mer än 10 procent av det antal inräknade renar som delägarna i renbeteslaget har eller som överskrider det maximiantal livrenar per delägare som föreskrivs med stöd av 21 § 1 mom.

Som stämmans beslut anses den mening som har understötts av majoriteten av de

Gällande lydelse

avgivna rösterna. Faller rösterna lika avgör ordförandens röst, vid val dock lotten.

Föreslagen lydelse

avgivna rösterna. Faller rösterna lika avgör ordförandens röst, vid val dock lotten.

16 a §

Delgivning av renbeteslagets stämmobeslut

En delägare i ett renbeteslag anses ha fått del av renbeteslaget stämmobeslut i andra beslut än beslut som renbeteslagets stämma har fattat i förvaltningsärenden vid den tidpunkt stämman hölls.

Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller med avvikelse från förvaltningslagen (434/2003) också andra än för delägaren förpliktande beslut som renbeteslagets stämma har fattat i ett förvaltningsärende.

Av ett förpliktande stämmobeslut som renbeteslagets stämma har fattat i ett förvaltningsärende anses en delägare i ett renbeteslag, som själv eller vars lagliga företrädare eller ombud har deltagit i stämman, med avvikelse från förvaltningslagens bestämmelser, ha fått del vid den tidpunkt som nämns i 1 mom. Andra delägare ska delges beslutet separat. På delgivning tillämpas bestämmelserna om delgivning av förvaltningsbeslut i förvaltningslagen (434/2002) och i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003). Delgivningen kan dock utföras som vanlig delgivning. Dessutom kan delgivningen utföras som vanlig elektronisk delgivning via det kommunikationsmedel som renbeteslagets bestämt om inte delägaren har meddelat renbeteslaget att delägaren vägrar ta emot elektronisk delgivning.

19 a §

Jäv

Oberoende av vad som föreskrivs i förvaltningslagen tillämpas på jäv för delägare i ett renbeteslag, styrelsemedlemmar och ombud vid omröstning vid renbeteslaget stämma vad som i 26 § 1 och 3 mom. i

Gällande lydelse

3 kap.

Renantal

21 §

Fastställande av renantalet

Efter att ha hört Renbeteslagsföreningen och lantbruksproducenternas förbund bestämmer jord- och skogsbruksministeriet för tio år i sänder hur många livrenar ett renbeteslag varje år får hålla inom sitt område och hur många sådana renar en delägare högst får äga. Av särskilda skäl kan ministeriet ändra sitt beslut även under tioårsperioden.

När jord- och skogsbruksministeriet bestämmer maximiantalet livrenar per renbeteslag enligt 1 mom. skall ministeriet fästa uppmärksamhet vid att det sammanlagda antal renar som under vintern betar på renbeteslagets område inte får överstiga den uthålliga avkastningsförmågan hos renbeteslagets vinterbeten.

Då ett ändamålsenligt bedrivande av renskötsel förutsätter det, får ett renbeteslag för högst ett år i sänder besluta att det största antalet livrenar inom renbeteslagets område ska vara mindre än det maximiantal som nämns i 1 mom. Renbeteslagets beslut ska verkställas omedelbart, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat på grund av anförda besvär. Antalet renar ska minskas på det sätt som föreskrivs i 22 §.

Föreslagen lydelse

föreningslagen föreskrivs om jäv för medlemmar och ombud. Oberoende av vad som föreskrivs i förvaltningslagen tillämpas på jäv för styrelsemedlemmar och renvärdar dessutom vad som i 37 § i föreningslagen föreskrivs om jäv för styrelsemedlemmar och funktionärer.

3 kap.

Renantal

21 §

Maximiantal renar

Genom förordning av statsrådet utfärdas för tio år i sänder bestämmelser om hur många livrenar ett renbeteslag varje år får hålla inom sitt område och hur många sådana renar en delägare i ett renbeteslag högst får äga. Av särskilda skäl kan maximiantalet renar under tioårsperioden ändras genom förordning av statsrådet.

När det föreskrivs om det i 1 mom. avsedda maximiantalet livrenar i ett renbeteslag ska hänsyn tas till att det antal renar som betar på renbeteslagets vinterbetesmarker inte överstiger vinterbetesmarkernas varaktiga avkastningsförmåga.

Om ett ändamålsenligt bedrivande av renskötsel förutsätter det, får ett renbeteslag för högst ett år i sänder besluta att maximiantalet livrenar som hålls inom dess område ska vara högst 20 procent mindre än det maximiantal som föreskrivs med stöd av 1 mom.

Renbeteslagets beslut ska iakttas trots eventuellt ändringssökande, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat på grund av anförda besvär. Om beslutet förutsätter att renantalet minskas, ska

Gällande lydelse

22 §

Minskning av antalet renar

Då ett renbeteslags eller en renägars antal livrenar överskrider det maximiantal som avses i 21 §, skall renbeteslaget under det följande renskötselåret besluta att det antal renar som sköts inom dess område skall minskas till det tillåtna maximiantalet. I första hand skall minskningen gälla de renar som inte tillhör delägare i renbeteslaget. Av de renar som tillhör delägarna minskas först de renar som ägarna har utöver det maximiantal som har fastställts för dem, och därefter minskas antalet i proportion till det antal renar som tillhör delägarna.

Ett renbeteslag kan av särskilda skäl besluta att en delägars renantal inte skall minskas. Motsvarande antal minskas därvid för de övriga renägarna i proportion till deras renantal.

Föreslagen lydelse

antalet minskas på det sätt som föreskrivs i 22 §.

Renbeteslaget ska delge Livsmedelsverket, Livskraftscentralen i Lappland och Renbeteslagsföreningen sitt beslut.

22 §

Beslut om minskning av antalet renar

Ett renbeteslag ska årligen besluta att det antal renar som sköts inom dess område ska minskas under det följande renskötselåret. Det antal som ska minskas ska beslutas så att renbeteslagets eller renägens antal livrenar inte överskrider det maximiantal som avses i 21 § 1 eller 3 mom. eller 40 b § 3 mom. I första hand ska antalet av de renar som inte tillhör delägare i renbeteslaget minskas. Av de renar som tillhör delägare i renbeteslaget minskas först antalet av de renar som delägarna har utöver det maximiantal som har fastställts för dem eller som de har i strid med det förbud som avses i 10 § eller utan ett i den paragrafen avsett tillstånd.

Efter de minskningar som avses i 1 mom. minskas antalet av de renar som tillhör delägarna i renbeteslaget i proportion till deras antal. Av särskilda skäl kan ett renbeteslag dock besluta att en delägars renantal inte behöver minskas, varvid motsvarande antal minskas för de övriga renägarna i proportion till deras renantal. Ett renbeteslag kan även besluta att göra undantag från minskning i proportion till renantalet till den del minskningen behöver fördelas i olika proportion på kalvar och renar som är äldre än ett år eller det är nödvändigt för att trygga ett tillräckligt antal avelssarvar. Om renbeteslaget har beslutat om ett system som ska tillämpas utanför samernas hembygdsområde enligt 4 § i sametingslagen (974/1995) och det i enlighet med systemets regler har fastställts delägarspecifika maximiantal renar för de delägare som frivilligt åtagit sig att följa systemets regler, får undantag från minskning i proportion till renantalet även göras mellan dessa delägare.

Gällande lydelse

Framgår det att antalet renar under det följande renskötselåret kommer att överskrida det tillåtna maximiantalet, får renbeteslaget besluta att antalet renar ska minskas redan under det löpande renskötselåret. På minskningen ska 1 och 2 mom. tillämpas. Renbeteslagets beslut får verkställas omedelbart, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat på grund av anförda besvär.

Föreslagen lydelse

Om det är sannolikt att renantalet utan åtgärder från renbeteslagets sida kommer att överskrida det tillåtna maximiantalet under det följande renskötselåret, kan renbeteslaget besluta att antalet renar ska minskas redan under det löpande renskötselåret. På minskningen tillämpas 1 och 2 mom.

Renbeteslagets beslut enligt 1 och 3 mom. ska iakttas trots ändringssökande, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Som grund för de minskningar som avses i denna paragraf används antingen antalet renar enligt den senast fastställda renlängden eller antalet renar under det löpande året.

22 a §

Genomförande av minskning av antalet renar

En delägare i ett renbeteslag ska minska sitt renantal i enlighet med ett renbeteslags beslut enligt 22 §.

En ren anses ha avräknats om renen har slaktats eller på ett i 10 § 3 mom. avsett sätt bevisligen har överlåtits till någon utanför renskötselområdet under det renskötselår då minskningen genomförs eller om renen under denna tid har dött på något annat sätt än genom slakt.

Om renantalet inte har minskats i enlighet med renbeteslagets beslut under det renskötselår under vilket minskningen genomförs, kvarstår delägarens skyldighet att minska antalet renar under de fem följande renskötselåren. Renbeteslaget ska för varje delägare föra bok över de renar som inte avräknats. När en delägare minskar sitt renantal anses minskningarna i första hand hänföra sig till försummelser som antecknats i bokföringen med början från den äldsta försummelsen och därefter till minskningsskyldigheten för året i fråga.

Renbeteslaget ska efter utgången av varje renskötselår till Livsmedelsverket rapportera det årliga delägarspecifika antalet renar som inte minskats till den del detta antal överstiger

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

tre procent av det totala antal livrenar som delägarna i fråga har.

Renbeteslaget kan besluta att en ren som en delägare avräknat på det sätt som avses i 2 mom. och vid den tidpunkt som avses i det momentet, utan att delägaren har haft skyldighet därtill, kan betraktas som avräknad vid de minskningar som genomförs under högst fem följande renskötselår. Renbeteslaget ska för varje delägare föra bok över de renar som avräknats i förväg i enlighet med renbeteslagets beslut.

Renbeteslaget kan i sitt i 22 § avsedda beslut bestämma att det vid de renskiljningar som det ordnar verkställer minskningen för de renägare som inte själva minskar sitt renantal. Polisen kan på begäran ge handräckning till dem som deltar i verkställandet av beslutet, om utförandet av uppdraget förhindras eller om det av någon annan orsak är nödvändigt. Bestämmelser om handräckning finns i 9 kap. 1 § 3–6 mom. i polislagen (872/2011).

Livsmedelsverket får meddela närmare föreskrifter om de blanketter som ska användas när bokföring av de renar som inte avräknats upprättas.

30 §

30 §

Renlängd

Renlängd

Ett renbeteslag skall varje renskötselår på basis av renskiljningarna uppgöra en förteckning över de renar som ägs av delägare i renbeteslaget (*renlängd*). I renlängden skall även införas övriga renar som sköts inom renbeteslagets område samt de renar som ägarna har tagit i bruk utanför renskiljningarna.

Motsvarande längd skall uppgöras över de renar som vid renskiljningar har konstaterats höra till andra renbeteslag.

Ett renbeteslag ska varje renskötselår på basis av renskiljningarna upprätta en förteckning över de renar som ägs av delägare i renbeteslaget (*renlängd*). I renlängden ska även införas övriga renar som sköts inom renbeteslagets område samt de renar som ägarna har tagit i bruk utanför renskiljningarna. *I renlängden ska dessutom i enlighet med de principer som renbeteslagsstämman bestämmer införas de renar som annars inte har ingått i renskiljningarna.*

Motsvarande längd ska upprättas över de renar som vid renskiljningar har konstaterats höra till andra renbeteslag.

Gällande lydelse

Närmare stadganden om renlängden utfärdas genom förordning.

Föreslagen lydelse

En delägare i ett renbeteslag är skyldig att till renbeteslaget lämna de uppgifter om sitt renantal som behövs för upprättandet av renlängden.

Ett beslut om fastställande av renlängden gäller trots ändringssökande, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Närmare bestämmelser om renlängden utfärdas genom förordning av statsrådet.

6 c kap.

Skötsel- och nyttjandeplaner för renbetesmarker

40 a §

Upprättande av en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark

Ett renbeteslag ska en gång vart tionde år upprätta och godkänna en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark i vilken åtgärder för att ordna nyttjandet av betesmarkerna bestäms på ett sätt som tryggar hållbarheten och den biologiska mångfalden hos betesmiljöerna på lång sikt och som på så sätt stöder nuvarande och kommande generationers möjligheter att bedriva renskötsel.

Om planen innehåller åtgärder som hänför sig till byggande, återställande av natur eller permanent extrautfodring av renar i sådana områden som ligger utanför samernas hembygdsområde och som ägs av andra än staten, kommuner, församlingar eller delägare i renbeteslaget, ska renbeteslaget i beredningen av skötsel- och nyttjandeplanen höra företrädare för det lokala jord- och skogsbruket.

Innan renbeteslaget godkänner skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark ska det be Livskraftscentralen i Lappland yttra sig om huruvida planen uppfyller de krav som ställs på planen i denna lag. Den godkända planen samt yttrandet och en motivering till eventuella avvikelser från det som presenteras

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

i planen ska sändas till Livsmedelsverket inom två månader från godkännandet.

Ett beslut om godkännande av planen gäller trots eventuellt ändringssökande, om inte fullföljdsdomstolen bestämmer något annat.

40 b §

Innehållet i en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark

En skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark ska innehålla en beskrivning av det nuvarande tillståndet för renbeteslagets renbetesmarker, av de viktigaste kända naturvärdena och av de centrala omständigheter och riskfaktorer som hänför sig till betesmarkernas skick och framtida nyttjande och till annan markanvändning som påverkar betesmarkerna. Planen ska dessutom innehålla en beskrivning av tillvägagångssätt avsedda att förebygga skador som renar orsakar på odlingar och permanent bebyggelse. I planen ska mål för att trygga betesmarkerna skick och deras hållbara nyttjande uppställas samt effektfulla åtgärder för att uppnå målen beskrivas.

Åtminstone två av följande åtgärder ska väljas som åtgärder i skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark:

1) att förbättra tillståndet för lavbetesmarker genom att anvisa vinterbetesmarker som inte ska nyttjas under snöfria tider och genom att styra renarnas vandring mellan betesmarker genom vallning, stängsel eller på andra möjliga sätt,

2) att minimera nyttjandet av betesmarker vintertid genom att minst två tredjedelar av varje renskötselårs slaktrenar slaktas senast den 15 november eller, om särskilda vinterbetesmarker används, genom att slaktrenarna skiljs och slaktas innan renarna flyttas till vinterbetesmarkerna,

3) att utveckla rotationen av sommarbetet genom att under snöfria tider styra betesgången på ett sätt som främjar den biologiska mångfalden och motverkar skadlig igenväxt; dessutom eller alternativt att delta i

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

sådana åtgärder för återställande av naturen på betesmarkerna som har betydande inverkan på den lokala naturen,

4) att öka det gemensamma nyttjandet av betesmarker genom sammanslagning av eller samarbete mellan renbeteslag eller betesgrupper, siidaer eller motsvarande renskötargrupper i renbeteslaget som sköter sina renar tillsammans, i syfte att främja den biologiska mångfalden hos betesmarkerna och betesrotation,

5) att sänka maximiantalet renar per renbeteslag för att förbättra vinterbetesmarkernas skick så att renantalet är minst 7 och högst 20 procent mindre än det maximiantal som avses i 21 § 1 mom.

Val och genomförande av en sådan åtgärd som avses i 2 mom. 5 punkten förutsätter att renbeteslaget har fattat ett gällande beslut om det maximiantal livrenar som ska hållas inom dess område. Så länge renbeteslagets renantal underskrider det maximiantal som avses i 21 § 1 mom. med mer än 20 procent behövs dock inget separat beslut. Beslutet kan fattas för högst tio år åt gången. I fråga om renbeteslagets beslut tillämpas 21 § 4 och 5 mom.

Livsmedelsverket meddelar närmare föreskrifter om det sätt på vilket skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark ska presenteras och om de blanketter som ska användas vid upprättandet av planen.

40 c §

Uppföljning och rapportering av planen samt ändringar i planen

Ett renbeteslag ska årligen fastställa en beskrivning av hur planen har genomförts. Beskrivningen ska sändas till Renbeteslagsföreningen senast den 15 november varje år.

Renbeteslagsföreningen ska sända renbeteslagens beskrivningar till Livsmedelsverket före utgången av november.

Gällande lydelse

43 §

Överlåtelse av renboskap

Den som förvärvar renar genom köp eller gåva skall utan dröjsmål underrätta renvärden om detta.

Föreslagen lydelse

Ett renbeteslag får vid behov och på basis av sin uppföljning besluta om ändringar i planen, om planen fortfarande uppfyller kraven i 40 b §. Om det visar sig omöjligt att genomföra en i 40 b § 2 mom. avsedd åtgärd i planen, ska renbeteslaget ändra planen i syfte att ersätta åtgärden med en annan åtgärd, om inte kravet som gäller minimiantalet åtgärder uppfylls oberoende av detta. På ändringar av planen tillämpas dessutom vad som i 40 a § 2–4 mom. föreskrivs om planen.

På en plan som renbeteslaget fastställt och en beskrivning som avses i 1 mom. tillämpas vad som i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet föreskrivs om myndighetshandlingar. Till den del det är fråga om rätten att ta del av planen tillämpas på renbeteslaget vad som i den lagen föreskrivs om myndigheter. Utöver vad som i den lagen föreskrivs om grunderna för sekretess, är uppgifter om renbeteslagets eller renägarnas näringsverksamhet i planen och beskrivningen sekretessbelagda, om utlämnandet av uppgifterna av grundad anledning kan orsaka renägaren eller renbeteslaget ekonomisk skada.

43 §

Överlåtelse av renboskap inom renbeteslag

Den som förvärvar renar genom köp eller gåva och som är delägare i samma renbeteslag eller har för avsikt att vara det, ska utan dröjsmål underrätta renvärden om detta. En renägare, vars antal renar som inte har minskats överstiger tre procent av renägarens totala antal livrenar, får inte sälja sina renar eller ge dem i gåva till den nämnda förvärvaren eller gåvotagaren förrän ägaren har fullgjort sin skyldighet enligt 22 a § 1 mom. att minska renantalet, såvida inte överlåtelsen gäller hela renboskapen och det avtalas att minskningsskyldigheten övergår på förvärvaren.

Gällande lydelse

47 §

Renskötselförseelse

Den som
1) utan tillstånd för eller försöker föra renar från ett renbeteslag till ett annat eller bort från Finland eller från en annan stat till Finland,
2) uppsåtligen underlåter att på det sätt som stadgas uppge det antal renar som skall införas i renlängden eller uppger ett oriktigt antal,
3) uppsåtligen försummar att minska sitt renantal på stadgat sätt,
4) i strid med 42 § skrämmer renar, eller
5) på något annat sätt bryter mot denna lag eller stadganden och bestämmelser som har utfärdats med stöd av den
skall, om inte strängare straff för gärningen stadgas i någon annan lag, för renskötselförseelse dömas till böter.

52 §

Tillsyn

Regionförvaltningsverket i Lappland utövar tillsyn över att denna lag samt de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den blir iakttagna och verkställda.
Underlåter ett renbeteslag uppsåtligen att iaktta bestämmelser eller föreskrifter som angår dess verksamhet, ska Regionförvaltningsverket i Lappland vid vite eller vid äventyr att det försummade arbetet utförs på renbeteslagets bekostnad bestämma att det som har gjorts eller underlåtit orättmätigt ska rättas till.

Föreslagen lydelse

47 §

Renskötselförseelse

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet
1) i strid med 30 § 3 mom. underlåter att uppge det antal renar som ska införas i renlängden eller uppger ett oriktigt antal,
2) i strid med förbudet enligt 10 § 1 mom. eller utan det tillstånd som krävs enligt 2 mom. i den paragrafen för in renar till renbeteslagets område, eller
3) i strid med 42 § skrämmer renar ska, om inte strängare straff föreskrivs för gärningen någon annanstans i lag, för renskötselförseelse dömas till böter.

Myndigheten kan avstå från att anmäla en förseelse till förundersökningsmyndigheten, om gärningen eller försummelsen är ringa och det inte är fråga om upprepade överträdelser av bestämmelserna.

52 §

Tillsyn

*Livsmedelsverket utövar tillsyn över att denna lag samt de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den blir iakttagna och verkställda.
Om ett renbeteslag eller en delägare i ett renbeteslag bryter mot denna lag eller mot bestämmelser som utfärdats med stöd av den kan Livsmedelsverket förelägga renbeteslaget eller delägaren att fullgöra sin skyldighet inom en tid som är tillräcklig med beaktande av sakens natur.
Livsmedelssäkerhetsverket kan förena ett i 2 mom. avsett föreläggande som riktar sig mot renbeteslaget med vite eller med hot om att den försummade åtgärden utförs på renbeteslagets bekostnad.*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Bestämmelser om vite och hot om tvångsutförande finns i viteslagen (1113/1990).

52 a §

Påföljdsavgift

Påföljdsavgift kan av Livsmedelsverket påföras en delägare i ett renbeteslag som försummar skyldigheten enligt 22 a § 1 mom. att minska sitt renantal. Avgiften är 450 euro för varje ren som inte avräknats. De renar som inte avräknats räknas separat för varje sådant renskötselår under vilket antalet renar inte har minskats.

Påföljdsavgiften kan efterskänkas eller påföras till ett lägre belopp än det belopp som bestäms enligt 1 mom., om gärningen kan anses vara ringa och inte tyder på likgiltighet för förpliktelserna i lag eller om det med hänsyn till särskilda omständigheter som gäller gärningen är skäligt att efterskänka avgiften eller påföra den till ett lägre belopp än minimibeloppet.

Påföljdsavgift får inte påföras en person som misstänks för samma gärning i en förundersökning eller åtalsprövning eller i ett brottmål som är anhängigt vid domstol eller en person som genom en lagakraftvunnen dom har dömts för samma gärning. Om avgift har påförts, får inte för samma gärning påföras en ytterligare påföljdsavgift eller dömas till straff i domstol.

Påföljdsavgift får inte påföras, om mer än två år har förflutit från den sista dagen under det renskötselår då försummelsen upphörde. Bestämmelser om verkställigheten av påföljdsavgift som påförts med stöd av denna lag finns i lagen om verkställighet av böter (672/2002).

52 b §

Livsmedelsverkets rätt att få uppgifter

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Livsmedelsverket har trots sekretessbestämmelserna rätt att av renbeteslag och deras delägare få de uppgifter som är nödvändiga för utförande av de uppgifter som föreskrivs i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagens 52 a § tillämpas dock först ett år efter ikraftträdandet av denna lag.

Jord- och skogsbruksministeriets förordning om märkesdistrikt och högsta tillåtna antal renar (414/2020) förblir i kraft vid ikraftträdandet av denna lag.

Bestämmelserna i 22 a § i denna lag tillämpas också på renar som före ikraftträdandet av denna lag har antecknats i renbeteslagets delägarspecifika bokföring, om det har förflutit högst tre år från det att anteckningen gjordes och anteckningen har gjorts under ett sådant renskötselår då delägarna i renbeteslaget har varit skyldiga att minska antalet renar.

Renbeteslaget ska fastställa den första skötsel- och nyttjandeplanen för renbetesmark inom ett år från ikraftträdandet av denna lag.

2.

Lag

om ändring av 14 § i lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen

I enlighet med riksdagens beslut:
ändras i lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen (1559/2001) 14 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

14 §

Stöd för renhushållning

Renägare som idkar renhushållning i Finland på området för nordligt stöd kan beviljas stöd på grundval av antalet djur. Stöd kan beviljas fysiska personer eller ett sådant hushåll som består av fysiska personer och som är en familjehelhet med gemensam ekonomi.

Föreslagen lydelse

14 §

Stöd för renhushållning

Renägare som idkar renhushållning i Finland inom området för nordligt stöd kan beviljas stöd på basis av antalet i 5 § 2 punkten i renskötsellagen (848/1990) avsedda livrenar. Stöd kan beviljas fysiska personer eller ett sådant hushåll som består av fysiska personer och som är en familjehelhet med gemensam ekonomi. *Som hushåll betraktas också ett oskiftat dödsbo. Stöd betalas inte till den del antalet livrenar överskrider de för renbeteslaget eller dess delägare bestämda högsta tillåtna antal renar som avses i 21 § 1 eller 3 mom. eller 40 b § 3 mom. i renskötsellagen. Stöd betalas inte för de renar som en delägare borde ha slaktat enligt ett i 22 § 1 eller 3 mom. i den lagen avsett beslut. Om antalet av de ovan avsedda icke-slaktade renarna i hushållet överskrider tre procent av antalet livrenar i hushållet, betalas inget stöd alls till hushållet.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ansökningar som har blivit anhängiga före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

3.

Lag

om ändring av lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar

I enlighet med riksdagens beslut:
upphävs i lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar (986/2011) 10 §
4 mom., sådant det lyder i lag 1676/2015, och
fogas till lagen en ny 10 a § som följer:

Gällande lydelse

10 §

Stödtagare

*Renbeteslag kan beviljas stöd endast om de
uppfyller sina förpliktelser enligt
renskötsellagen.*

Föreslagen lydelse

10 §

Stödtagare

upphävs

10 a §

Iakttagande av skyldigheter enligt renskötsellagen

*Ett renbeteslag kan beviljas stöd endast om
antalet livrenar i renbeteslaget inte
överskrider det högsta tillåtna antal som
föreskrivits med stöd av renskötsellagen.*

*Om renbeteslaget med stöd av 21 § 3 mom.
eller 40 b § 3 mom. i renskötsellagen har
beslutat att det högsta tillåtna antalet livrenar
per renbeteslag är lägre än det antal livrenar
som avses i 1 mom., kan stöd beviljas endast
om maximiantalet livrenar enligt
renbeteslagets beslut inte överskrider.*

*Livskraftscentralen i Lappland kan dock
besluta att stöd beviljas, om antalet livrenar i
renbeteslaget är högst tre procent större än
det högsta tillåtna antalet renar per
renbeteslag och det finns särskilda skäl för
överskridningen.*

*Förutsättningen för att ett renbeteslag ska
få stöd är att renbeteslaget har fullgjort sina
skyldigheter enligt renskötsellagen att*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

upprätta en skötsel- och nyttjandeplan för renbetesmark och att ändra planen. Beviljande av stöd till ett renbeteslag hindras om den behöriga myndigheten har kännedom om att renbeteslaget under året då ansökan om stöd görs eller året före det allvarligt har försummat sina övriga skyldigheter enligt renskötsellagen.

Vad som föreskrivs i 1–4 mom. hindrar inte att investeringsstöd beviljas för ett slakteri som flera renbeteslag äger tillsammans.

*Denna lag träder i kraft den 20 .
På ansökningar som har blivit anhängiga före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.*

4.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av böter (672/2002) 1 § 2 mom. 60 punkten, sådan den lyder i lag 860/2025, och
fogas till 1 § 2 mom., sådant det lyder i lagarna 416/2025 och 860/2025, en ny 61 punkt som följer:

Gällande lydelse

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av följande administrativa påföljder av straffkaraktär:

för distribution av fossila bränslen
60) avgift för trafikförseelse enligt 122 § i lagen om transport av farliga ämnen inom Försvarmakten och Gränsbevakningsväsendet

Föreslagen lydelse

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av följande administrativa påföljder av straffkaraktär:

60) avgift för trafikförseelse enligt 122 § i lagen om transport av farliga ämnen inom Försvarmakten och Gränsbevakningsväsendet,
61) påföljdsavgift enligt 52 a § i renskötellagen (848/1990).

Denna lag träder i kraft den 20 .